

Medailóny

In: *Slavica na Universitě J.E. Purkyně v Brně : (filologie, literární věda, historiografie, uměnovědy)*. Hejl, František (editor). Vyd. 1. V Brně: Universita J.E. Purkyně, 1973, pp. 147-254

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/126849>

Access Date: 03. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MEDAILÓNY

SIFRY AUTORŮ MEDAILÓNŮ

az
 Artur Závodský
 Bc
 Jiří Bronec
 B. Č.
 Bedřich Čerešňák
 B. D.
 Bořivoj Dostál
 dj
 Dušan Jeřábek
 F. H.
 František Hejl
 F. K.
 František Kalousek
 id
 Ivan Dorovský
 J. J.
 Jan Janák
 J. K.
 Josef Kolejka
 jk
 Jiří Krystýnek
 J. P.
 Jarmil Pelikán
 jř
 Jaroslav Sedlář
 J. S.
 Jaroslav Sýkora
 jv
 Josef Veselý
 J. V.
 Jana Vignatiová
 K. P.
 Karel Palas
 Krs.
 Ivo Krsek
 L. B.
 Libuše Blatná
 M. K.
 Milan Kopecký
 M. M.
 Miroslav Mikulášek
 M. Ma.
 Marie Marečková
 ms
 Milan Suchomel
 r.
 Redakce
 R. F.
 Rudolf Fišer
 R. J.
 Richard Jeřábek
 R. M.
 Roman Mrázek
 R. P.
 Richard Pražák
 R. Pe.
 Rudolf Pečman

**J. H.
Josef Hrabák
vá
Vlasta Vlašínová
vk
Vlastimil Válek
V. V.
Vladimír Vašků**

Jan B A L H A R, PhDr., CSc., vědecký pracovník ČSAV. Narodil se 12. června 1931 v Březové u Vítkova. Studoval češtinu a polštinu na filosofické fakultě v Brně, mj. u A. Kellnera, Fr. Trávníčka a A. Lamprechta. Po absolutoriu působil krátce jako asistent na filosofické fakultě, od r. 1956 je zaměstnán jako vědecký pracovník v brněnské pobožce ÚJČ ČSAV. Tu se podílí na výzkumu moravských dialektů a na přípravě Českého jazykového atlasu. Externě přednáší a vede cvičení na filosofické fakultě z dialektologie a normativní mluvnice češtiny a z polské mluvnice.

Vlastní oblastí badatelského zájmu Balhara je česká dialektologie. Na základě vlastních terénních výzkumů poznal zevrubně dialektu moravské, zejména lašské, a v několika státech podal charakteristiky některých lašských nářečních typů, např. západoopavského (SISb 1960), tzv. moravské laštiny (in: Rodné zemi, Brno 1958), okrajového nářečí jihozápadního Opavska (SISb 1957); pojednal dále o vývojových tendencích lašských nářečí (SISb 1964) a všiml si vývoje jazyka v nově osídleném pohraničí (SISb 1963). Ze speciální dialektologické problematiky podal analýzu zájmných tvarů v nářečí (in: Studie ze slovanské jazykovědy 1958) a zvláštních tvarů adjektivních (SISb 1959).

Nejvíce pozornosti věnuje Balhar otázkám nářeční skladby. Publikoval z této vědní oblasti řadu dílčích studií, jako např. o dodatečně připojených a vytčených částech výpovědi (SISb 1961), o metodách terénního sběru materiálu pro syntakticky zaměřená studia (SISb 1962), o syntaktických archaismech v nářečí (OtSlovSynt), o územní diferenciaci syntaktických jevů (SPFFBU A 1964), o souvětí s vedlejšími větami podmínkovými (SISb 1964) a časovými (SISb 1969). Obecnější a teoretické zaměření má úvaha o strukturních a promluvových jevech v nářeční syntaxi (OtSlovSynt II). Pro tisk je připravena knižní monografie z nářeční skladby, kterou Balhar obhájil v roce 1961 jako kandidátskou disertaci.

Do historické dialektologie zasáhl Balhar studií o lašských nářečích v marburském archívu (SISb 1968). O nářečí českých kolonistů v Charvátsku napsal článek spolu s Věrou Michálkovou (SPFFBU A 1972).

Kromě toho se zabývá Balhar otázkami jazykové správnosti a kultury a popularizační výsledky jazykovědné práce; publikoval o tom desítky drobných příspěvků v denním tisku.

Bibliografie: Výběrový soupis prací viz M. Tylová, *Publikační činnost pracovníků ÚJČ ČSAV za léta 1963–1967* (Praha 1968, str. 11–12); viz dále RočBU 1964 až 1968, str. 454 Z dalších prací, tam již nezachycených, viz ještě zejména *Strukturní a promluvové jevy v nářeční syntaxi* (OtSlovSynt II, str. 135–139); *Lašská nářečí v marburském archívu* (SISb, 1968, str. 494–510); *Časové věty v slezskomoravských (lašských) nářečích* (SISb 1969, str. 467–475); *Mluva východomoravských kolonistů v Charvátsku* (SPFFBU A 1971, str. 65–88, spolu s Věrou Michálkovou.

R. V.

Jarmila B A R T Á K O V Á, roz. Pikorová, PhDr., odb. asistentka filos. fak. Narodila se 18. května 1933 v Brně. Na filosofické fakultě University Komenského v Bratislavě vystudovala slovenštinu a ruštinu u J. Stanislava, E. Paulinyho, L. Ďuroviče a jiných. Po absolutoriu filosofické fakulty (1957) nastoupila jako odb. asistentka v Jazykovědném ústavu L. Štúra Slovenské akademie věd. Od r. 1961 působí jako odborná asistentka na katedře bohemistiky filosofické fakulty UJEP v Brně pro obor slovenština. V r. 1966 zde získala titul PhDr.

Po dobu svého působení v SAV podílela se Bartáková v lexikografickém oddělení na přípravě kolektivního díla Slovník slovenského jazyka, později v dialektologickém oddělení na průpravných pracích pro Slovenský nářečový atlas. Publikuje příspěvky ke speciální terminologii slovenštiny (ČTČ 1962, 1965, 1966). Soustavně se věnuje průzkumu českého a slovenského tvoření slov, např. v pojednání o složených slovech ze jmen přídavných a podstatných (Slovenské odborné názvoslovie 1960), ve studiích o jménech činitelských v staré češtině (SPFFBU A 1963) a o názvech prostředků činnosti v staré češtině (SPFFBU A 1967).

Bibliografie: Výběrový soupis prací viz v RočUJEP 1964, str. 96, a RočBU 1964–1968, str. 448.

R. V.

Jaroslav B A U E R, PhDr., CSc., profesor filos. fak. Narodil se 5. dubna 1924 v Rožnově, okr. Žďár n. Sázavou, zemřel 4. ledna 1969 v Brně. Studoval slovanskou filo-

logii na filosofické fakultě v Brně, mj. u J. Kurze, F. Trávníčka, A. Kellnera a V. Machka. Po absolutoriu fakulty (r. 1949 PhDr.) zůstal v jejím svazku nejprve jako asistent, pak postupně jako odb. asistent a vědecký aspirant (r. 1955 získal hodnost CSc.); r. 1958 byl jmenován docentem, r. 1965 zástupcem profesora a od r. 1966 až do své smrti působil jako profesor srovnávací slovanské jazykovědy. Kromě pedagogické a rozsáhlé badatelské činnosti v oboru vyvíjel neobyčejně intenzivní činnost vědecky organizační jako sekretář Mezinárodní komise pro studium mluvnické stavby slovanských jazyků při Mezinárodním komitétu slavistů, jako spolupracovník Polské akademie věd při zpracovávání slovníku polštiny 16. století a slovníku staropolského, jako organizátor symposií o slovanské syntaxi v Brně r. 1961 a r. 1966, jako redaktor SPFFBU (jazykovědné řady), LF a řady příležitostných sborníků. Za zásluhy v oboru slavistiky byl vyznamenán bulharským státním řádem Cyrila a Metoděje I. stupně.

Bauerovo publikované dílo je přes svůj mimořádný rozsah pozoruhodně soustředěno na jedinou – i když širokou – oblast slovanské jazykovědy: na syntax slovanských jazyků, především na výzkum souvětí a spojovacích prostředků, struktury věty jednoduché, problematiky slovního spojení a pádové skladby.

Svou vědeckou dráhu začal Bauer prací ze skladby staroslověnské, pojednáním o syntaxi bezpředložkového lokálu (Sl 1950, později znovu rusky in: Issledovanija po sintaksisu staroslavjanskogo jazyka, Praha 1963), které bylo výtahem z jeho rukopisné doktorské disertace. Staroslověnské jsou dále věnovány články o spojovacích prostředcích, které publikoval zčásti ve spolupráci se svou manželkou (např. o ašte ve Sl 1957), o vlivu staroslověnské na staroruskou syntax (BullURLJ 1966) nebo o syntaxi staroslověnské ve srovnání s řečí Moravanů (in: Magna Moravia, Praha 1965).

Se staroslověnskou problematikou těsně souvisí Bauerovy příspěvky k historické skladbě bulharštiny (SPFFBU A 1954). Polštině věnoval pojednání o spojkových heslech ve Slovníku staropolském (JP 1958) a o vývoji vět obsahových (SPFFBU A 1961).

Nejvíce pozornosti ze všech slovanských jazyků – kromě češtiny – věnoval však Bauer ruštině. Vedle drobnějších příspěvků, např. o ruských spojkách (SPFFBU A 1957), je na tomto úseku významná jeho studie o parataktickém souvětí v ruštině (in: Kapitoly ze srovnávací mluvnice ruské a české II, Praha 1961) a zejména jeho spolupráce (spolu s Romanem Mrázkem a Stanislavem Žažou) na 2. svazku *Mluvnice ruštiny pro Čechy* (Praha 1960, 1966²), kde je zpracována syntax.

Bauerův vědecký zájem přitahovala však v první řadě a trvale syntax češtiny. Začal sérií dílčích statí o jednotlivých typech souvětí a jejich vývoji a výsledky tohoto výzkumu posléze synteticky zpracoval v rozsáhlé a zevrubné knižní monografii *Vývoj českého souvětí* (Praha 1960). Popis souvětěné stavby současné spisovné češtiny podal v příslušném oddíle samostatně publikace *Skladba spisovné češtiny* (rotaprint 1964, 1965², 1971³; knižně Praha 1972), kterou vydal spolu s Miroslavem Grepem. Z problematiky souvětí se jeho badatelské úsilí přesunulo jednak na strukturu souvětí složitějšího a jeho klasifikaci (SaS 1966), jednak na strukturu české věty jednoduché a její vývoj (Sl 1966) a na syntaktickou strukturu češtiny vůbec a jejich centrálních a periferních elementů zvláště (SPFFBU A 1966; TLP, 1968).

Množství Bauerových syntaktických studií je zaměřeno komparatisticky. Ve sb. *Československé přednášky pro slavistický kongres v Sofii* (1963) uvažoval o úkolech a metodách rekonstrukce praslovanské syntaxe v celku, když již předtím pojednal o problémech rekonstrukce praslovanského souvětí (SPFFBU A 1958). Vystoupil dále v anketě syntaktické části slovanského jazykového atlasu (Sl 1959) a podílel se na vypracování syntaktické části slovanského nářečního dotazníku. Ve sb. *Československé přednášky pro slavistický kongres v Moskvě* (Praha 1958) vyšetřil vliv řečtiny a latiny na vývoj syntaktické stavby slovanských spisovných jazyků. Vedle dílčích pojednání o jednotlivých typech souvětí v slovanských jazycích, např. o souvětí s větami obsahovými (SPFFBU A 1965) nebo s větami relativními (SlavSlov 1967; VJa 1967), zabýval se slovanským souvětím i komplexně, a to obecně problematikou jeho historickosrovnávacího studia (OtSlovSynt), nebo detailně vznikem a vývojem jeho základních typů (VSIJa 1962) a jejich klasifikace (TLP 1967). V řadě příspěvků obrátil se Bauer ke spojčím a zkoumal jejich původ (SPFFBU A 1960), jejich význam a funkci (tamtéž, 1967), jejich genetické svazky s interjekcemi (tamtéž, 1963) a partikulemi (tamtéž, 1964). Obecný a programový ráz má jeho studie o problema-

tice historickosrovnávacího studia syntaxe slovanských jazyků (VJa 1963).

Výbor z Bauerových statí vyšel posmrtně tiskem s názvem *Syntactica Slavica* (Brno 1972).

Ve svém rozsáhlém vědeckém díle pokračoval Jaroslav Bauer v té linii českého syntaktického bádání, která je vyznačena jmény J. Zubatý, F. Trávníček a B. Havránek. Osvědčoval filologickou akribii a smysl pro detail stejně jako schopnost postihnout strukturální souvislost zkoumaných jevů a dobrat se zobecňujících závěrů. Bibliografie: M. Bauerová, R. Mrázek: *Soupis prací Jaroslava Bauera* (SPFFBU A 1969). — O něm viz heslo BAUER v ČsPr, str. 34–35, kde je uvedena i další literatura.

R. V.

Bohuslav BENEŠ, PhDr., CSc., docent filoz. fak. Narodil se 20. října 1927 v Brně. Studoval na filosofické fakultě v Brně češtinu a ruštinu (učitelé prof. B. Novák, F. Wollman). Doktorát z dějin slovanských literatur a národopisu získal r. 1952 na základě disertace *Třídní kořeny české světské písně kramářské na Znojemsku*, titul kandidáta věd r. 1966 kandidátskou disertací *Kramářská píseň a lidová slovesnost*. Habilitoval se r. 1968 spisem *Světská píseň kramářská*. Do roku 1952 působil jako středoškolský profesor na Vyšší hospodářské škole v Ostravě, v letech 1953–1963 byl lektorem, později asistentem na filosofické fakultě v Brně a na pedagogickém institutu v Brně, od roku 1963 působí na filosofické fakultě v Brně. Je členem Literárněvědné společnosti při ČSAV, Společnosti československých národopisců, Mezinárodní komise pro studium karpatské kultury, členem redakce časopisu *Národopisné aktuality*. Byl na několika pobytech v zahraničí (Greifswald r. 1967, Budapešť r. 1968).

Zprvu pracoval Beneš v oboru ruské literatury a folklóru. Zabýval se sběrem lidové prózy na moravsko-slovenském pomezí, na střední a západní Moravě a zkoumal funkci tradičního folklóru v soudobé společnosti. Později se věnoval otázkám slovenské srovnávací folkloristiky. Druhou oblastí Benešova zájmu je teorie folkloristiky a možnosti aplikace soudobých filologických metod na rozbor prozaické tradice. Třetí oblastí Benešova studia je pololidová literatura 18.–20. století v širším evropském srovnávacím průhledu.

Bibliografie: Výběrový soupis je zachycen v RočUJEP 1964, str. 79 a v RočBU 1964–1968, str. 442–443. Z nezachycených tam prací viz zejména: *Kramářská balada ve střední Evropě* (ČL 55, 1968, str. 259–274); *Úvaha o výročních obyčejích a lidovém divadle* (NA, 6, 1969, str. 87–97); *A funkcionalis- strukturalista módszer a csehslovák néprajztudományban* (Etnographia 80, Budapest 1969, str. 392–398); *Bulharské pesnopojky a jejich středoevropské paralely* (in: *Studia balkanica bohemoslovaca*, Brno 1970, str. 411–415); *Die ästhetische Auffassung der Wirklichkeit in der Mitteleuropäischen halbvölkstümlichen Literatur* (in: *Ethnologia Europaea* 2–3, 1968–1969, Nijmegen 1970, str. 59–64); *Světská kramářská píseň. Příspěvek k poetice pololidové poezie* (Brno 1970).

id

Pavel BENEŠ, PhDr., CSc., docent filoz. fak. Narodil se 11. června 1907 v Lanžhotě, okr. Břeclav. V r. 1931 absolvoval filosofickou fakultu v Brně, kde studoval u F. Novotného a Hertvíka Janíka latinu a francouzštinu. Odborné filologické vzdělání si doplnil jednorocním stipendijním pobytem (1931–1932) v Bukurešti a Kluzi u Densusiana a Puscariu a v Paříži (1947–1948) u Bruneaua, Marouzeaua a Fuchého, kde získal diplom z fonetiky. V letech 1931–1950 působil jako středoškolský profesor. Od r. 1950 působí na filosofické fakultě v Brně, zprvu jako odb. asistent, od r. 1964 jako docent románské jazykovědy. Titul PhDr. získal 1932, hodnost CSc. 1960.

Vlastní oblastí vědecké a badatelské práce Benešovy je románská filologie, zvláště francouzština a rumunština. Právě zájem o rumunštinu ho však přivedl i k řešení některých otázek slavistických. Na základě slovansko-rumunských komparací řešil některé problémy etymologické, např. původ sloves a se otáří (SPFFBU A 1952) nebo a chiti (SPFFBU A 1958), i některých problémů gramatických, např. rumunského infinitivu (in: *Studii și cercetări lingvistice* VI, București 1955) nebo negativních prefixů (in: *Cercetări de lingvistică* III, Supl., Cluj 1958). Znalostí rumunštiny využívá zejména též k důležitým výkladům se slovenské toponymie (SPFFBU A 1955, 1964, 1965, 1966). Kulturně historické zaměření má jeho filologická úvaha o vztazích Velké Moravy k rumunskému Podunají (SPFFBU E 1965). O slavismech v rumunštině psal

i v poslední době několikrát a o srovnání se slovanským materiálem se rovněž opírá jeho rozbor vět s neurčitým činitelem v knižní monografii (Brno 1971).

Bibliografie: Výběrový soupis prací viz v RočUJEP 1964, str. 115, RočBU 1964–1968, str. 486–487. Z dalších prací, tam již nezachycených, viz ještě *O některých slavismech v rumunštině* (SPFFBU A 1970, str. 57–62); *Slavismy v rumunštině* (in: *Studia balkanica bohemoslovaca*, Brno 1970, str. 268–273); *Phrases à agents indéterminés dans le Nouveau Testament* (Brno 1971).

R. V.

Libuše B L A T N Á, odb. asistentka ped. fak. Narodila se 22. dubna 1927 v Tovačově, okr. Přerov. Studovala na filos. fak. UJEP v Brně v letech 1949–1953. Poté působila jako odborná asistentka ruského jazyka na katedře jazyků, a to na přírodovědecké fakultě (1953–1954), na filosofické fakultě (1954–1956) a na lékařské fakultě (1956–1965).

L. Blatná se věnovala lexikologii, překladatelství a metodice výuky ruského jazyka na vysokých školách nefilologického směru převážně v oborech filosofie, psychologie a psychiatrie.

Bibliografie: Z publikovaných prací Libuše Blatné srov. zejména: *Ke zpracování lékařské terminologie ve Velkém rusko-českém slovníku* (ČTČ 1964, str. 143 až 150); *Termín – terminologie, název – nomenklatura* (ČTČ 1964, str. 340–345); *Česko-ruský a rusko-český slovník z oboru filosofie a marxismu-leninismu* (Praha 1958); *Česko-ruský a rusko-český slovník z oboru psychologie I, II* (Praha 1962; spolu s Jiřím Broncem).

Bc

Jiří B L A Ž E K, PhDr., odb. asistent ped. fak. Narodil se 30. června 1939 v Brně. V letech 1956–1961 studoval na filosofické fakultě v Brně češtinu a ruštinu, mj. u J. Bauera a A. Lamprechta. Po absolutoriu fakulty získal stipendium ke studijnímu pobytu (s novočeskou specializací) v brněnské pobožce ÚJČ ČSAV na léta 1961–1962 a 1964–1966. Od r. 1965 působil jako externí učitel na pedagogické fakultě UJEP v Brně, od r. 1966 je tam zaměstnán jako odb. asistent pro obor novočeské mluvnice (a speciálně syntaxe). Doktorát filosofie získal r. 1967 na filosofické fakultě v Brně.

Od svých studií zajímá se J. Blažek o studium novočeské skladby, zejména souvětí. Publikoval zatím studie o stupňovacím spojení v češtině (SPFFBU A 1962), o příslovci dokonce v dnešní češtině a jeho vývoji (NR 1963), o vyjadřování důsledkového odstínu stupňovacího spojení v češtině, o vzniku příslovci natož, natožpak (NR 1967) a o závislých zjišťovacích otázkách v češtině a jejich klasifikaci (SbPedF UJEP 1971). Stav v současném spisovném jazyce konfrontuje se stavem v jiných strukturálních útvarech národního jazyka, hlavně též se stavem v teritoriálních nářečích. Využívá přitom poznatků z nářečních výzkumů prováděných v brněnské pobožce dialektologického oddělení Ústavu pro jazyk český ČSAV pro chystaný atlas českých nářečí i výsledků práce brněnských dialektologů v oboru nářeční syntaxe i syntaxe mluvených projevů vůbec. Kromě toho publikuje drobné popularizační příspěvky v Československém novináři a v denním tisku.

Bibliografie: Výběrový soupis prací viz RočBU 1964–1968, str. 503.

R. V.

Jiří B R O N E C, PhDr.; odb. asistent katedry jazyků. Narodil se 7. ledna 1922 v Kroměříži. Vysokoškolská studia zakončil na filosofické fakultě v Brně v r. 1949, obor ruština – filosofie (jeho učitelé byli F. Trávníček, S. Vilinskij, J. Jirásek, B. Novák, J. L. Fischer, I. A. Bláha, M. Rostohar, V. Chmelař). Doktorát filosofie získal r. 1952 na základě práce Dětská afektivita a Pavlovovo učení o vyšší nervové činnosti. Od r. 1956 pracoval jako odb. asistent na katedře ruského jazyka na filosofické fakultě v Brně, od října 1972 byl jmenován vedoucím katedry jazyků UJEP v Brně. Je členem Pedagogické společnosti a Mezinárodní asociace učitelů ruského jazyka a literatury. Studijně byl několikrát v Moskvě a v Greifswaldu.

Hlavním zájmem J. Bronce je metodika výuky cizích jazyků, zejména výuky ruského jazyka pro Čechy. Je spoluautorem tří učebnic ruského jazyka (*Cvičebnice jazyka ruského pro posluchačovy I. a II. ročníku historie*, Bratislava 1957; *Ruský jazyk*, učební text pro I. a II. ročník pedagogických škol, Praha 1960; *Ruský jazyk*, učebnice pro II.–IV. ročník pedagogických škol, Praha 1958) a autorem několika

metodicky zaměřených statí. Zvláštní pozornost věnuje otázkám osvojování cizojazyčného lexika, zvláště v jazyků příbuzných. Z této oblasti zpracoval spolu s Libuší Blatnou *Česko-ruský a rusko-český slovník z oboru psychologie I, II* (Praha 1962) a publikoval experimentálně podloženou stat *Etimologičeskij analiz i obučenie leksike russkogo jazyka* (RTP 1970, str. 330–335).

Bibliografie: Výběrový soupis prací viz RočBU 1964–1968, str. 470.

L. B.

Jiří B R Y M, PhDr.; odb. asistent filos. fak. Narodil se 28. dubna 1921 v Šepetovce, SSSR. Absolvoval vysokoškolské studium vlivem násilného uzavření českých vysokých škol teprve po osvobození (1945–1949), a to obor ruština – francouzština. Jeho učiteli byli mj. F. Trávníček, J. Jirásek, S. Vilinskij, E. Šrámek a O. Novák. V letech 1950–1953 byl středoškolským profesorem, v roce 1953–1954 asistentem jazykové katedry na veterinární fakultě Vysoké školy zemědělské v Brně. Na rusistice brněnské filosofické fakulty pracuje od r. 1954 (odb. asistentem od r. 1954). Je členem Jazykovědného sdružení.

Brymova vědeckovýzkumná činnost je zaměřena na značně bohaté materiálové heuristice a excerpci, jakož i na minuciózních znalostech ze všech odvětví gramatického a lexikálního plánu současného ruského jazyka v systematickém porovnání s českým. Zvláštní pozornost věnuje morfologické sémantice, jmenovitě kategorii slovesného vidu a modu. Vyšel z všestranného průzkumu použití předložkových pádů v ruštině a češtině (diplomová práce), plodem toho je i stat o ruském genitivu s předložkou u (SPFFBU A 1962; spolu s Romanem Mrázekem). Dlouho se obíral problematikou citových vět a gramatických prostředků zde figurujících (např. RJ 1956 až 1957). Pro potřeby LKR, pro cíle překladatelské a vůbec popularizační přispěl řadou drobných, leč objevných příspěvků do časopisu Svět sovětů a nejnověji též do Ruského jazyka (celkem asi 42 pojednání dotýkajících se lexikálních, slovtvorných, syntaktických, frazeologických i sémantickomorfologických úskalí česko-ruské ekvivalence).

Brym byl činný také překladatelsky: v letech 1946–1949 publikoval v periodickém tisku (Rovnost) a v sérii Výběr řadu překladů povídek i novinových statí z ruštiny do češtiny.

Bibliografie: Viz RočUJEP 1964, str. 101; RočBU 1964–1968, str. 470. K ostatním, tam již neuvedeným pracím patří zejména další pokračování série diferenčních rusko-českých miniatur ve Světě sovětů a od r. 1970 v časopise Ruský jazyk.

R. M.

František B Ř E Z I N A, PhDr., odb. asistent filos. fak. Narodil se 28. září 1916 ve Vídni. Na filosofické fakultě brněnské university studoval od r. 1937 nejprve obor čeština – francouzština (po uzavření českých vysokých škol pracoval přechodně ve stavebnictví), po osvobození v r. 1945 změnil kombinaci na čeština – ruština a dokončil vysokoškolské studium v r. 1946. Jeho učiteli byli mj. F. Trávníček, B. Havránek, V. Machek, H. Jarník, J. Vilikovský. Do r. 1951 působil jako středoškolský profesor, poté byl povolán jako vyučující na rusistiku brněnské filosofické fakulty a působí zde nepřetržitě až dosud. V r. 1952 dosáhl titulu PhDr. (disertační práce o funkcích přechodníků v ruštině a češtině). Od r. 1969 je tajemníkem redakce Spisů filosofické fakulty a Sborníku prací této fakulty. Od téhož roku je sekretářem Letní školy slovanských studií v Brně a působí zde i jako přednášející.

Březina je činný především pedagogicky, kromě současného ruského jazyka se věnoval také historické mluvnici; v poslední době se zaměřuje na práci v oblasti lingvistické terminologie. Předmětem jeho zájmu byla také problematika jmenných tvarů slovesných a jejich funkčního využití při kondenzačních stylizačních postupech, dále otázky syntaktické synonymie těchto i jiných výrazových prostředků, jakož i oblast vedlejších větných členů – příslovecného určení a doplňku. Březina vyvíjel i činnost překladatelskou; několik jeho překladů odborných jazykových statí z ruštiny do češtiny vyšlo tiskem v kolektivních sbornících.

R. M.

Jaroslav B U R I A N, PhDr., CSc., docent filos. fak. Narodil se 15. září 1922 v České Třebové. Studoval na filosofické fakultě brněnské university obor ruština – čeština (1945–1950), především u F. Wollmana, F. Trávníčka, A. Grunda, A. Kellnera. Po

krátkém působení na střední škole stal se asistentem slovanského semináře se zaměřením na ruskou literaturu (od r. 1950). Od počátku roku 1951 byl vědeckým aspirantem filologické fakulty Lomonosovy university v Moskvě (do r. 1955) u prof. B. V. Michajlovského, kde získal v r. 1956 hodnost CSc. z oboru ruské a sovětské literatury. V roce 1966 se habilitoval pro obor ruská a sovětská literatura.

Na katedře rusistiky filosofické fakulty UJEP působil J. Burian od 26. dubna 1956 jako odb. asistent a později také jako zástupce vedoucího katedry — až do jejího rozdělení v r. 1965. V roce 1965 se ujal vedení katedry ruské a sovětské literatury. V r. 1970 stal se proděkanem filosofické fakulty UJEP pro vědecký výzkum. Ve studijním roce 1971/1972 působil externě na pedagogické fakultě v Ostravě. V současné době je J. Burian členem redakční rady Československé rusistiky, komise pro ruskou literaturu při ÚV SČSP a členem Literárněvědné společnosti při ČSAV.

Ve své vědecké činnosti zabývá se J. Burian historicko-teoretickou problematikou sovětské literatury (zejména románové formy), vztahem ruské ústní slovesnosti a revoluční ruské poezie, otázkami metodologie marxisticky pojaté komparistiky. Ve své kandidátské disertační práci *Roman M. Gorkého Žizň Klíma Samgina. Oтраžение обществено-политической борьбы в романах и его художественные особенности* (Moskva 1955) analyzoval ideově-umělecké zvláštnosti tohoto nejvýznamnějšího díla M. Gorkého. Habilitační práce J. Buriana *Romány M. Gorkého* (Brno 1966) syntetizující stavební postupy gorkovské románové prózy, i jeho studie o evoluci sovětského románu *Zametki ob istokach sovetskogo romana i jeho problematika posle Oktjabrja 1917 g.* (SPFFBU D 1967), *Razvitije ruskogo sovetskogo romana* (SPFFBU D 1968), v nichž je analyzována tvaroslovná stránka románové formy, jsou příspěvkem do teorie sovětského románu a románu jako druhu vůbec. Ze svého oboru publikoval J. Burian řadu dalších statí a článků v našem i zahraničním odborném tisku. Kromě toho přispívá J. Burian k rozvoji československé rusistiky jako autor řady recenzí na publikace připravované do tisku, kandidátské disertace, habilitační spisy aj. K této činnosti se řadí také jeho činnost překladatelská (knihy, vědecké stati, povídky a články v denním tisku, relace v rozhlase), popularizační (v rámci Socialistické společnosti pro vědu, kulturu a politiku, SČSP, Střediska M. Gorkého v Brně, Lidové university a jinde) a přednáškové a studijní pobyty (na universitě ve Voroněži, v Kluži, v Moskvě a Leningradě a v Leedsu, kde přednesl cyklus přednášek z ruské a sovětské literatury).

Vědecký profil J. Buriana dokresluje účast na domácích i zahraničních vědeckých konferencích a sympoziích (V. slavistický sjezd v Sofii, 1963; konference Šolochov a my, Lipsko 1965; mezinárodní sympozium Padesát let sovětské literatury, Institut für Slavistik, Jena 1966; sympozium o sovětské umělecké avantgardě, Bratislava 1967; mezinárodní sympozium k 100. výročí narození M. Gorkého, Berlín 1968; VI. slavistický sjezd v Praze 1968; mezinárodní konference o sovětské literatuře třicátých let, Olomouc 1969).

Bibliografie: Výběrový soupis prací v RočUJEP 1964, str. 103, s RočBU 1964 až 1968, str. 473; viz též heslo BURIAN v ČsPr, str. 67–68. Z novějších, tam již nezachycených prací, viz ještě: Diskusní příspěvek k referátu M. Naga Majakovskij und Nezval (M. N. in: Resumé přednášek, příspěvků a sdělení VI. mezinárodního sjezdu slavistů 1968, Praha 1968, str. 282), in: VI. mezinárodní sjezd slavistů v Praze 1968, Akta sjezdu I, Praha 1970, str. 386); diskusní příspěvek k referátu M. Parchomenko, Zakonomernosti perechoda ot kritičeskogo realizma k socialističeskomu v slavjanskich literaturach SSSR (in: Slavjanskije literatury, str. 491–531); *Razvitije ruskogo romana XX v.* (SPFFBU D 1968); *Tvarová problematika románu Matka M. Gorkého* (in: Literárněvědné studie. Profesoru Josefu Hrabákovi k šedesátinám, Brno 1972, str. 237–247); *Tvarová problematika románu M. Gorkého Podnik Artamonových* (in: Na křižovatce umění. K šedesátinám Artura Závodského, v tisku); *Typizační a jiné tvárné postupy v románě Život Klíma Samgina M. Gorkého* (in: Československé přednášky pro VII. mezinárodní sjezd slavistů ve Varšavě, 1973); *Poéma M. Někrasova a sovětská poezie* (SPFFBU D 1972, str. 39–42).

M. M.

Mírek Č E J K A, PhDr.; odb. asistent filios. fak. Narodil se 31. srpna 1929 v Olomouci. V letech 1949–1953 studoval na filosofické fakultě v Brně češtinu a ruštinu, mj. u A. Kellnera a F. Trávníčka. Po absolutoriu učil krátce na školách 2. cyklu, v letech 1954–1956 pracoval jako vědecký pracovník v brněnské pobočce ÚJC ČSAV.

V letech 1956–1958 působil jako lektor češtiny v Ústavu cizích jazyků v Pekingu. Po návratu do vlasti znovu kratší dobu učil na jedenáctiletce, od r. 1959 působí na bohemistické filosofické fakultě v Brně jako odb. asistent. R. 1966 získal titul PhDr. V letech 1966–1968 byl lektorem českého jazyka a literatury na School of Slavonic and East European Studies při Londýnské universitě a navštěvoval při té příležitosti přednášky a semináře Quirkovy a Hallidayovy.

V počátcích své vědecké práce vycházel Čejka ze svého původního bohemistického školení a z úkolů, které mu vyplynuly jako členu dialektologického oddělení ÚJČ. V letech 1959–1961 připravil (spolu s Dušanem Šlosarem) text Grammatiky české Jana Blahoslava a spolupracoval na kritickém aparátu edice. Ze spolupráce s D. Šlosarem vzešel také článek o vývoji hanáckých nářečí (SPFFBU A 1966). Postupně se Čejka orientuje stále víc na problematiku obecně lingvistickou a snaží se propracovat k metodám porovnávání nepřibuzných jazyků se značně odlišnou strukturou, K takto chápané kontrastivní gramatice je zaměřen jeho článek o problémech slova v čínštině (SPFFBU A 1961). Zabývá se rovněž glottochronologií s použitím lexikostatistických metod; aplikoval tento postup v několika člancích (spolu s A. Lamprechtem) na průzkum vzniku a diferenciaci slovan. jazyků (např. SPFFBU A 1963; in: Magna Moravia, Praha 1965). Obecně lingvistické problematice jsou konečně věnována jeho skripta *Úvod do studia českého jazyka a literatury* (Praha 1962; spolu s Josefem Hrabákem a Františkem Tenčíkem), *Úvod do studia českého jazyka a fonetiky* (Praha 1963¹ a 1965²). Je autorem několika praktických a konverzačních jazykových příruček.

Bibliografie: Výběrový soupis prací viz RočUJEP 1964, str. 96–97, a RočBU 1964–1968, str. 449. Z dalších prací, tam již nezachycených, je třeba připomenout *Lexicostatic Dating and Slavonic Languages* (SPFFBU A 1972, 39–52); *Český jazyk a jazykověda* (Brno 1970¹ a 1972²; rotaprint).

R. V.

Lubomír Č E R M Á K, PhDr., odb. asistent ped. fak. Narodil se 11. ledna 1931 ve Vícemilicích-Bučovicích. V letech 1950–1955 studoval na pedagogické fakultě v Brně a na Vysoké škole pedagogické v Olomouci češtinu a dějepis, mj. u F. Svěráka, J. Hrabáka, A. Gregora. Po učitelském působení na středních školách je od r. 1961 odb. asistentem oddělení českého jazyka a literatury katedry filologie na pedagogické fakultě UJEP v Brně. V r. 1970 získal titul PhDr.

Vědecky i pedagogicky působí v oboru teorie vyučování českému jazyku. O této problematice publikoval několik desítek studií a článků v časopisech *Český jazyk a literatura*, *Komenský*, *Sborník prací pedagogické fakulty v Brně*, *Slovenský jazyk a literatura v škole a jinde*. Zabývá se v nich převážně metodikou vyučování českému jazyku, zvláště též pravopisu.

Bibliografie: Viz RočBU 1964–1968, str. 503. Z dalších prací, tam již nezachycených, uvádíme ještě: *K některým otázkám motivace v jazykovém a slohovém vyučování* (ČJL 1968–1969, str. 450–462); *Analýza vztahu žáků 6.–9. ročníku k vyučování mateřskému jazyku z hlediska didaktického, zvl. motivačního* (SbPedF UJEP, Jazyk, literatura, škola II, 1970, str. 129–176); *K přípravě učitelů českého jazyka na pedagogických fakultách* (SbPedF UJEP, Jazyk – literatura – škola III, v tisku); *Z historie snah o racionalizaci českého pravopisu v první polovině tohoto století* (SbPedF UJEP, Jazyk – literatura – škola III, v tisku).

R. V.

Josef D O Č E K A L, PhDr., CSc., mimořádný profesor Ústavu marxismu-leninismu UJEP. Narodil se 13. července 1916 v Letovicích (okres Blansko). Maturoval na reálném gymnasiu v Brně. Historii studoval na filosofické fakultě v Brně, kde též získal doktorát filosofie a vědeckou hodnost kandidáta historických věd. V r. 1961 byl jmenován zástupcem docenta pro obor marxismus-leninismus, r. 1963 se habilitoval a byl ustanoven docentem pro obor dějiny KSČ na Pedagogickém institutu v Brně. V r. 1972 byl jmenován mř. profesorem pro obor marxismus-leninismus.

Na brněnské pedagogické fakultě (dříve Vyšší škola pedagogická, Pedagogický institut) působil od r. 1953, nejdříve jako člen katedry marxismu-leninismu, později jako vedoucí katedry marxismu-leninismu. Od r. 1970 zastává funkci vedoucího oddělení dějin KSČ a mezinárodního dělnického hnutí Ústavu marxismu-leninismu na UJEP v Brně. Od r. 1970 je děkanem pedagogické fakulty. Je členem několika re-

dakních a vědeckých rad, zúčastnil se krátkodobých studijních a přednáškových pobytů v NDR (Drážďany, Magdeburg). Za svou veřejnou a politickou činnost obdržel Řád 25. února 1948 II. stupně a státní vyznamenání Za zásluhy o výstavbu, pamětní medaili k 50. výročí založení KSČ a pamětní medaili k 25. výročí Vítězného února.

J. Dočekal přednáší dějiny KSČ a mezinárodního dělnického hnutí a ve své vědecké činnosti se zaměřuje zejména na zpracování problematiky dějin KSČ ve dvacátých letech. Zabývá se otázkami vytváření jednotné fronty, průběhem a řešením vnitrostranických krizí a bolševizace KSČ. Tuto problematiku sleduje nejen z hlediska celostátního, ale zejména zpracovává ji především ze zřetele regionálního se zaměřením na Brněnsko. Pozornost věnoval i dějinám revolučního mládežnického a tělovýchovného hnutí. V některých svých statích se zabýval i problematikou politickovýchvnné práce na všeobecně vzdělávací škole. Podílel se též autorsky na zpracování některých rozhlasových a televizních relací věnovaných dějinám dělnického a komunistického hnutí na Brněnsku. Je též autorem řady recenzí publikovaných především v denním tisku a pedagogických časopisech.

Bibliografie: Práce J. Dočekala jsou uvedeny v publikaci *Dvacet let pedagogické fakulty UJEP, Brno 1966*, str. 35, a v *RočBU 1964–1968*, str. 495. Z prací tam nezaznamenaných uvádíme:

„*Neodvšili komunisté na Brněnsku*“ (ČMM 88, 1969, str. 258–266); *K osobnosti Vladimíra Iljiče Lenina* (Komenský 94, 1970, str. 577–579); *Složení brněnské krajské organizace KSČ v polovině dvacátých let* (ČMM 89, 1970, str. 83–87); *Nejen odbornou, ale také politickovýchovnou činnost učitele na úroveň doby* (Komenský 95, 1971, str. 385–387); *Naše škola musí být socialistickou školou* (Komenský 96, 1971, str. 3–4); *Na závěr prvního posjezdového školního roku* (Komenský 96, 1972); *Únor 1948 – dovršení zápasu dělnické třídy o prosazení socialistické cesty* (Universitas 6, 1973, str. 1–10).

J. S.

Ivan DOROVSKÝ, PhDr., CSc., vědecký pracovník filoz. fak. Narodil se 18. května 1935 v Čuce, Řecko. V letech 1955–1960 studoval na filozofické fakultě v Brně ruštinu a bulharštinu (učitelé: J. Kabrda, B. Novák, F. Wollman a jiní). Po studii učil krátce jako středoškolský profesor v Mikulově, od roku 1961 působí na UJEP. Od r. 1968 je vědeckým pracovníkem. Roku 1966 obhájil na filozofické fakultě University Karlovy v Praze kandidátskou disertaci *R. Zinzifov i ruskaja i ukrajskaja literatura* a téhož roku získal doktorát filosofie ve vědním oboru dějiny slovanských literatur. Je členem Jazykovědného sdružení při ČSAV, Literárněvědné společnosti při ČSAV, členem Balkanistické komise při ČSAV, Českého svazu tlumočnicků a překladatelů, výkonným redaktorem revue Universitas. Byl na několika krátkých studijních pobytech v Bulharsku (1965, 1970) a v Jugoslávii (1966, 1968, 1969).

Počátky badatelské činnosti J. Dorovského byly věnovány studiu bulharsko-makedonsko-rusko-ukrajinských literárních vztahů: *Zametki o vozejstvii ruskvoj i ukrajskoj literatury na tvorčestvo R. Zinzifova* (SPFFBU D 1962); *První pokus o básnický překlad Slova o pluku Igorově do bulharštiny a lidová slovesná tvorba* (SPFFBU D 1965 aj.). Zároveň se však zabýval i otázkami jazykovými a historickými. Sleduje mezislovanské a zvláště pak v širokém záběru balkánské souvislosti jazykově literární, historické a etnografické. Věnuje se též otázkám vztahů slovanských a neslovanských literatur Balkánu, zvláště v 18.–20. století, obírá se lexikálními a toponymickými souvislostmi slovansko-řeckými a slovansko-albánskými (*La question des éléments slaves dans la langue albanaise*, 1967; *Několik poznámek k slovanským toponymům v Řecku*, 1970), problematikou vytváření spisovných jazyků na Balkáně i federalizačními plány pokrokových osobností balkánských národů (*K historii myšlenky balkánské federace*, SIFP 1972). Studium balkanistiky v nejšířším smyslu slova zahrnuje hlavně 18.–20. století. V poslední době zabývá se I. Dorovský též otázkami česko-slovansko-balkánských kulturních styků a vztahů, národnostní problematikou i periodizací poválečné makedonské literatury. Jeho práce našly kladný ohlas v řeckém pokrokovém tisku a v Jugoslávii. Rozsáhlá je také recenzentská činnost Dorovského v odborném i v denním tisku a rovněž činnost překladatelská.

Bibliografie: Vyběrový soupis viz *RočUJEP 1964*, str. 300, a *RočBU 1964–1968*, str. 466–467. Z prací tam nezachycených uvádíme: *Studia balkanica bohemoslovaca* (Brno 1970; edice spolu s R. Pražákem); *Bibliografie československé balkanistiky za léta 1966–1968* (Brno 1970; edice spolu s R. Pražákem); *Bibliografie československé*

balkanistiky za léta 1969–1971 (Brno 1973; edice). Dále: *Kapitoli od češko-makedonskíte kulturní odnosi* (Glasnik na Institutot za nacionalna istorija [Skopje] 12, str. 111–148); *Česká a slovenská literatura v Makedonii* (Listy Památníku P. Bezručě, č. 8–9, III. řada, str. 134–137); *O některých vývojových tendencích v poválečné makedonské próze* (SPFFBU D 1968, str. 193–198); *O revoljucionnych idejach v tvorčestve R. Zinzifova* (SPFFBU D 1968, str. 45–52); *Što znaeše J. Dobrovski za makedonskiot jazik* (Agonistis, 1969); *Ob otnošenii R. Zinzifova k poezii N. A. Nekrasova* (Sl 38, str. 219–229); *K charakteristice poválečné makedonské poezie* (SPFFBU D 1969, str. 151–162); *K charakteristice makedonského kosturského dialektu v dnešním Řecku* (in: Studia balkanica bohemoslovaca, Brno 1970, str. 261–287); *Několik poznámek k slovanským toponymům v Řecku* (in: Studia balkanica bohemoslovaca, Brno 1970, str. 297–301); *Emanuel Fait a makedonská lidová slovesnost* (in: Studia balkanica bohemoslovaca, Brno 1970, str. 396–401); *Poznámky k otázce nových sporů o Makedonii* (SPFFBU C 1970, str. 176–182); *Makedonská lidová slovesnost v Čechách* (SPFFBU D 1971, str. 93–118); *Faitův přínos pro poznání Makedonie* (in: Europa centralis atque orientalis. Studia historica I, Brno 1972, str. 145–162); *Balkánská problematika a česká společnost I* (SPFFBU C 1972, str. 36–51); *Ohlas a recepcie díla N. A. Nekrasova v bulharské a makedonské literatuře* (SPFFBU D 1972, str. 43–50); *Nářečí a spisovný jazyk; K historii myšlenky balkánské federace* (SlPř 1972).

vá

Bořivoj D O S T Á L, PhDr., CSc., docent filoz. fak. Narodil se 16. srpna 1929 v Heršpících u Slavkova. V roce 1952 absolvoval pedagogickou fakultu (obor: dějepis, ruština, obč. nauka) a v roce 1957 filosofickou fakultu University J. E. Purkyně v Brně. Studoval zde prehistorii a historii u profesorů E. Šimka, F. Kalouska a J. Macůrka. Již svou diplomní práci Hmotná kultura moravských Slovanů v době říše velkomoravské se specializoval na slovanskou archeologii. Vědeckou hodnost kandidáta historických věd získal v lednu 1963 na filosofické fakultě v Brně na základě disertace *Slovanská pohřebiště ze střední doby hradištní na Moravě*, která vyšla tiskem (Praha 1966). Habilitoval se 2. 6. 1966 na spis *Pronikání velkomoravské hmotné kultury do sousedních zemí*, jehož hlavní teze byly publikovány ve sborníku *Magna Moravia* (Praha 1965); 1. 11. 1966 byl jmenován docentem slovanské archeologie.

B. Dostál působil od roku 1955 trvale na katedře prehistorie filosofické fakulty UJEP v Brně, kde prošel funkcí asistenta (1955–1960), odborného asistenta (1960 až 1966) a docenta (od roku 1966); od 1. 3. 1970 do 31. 10. 1972 byl vedoucím katedry prehistorie, členem vědecké rady filosofické fakulty a členem celostátní archeologické oborové komise. V Československé společnosti archeologické při ČSAV je od roku 1956 a zastával v ní funkce jak v ústředním výboru, tak ve výboru moravské sekce (t.č. jako místopředseda).

V roce 1966 absolvoval tříměsíční stáž v SSSR na státní universitě v Moskvě a studoval též v muzejních sbírkách v Novgorodě, Leningradě a Kyjevě. Referáty přispěl k mezinárodním kongresům slovanské archeologie ve Varšavě (1965) a v Berlíně (1970); zúčastnil se mezinárodního archeologického kongresu v Praze (1966). V roce 1971 přednášel tři týdny na Moskevské státní universitě o archeologické problematice Velké Moravy. Krátkodobě studoval některé muzejní sbírky v NDR (1958, 1963, 1970), Bulharsku (1959), Polsku (1960), Jugoslávii (1966), v NSR (1967) a v Itálii (1969).

V terénní archeologické činnosti spolupracoval již od roku 1950 s prof. F. Kalouškem na výzkumu velkomoravského hradiště ve Znojmě-Hradišti a od roku 1959 na výzkumu velkomoravského hradiska Pohanska u Břeclavi; vedle toho provedl řadu drobnějších terénních výzkumů na jižní Moravě.

Publikačně se zaměřil na zpracování pohřebišt z velkomoravského období; pojednal o nich v několika statích (nejvýznamnější se týká moravských mohylníků) publikovaných vesměs ve Sborníku prací FFBU, archeologicko-klasické řadě; vyvrcholením tohoto pracovního plánu byla jeho monografie *Slovanská pohřebiště ze střední doby hradištní na Moravě* (Praha 1966). Shrnul veškerý známý materiál a klasifikoval ho z hlediska výsledků nejnovějších výzkumů, což mu umožnilo zpřesnit chronologický systém středohradištního období. V souvislosti se studiem pohřebišt se začal zabývat otázkami velkomoravského šperku, jeho genezí, tříděním a teritoriálním rozšířením a dotkl se tím širší problematikou oblasti jihopolské, podunajské a volyňské ve studii *Das Vordringen der großmährischen materiellen Kultur in die Nachbarländer* (in:

Magna Moravia, 1965). Na základě podrobných soupisů a studia náleзовých celků (pokladů a hrobů) 9.–11. stol. z celé střední a zčásti i východní Evropy snesl v některých případech důkazy a v jiných ukázal náznaky vlivu velkomoravského šperku na sousední země. Souborně též zpracoval slovanskou problematiku regionů, v nichž prováděl archeologické výzkumy, a to Znojemska (1961) a Břeclavska (1968). V druhé polovině šedesátých let se zaměřil na vědecké zpracování dílčích výsledků slovanských výzkumů katedry prehistorie, na jejichž vedení se podílel (mladohradištní pohřebiště z Znojma-Hradiště, 1968, 1969; a předběžné vyhodnocení velmožského dvorce, SPFFBU E 14, 1969; PA 61, 1970 aj.). Nastínil dále třídění sídlištních objektů z Břeclavi-Pohanska (SPFFBU E 1967), mezi nimiž zjistil i zvláštní stavební typ archeologicky dosud jinde neobjevený (velké domy kúlové konstrukce s řadami nosných kúlů střechy na vnitřní straně pletených obvodových stěn). Na základě podrobné analýzy materiálu z celé slovanské oblasti podal interpretaci zvláštního kúlového objektu z Pohanska, který měl patrně kultovní význam (VVM 20, 1968, str. 3–25).

Bibliografie: Úplný soupis prací B. Dostála čítal k roku 1971 celkem 80 položek vedle několika desítek drobných recenzí a zpráv. Z toho se týká slovanské archeologie 33 prací, mezi nimiž je jedna velká a dvě menší monografie. Jeho práce byly v odborném tisku kladně recenzovány a jsou pravidelně registrovány v časopisu *Slavia Antiqua*. Výběrový soupis viz RočUJEP 1964, str. 67, a RočBU 1964–1968, str. 412–413. Z prací tam neuvedených zaznamenáváme: *Grabstätte in Znojmo-Hradiště* (Brno, 1969; spolu s A. Lorencovou); *Opevnění velmožského dvorce na Pohansku u Břeclavi* (SPFFBU E 1969, str. 181–218); *K otázce velmožských dvorců u Slovanů* (PA 61, 1970, str. 271–279); *Severovýchodní předhradí Břeclavi-Pohanska* (SPFFBU E 1970, str. 117–144); *Velkomoravské hradisko Břeclav-Pohansko. 10 let archeologických výzkumů 1959–1969* (VVM 22, 1970, str. 1–29); *Břeclav-Pohansko v roce 1968* (in: Přehled výzkumů AÚ ČSAV Brno, 1970, str. 40–43); *Kamenné brousky z areálu velkomoravského velmožského dvorce na Pohansku u Břeclavi* (SPFFBU E 16, 1971, str. 175–184; spolu s J. Štelclem a J. Malinou); *K rekonstrukci kúlových domů z Břeclavi-Pohanska* (in: Sborník prací k šedesátinám R. Turka, Praha 1970, str. 33–37); *Ein slawischer Herrenhof des IX. Jahrhunderts in Břeclav-Pohansko (Mähren)* (in: Berichte über den II. Internationalen Kongress für slawische Archäologie, Band III, Berlin 1972, str. 299–306).

J. V.

Adolf ERHART, PhDr., CSc., docent filos. fak. Narodil se 31. května 1926 v Náměšti n. Oslavou. Na filosofické fakultě v Brně studoval klasickou a germánskou filologii a srovnávací jazykozpyt indoevropský, mj. u Fr. Novotného a V. Machka. Po absolutoriu (1949) zůstal ve svazku filosofické fakulty postupně jako asistent, odb. asistent a docent srovnávací ide. jazykovědy (od r. 1963). V r. 1949 získal titul PhDr., r. 1960 hodnost CSc. Ve šk. r. 1962–1963 působil jako lektor českého jazyka a literatury na universitě v Greifswaldu. Je členem redakce jazykovědné řady Sborníku prací filosofické fakulty a od odchodu V. Machka jejím hlavním redaktorem.

Erhart pracuje badatelsky v oboru obecné a srovnávací jazykovědy a publikoval z těchto vědních disciplín mnoho speciálních studií i učebních textů, např. skripta z úvodu do jazykovědy, dvoudílnou učebnici sanskrtu, učebnici litevštiny atp.

Speciálně slavistické problematiky dotýká se Erhart jen zčásti v některých svých pracích, zejména baltistických. Tak např. přispěl k řešení otázky balto-slovanské jazykové jednoty (SPFFBU A 1958), vyložil balto-slovanskou etymologii slova „sever“ (SPFFBU A 1957). Příspěvkem k poznání prehistorie slovanských jazyků jsou též Erhartova pojednání o indoevropských osobních koncovkách -ō a podobných (SPFFBU E 1958), o indoevropských préteritech s dlouhými vokály (SPFFBU A 1961), poznámky k nasálnímu infixu v slovanštině (SPFFBU A 1964), stať o předslavanských souhláskách závěrových (SPFFBU A 1968) aj.

Bibliografie: Výběrový soupis prací srov. v RočUJEP 1964, str. 97, a RočBU 1964–1968, str. 449. Viz též heslo ERHART v ČsPr, str. 110–111. Z dalších prací, v uvedených bibliografiích již nezachycených, viz ještě zejména: *Die voroslavischen Verschlusslaute* (SPFFBU A 1968, str. 17–23); *Studien zur indoeuropäischen Morphologie* (Brno 1970).

R. V.

Julius GLÜCKLICH, PhDr., řádný profesor filos. fak. Narodil se 10. května 1876 v Březových Horách. Zemřel 28. září 1950 v Praze. Po maturitě na příbramském gymnasiu r. 1895 začal studovat na právnické fakultě, ale již po prvním semestru přestoupil na filosofickou fakultu české university v Praze. Studoval historii a zeměpis. Na utváření jeho vědecké osobnosti měl největší vliv profesor J. Goll, jehož seminář J. Glücklich navštěvoval. Absolvoval též dva semestry na vídeňské universitě. V roce 1900 dosáhl na pražské filosofické fakultě doktorátu filosofie a o rok později ukončil svá studia. V letech 1899–1920 působil J. Glücklich v Chrudimi, Havlíčkově Brodě, Českých Budějovicích a Praze jako středoškolský profesor dějepisu a zeměpisu. Kromě činnosti pedagogické věnoval se i vědecké práci v oboru národních dějin. V r. 1911 se na pražské filosofické fakultě habilitoval pro obor rakouských dějin spisem *O historických dílech Václava Budovce z Budova z let 1608–1610 a jejich poměr k Slavatovi, Skálovi a k neznámému dosud diariu luterána Karla Zikmundova* (Praha 1911). Po vzniku brněnské university byl J. Glücklich jmenován r. 1920 řádným profesorem pro novější obecné dějiny na její filosofické fakultě. Působil na ní až do svého odchodu na odpočinek r. 1946. Jako čestný profesor University Palackého v Olomouci byl však ještě nápomocen při konstituování tamní katedry historie.

Ačkoli byl J. Glücklich profesorem obecných západoevropských dějin, jeho vědecký zájem byl více obrácen k dějinám českým, a to k období 16. a 17. století. Jako mimořádný znalec politické a náboženské problematiky předbělohorského období přispěl významnou měrou k poznání vzniku stavovské opozice a její ideologie. Nejvíce pracovního úsilí věnoval literární a politické činnosti Václava Budovce z Budova, jednoho z ideových vůdců opozice. J. Glücklich napsal o jeho osobnosti mnoho analytických studií (*Mandát proti Bratřím a jeho provádění v letech 1602–1604*, VKČSN 1904; *O cestě za korespondencí Václava Budovce z Budova*, VČAVU 14, 1905; *Prameny a vznik Budovcova Antialkoranu*, in: Sborník prací historických k šedesátým narozeninám Jaroslava Golla, Praha 1906; *Václava Budovce z Budova předmluva k prvnímu zpracování Antialkoranu z roku 1593*, Program gymnasia v Praze II, Žitné ulici, Praha 1906; *Nový neznámý spis Václava Budovce z Budova*, ČCH 14, 1908; *Kšaft duchovní Václava Budovce z Budova*, Reformační sborník 6, 1937; *Speculum Martyrii Budoveciana*, LF 70, 1946), bohužel však nestačil uložit své detailní znalosti do větší monografie.

Velký význam si stále podržuje Glücklichova edice Budovcovy korespondence (*Václava Budovce z Budova korespondence z let 1579–1619*, Praha 1908; *Nová korespondence Václava Budovce z Budova z let 1580–1616*, Praha 1912), která zahrnuje celkem 110 listů a je výsledkem velké heuristické práce v Basileji, Berlíně, Drážďanech, Paříži, Vídni i v archívech domácích. Cenná je také další edice *Nová redakce zemského zřízení moravského z posledních let před českým povstáním* (Brno 1936), doplněná podrobnou analýzou politické a náboženské situace v českých zemích na počátku 17. století.

J. Glücklich věnoval také pozornost stavovskému povstání (*O defensorech a českém povstání 1618–1620*, ČCH 27, 1921; *K rozboru Skálových zpráv o popravě staroměstské dne 21. června 1921*, ČCH 27, 1921), Slovanskému sjezdu v Praze (*Dopis Poláka ze Slovanského sjezdu r. 1848*, ČMM 49, 1925), vídeňskému a kroměřížskému sněmu 1848–1849 (*K historii našeho politického programu*, Naše doba 1903), zabýval se dualismem (*Dualismus a jeho nejnovější francouzský historik*, ČCH 11, 1905), osobností F. M. A. Voltaira (*Voltaire*, in: Tvůrcové dějin III, Praha 1935, str. 449–459) a napsal medailón svého přítele, historika Kamila Krofity (*Kamil Krofta jako historik*, ČCH 43, 1937).

Julius Glücklich vykonal mnoho nejen na poli historické vědy, kde zůstane jedním z významných představitelů pozitivistického období, nýbrž i jako vysokoškolský pedagog, který vychoval řadu vědeckých pracovníků a středoškolských profesorů. Bibliografie: B. Sindelář, *Za zesnulým profesorem Glücklichem* (ČMM 69, 1950, str. 314–322); O. Borůvka, F. Hejl, J. Macůrek, J. Sajner, *Universitas Brunensis 1919–1969*, (Brno 1969, str. 89, str. 95–98, str. 103, str. 105).

R. F.

Alois GREGOR, PhDr., docent filos. fak. Narodil se 14. prosince 1888 v Kozušicích, okr. Bučovice, zemřel 8. září 1971 v Letovicích. Studoval češtinu a němčinu na filosofické fakultě v Praze, kratší dobu navštěvoval i Jagičův slovanský seminář ve

Vídni (1908) a Brücknerův v Berlíně (1910), po tři měsíce poslouchal r. 1912 i Meilleta v Paříži. 1914 získal na UK v Praze titul PhDr. Od r. 1912 do r. 1949 byl středoškolským profesorem, souběžně působil na filosofické fakultě v Brně od samého jejího založení jako lektor slovenštiny a od stud. roku 1930/1931 jako lektor spisovné češtiny. V r. 1946 se habilitoval pro českou a slovenskou mluvnici a byl docentem filosofické fakulty až do svého penzionování v r. 1959. Byl mimořádným členem Učené společnosti Šafaříkovy v Bratislavě, členem Matice slovenské i Matice moravské, Musejního spolku brněnského a dalších vlastivědných a osvětových spolků. Redigoval *Vlastivědný věstník moravský*, byl členem redakčního kolegia časopisu *Valašsko a odborným redaktorem Vlastivědy moravské*.

Gregor publikoval vědecké práce z moravské dialektologie, především popisy svého rodného nářečí. Jeho slovní zásobu zveřejnil nejprve v výběru v ČMF (1942), ukázkou slovníkového hesla ve VVM (1952) (a tamtéž rovněž pojednání o tvoření slov) a konečně v úplnosti jako *Slovník nářečí slavkovsko-bučovického* (Praha 1959). Z jeho gramatického popisu otiskl články o parataxi a hypotaxi (Výroční zpráva I. brněnské reálky 1914–1915), o srovnávacím stupňování (in: Slovácký sborník věnovaný F. Pastrnkovi, Praha 1923), o čísle, rodu a osobě (MNEMA, Praha 1926), o syntaxi zájmen (LF 1940), o předložkách a předložkových pádech (VVM 1956). Účastnil se též jako spoluautor sestavování dotazníku pro hanácká nářečí (Brno 1952) a psal o moravských nářečích: blanenském (in: *Blanensko 1964, žarošickém* (in: *Od Hradské cesty 1964*) a vyškovském (Vyškovsko, *Vlastivěda moravská*, 1965). Kromě hanáckých dialektů projevil však zájem též o nářečí moravsko-české (Od Horácka k Podyjí 1929–1930), vytyčil úkoly moravské a slezské dialektologie obecně (in: *Pocta Fr. Trávníčkovi a F. Wollmanovi*, Brno 1948) a publikoval studie ze srovnávací skladby (pádové) moravských nářečí (LF 1950 a 1951), dále speciální pojednání o citoslovených větách v lašských nářečích (in: *Adolfu Kellnerovi*, *Sborník jazykovědných studií*, Opava 1954), o zvlátnostech větného členění ve spisovné češtině a v nářečích (SPFFBU A 1954), o neslovesných větách v moravských nářečích (VVM 1954), o pasívu ve spisovné češtině a v nářečích (in: *Studie ze slovanské jazykovědy*, Praha 1958) aj.

Dialektologická vědecká orientace přivedla Gregora i k lidové tvorbě ústní. Napsal např. slovníček ke zpěvům moravských kopaničářů (VVM 1955), pojednal o sběratelích lidových písní na Moravě v 19. století (VVM 1957), publikoval úvahu o zápisu lidových písní po jazykové stránce (ČL 1953), vydával, popřípadě komentoval řadu sbírek českého a slovenského folklóru, např. 2 svazky slovenských pohádek (Brno 1923 a 1924), Bartošovu-Janáčkovu *Kytici národních písní* (Praha 1953), *Bímovy Lidové písně z Hustopečska* (Praha 1950) aj.

Jako žák Smetánkův projevil se konečně Gregor statí o přechylování v staročeštině (SPFFBU A 1956), o bohemikách u Kosmy (SPFFBU E 1965) a edicí *Husovy Knížky o svatokupectví* (Praha 1954); psal též o Husovi, Blahoslavovi a jiných zjevích naší starší literatury. Zasáhl rovněž do toponomastiky výkladem jmen Brno (ČMM 1952, 1953; Brno v minulosti a dnes I, 1959), Olomouc (VVM 1951), Blansko (VVM 1952) a místních jmen v okrese Vyškov (Zprávy vlastivědného muzea ve Vyškově, leden 1963).

Neutuchající zájem projevoval Gregor o slovenský jazyk a slovenskou literaturu. Kromě množství dílčích úvah a glos napsal *Mluvnici spisovné slovenštiny* (Praha 1954). Stále znovu se vracel k slovenské literatuře. Publikoval úvahu o vztazích mezi písemnictvím českým a slovenským (List Sdružení moravských spisovatelů 1946), vydal *Bottovu Smrt Jánošíkovu* a napsal desítky medailonků slovenských spisovatelů, mj. též jako hesla OSNND; rozsahem i hloubkou záběru vynikají zvláště charakteristiky Petra Jilemnického (in: *Slovanská miscellanea*, Bratislava 1931) a Martina Kukučina (jako doslov k výboru *Mladá léta*, Praha 1958). Přehledný ráz má Gregorovo pojednání o slovenských ženách spisovatelkách (*Almanach slovenského akademického spolku Kriváň*, Brno 1922); totéž téma zpracoval později pro Moravu (Ročenka Dobročinného komitétu v Brně, 1940). Jako učební text pro potřeby vysokoškolských studentů vyšla Gregorova *Slovenská literatura od L. Štúra po přítomnost* (Praha 1959).

České literatuře věnoval Gregor kromě dílčích statí a edic zejména *Katechismus dějin české literatury* (Brno 1927²; spolu s Pavlem Vášou) a *Rukověť českého jazyka a československého písemnictví* (Praha 1937⁴; spolu s Tomášem Glosem). Ta obsahovala i popis českého jazyka, stejně jako *Příruční mluvnice jazyka českého I, II* (Brno

1923 a 1924) a *Mluvnice jazyka českého pro vyšší třídy středních škol* (Praha 1932, 1937², dotisk 1946). Gregor je autorem mnoha dalších učebnic, čítanek a slohových i jazykových příruček pro školy různých stupňů.

Do dějin oboru zasáhl Gregor četnými statemi o jeho jednotlivých představitelích, nekrology, edicemi korespondence atp. Psal např. o Fr. Vymazalovi, V. Praskovi, F. Brücknerovi a jiných. Zvláště je třeba připomenout Gregorův zájem o F. Palackého (Sl 1951) a jeho několikrátý návrat k osobnosti a dílu F. Bartoše (VVM 1957; in: Franku Wollmanovi k narozeninám, Praha 1958; VVM 1958; aj.), který vyvrcholil samostatnou publikací *O životě a díle Františka Bartoše* (Brno 1968).

Gregor byl neobyčejně pilný a plodný; vedle větších statí a knih publikoval nespočet drobnějších příspěvků, glos, zpráv a recenzí v odborném i denním tisku, takže bibliografie jeho tištěných prací obsahuje daleko přes 1200 položek.

Bibliografie: Soupis prací podávají J. Skutil a P. Pešta ve sb. *Rodné zemi* (Brno 1958, str. 487–521), pokračování P. Pešta (VVM 1973). — O něm viz tamtéž, (str. 18–29).

R. V.

Miroslav GREPL, PhDr., CSc., docent filos. fak. Narodil se 14. dubna 1929 v Hrochově, okr. Prostějov. Na filosofické fakultě v Brně studoval češtinu a ruštinu, mj. u A. Kellnera, Fr. Trávníčka, V. Machka aj. Po absolutoriu zůstal na fakultě postupně jako asistent, odb. asistent a docent (habilitoval se v r. 1965 na obor současný český jazyk). Roku 1959 získal vědeckou hodnost kandidát filologických věd pro obor slovanská jazykověda. Ve šk. r. 1960/1961 působil jako lektor češtiny na filosofické fakultě university v Greifswaldu. Účastní se vědecko-organizační činnosti na fakultě i mimo ni, mj. jako sekretář Mezinárodní komise pro studium gramatické stavby slovanských jazyků při Mezinárodním komitétu slavistů, jako organizátor syntaktických symposií na filosofické fakultě v Brně a redaktor sborníku *Otázky slovanské syntaxe*.

Badatelsky je Grepl orientován k novému českému jazyku, především k syntaxi a teorii promluvy. Do vědecké literatury vstoupil pracemi o jazyce doby obrozenecké; věnoval mu např. články o spojení an ve spisovné češtině první poloviny 19. století (SPFFBU A 1958), o spojovacím výrazě však ale v obrozenecké češtině (in: *Rodné zemi*, Brno 1958), o vývoji slovosledu v Tylové próze (SaS 1959), o předmětovém genitivu v jazyce Tylové prózy (SPFFBU A 1960), o podmínkách diferenciaci spojovacích prostředků v obrozeneckém spisovném jazyce (in: *Studie ze slovanské jazykovědy*, Praha 1958) aj.; syntetickým shrnutím jeho poznatků o češtině první poloviny 19. století byly studie o jazykové výstavbě umělecké prózy 30. a 40. let (SPFFBU D 1962) a o vlivu slovanských jazyků na ustalování syntaktické struktury novodobé češtiny (Československé přednášky pro VI. mezinárodní sjezd slavistů, Praha 1968). Současný („nový“) spisovný jazyk vidí tedy v jeho časovém (i stylovém) rozpětí; i v pracích pojednávajících o i jeho nejnovějším stavu si klade vždy otázku po „vnitřní vývojové dynamice“ zkoumaných jevů (srov. Slav. filologija III, Sofija 1963). Metodologické problematiky interpretace jazykových změn dotkl se i teoreticky ve zvláštní stati (*OtSlovSynt*), stejně jako otázky významu nářečních údajů pro poznání historické syntaxe slovanských jazyků (in: *Sborník odpovědí na voprosy po jazykoznaniju*, Moskva 1958).

Předmětem trvalé a průběžné pozornosti Greplovy je věta jako jednotka sui generis, její vnitřní výstavba i její typy. K lepšímu poznání mluvnické stránky české věty publikoval jednak dílčí úvahy o vyjadřování bezagentního děje v tzv. větách s všeobecným podmětem (*OtSlovSynt*), o větách tázacích (NR 1965) apod., jednak teoretické a programové části souborné (SaS 1967; VJa 1967; *OtSlovSynt II*, Brno 1968; *ZfSl* 1969). Kromě mluvnické stránky věty jednoduché přispěl též k problematice syntaktické klasifikace slovních druhů (SPFFBU A 1959; spolu s A. Lamprechtem) a k popisu jednoho typu souvětí, k tzv. souvětí s obsahovými větami oznamovacími (SPFFBU A 1964). V poslední době obrací se stále častěji k modální výstavbě věty. Tuto orientaci signalizoval už článek o slovesných modech z hlediska modality větné (*JazČas* 1969) a vystoupení na krakovské konferenci Mezinárodní komise pro studium gramatické stavby slovanských jazyků (viz *Prace Kom. Slow.* 23, Kraków 1971), ale zejména jeho referát a diskusní příspěvky na brněnském syntaktickém sympoziu (jehož materiály jsou v tisku).

Výzkumy v oblasti modality tvoří součást bádání o tzv. teorii promluvy, kterou

se pokusil vymezit teoreticky (SPFFBU A 1963) a k jejímuž konkrétnímu zpřesnění přispěl články o funkci záměrného opakování částí výpovědi ve výstavbě promluvy (NR 1967 a 1968). Sem spadá i řada Greplových pojednání o jazykových vyjadřování emocionality; výsledky svého výzkumu těchto stránek jazyka shrnul v knižní monografii *Emocionálně motivované aktualizace v syntaktické struktuře výpovědi* (Brno 1967). Trvalý zájem o otázky stylu a stylistiky, uměleckého jazyka atd. našel výraz v člancích o stylu Josefa Hybeše (SPFFBU A 1962) a o frázování a verši (in: *Teorie verše I*, Brno 1966) a jinde.

Syntézu Greplový badatelské práce o syntaxi nové češtiny představuje *Skladba spisovně češtiny* (Praha 1971), nové, podstatně přepracované vydání díla, které vydával spolu s Jaroslavem Bauerem od r. 1964 opakovaně jako vysokoškolské skriptum. Bibliografie: Výběrový soupis prací viz v RočUJEP 1964, str. 97, a RočBU 1964–1968, str. 449–450. Viz též heslo GREPL v ČSPR, str. 133–134. Z dalších prací, tam již nezachycených, srov. ještě zejména *Zur Struktur der Satztypen* (ZfSl 1969, str. 662–667); *Modální a citová stránka výpovědi* (Prace Kom. Slow. Kraków 1971); *Skladba spisovně češtiny* (Praha 1972; spolu s Jaroslavem Bauerem); *Zum Ausdrucks der voluntativen Modalität im Tschechischen und Deutschen* (BullUSN, Bratislava 1972, str. 17–33); *Ke vztahu synchronie u diachronie při zkoumání systému současného jazyka* (in: *Jazykovědné symposium 1971. U příležitosti 65. narozenin prof. dr. Františka Svěráka*, Brno 1973, str. 23–25); *Slovo ve větě* (JazCas 1973, str. 114–118); *K podstatě modálnosti* (OtSlovSynt III, Brno 1973, str. 114–118); *K sémantické podmíněnosti realizace větných struktur* (in: *Slavistički sastanak*, Beograd 1973).

R. V.

Antonín GRUND, PhDr., řádný profesor filos. fak. Narodil se 3. dubna 1904 v Praze. Na Karlově universitě vystudoval češtinu a němčinu (učitelé J. Jakubec, J. Horák, M. Hýsek, A. Kraus, O. Fischer, F. X. Šalda). Roku 1928 dosáhl doktorátu na základě disertační práce *Pojem básníka po stránce sociální a estetické v české beletrii*. Po ročním učitelském působení na dívčím reálném gymnasiu na Smíchově stal se r. 1929 pracovníkem knihovny Národního musea v Praze. V r. 1936 se habilitoval na Karlově universitě monografií o K. J. Erbenovi. Podnikl řadu studijních cest do zahraničí (Švýcarsko, Polsko, Belgie, Holandsko, Jugoslávie, Německo). V r. 1945 byl jmenován řádným profesorem filosofické fakulty v Brně. Byl činný v Matici české, redigoval Časopis Národního musea, pracoval v bibliografické a ediční komisi 4. tř. České akademie věd a umění. Účastnil se příprav k založení Ústavu pro českou literaturu, jehož byl od r. 1948 vědeckým tajemníkem. Zemřel 14. listopadu 1952.

V Grundově vědeckém díle se rýsují dva základní zájmové okruhy: je to literatura národního obrození a literatura renesanční. Nejdůležitější prací prvního okruhu je monografie *K. J. Erben* (Praha 1935), jejíž význam v erbenovské literatuře je podnes prvořadý. Svoji výchozí pozitivistickou metodu Grund postupně překonával hodnotícím hlediskem ideovým a společenským. Zevrubnou pozornost věnoval problematice slovanství, a to nejen u K. J. Erbeny, ale i u K. Havlíčka, J. Nerudy, J. Holečka atd. Druhý okruh vědeckých zájmů A. Grundy vyznačují jeho studie o české literatuře 15. a 16. století. Důležitá je zvláště jeho studie *Renesanční tance smrti*, dále vydání Boccacciiovských rozprávěk Hynka z Poděbrad a Kratochvilných rozprávěk renesančních. Grund do jisté míry navazoval na práce Bedřicha Václavky o renesanční próze (Václavkovým dílem se Grund zabýval v Listu sdružení moravských spisovatelů r. 1946).

Vedle památek starší české literatury editoval Grund i řadu autorů nové doby; základní význam má vydání díla K. J. Erbeny. Připravil i edice V. Dyka, J. K. Šlejhara, V. Háika, Josefíny Regálové, T. Novákové aj.

Spoluredigoval Listy filologické, působil v ediční radě Národní knihovny, připravoval libreto Památníku českého písemnictví, konal pravidelné veřejné přednášky, v nichž věnoval pozornost zvláště otázkám literárního života na Moravě.

dj

Bibliografie (Tituly uvedené v závorce doplnili autoři bibliografie): *Básník v beletrii* (Rozpravy Aventina 4, 1928–1929, str. 158); *František Herites* (Rozpravy Aventina 4, 1928–1929, str. 185); *Jubilant z katolické moderny* (Rozpravy Aventina 4, 1928–1929, str. 112); *Na okraj Šlejharova díla* (Rozpravy Aventina 4, 1928–1929, str. 246); *Prof. Václav Ertl* (Rozpravy Aventina 4, 1928–1929, str. 229); *Přehled časo-*

pisů (Rozpravy Aventina 4, 1928–1929, str. 10, 19, 29, 52, 74, 115, 154, 173, 184, 224; 242, 263, 304, 342, 395); *Tylový překlady z Nestroye* (LF 55, 1928, str. 244–254); *Za Janem Kabelíkem* (Rozpravy Aventina 4, 1928–1929, str. 65); *Dějiny české literatury* (Rozpravy Aventina 5, 1929–1930, str. 223); *Česká germanistika jubuluje* (Rozpravy Aventina 5, 1929–1930, str. 92); *Havlíček und Blumauer* (in: Xenia Pragensia 1929, str. 260–271); *Jubileum Dobrovského a literární historie* (ČMF 15, 1929, str. 309–313); *K dílu Alberta Pražáka* (Rozpravy Aventina 5, 1929–1930, str. 501); *Ludwig Wagner: Johann Kollár 1793–1852* (ČMF 15, 1929, str. 309–313); *O Janu Kollárovi* (LF 56, 1929, str. 301–303); *Padesátiny prof. Součka* (Rozpravy Aventina 5, 1929–1930, str. 434); *Poslání Jaroslava Vlčka* (Rozpravy Aventina 5, 1929–1930, str. 207); *Přehled časopisů* (Rozpravy Aventina 5, 1929–1930, str. 23, 32, 44, 57, 69, 83, 94, 105, 118, 142, 165, 177, 190, 201, 214, 226, 239, 251, 262, 274, 286, 310, 322, 334, 388, 400, 413, 425; 436, 448, 461, 472, 484, 503); *Státní cenou poctění* (Rozpravy Aventina 5, 1929–1930, str. 83); *Tvůrce a buditel* (Rozpravy Aventina 5, 1929–1930, str. 271); *Za Františkem Hamzou* (Rozpravy Aventina 5, 1929–1930, str. 471); *Básník F. S. Procházka* (Rozpravy Aventina 6, 1930–1931, str. 225); *Frank Wollman: Slovesnost Slovanů* (ČMF 16, 1930, str. 90–91); *Přehled časopisů* (Rozpravy Aventina 6, 1930–1931, str. 20, 34, 47, 56, 80, 92, 104, 127, 138, 163, 189, 202, 213, 238, 273, 284, 321, 346, 382, 416, 442, 471); *Sto let Matice české* (Rozpravy Aventina 6, 1930–1931, str. 428); *Univ. prof. M. Murko sedmdesátinikem* (Rozpravy Aventina 6, 1930–1931, str. 272); *Útržkové památky k výročí Erbenovu* (Rozpravy Aventina 6, 1930–1931, str. 101); *Český Faust po čtvrté* (Sl 10, 1931, str. 652–653); *Havlíček und Blumauer* (Germanoslavica 1, 1931–1932, str. 296–300); *Jan Jakubec: Dějiny literatury české. Díl I* (ČMF 17, 1931, str. 228–230); *Padesátky Arne Nováka a Alberta Pražáka* (ČMF 17, 1931 str. 261–262); *Stoleté výročí založení Matice české* (ČNM 105, 1931, str. 168–199); *Sto let Matice české 1831 až 1931* (Praha 1931; redakce); *Dobner Gelasius* (OSNND II, 1, 1932, str. 183); *Erben Karel Jaromír* (OSNND II, 1, 1932, str. 439); *Jan Jakubec* (ČMF 18, 1932, str. 225–231); *Literární dějepis ve výročních zprávách* (ČMF 18, 1932, str. 90–92); *Záhořovo lože* (Národopisný věstník československý 25–26, 1932–1933, str. 62–78); *Arne Novák. Die tschechische Literatur; O české próze výpravné; Der Geist der Cechischen Literatur* (ČMF 19, 1933, str. 313–318); *Guldener Bernard* (OSNND II, 2, 1933, str. 968); *Hanka Václav* (OSNND II, 2, 1933, str. 1021–22); *„Knihy“* (Rozpravy Aventina 9, 1933–1934, str. 10–11); *Přehled časopisů* (Rozpravy Aventina 9, 1933–1934, str. 10, 19, 35, 43, 52, 59, 67, 85, 94, 100, 109, 116, 125, 134); *Slovo o pluku Igorově* (Sl 12, 1933–1934, str. 581 až 583); *„Věštkyňe“ K. J. Erbena* (LF 60, 1933, str. 454–467); *Erbenovy Svatební košile* (Lumír 40, 1934, str. 443–448, 519–524); *Kalina Josef Jaroslav* (OSNND III, 1, 1934, str. 323); *Karafiát Jan* (OSNND III, 1, 1934, str. 384); *Karel Jaromír Erben* (Praha 1935); *Langer Josef Jaroslav* (OSNND III, 2, 1935, str. 1053–54); *List K. J. Erbena Stanku Vrazovi* (Praha 1936; edice); *Matice česká* (OSNND IV, 1, 1936, sv. 1., str. 133); *Konrad Bittner, Deutsche und Tschechen* (ČMF 23, 1937, str. 281–284); *Z počátků první české školy literárně historické* (ČMF 23, 1937, str. 1–16); *Dílo K. J. Erbena, sv. I.–V.* (Praha 1938–1940; edice a doslov); *Pražák Albert* (OSNND V, 1, 1938, str. 87 až 88); *Pražák Přemysl* (OSNND V, 1, 1938, str. 89); *Pražák Vilém* (OSNND V, 1, 1938, str. 89); *Přileská Marie* (OSNND V, 1, 1938, str. 134); *Rais Karel Václav* (OSNND V, 1, 1938, str. 346); *Raisová Doubravka* (OSNND V, 1, 1938, str. 346); *Raisová-Mišková Marie* (OSNND V, 1, str. 346); *Slavinu na cestu a o jedné anketě* (Literární noviny 10, 12. 3. 1938, str. 5); *Z české práce literárně historické. Část I* (ČNM 112, 1938, str. 293–303); *Máchovský sborník* (SaS 5, 1939, str. 103–106); *Miloš Weingart, literární dějepisec* (Lumír 45, 1939, str. 259–261); *Sedláč Jan Vojtěch* (OSNND V, 2, 1939, str. 1073); *Výstava „František Ladislav Čelakovský“* (ČNM 113, 1939, str. 144 až 145); *Z české práce literárně historické. Část II, III* (ČNM 113, 1939, str. 56–64; 131–142); *Arne Novák, literární historik a kritik* (in: Strážce tradice, Praha–Olomouc 1940); *Cestopis Bedřicha z Donina* (Praha 1940; edice a úvod); *Knihopis českých a slovenských tisků* (LF 67, 1940, str. 525–527); *Výstava „Česká píseň lidová“* (ČNM 114, 1940, str. 114); *Výstava „Měsíc české knihy“* (ČNM 114, 1940, str. 115); *Josefina Regálová, Rodinná kronika* (Praha 1942; edice); *Šimáček Matěj Anastázus* (OSNND VI, 2, 1943, str. 725); *Šípek Antonín* (OSNND VI, 2, 1943, str. 735); *Škarka Antonín* (OSNND VI, 2, 1943, str. 744); *Teichmann Karel* (OSNND VI, 2, 1943, str. 1012); *Těsnohládek Rudolf* (OSNND VI, 2, 1943, str. 1085); *Téver Felix* (OSNND VI, 2, 1943, str. 1092); *Tréval Emil* (OSNND VI, 2, 1943, str. 1229); *Pohádkáři Erben a Němcová* (in: Chudým dětem 55, 1945, díl II, str. 72–81); *Albert Pražák, O národ* (LF 70, 1946, str. 208

až 210); Albert Pražák, *Staročeská báseň o Alexandru Velikém; Národ se bránil; O národ* (LF 70, 1946, str. 144); Arne Novák, *Dějiny českého písemnictví* (Praha 1946; edice a doslov); Arne Novák, *Stručné dějiny literatury české* (Olomouc 1946; upravili R. Havel a Ant. Grund); *Bedřich Václavek* (List sdružení moravských spisovatelů 1, 1946, str. 141–146); *Čelakovský, Erben, Franta, Krolmus* (in: Přátelský kruh Boženy Němcové, Praha 1946, str. 89–107); Arne Novák, *České písemnictví z pačič perspektivy* (Zbraslav 1946; vydal a doplnil); *Erben a Jihoslované* (Kytice 1, 1946, str. 231 až 232); *Jan Vilikovský* (LF 70, 1946, str. 267); *Josef Václav Sládek časový a nadčasový* (in: Chudým dětem 56, 1946, str. 50–53); *Památky staré literatury české* (řada A) (Praha 1946; redakce); *Vojtěch Jiráč bohemista* (LF 70, 1946, str. 55–58); Jan Mukařovský, *O Vladislavu Vančurovi* (LF 71, 1947, str. 50); *Moravan František Táborský* (List sdružení moravských spisovatelů 2, 1947–1948, str. 177–183); K. Toman uspořádal a vydal své *Básně* (LF 71, 1947, str. 56); *Oldřicha Přefáta z Vlkanova Cestu z Prahy do Benátek* (LF 71 1947, str. 314–315); *Profil české poesie a prosy od r. 1918 z pera J. B. Čapka* (LF 71, 1947, str. 176); *Slovanství v novočeské literatuře* (in: Slovanství v českém národním životě, Brno 1947, str. 120–132); *Osobnost Franka Wollmana* (in: Pocta F. Trávníčkovi a F. Wollmanovi, Brno 1948, str. 39–53; redakce spolu s A. Kellnerem a J. Kurzem); *Renesanční tance smrti* (LF 72, 1948, str. 202–211, 277–293); *Viktor Dyk* (Projev na slavnostním představení ve Stavovském divadle dne 3. ledna 1948) (Kytice 3, 1948, str. 41–44); *Viktor Dyk, Milostná juvenilia* (Praha 1948; edice a doslov); *Teréza Nováková, Drašar* (Praha 1949; edice a doslov); *Zdeněk Bár, O Petru Bezručovi* (LF 73, 1949, str. 149); *Dílo Alberta Pražáka* (LF 74, 1950, str. 193–202); *Hynek z Poděbrad, Boccacciiovské rozprávky* (Praha 1950; edice); *Zikmund Winter, Mistr Kampanus* (Praha 1950, edice a doslov); *Karel Havlík vzpomíná na K. J. Erbena* (LF 75, 1951, str. 216–221); *Karel Jaromír Erben, Kytice* (Praha 1952; edice a doslov); *Kratochvílné rozprávky renesanční* (Praha 1952; edice a doslov).
Sestavili Dušan Jeřábek a Marie Sevěčková

Zdeněk H Á J E K, PhDr., řádný profesor ped. fak. Narodil se 13. března 1894 v Suchdole u Kutné Hory. Zemřel 2. ledna 1958 v Brně. Svá gymnasiální studia ukončil r. 1913 v Čáslavi a začal studovat obor historie — geografie na filosofické fakultě University Karlovy v Praze. První světová válka znamenala pro něj šestileté přerušení studia na filosofické fakultě, které ukončil státními zkouškami až v r. 1923. V letech 1923–1925 působil jako asistent u prof. Jaroslava Bidla ve východoevropském oddělení historického semináře filosofické fakulty Karlovy university. Zde vypracoval disertační práci *Styky rusko-byzantské do konce 10. století*; r. 1924 byl promován doktorem filosofie. Od r. 1925 pracoval Z. Hájek jako středoškolský profesor v Brně. V r. 1941 byl pro svou účast v československých legiích za první světové války předčasně penzionován. Od začátku r. 1943 byl zaměstnán jako archivář a knihovník v redakci Lidových novin. Po osvobození Československa se vrátil do školských služeb. V r. 1946 byl povolán na nově zřízenou pedagogickou fakultu brněnské university. Současně byl pověřen přednáškami z československých dějin na Vysoké škole sociální v Brně. V r. 1947 se na základě již publikovaných polonistických studií a rukopisné práce o tajných spolcích haličských v letech 1831–1842 habilitoval na brněnské filosofické fakultě pro obor polských dějin. V r. 1948 byl jmenován profesorem slovanských dějin na pedagogické fakultě v Brně. V letech 1952–1955 zastával na Vyšší pedagogické škole v Brně funkci proděkana pro vědecký výzkum a od 1. září 1954 až do své smrti vedl na této škole katedru dějepisu a ústavy.

Asistentura u prof. Bidla přivedla Z. Hájka k hlubšímu zájmu o slovanské a především o polské dějiny. Důkladná znalost slovanských jazyků mu umožňovala dosáhnout ve zvoleném zaměření badatelské činnosti pozoruhodných výsledků. Z. Hájka zaujalo zejména polské revoluční hnutí v 19. století. Publikoval několik studií vztahujících se k polskému revolučnímu hnutí v letech 1830–1848 a později zaměřil svůj badatelský zájem na sledování ohlasu polského lednového povstání 1863 v českých zemích. Těžiště Hájkova vědeckého přínosu spočívá v publikovaných monografických studiích. Tyto práce je možno považovat za cenný příspěvek k hlubšímu poznání polského revolučního hnutí v minulém století a k důkladnějším poznání osudů některých jeho významných představitelů. Hájkovy studie přinášejí i pozoruhodný materiál a zajímavé poznatky k dějinám národního obrození v Čechách a na Moravě i k historii česko-polských styků.

Bibliografie: Prof. dr. Zdeněk Hájek šedesátníkem (ČSPS 62, 1954, str. 60–61); M. Meluzín, Prof. dr. Zdeněk Hájek šedesátníkem (CMM 73, 1954, str. 348–350); G. Chaloupka, Za prof. dr. Zdeňkem Hájkem (VVM 13, 1958, str. 133–135); Týž (L. Hosák), Prof. dr. Zdeněk Hájek... (ČSPS 66, 1958, str. 102); M. Meluzín, Památce profesora PhDr. Zdeňka Hájka (CMM 77, 1958, str. 204–210); Universitas Brunensis 1919–1969 (Brno 1969, str. 397); Dvacet let pedagogické fakulty UJEP (Brno 1966, str. 59–62).

Z nejdůležitějších studií uvádíme: *Nový pramen k dějinám Ivana IV. (Nové Čechy, 1925)*; *Polscy wiezniowie na Szpilbergu (Wiedza i życie, 1930)*; *Špilberk v memoárech polských vězňů* (in: Od pravěků k dnešku. Sborník J. Pekařovi, Praha 1930, str. 332–371); *Moravané a polští vězni na Špilberku* (CMM 1930, str. 337–376); *Polský revolucionář na Špilberku* (Brno 1932); *Špilberský vězeň Jindřich Hlubický* (CMM 1935, str. 142–176); *Česká a slovenská idea v programu Františka Palackého* (in: Kravařsko, 1936, str. 178–181); *K 30. výročí Velké říjnové revoluce* (in: Ročenka pedagogické fakulty v Brně, 1947, str. 24–32); *Osmisté výročí založení Moskvy* (in: Ročenka pedagogické fakulty v Brně, 1947, str. 15–23); *Zapomenutí rusofil dr. Ott* (in: Pocta Fr. Trávníčkovi a F. Wollmanovi, Brno 1948, str. 130–147); *Dvukrotný pobyt Henryky Pustowójtówny v Praze* (Sobotka 1951); *Výlet pražského Sokola na Karlštejn v r. 1863 a Henryka Pustowójtównová* (ČSPS 1951, str. 239–247); *Internace Mariana Langiewiczze v Tišnově* (CMM 71, 1952, str. 41 až 113); *K útěku H. Pustowójtównové z Prahy v roce 1863* (SlSb 1953, str. 525–537); *Henryka Pustowójtówna. K 70. výročí její smrti* (Nové Polsko, 1953); *Pád Cařihradu roku 1453 a Slované* (Společenské vědy ve škole, 1953, str. 322–326); „*Česká litánie*“ z roku 1861 na Moravě (CMM 72, 1953, str. 372–382); *Oslava Josefa Dobrovského v Brně před sedmdesáti lety* (1. listopadu 1864) (Sborník Vysoké školy pedagogické v Olomouci. Historie, 1954, str. 67–74); *Proč byli uvězněni polští vězni na Špilberku* (VVM 1954, str. 63–68, 101–108; 1955 str. 4–15); *Internace Mariana Langiewiczze v Josefově* (in: Česko-polský sborník vědeckých prací I, Praha 1955, str. 508–549); *Josef Menšík – spolupracovník polské revoluční strany* (Z dějin česko-polských revolučních styků za lednového povstání) (SHS I, Praha 1955, str. 143–180); *Výběr textů k dějinám sovětských národů I, II* (Praha 1955, 1956); *Styky Jakiva a Ivana Holovackých s Josefem Podlipským a Františkem Cyrelem Kampelíkem* (in: Franku Wollmanovi k sedmdesátinám, Praha 1958, str. 213–227).

J. S.

Bohuslav HAVRÁNEK, akademik. Narodil se 30. ledna 1893 v Praze. Studium slovenské a klasické filologie a indoevropéistiky na filosofické fakultě UK v Praze (mj. u F. Pastrnka, J. Polívky, E. Smetánky a J. Zubatého) zakončil r. 1917 doktorátem filosofie. Poté byl zaměstnán jako středoškolský profesor a zároveň působil i v akademickém pracovišti Slovníku jazyka českého. V r. 1928 se habilitoval v Praze pro obor srovnávací slovenské jazykovědy, v r. 1929 byl ustanoven mř. profesorem na filosofické fakultě v Brně, kde byl činný 16 let. Do Prahy na UK byl sice povolán už v r. 1939, ale jeho přechod se uskutečnil teprve v r. 1945; do té doby (1939–1945) byl děkanem filosofické fakulty v Brně. V Praze působil vedle UK též na Vysoké škole ruského jazyka, jejímž byl prvním rektorem, vykonával funkci vedoucího jazykovědného oddělení ČSI a ředitele ÚJČ. Je členem ČSAV i Německé a Bulharské akademie věd, člen řady vědeckých společností a organizací, mj. je předsedou Česko-slovenského komitétu slavistů. Vyvíjel a vyvíjí neobyčejně intenzivní činnost vědecko-organizační jako inspirátor a pořadatel mnoha vědeckých konferencí, symposií a porad i jako redaktor Slova a slovesnosti, Slavie, Naší řeči, Byzantinoslavie, Naší vědy a jiných publikací periodických i příležitostných sborníků a edic. Za zásluhy v oboru slavistiky byl vyznamenán bulharským Řádem Cyrila a Metoděje I. stupně.

Havránek patří k vůdčím osobnostem české i světové slavistiky. Jeho vědecké dílo je mimořádně rozsáhlé a vyznačuje se jak velkým rozpětím tematickým, tak teoretickým a metodologickým novátorstvím. Šíře jeho vědeckých zájmů sahá od jazykových souvislostí indoevropských (viz Charakteria Guilelmo Mathesio, Praha 1932) přes komparatistiku slavistickou až k dílčím úsekům jednotlivých jazyků slovanských, na prvním místě češtiny.

Srovnávacímu studiu slovanských jazyků věnoval Havránek především řadu úvah obecného a teoretického zaměření, ať už to bylo zamýšlení nad pojetím a úkoly slovanské filologie (Sl 1948, 1952), nebo přehled a kritické zhodnocení práce dosud vy-

konané (Sl 1953; in: Beogradski medjunarodni slavistički sastanak, Beograd 1957; SlPř 1960). Obecně a programově koncipované jsou i jeho stati o úkolech a metodách studia některé dílčí složky slovanské jazykovědy, např. gramatické stavby slovanských jazyků (Sl 1953) nebo jejich syntaxe (viz: K historicko-srovnávacímu studiu slovanských jazyků, Praha 1958; Československé přednášky pro IV. mezinárodní sjezd slavistů v Moskvě, Praha 1958; OtSlovSynt). Ze speciálních dílčích monografií, poskytých ve srovnávacích slovanských souvislostech, je třeba připomenout mj. stat o přísluvných vokálech v slovanských jazycích (in: MNĚMA, Praha 1926) nebo fonologický příspěvek k vývoji slovanských řad palatál (TCLP 1939), pojednání o tvoření adjektiv s významem trpné možnosti a způsobilosti v spisovných slovanských jazycích (Sl 1929), sémantickou i syntaktickou analýzu slovanských neosobních sloves (in: Steinitz-Festschrift, Berlin 1965), příspěvky k diachronnímu zkoumání slovanské syntaktické struktury (TLP 1968) a ke slovosledu v slovanských jazycích (Sl 1971), a zejména dvojdílnou knižní monografii *Genera verbi v slovanských jazycích* (Praha 1928 a 1937), přispívající k poznání slovanské morfologie a syntaxe.

Ze srovnávacích souvislostí slovansko-neslovanských zajímalo Havránka především zapojení slovanských jazyků na slovanském jihu do širších svazků jazykového svazu balkánského, a to po stránce fonologické na úseku vokalizmu (in: *Extrait des Archives Néerlandaises de Phonétique expérimentale*, 1933) a v případě rozšíření nového perfekta románského typu (in: *Mélanges P. M. Haškovec*, Brno 1936). Přispěl dále k poznání jazykových vztahů češtiny k němčině (in: *Deutsch-tschechische Beziehungen im Bereich der Sprache und Kultur*, Berlin 1963).

Pozornost věnoval Havránek vztahům a vlivům mezi slovanskými spisovnými jazyky, zejména působení a vlivu spisovné češtiny v středověké Evropě vůbec (in: *Co daly naše země Evropě a lidstvu I*, Praha 1939) a pak speciálně v Polsku (SlavR 1938), na slovanském jihu (in: *Co daly naše země Evropě a lidstvu I*, Praha 1939; II, Praha 1940); k tomuto tematickému okruhu se přimyká i studie konfrontující podmičky a výsledky vývoje češtiny a bulharštiny (in: *Československo-bulharské vztahy v zrcadle staletí*, Praha 1963). Několikrát psal o srovnávacím studiu slovanských jazyků spisovných, o problematice jejich vzniku a vzájemných vztahů též obecně teoreticky a programově (Sl 1955, 1958; in: *Československé přednášky pro V. mezinárodní sjezd slavistů v Sofii*, Praha 1963; SaS 1959).

Kromě slovanských jazyků spisovných byla předmětem Havránkova badatelského úsilí také lidová nářečí slovanských jazyků; na tomto úseku se účastnil projektu obecně slovanského jazykového atlasu (VJa 1961, 1962) a přispěl k němu tematickou úvahou o historickosrovnávací dialektologii (SaS 1955).

Z jednotlivých slovanských jazyků se kromě stati o staropolském szto (in: *Poeta Fr. Trávníčkovi a F. Wollmanovi*, Brno 1948) vztahuje řada Havránkových studií k staroslověnské a církevní slovanštině. Vedle speciálních studií gramatických o vidovém a časovém systému staroslověnském slovesa (in: *Mélanges Bally*, Genève 1939), o slovesném rodu (in: *Issledovanija po sintaksisu staroslavjanskogo jazyka*, Praha 1963) a o autonomní komplexnosti slovesa (in: *Studia palaeoslovenica*, Praha 1971) přispěl k analýze I. staroslověnské legendy o sv. Václavu (in: *Slovanské studie*, Praha 1948) a pojednal o počátcích písma a psané literatury u Slovanů též v syntetických souhrnech (in: *Velká Morava*, Praha 1963; in: *Cyrillo-Methodianische Fragen*, Wiesbaden 1968) a o problematice církevněslovanského jazyka a literatury na území polském (Sl 1956). Jako člen redakce účastnil se Havránek prací na jednom z nejrozsáhlejších vědeckých podniků československé slavistiky poválečného období, na vydávání *Slovníku jazyka staroslověnského* (Praha 1958 *passim*).

Jako lexikograf vystoupil Havránek i teoreticky (in: *O vědeckém poznání soudobých jazyků*, Praha 1958) i prakticky v dalších velkých dílech moderní československé jazykovědy: Byl vedoucím autorského kolektivu (spolu s Leontijem Kopeckým a Karlem Horálkem) Velkého rusko-českého slovníku (Praha 1952–1962) a spolu-autorem a hlavním redaktorem *Slovníku spisovného jazyka českého* (Praha 1960 *passim*).

Jazykovědná bohemistika tvoří též jinak těžké Havránkova vědného úsilí na poli slavistiky. Bádání o češtině věnoval vedle množství dílčích studií speciálních, pojednávajících o jazyce starém i novém, o mluvě lidové, o místních dialektech i o jazyce spisovném, jeho kultuře, stylistice i o jazyce básnickém (a to jak obecně, tak o jazyce jednotlivých autorů, zvláště K. H. Máchy, B. Němcové a A. Jiřáka), velká syntetická díla *Vývoj spisovného jazyka českého* (in: *Československá*

vlastivěda. ř. II, Praha 1936), *Nářečt česká* (in: Československá vlastivěda III, Jazyk, Praha 1934) a *Česká mluvnice* (spolu s A. Jedličkou). Teoreticky mimořádně důležitá byla jeho pojednání o spisovném jazyce, jeho kultuře a jeho stylově funkčním rozvrstvení; výbor z nich vyšel knižně s názvem *Studie o spisovném jazyce* (Praha 1963). K poznání češtiny a jejího vývoje přispěl též jako editor památek starší české literatury; jeho péčí vyšla např. Dalimilova kronika (Praha 1957 a 1958² – spolu s Jifím Daňhelkou), byl spoluautorem rozsáhlého Výboru z české literatury od počátku po dobu Husovu (Praha 1957) a Výboru z české literatury doby husitské I, II (Praha 1963–1964).

Nemalou práci věnoval Havránek oborové bibliografii a dějinám oboru. Je autorem řady statí o životě a díle slavistů, jako jsou P. J. Šafařík, V. Hujer, V. Mathesius, J. Zubatý a jiní; znovu a znovu však Havránka přitahovala především osobnost Josefa Dobrovského, jehož význam pro slavistiku i pro Slovaný ukázal v několika zevrubných studiích (např. VCSAV, 1953; in: Zdeňku Nejedlému ČSAV, Praha 1953; Josef Dobrovský 1753–1953, Praha 1953; Sl 1954; RJ 1954 aj.) v novém světle.

Na poli lingvistiky aplikované uplatnil se Havránek jako autor, spoluautor a reaktor učebnic a učebních pomůcek češtiny a ruštiny pro školy různých stupňů.

Havránkovým metodologickým východiskem je funkční a strukturální pojetí jazyka v soulase se zásadami Pražského lingvistického kroužku, k jehož zakládajícím členům patřil a jehož byl po smrti Viléma Mathesia předsedou. Teoretické principy meziválečného pražského strukturalismu tvořivě a kriticky rozvíjí po 2. světové válce v duchu marxistické filosofie úvahami o základních úkolech a metodách jazykovědy (např. SaS 1952; VCSAV 1954; SaS 1961; in: Problémy marxistické jazykovědy, Praha 1962).

Bibliografie: Viz K. Horálek a Z. Tyl: *Soupis prací akad. Bohuslava Havránka* (in: Studie a práce lingvistické I, Praha 1954, str. 529–551); Z. Tyl: *Soupis prací akademika B. Havránka za léta 1953–1962* (SlavPrag 1963, 727–738); Z. Tyl a M. Tylová: *Bibliografie vybraných tištěných prací akademika B. Havránka za léta 1918–1962* (in: Slavica III, Debrecen 1963, str. 145–148). – O Havránkovi viz K. Horálek (in: Studie a práce lingvistické I, Praha 1954, str. 11–35); viz též heslo HAVRÁNEK ve sb. Slovánská filologie na UK (Praha 1968, str. 325–326) a v ČsPr, str. 148–152, kde je uvedena autorova výběrová bibliografie i další literatura o něm.

R. V.

Ladislav HEJČ, PhDr., odb. asistent katedry jazyků. Narodil se 12. května 1926 ve Vážanech, okr. Vyškov. Studoval na filosofické fakultě UJEP (1945–1949) obor ruština-dějepis, rozšířený později externím studiem o češtinu a němčinu. Doktorát z oboru slovanské jazykovědy (téma písemné práce: *Původní předložky v češtině a němčině*) získal na filosofické fakultě v Brně r. 1967. Od r. 1950 působil jako učitel středních škol, od r. 1954 jako lektor, později jako odb. asistent na katedře ruského jazyka UJEP v Brně, od r. 1962 jako vedoucí katedry jazyků na přírodovědecké fakultě UJEP v Brně.

Charakter Hejčovy práce je převážně odborně pedagogický. Jeho vědecká činnost se týká problematiky sémantické konfrontace ruských a českých původních předložek převážně z praktického zřetel. Kromě toho pracuje na sestavování učebních pomůcek pro výuku ruské a německé odborné terminologie.

Bibliografie: Výběrový soupis prací viz RočBU 1964–1968, str. 384. Z dalších prací, tam již nezachycených, uvádíme ještě *Co odpovídá českému až v ruštině* (RJ 1956, str. 463–472); *K výslovnosti přejatých slov v ruštině* (RJ 1959, str. 182–185); *K vokalizaci předložek v ruštině* (RJ 1963, str. 304–311); *Antonymické dvojice předložek v, na – s, iz v ruštině* (RJ 1963, str. 166–171); *K významové konkurenci předložky po v ruštině a češtině* (SPFFBU A 1969, str. 141–145); *Rusko-český matematický slovník* (Praha 1962). Hejč je spoluautorem těchto učebnic a učebních pomůcek: *Německé konverzační texty* (Brno 1969; litografováno); *Russkij jazyk. Učební text pro zemědělské mistrovské školy* (Praha 1955); *Russkij jazyk (pro devátý ročník mimořádného studia)* (Praha 1957); *Ruština pro dvouleté ekonomické školy* (Praha 1964); *Ruská textová cvičebnice pro studující universit směru matematika, fyzika, deskriptivní geometrie* (Praha 1965).

Bc

František HEJL, PhDr., CSc., mimořádný profesor filos. fak. Narodil se 16. března 1920 v Kněževísku (okres Blansko). Po maturitě na gymnasiu v Boskovcích (1940) pracoval v různých podnicích v Brně a 11. ledna 1943 byl totálně nasazen a pracoval jako dělník ve Štrasburku, ve Vidni a v Dubnici na Slovensku. V totálním nasazení se zapojil do ilegálního antifašistického hnutí a účastnil se Slovenského národního povstání. Vysokoškolská studia (obor dějepis-angličtina) absolvoval na filosofické fakultě brněnské university v letech 1945–1948. Navštěvoval semináře profesorů J. Glücklicha, J. Šebánka, F. Stiebitze, R. Urbánka a J. Macůrka. V Macůrkově semináři dokončil závěrečnou státní práci *Česko-slovenské vztahy na prahu národního obrození* (Brno 1947). Už jako asistent historického semináře studoval v letech 1948–1949 na vratislavské universitě (Polsko) u profesorů-polonistů K. a E. Maleczyńských, dále u Wl. Czaplińskiego, Teofila Modelského a jiných. Z tohoto stipendijního pobytu vznikla doktorská disertace *Horní Slezsko v 17. století. Příspěvek k dějinám hospodářským, politickým, kulturním a sociálním* (Brno 1952). To už působil (od 1. října 1950) jako odborný asistent, pověřený přednáškami z oboru obecných dějin feudalismu; souběžně vedl cvičení z dějin východních Slovanů a Polska. Postupně ohlašoval speciální přednášky o jednotlivých slovanských národech, přičemž se zejména zaměřoval na období 15. až 17. století. Studijní pobyty v letech 1957–1959 v Rakousku (ve vídeňských archívech studoval polonika, rosika a suecika) a v Polsku (Varšava, Krakov, Vratislav – prameny k dějinám česko-polského obchodu a k zahraniční politice Bohdana Chmelnického a polsko-litevské Rzeczpospolité) daly F. Hejlovi nové podněty k přednáškové i badatelské činnosti, z níž vzešla práce *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů ve střední a východní Evropě v 16.–17. století* (Brno 1962). Na základě této práce dosáhl hodnosti kandidáta historických věd. Práce se stala podkladem habilitačního řízení. Studium dějin Ruska a Ukrajiny a vztahy Ruska ke střední Evropě prohluboval F. Hejl při dalších pobytech v archívech Sovětského svazu v letech 1962, 1964, 1966 a 1967, resp. ve Vratislavi a Krakově v letech 1969 a 1971. Prvního února r. 1968 byl jmenován a ustanoven mimořádným profesorem pro obor dějin slovanských národů v období feudalismu.

Při svých studijních pobytech v SSSR a Polsku proslvil F. Hejl řadu přednášek z oboru dějin československo-polských, československo-ruských a československo-ukrajinských vztahů. Účastnil se symposií a konferencí, na nichž referoval o svých výzkumech a pracích z hlediska vysokoškolské výuky. Zde je třeba zaznamenat organizaci dvou symposií o vysokoškolské výuce dějin národů „východní Evropy“ z let 1967 a 1971, jejichž obsah vyšel ve skriptech *Otázky studia a výuky dějin národů střední a jihovýchodní Evropy I, II* (Brno 1968, 1972).

Mimořádně rozsáhlá je organizační práce F. Hejla, jež vyplývala z jeho funkce tajemníka, zástupce a pak (od r. 1970) vedoucího katedry historie a etnografie střední, jihovýchodní a východní Evropy, hlavně pak z funkce prorektora University J. E. Purkyně v letech 1960–1966. V r. 1964 získal pro universitu nakladatelské oprávnění. Zvláště rozsáhlá byla Hejlova činnost na úseku mezinárodních vztahů university. F. Hejl připravil a dovedl k uzavření smlouvy o spolupráci brněnské university s Kyjevskou státní universitou T. H. Ševčenka a s vratislavskou universitou v Polsku. Přikročil k vydávání bibliografických publikací (*Ročenka University J. E. Purkyně 1960–1964* a *Ročenka brněnské university 1964–1968*) a byl iniciátorem, spoluredaktorem a spoluautorem monografie o dějinách vědy na UJEP (*Universitas Brunensis 1919–1969*, Brno 1969), která byla počtána cenou B. Václavka (1970). Působil a působí v redakcích Spisů FFBU, Matice moravské a Slovenského přehledu, Sborníku prací FFBU, Byzantinoslavica a Společenské vědy v SSSR a řídí nově založenou edici *Europae centralis atque orientalis Studia Historica* (I, Brno 1972). Je členem vědecké rady filosofické fakulty a University J. E. Purkyně, členem vědeckého kolegia historie ČSAV, členem Československé historické společnosti, členem Českého komitétu slavistů, členem Československo-německé komise historiků, sekretářem české části komise československých a sovětských historiků ČSAV aj.

Za jeho účast v odboji a za práci se F. Hejlovi dostalo různých vyznamenání: je nositelem československé medaile Za chrabrost (1939), pamětní medaile k 20. výročí SNP, dostal vyznamenání Za vynikající práci (1960), stříbrnou medaili UJEP (1966) aj.

V letech 1954–1956 napsal F. Hejl řadu studií a recenzí z problematiky obecných dějin střední a východní Evropy. Ve sborníku *Věčná družba* (Praha 1955) přispěl studií *Politika Vatikánu, Habsburků a polského magnátstva v letech ukrajinského*

národně osvobozovacího boje 1648–1654, ve Sborníku prací filosofické fakulty (SPFFBU C 1956) pak uveřejnil obsáhlé pojednání *300. výročí opětného sjednocení Ukrajiny s Ruskem a současná polská historiografie – a konečně v ukrajinském orgánu Nakovi zapisky Institutu istorii AN USSR 7 (Kyjev 1956) vyšla obšírná studie Vizvol'na borot'ba ukrajinn'skoho narodu v pervšij polovyni XVII st. ta polityka Vatikana. Výsledkem prvních studijních cest v Polsku byly příspěvky k česko-polským obchodním vztahům a k problematice mezinárodní politiky polsko-litevské Rzeczpospolitě (*Od česko-polské státní smlouvy k habsbursko-vasovskému dynastickému paktu 1589–1613*, SPFFBU C 1959; dále *Městský archiv v Krakově a jeho význam pro studium česko-polských a slovensko-(uhersko)-polských vztahů od konce XV. do konce XVIII. století*, SbMM 1960; *Český obchod na krakovském trhu po Bílé hoře*, SPFFBU C 1962). V druhé polovině šedesátých let pak rozpracoval znovu tematiku česko-ukrajinských vztahů v příspěvku *K problematice studia česko-ukrajinských vztahů za obrození koncem 18. století a v první polovině 19. století* (in: Sborník družby pěti bratrských universit, Brno 1966; též ukrajinsky v Kyjevě 1967). V chrestomatii *Dějiny Sovětského svazu a československo-sovětských vztahů v dokumentech I*, Praha 1963 (vydal spolu s D. Krandžalovem a J. Vávrou) zpracoval oddíl česko-ruských vztahů. V těchto studiích F. Hejl analyzoval a srovnával základní vývojové tendence zkoumané doby v oblasti mezinárodních vztahů vůbec a konkrétně ve vztazích česko-polských, polsko-ruských, česko-ukrajinských apod. Svou specializací na dějiny východních Slovanů a Polska rozšiřoval podle potřeby i na jihovýchodní Evropu. V souvislosti s 1.100. výročím příchodu byzantské mise na Moravu vznikla Hejlova studie *Vizantijskoje posol'stvo v Velikuju Moraviju na fone togdašnej Jeropy* (in: *Magna Moravia*, Praha 1965). Jako aktivní účastník Slovenského národního povstání přispěl F. Hejl ke studiu problematiky národně osvobozeneckého boje v článcích *V boji za svobodu* (in: *Vám poděkování a lásku Vám*, Praha 1960) a *Účast francouzských partyzánů v bojích Slovenského národního povstání* (SbMM 1960). Pozdější shrnující a analyzující příspěvek *Vznik mnohanárodnostních států ve střední, jihovýchodní a východní Evropě* (in: *Otázky výuky dějin národů střední a jihovýchodní Evropy I*, Brno 1967) se opět týká jeho tradičního zájmu o 15. až 17. století. F. Hejl se rovněž soustavně zabývá kritickou a referentskou činností v odborných časopisech. Rozsáhlá je též jeho popularizační činnost.*

Bibliografie: F. Jordán, F. Hejl, *Historické katedry* (in: *Vám poděkování a lásku Vám*, Praha 1960, str. 220 n.); M. Rejnuš, *Vědecká práce na katedře dějin SSSR, střední a jihovýchodní Evropy filosofické fakulty v Brně* (in: Brno v minulosti a dnes I, 1959, 213 n.); RočUJEP 1964, str. 71 n.; RočBU 1964–1968, str. 422 n.; *Universitas Brunensis 1919–1969*, Brno 1969, str. 106, str. 108, str. 114–117, str. 125 až 126.

J. K.

Rudolf H O L I N K A, PhDr., řádný profesor filos. fak. Narodil se 17. ledna 1899 v Trhových Svinech. Zemřel 4. prosince 1953 v Praze. Po studiích na Jirsíkové gymnasiu v Českých Budějovicích studoval nejprve na filosofické fakultě University Karlovy v Praze pod vedením J. Pekaře a poté na filosofické fakultě University Komenského jako žák V. Chaloupeckého. V roce 1925 se tu stal asistentem historického semináře, vykonal zde státní zkoušky, doktorát a v r. 1934 se habilitoval pro obor všeobecných dějin středověku. Na přelomu let 1938 a 1939 se vrátil do Prahy a po dobu protektorátu byl zaměstnán v rukopisném oddělení universitní knihovny. V r. 1946 byl jmenován řádným profesorem brněnské university, kde setrval až do své smrti jako vedoucí katedry historie na filosofické fakultě.

Prof. R. Holinka byl znalcem našich i světových středověkých dějin. Byl historicky i filosoficky skvěle erudovaným badatelem, ovládajícím suverénně kritiku historických pramenů a jejich výklad. Vědecké dílo R. Holinky je soustředěno k dvěma základním okruhům. První tvořilo raně feudální křesťanství 10. a 11. století a jeho dějinný význam, druhý představovala předhusitská a husitská problematika 14. a 15. století.

Působení na Slovensku přivedlo R. Holinku ke studiu nejstarších uherských legend 11. století (*Sv. Svorad a Benedikt, světcí Slovenska*, Bratislava 8, 1934; *Legenda o sv. Svoradovi a Benediktovi – prameně historický*, čas. Svoradov 1934; *Vita sancti Stephani regis*, Sborník Matice Slovenskej 1938–1939) jako hlavnímu prameni počátků křesťanství v Uhrách, jež souvisely rovněž s tamním působením Vojtěchovým (*K čin-*

nosti sv. Vojtěcha v Uhrách, Akord 1942). Činnosti Vojtěchové věnoval pak R. Holinka souhrnnou monografii *Svatý Vojtěch* (Brno 1947) a řadu dílčích studií, z nichž uvádíme úvod k *Životu a utrpení svatého Vojtěcha, biskupa a mučedníka* (Praha 1935), k českému překladu Vojtěchova životopisu Bruna Querfurtského, a populárně-vědnou stať *Svatý Vojtěch ve sborníku Hrdinové a věšci českého národa* (Přerov 1948). Holinkův přínos ke studiu této problematiky spočíval zejména v tom, že ukázal na antietatizační tendence českého vývoje v okruhu Slavníkovců spjaté ovšem osobou Vojtěchovou s mnoha reformními proudy evropské raně feudální společnosti a snahou o překonání rozkolu mezi západní a východní církví. K této problematice se váže i Holinkova studie *K česko-ruským vztahům v 10. století* (SPFFBU C 1953, č. 2-4).

Cennou složkou Holinkova životního díla je zkoumání vývoje české společnosti 14. a 15. století na cestě k husitskému revolučnímu hnutí. Zvláštní důležitost tu má jeho monografie *Sektářství v Čechách před revolucí husitskou* (Sborník filosofické fakulty Komenského university v Bratislavě, 1929) zaměřená po příkladu V. Chaloupeckého na vliv valdenství a doplněná dílčími studiiemi vázícími se bezprostředně k husitství (*Vznik táborství a valdenství*, Bratislava 5, 1931; *Počátky táborského piktartství*, Bratislava 6, 1932; *Z ohlasu husitství v Polsku*, ČMM 72 1953). Pro poznání předhusitského období má značný význam jeho habilitační spis *Církevní politika Jana z Jenštejna za pontifikátu Urbana VI.* (Bratislava 1933) a edice *Traktáty Petra Chelčického. O trojím lidu. O církvi svaté* (Praha 1940). Sem spadá i Holinkův článek *Nová betlémská postila M. Jakoubka ze Stříbra* (VČAVU 1951).

Připomenout třeba také syntetické práce Holinkovy jako heslo *Dějiny Slovenska* v OSNND V, 2, a zpracování lucemburského a poděbradského údobí v 2. části 4. svazku *Dějin lidstva*. Z ostatních příležitostných studií Holinkových buďtež zde jmenovány alespoň studie *Založení trnavské university* (Bratislava 9, 1935) a populárně vědecký článek *Rukopisy po stránce historické* (Věda a život 3, 1936-1937), doplněné dalšími články v časopisech Praporec, Rád a jinde (např. *K počátkům stavovského a politického uvědomování české šlechty*, Rád 1940; *K literární činnosti českých dominikánů v 14. století*, Rád 1942; *K dějinám středověkého aristotelismu. Mistr Jenek z Prahy*, Rád 1943). Obraz všestranné Holinkovy činnosti doplňují jeho portréty Josefa Pekaře (in: O Josefu Pekařovi, Praha 1937), Václava Chaloupeckého (K šedesátinám univ. prof. Dr. Václava Chaloupeckého, ČSPS 49-50. 1941-1942) a Jana Peiskera (Bratislava 7, 1933).

Bibliografie: J. Šebánek, *Rudolf Holinka* (ČMM 73, 1954), str. 340-348; B. Šindelář, *Za zesnulým prof. Holinkou* (ČsČH 1954, str. 373-376); J. Kadlec, *Za profesorem R. Holinkou* (ČSPS 62, 1954, str. 56-59; zde i bibliografie Holinkova díla); F. Hejl, *Historiographie* (in: Universitas Brunensis 1919-1969, Brno 1969, str. 109-110).

R. P.

Dušan HOLÝ, PhDr., CSc., docent filos. fak. Narodil se 25. dubna 1933 v Hrubé Vrbce (okr. Hodonín). V letech 1952-1956 studoval na filosofické fakultě v Brně obory národopis a hudební vědu. Jeho učiteli tu byli prof. A. Václavík a prof. J. Raček. Po absolutoriu byl Holý od konce roku 1956 do počátku roku 1959 zaměstnán v Československém rozhlasě v Brně, odkud přešel na národopisné pracoviště filosofické fakulty UJEP v Brně, kde působí dosud. V r. 1964 dosáhl hodnosti kandidáta historických věd na základě obhajoby disertace *Hornácko - důležité středisko lidové hudby na Moravě*. V r. 1966 byl mu udělen titul doktora filosofie; v r. 1968 se habilitoval na základě práce *Problémy vývoje a stylu lidové hudby*; v r. 1969 vyšla tato monografie německy. Dnes působí D. Holý jako docent etnomuzikologie na oddělení etnografie katedry historie a etnografie střední, jihovýchodní a východní Evropy.

Holý je členem Národopisné společnosti československé, Národního komitétu International Folk Music Council a subkomise pro lidovou hudbu při Mezinárodní komisi pro studium lidové kultury v Karpatech. V současné době je členem redakčních rad časopisů Národopisné aktuality a Národopisný věstník československý. Rozsáhlá je Holého činnost recenzní, zpravodajská, popularizační i organizační. Např. v letech 1964-1969 se podílel na tvorbě nové koncepce Mezinárodního folkloristického festivalu ve Strážnici a po léta soustavně spolupracuje s Československým rozhlasem; připravil na 100 pořadů o lidové písni a lidové hudbě. Zúčastnil se četných umělec-

kých zájezdů do ciziny (NDR, Polsko, SSSR, Rumunsko, Rakousko, Albánie, Velká Británie, Tunisko, Holandsko, Kuba).

Na filosofické fakultě v Brně přednáší D. Holý etnomuzikologii, teorii lidové písně, úvod do studia lidového tance, problémy studia lidové víry, koná speciální semináře věnované transkripci lidových hudebních projevů a tematické semináře ke speciálním problémům současné folkloristiky.

Od počátků své vědecké činnosti v roce 1959 usiluje D. Holý o pevnou, sevřenou koncepci. Na staré přežitky v lidové tradici poukázal ve studii o zbytecích pohřebního naříkání na Hornácku (1959). Další práce věnoval studiu improvizace v lidové písni (1959) a rytmiky táhlé písně (1960). Slavistického bádání se dotýká článek Holého o jinonárodních hudebních variantách lidových tanců ze Slovenska (1962), v němž odhalil vztahy nejen k rumunskému, ale i ukrajinskému a bulharskému materiálu. Jedním z ústředních problémů Holého badatelského zájmu, v jehož řešení dosáhl výrazných výsledků a domácího i zahraničního uznání, je rytmus lidové písně a hudby, grafický záznam rytmu (1963), jeho přesná a přehledná notační fixace (1964), regionální zvláštnosti (1965), otázky textových a hudebních metro-rytmických vztahů (1965, 1969), akustické měření rytmu v lidové hudbě (Stockholm 1969), aksakový rytmus na Moravě (1970) apod. Důvěrnou znalost lidové písňové a hudební tradice rodného Hornácka uplatnil Holý jednak v kapitole o lidovém hudebním umění v monografii *Hornácko* (1966), počtění Krajskou cenou B. Václavka, cenou nakladatelství Blok a čestným uznáním ČSAV, jednak v monografii *Probleme der Entwicklung und des Stils der Volksmusik* (1969) a v řadě speciálních studií i medailonů lidových hudeců — J. Kubika (1965), J. Norka (1969) a jiných. Příležitostně se Holý zamýšlel nad otázkami současného využívání lidových tradic v souborech lidových písní a tanců a jejich vystoupeních na slavnostech a festivalech, v rozhlase apod. (1964, 1968) a zvažoval možnosti odborné práce neškolených zájemců o národopis (1968). Některé jeho studie přesahují hranice folkloristiky a přinášejí cenné postřehy a podněty pro bádání o obecnějších problémech české etnografie, například článek o etnografické hranici na Moravě (1967). Novátorské jsou však zejména experimenty Holého s využíváním přístrojové techniky, v poslední době hlavně samočinných počítačů, pro etnomuzikologické, popřípadě folkloristické analýzy a klasifikaci lidové písně a porovnávání textů lidových písní.

S vědeckou činností D. Holého souvisí též aktivita organizační: do součinnosti při experimentech se samočinnými počítači dokázal zapojit odborníky i z oblasti sdělovací techniky. První výsledky této spolupráce se objevily na sympoziu o využití samočinných počítačů ve folkloristice (1971), které Holý zorganizoval, a ve sborníku referátů z této akce (1972). Z jeho iniciativy se po dva semestry konal seminář o variačním procesu ve folklóru.

Bibliografie: RočUJEP 1964, str. 80; RočBU 1964—1968, str. 444; *Universitas Brunensis 1919—1969*, Brno 1969, str. 152—155. — Z prací, které vyšly před a po vydávání Ročenek, zasluhují si pozornosti tyto: *Zbytky pohřebního naříkání na Hornácku* (ČL 46, 1959, str. 60—68); *Improvizace, jeden z důležitých zdrojů variačního procesu v lidové písni ze stanoviska hudebního* (Slovácko 1, 1959, str. 6—17); *Hornácko. Život a kultura lidu na moravsko-slovenském pomezí v oblasti Bílých Karpat* (Brno 1966); *Otázky textových a hudebních metro-rytmických vztahů v táhlé písni výchozího typu* (ČL 56, 1969, str. 130—138); *Vztahy mezi moravskými a maďarskými nápěvy* (Národopisné aktuality 1969, str. 153—158); *Probleme der Entwicklung und des Stils der Volksmusik. Volkstümliche Tanzmusik auf der mährischen Seite der Weißen Karpaten* (Brno 1969); *Samočinný počítač — pomocník při analýze a klasifikaci lidových písní* (Opus musicum 2, 1970, str. 155—174; spolu s A. Bartošikem a S. Zabadalem); *Aksakový rytmus na Moravě* (Opus musicum 2, 1970, str. 294—299); *Úvaha nad terminologií vztahů mezi folklórními útvary* (Slovenský národopis 20, 1972, str. 103—143).

R. J.

Bohuslav H O R Á K, PhDr., řádný profesor filoz. fak. Narodil se 3. března 1881 v Chebu. Zemřel 26. prosince 1960 v Praze. Po studiích zeměpisu a dějepisu na filosofické fakultě a etnologie na německé fakultě University Karlovy v Praze v letech 1899—1903 získal titul doktora filosofie v r. 1905. V letech 1906—1921 působil jako středoškolský profesor v Plzni a v Praze. Pro obory historické a politické geografie, dějin zeměpisu a historické etnologie se habilitoval na brněnské universitě r. 1921,

kde byl od r. 1927 jmenován mimořádným profesorem a ředitelem semináře historické geografie. V letech 1934—1940 a 1945—1952 působil na této universitě jako řádný profesor historické geografie, dějin zeměpisu a historické etnologie. Do akademických funkcí byl zvolen v pohnutých dobách (1938—1939 děkan filosofické fakulty) a setrval v nich až do uzavření českých vysokých škol (1939—1940 proděkan). V letech 1952—1954 mu bylo svěřeno vedení Kabinetu pro historickou geografii ČSAV. V r. 1956 dosáhl vědecké hodnosti doktora geografických věd. B. Horák byl členem Královské české společnosti nauk a zastával funkci předsedy Antropologické společnosti. Za své vědecké zásluhy byl vyznamenán řádem sv. Sávy III. třídy a r. 1956 Řádem práce.

Z bohaté činnosti prof. Horáka se slavistiky bezprostředně dotýkají jednak jeho universitní přednášky z let 1938—1939 o historických počátcích Slovanů, jednak některé jeho publikované práce, z nichž nemůžeme pominout zejména studie *Geografie na základě kroniky Kosmovy* (1910), *Pavla Stránského zeměpisný obraz Čech a jeho kartografická předloha* (1929), *Le territoire slave d'après Jordanès* (1933), polemiku s W. Friedrichem *K historické geografii Čech* (1912) a studii o Šafaříkově Slovanském zeměvědu (1953). V různé míře přispívají k historickému národopisu a zeměpisu, také slovanskému, další práce, například o Gallech v zemích českých (1923), o Danielu Vetterovi a jeho „Islandii“ (1931), zejména však o geografickém a etnografickém obraze českých zemí v době římského císařství (1955) a rozprava *Descriptio civitatum ad septentrionalem plagam Danubii* (tzv. Bavorský geograf), vydaná ve spolupráci s Dušanem Trávníčkem (1956). Encyklopedické informace o etnické historii a etatizaci Slovanů přináší mapy Balcarova a Kameničkova *Historicko-zeměpisného atlasu školního*, jehož nové vydání B. Horák zpracoval. O popularizaci svého oboru zasloužil se i dějinami zeměvědy v Machátově ilustrovaném zeměpisu (1923) a trojdílnými *Dějiny zeměpisu* (I. 1954; II. 1958; III. — spolu s D. Trávníčkem a I. Honlem — 1968).

Bibliografie: I. Honl, *Bibliografie prací prof. dr. B. Horáka do konce února 1941* (Spisy Odboru české společnosti zeměpisné v Brně, řada C, Brno 1941, str. 19 až 28); D. Trávníček, *Bibliografie prací univ. prof. dr. B. Horáka od března 1941 do konce provincie 1950* (Zprávy Anthropologické společnosti IV, Brno 1951, str. 3—4, str. 72); D. Trávníček, *Bibliografie prací prof. Bohuslava Horáka za léta 1951 až 1955* (Sborník Československé společnosti zeměpisné 61, 1956, str. 117—118); J. K u n s k ý, *Bibliografie Horákových prací za léta 1950—1960* (Sborník Československé společnosti zeměpisné 66, 1961, str. 4—5); heslo HORÁK B. (ČsPr, str. 159—160).

R. J.

Jiří H O R Á K, PhDr., DrSc., akademik, řádný profesor filos. fak. Narodil se 4. prosince 1884 v Benešově u Prahy. V letech 1902—1906 studoval na filosofické fakultě University Karlovy v Praze češtinu a němčinu u profesorů J. Gebauera, J. Polívky a J. Máchala; doktorátu filosofie dosáhl na téže fakultě v roce 1916 na základě disertační práce *Tři čeští spisovatelé v Haliči* (Kapitola z dějin českého národopisu). V r. 1919 se habilitoval spisem *Ukrajinské látky v literatuře české do roku 1874* a působil krátce jako docent filosofické fakulty University Karlovy, kam byl povolán po třináctiletém zaměstnání na středních školách v Praze. Na nově založené universitě v Brně byl jmenován v r. 1922 mimořádným profesorem srovnávacích dějin slovanských literatur. Horáková brněnská éra skončila v r. 1927, kdy se vrátil na Karlovu universitu jako řádný profesor; v této funkci setrval až do uzavření českých vysokých škol v roce 1939. Pro odbojovou činnost byl kratší čas v letech 1944—1945 vězněn na Pankráci. Po osvobození v r. 1945 se stal československým velvyslancem v Moskvě, odkud se v květnu r. 1948 vrátil ke své pedagogické práci na Universitě Karlově; v r. 1952 odešel na čas do důchodu. Ale v roce 1957 se znovu dal do služeb vědy — tentokrát jako ředitel Ústavu pro etnografii a folkloristiku ČSAV. Mezitím dosáhl v r. 1955 hodnosti doktora věd a v r. 1956 byl zvolen za akademika. V letech 1964—1971 působil ještě jako vedoucí vědecký pracovník v ÚEF ČSAV a konečně v roce 1971 odešel na zasloužený odpočinek.

Za dobu své činné služby zastával Jiří Horák nespočetné vědecké a odborné funkce. Například v letech 1923—1928 byl jednatelem a v letech 1928—1932 předsedou Národopisné společnosti československé. Na filosofické fakultě University Karlovy zastával v letech 1932—1933 funkci děkana a rok poté proděkana. Neobyčejně rozsáhlá je Horáková redakční činnost: vedle mnoha jubilejních a sjezdových sborníků uplat-

nil své zkušenosti v meziválečném období zvláště jako jeden z redaktorů Národopisného věstníku československého. Bohatou činností organizační vyvíjel po léta jako jednatel a posléze předseda Státního ústavu pro lidovou píseň, který se stal v roce 1953 součástí Ústavu pro etnografii a folkloristiku ČSAV. I v tomto ústavu zastával Horák četné odborné funkce, několik let stál v čele ústavní rady, byl členem oborové komise pro etnografii a folkloristiku, členem komise pro obhajoby kandidátských a doktorských disertací atp.

Horákově vědecké i organizační činnosti se záhy dostalo několikerého ocenění. Již za svou habilitační práci byl poctěn cenou Jiřího Polívky; v roce 1925 získal titul Chevalier de la Légion d'Honneur. Stal se členem České akademie věd a umění, Královské české společnosti nauk, Slovanského ústavu, Učené společnosti Šafaříkovy, České národní rady badatelské, Etnografické komise při Akademii věd v Krakově, Ševčenkovo společnosti ve Lvově, Srbské akademie věd v Bělehradě, Warszawského Towarzystwa Naukowego, Historické společnosti v Novém Sadu, byl zvolen čestným členem Magyar Néprajzi Társaság a Royal Anthropological and Ethnological Institute of Great Britain and Ireland, členem stálé rady Union Internationale des Sciences Anthropologiques et Ethnologiques, předsedou československého komitétu této jediné světové organizace národopisců a členem československého komitétu slavistů. V r. 1965 byl vyznamenán Řádem práce a byla mu udělena medaile Palackého a zlatá medaile za zásluhy o vědu a lidstvo.

Horáková badatelská orientace je od samého počátku slavistická. Zprvu se zaměřil na práci bibliografickou, referentskou a recenzní, především na půdě Národopisného věstníku československého. O účtě začínajícího badatele ke zralým vědeckým osobnostem slovanského světa svědčí vysoký počet jubilejních medailonů a nekrologů. Díky tomuto zaměření se Jiří Horák mohl stát později autorem znamenitého historiografického nástinu *Národopis československý* (in: Čs. vlastivěda II, 1933). Ruku v ruce s tím krážel Horákův zájem o slovanskou lidovou ústní slovesnost a textovou stránku lidové písně. Se svým universitním učitelem Jiřím Polívkou sestavil komentáře k pohádkám bratří Grimmů, spolupracoval s Václavem Tillem a Leošem Janáčkem, rozsáhlé styky udržoval se zahraničními kolegy. Proslul jako editor českých pohádek ze sběrů K. J. Erbeny, J. Š. Kubína a jiných, jako vydavatel pohádek ukrajinských (1949), běloruských (1957) a lužickosrbských (1959). Jeho české a slovenské pohádky vyšly v rozmanitých podobách — od kritických vydání až po četbu pro děti. Mimořádnou pozornost věnoval Horák studiu textů lidových balad a legend; do dějin slovenské folkloristiky se jednou provždy zapsal edicí slovenských lidových balad (1956 a 1958), ale především rozsáhlou komentovanou edicí zbojnických písní (1965).

Podstatná část Horákovy vědecké činnosti se orientuje na literární vědu, zejména na dějiny slovanských literatur. Významné místo tu zaujímají studie z dějin písemnictví českého a slovenského (F. J. Vavák, J. Dobrovský, J. Kollár, P. J. Šafařík, F. L. Čelakovský, K. H. Mácha, K. J. Erben, L. Štúr, B. Němcová, K. Havlíček, G. Pflieger-Moravský, V. Hálek, V. Beneš-Třebízský, A. Jirásek, J. Holeček). Na tomto badatelském poli mohl J. Horák spojit své zaměření literárně historické se zájmem národopisným. Vedle toho však sledoval vývoj literární klasiky polské (Mickiewicz) a především ruské (Puškin, Gogol, Bělinskij, Gercen, Lermontov, Turgenjev, Dostojevskij, Saltykov-Ščedrin, L. N. Tolstoj, Gorkij aj.); 32 starších statí a rozprav s literárněvědnou tematikou vyšlo souborně pod názvem *Z dějin literatur slovanských* (1948).

Celým svým dílem se Jiří Horák ve svém oboru postavil do čela česko-slovenské spolupráce a sledováním jevů v širokých slovanských souvislostech se stal i šířitelem ideje slovanské vzájemnosti. Znlost české a slovenské lidové kultury, zejména intelektuální, byla mu vždy spolehlivým zázemím pro studium mezoslovanských kulturních styků a vztahů. Srovnávací metodu si nejen osvojil, nýbrž jí také důsledně využíval a plodně ji rozvíjel.

Do doby Horáкова čtyřletého působení na brněnské filosofické fakultě spadá příprava a vydání několika významných edic lidové poezie, prózy a písní: slovenské studující mládeži byly určeny dva svazky *Výboru slovenskej poézie ľudovej*, výkladem a poznámkami opatřil Kubínovy Kládské písničky a Tomkovy Slovenské písně z Uherskobrodka, uspořádal Erbenovy Vybrané báje a pověsti národní jiných větví slovanských a vybral, přeložil a poznámkami doprovodil sbírku Ončukova-Sadovnikova O čem si ruský lid vypravuje. V Národopisném věstníku československém

publikoval v té době významné stati o úkolech a cílech národopisu československého (1923), o národopisných studiích Karla Havlíčka (1923), o Srezněvského sbírce lidových písní slovenských (1925), o zapadlé povídce Erbenově (1926), ve Sborníku Matice slovenskej uveřejnil drobné národopisné příspěvky (1923), studii o slovenských lidových písních ve světle maďarské vědy (1923) a studie o slovenských lidových písních (1923), ve Slovenské čítance příspěvky *Z dějin slovenského národopisu* (1925), v revui *Anthropologie* vyšly stručné dějiny československé etnografie a folkloristiky (1924), v Příručce všeobecného vzdělání (sv. II) studie o zvycích, obyčejích a výročních obřadech našeho lidu (1925); kromě toho věnoval Horák pozornost dílu některých vědeckých a literárních osobností (např. J. Máchalovi, P. Sobotkovi, J. V. Fričovi a jiným).

Bibliografie: *Národopisný věstník československý* 20, 1927, suppl. str. 5–10; *Československá etnografie* 7, 1959, str. 331–347; *ČL* 51, 1964, str. 379–384; *ČsPr*, str. 160–162; kromě toho viz soupis literatury o J. Horákovi ve *Zborníku Slovenského národního múzea* 64, *Etnografia* 11, 1970, str. 13–14.

Starší soupisy publikovaných prací Jiřího Horáka doplňujeme o některé chybějící údaje a o tituly vydané po uzavření bibliografií: *Adamu Mickiewiczovi* (Praha 1934; uspořádal J. Horák); *Sorbische Lieder in Ludvik Kubas Sammlung „Sloanstvo ve svých zpěvech“* (Lětopis, Jahresschrift des Instituts für sorbische Volksforschung, C 13, str. 26–31); *Česká pohádka v lidové a sběratelské tradici* (in: *O pohádkách*, Praha 1960, str. 25–62); *P. J. Safarik i slavjanskaja narodnaja slovesnost* (Sovetskaja etnografia 1964, str. 102–111); *Čertův mlýn. O dvou ševcích* (Praha 1964; edice); *Zbojnické píesne slovenského ľudu*, J. Horák — K. Plicka (Bratislava 1965); *Remarks on the relations between folk-tales and Legends* (Fabula 9, Berlin 1967, str. 254–258); *Slovanské látky ve sbírce F. J. Childa The English and Scottish popular Ballads* (ČL 55, 1968, str. 121–124); *Interetnické látky v slovanských baladách* (in: *Československé přednášky pro VI. mezinárodní sjezd slavistů*, Praha 1968, str. 135–144); *S. H. Vajanský — Dramatizace pohádky o dvanácti měsíčkách* (ČL 55, 1968, str. 361–362); *Honziček zlatohlávek*, Jiří Horák — Josef Lada (Praha 1969); *Alfred Waldau (1837–1882)* (in: *Slawisch-deutsche Wechselbeziehungen in Sprache, Literatur und Kultur*, Berlin 1969, str. 351–357); *Příspěvky k dějinám národopisu* (in: *Zborník Slovenského národního múzea* 63, *Etnografia* 10, 1969, str. 9–24); *Contes de Bohême. Racontés par Jiří Horák. Illustrés par Jiří Trnka* (Paris 1971); *Tschechische Volksmärchen. Erzählt von Jiří Horák. Illustriert von Jiří Trnka* (Praha 1971).

R. J.

Josef H R A B Á K, PhDr., DrSc., člen korespondent ČSAV, řádný profesor filos. fak. Narodil se 3. prosince 1912 v Brně. Na filosofické fakultě v Brně vystudoval češtinu a franštinu (učitelé: B. Havránek, F. Trávníček, F. Wollman, A. Novák, R. Jakobson, P. M. Haškovec). Doktorát filosofie získal r. 1937 (disertační práce *Staropolský verš ve srovnání se staročeským*), habilitoval se r. 1946 (habilitační spis *Smilova škola*), profesorem byl jmenován r. 1948, titul doktora filologických věd získal r. 1956 (disertační práce *Studie ze starší české literatury*), členem korespondentem ČSAV byl zvolen r. 1965. V letech 1935–1945 učil na středních školách v Lipníku nad Bečvou a v Brně. V r. 1945 byl pověřen přednáškami na brněnské filosofické fakultě, v letech 1946–1952 působil na pedagogické fakultě v Brně a současně přednášel na filosofické fakultě, kam trvale přešel r. 1953. V letech 1950–1952 byl proděkanem pedagogické fakulty, v letech 1954–1960 děkanem filosofické fakulty, v letech 1953–1970 vedoucím katedry české literatury a literární vědy. Roku 1937 byl přijat do Pražského lingvistického kroužku. Je předsedou Literárněvědné společnosti při ČSAV, členem vědecké rady Ústavu české a světové literatury ČSAV (od jeho vzniku r. 1952) a vědeckým vedoucím brněnského pracoviště, které bylo zřízeno r. 1961 z jeho podnětu, dále je členem uměnovědného kolegia ČSAV a hlavním redaktorem Památek staré literatury české (od r. 1953); byl členem redakční rady České literatury (od jejího založení do r. 1970), Hosta do domu (po celou dobu jeho existence), Časopisu Matice moravské, Literatury ve škole, redigoval List Sdružení moravských spisovatelů (1947–1948), rediguje Listy filologické (od r. 1961) a Českou literaturu (od r. 1970). Roku 1936 byl na stipendijním pobytu v Polsku, v letech 1958–1968 vykonal přednáškově a studijní cesty do SSSR (4×), do Polska (3×), NDR (2×), NSR, Anglie a Bulharska. Za svou vědeckou, učitelskou a veřejnou práci byl vyznamenán Krajskou cenou Bedřicha Václavka (3×), zlatou medailí UJEP, medailí města Brna, medailí ÚV NF aj.

Vědecká činnost J. Hrabáka je mimořádně bohatá (přes 1000 bibliografických po-
lozek, z toho 20 samostatných knižních prací, 8 kritických edic a přes 300 mono-
grafických studií, z nichž řada byla publikována v zahraničí, hlavně v Polsku, NDR
a SSSR) a mnohotvárná, takže pokrývá literární vědu v celém jejím rozsahu. Již od
prvních knižních publikací (*Staropolský verš ve srovnání se staročeským*, 1937; *Smi-
lova škola*, 1941) můžeme pozorovat jeho trvalý zájem o teoretické a morfologické
problémy literatury. Pod vlivem promyšleni zásad marxistické literárněvědné meto-
dologie na široké materiálové základně o velkém časovém rozpětí a s neustálým zře-
telem k nejnovějším podnětům příbuzných disciplín (zvláště lingvistiky) směřuje
postupně od poloviny čtyřicátých let ke komplexnímu studiu literatury, k odhalování
smyslu formových složek slovesného díla a jejich těsného sepětí s ideovou dominan-
tou literárního výtvaru. Tento postup, usilující překonat jak formalistickou, tak
vulgárně sociologickou interpretaci slovesného umění, stává se od přelomu čtyřicá-
tých a padesátých let jedním z charakteristických rysů jeho děl.

Hlavním pracovním polem J. Hrabáka je teorie literatury, zvláště versologie, a
metodologie. Publikace z této oblasti tvoří nejvýznamnější část jeho díla. Systema-
tickému výkladu základních otázek a pojmů je věnován *Úvod do teorie verše* (1956,
1970⁴) a spis *Z problémů českého verše* (1964); vývojovou problematikou se zabývají
Studie o českém verši (1959) a kniha *O charakter českého verše* (1970), přinášející
nová pojetí některých základních versologických kategorií. Všechny uvedené spisy
jsou současně orientovány směrem ke srovnávacímu studiu, obdobně jako učební
texty *Literární komparatistika* (1971) a *Poetika* (1973).

Vedle teorie literatury se J. Hrabák věnuje nejsoustavněji dějinám české literatury,
zvláště literatury starší; zde se koncentruje zejména k 14., 17. a 18. století. Řada jeho
studií, knižních prací a kritických edic staročeských památek (mj. spoluredigoval
Výbor z české literatury od začátků po dobu Husovu, 1957, a dvousvazkový *Výbor
z české literatury husitské doby, 1963–1964*, k nimž napsal úvody) byla přípravou
k syntetickému zobrazení českého literárního vývoje v epoše feudalismu; tento plán
byl realizován v akademických *Dějinách české literatury I* (1959), které Hrabák
redigoval a na nichž se podílel z velké části i jako autor. Pro studijní potřeby vydal
kratší syntetický spis *Starší česká literatura* (1964). Marxistickou koncepci dějin
starší české literatury, budovanou hlavně na tendenci k zlidovění a zesvětšování slo-
vesného umění, propracoval zvláště v knize *Studie ze starší české literatury* (1956,
1962²). Jeho publikace o starší české literatuře jsou rovněž zaměřeny — teoreticky
i prakticky — ke srovnávacímu studiu, k problematice vztahů mezi středověkou lite-
raturou českou a polskou, německou, latinskou aj. (srov. hlavně knihy *K metodologii
studia starší české literatury*, 1962, *Ze starší české literatury*, 1964, *Polyglotta*, 1971 —
2. oddíl —, a přednášky proslavené na slavistických sjezdech v Moskvě, Sofii a Pra-
ze), a tím se řadí do slavistiky v užším slova smyslu.

Od začátku své publikační činnosti se J. Hrabák věnuje také nové literatuře —
zvláště P. Bezručovi (*Petr Bezruč a jeho doba*, 1946), J. Uhrovi, J. Mahenovi (*Šest
studií o nové české literatuře*, 1961) — i literatuře nejnovější (*K morfologii současné
prózy*, 1969) a příležitostně i práci literárněkritické (hlavně v Hostu do domu a
v brněnské Rovnosti).

Bibliografie: Soupis prací Josefa Hrabáka do roku 1971 pořídil Jan Veselý:
Bibliografie díla Josefa Hrabáka, Praha 1972.

K. P.

František H R U B Ý, PhDr., řádný profesor filoz. fak. Narodil se 21. srpna 1887 ve
Strukově (okres Olomouc). Zemřel 10. února 1939. Maturoval na Slovanském gymna-
siu v Olomouci a v letech 1908–1912 absolvoval studium historie na Universitě Kar-
lově u Gollových záků J. Pekaře, J. Šusty, V. Novotného, G. Friedricha a J. Bidla.
V Praze byl krátký čas asistentem historického semináře a v r. 1915 dosáhl doktorátu
filosofie. V posledních předválečných a v prvních válečných letech byl zaměstnán
jako gymnasiální profesor v Praze, Brně a Kroměříži a po překonání těžké nemoci
nastoupil r. 1920 do Moravského zemského archivu. Od r. 1924 byl archivním inspek-
torem pro Moravu a od r. 1927 ředitelem Zemského archivu. Rostoucí vědecký prestiž
vedl F. Hrubého k úzké spolupráci s brněnskou univerzitou. R. 1924 se zde habilito-
val pro československé dějiny, r. 1931 byl jmenován mimořádným bezplatným (hono-
rárním) profesorem, r. 1936 řádným bezplatným profesorem a po smrti B. Navrátila
r. 1937 řádným profesorem všeobecných dějin. Zaujal čelné místo ve vědeckých in-

stitucích Moravy i v institucích celostátních (člen České akademie věd a umění, Královské české společnosti nauk, Národní rady badatelské, Římského a Státního ústavu historického, Československé společnosti historické, Archivní společnosti, Matice moravské atd.). Od r. 1935 stal se spoluredaktorem Českého časopisu historického a spoluvytvářel i druhý hlavní československý historický časopis — *Časopis Matice Moravské*. Podnikl mnoho studijních cest do zahraničních archivů (1923 — Řím; 1924 — Innsbruck, Basilej, Ženeva; 1927 — Vratislav, Curych, Bern, Basilej; 1928 — Dráždany, Berlín; 1930 — Paříž, Basilej, Curych). V těchto městech i v domácích archivech studoval materiály k českým a moravským dějinám 16.—17. století.

Celoživotní vědecké dílo F. Hrubého se soustřeďuje kromě jedné významné práce medievalistické (*Církevní zřízení v Čechách a na Moravě od X. do konce XIII. století a jeho poměr ke státu, ČCH 1916—1917*) na 16. a 17. století, tedy na raný novověk, zejména na dějiny Moravy této doby v širokých evropských souvislostech. Prof. Hrubý byl především velkým znalcem archivního materiálu pro tuto dobu, ale současně razil i nové, progresivní metody.

Od počátku své vědecké práce projevoval Fr. Hrubý zájem o hospodářské a sociální dějiny; stal se v této oblasti vynikajícím odborníkem. Ukázal např. v české historiografii na důležitou změnu v ekonomice 15. a 16. století, způsobenou rozvojem podnikání šlechty. Slechtické podnikání a s ním spojené sociální důsledky vedly Hrubého k hlubšímu pohledu na předbělohorskou společnost, politiku a kulturu. Modernosti pojetí se výrazně odlišoval od zcela převažujícího politického dějepiscevtví své doby, vycházejícího z analýz diplomatických materiálů. F. Hrubý objevoval skutečné materiální a politické zájmy stran a osobnosti, které připravovaly české povstání. Jeho zásluhou pokročila bádání o předbělohorské a bělohorské Moravě dále než obdobné studium v Čechách. F. Hrubý analyzoval majetkové poměry moravské šlechty, její náboženské rozvrstvení a sledoval činnost nejvýznamnějších předáků stavovské opozice, zejména Ladislava Velena z Žerotína. Obsáhla monografie, věnovaná tomuto politikovi, je současně syntetickým vyličením poměrů na Moravě v první polovině 17. století, průběhu stavovského povstání a prvních let třicetileté války.

Předbělohorskému a bělohorskému období byly věnovány i studie Hrubého z dějin náboženství a kultury. Fr. Hrubý byl především historikem protestantismu, který chápal jako ideologii stavovské opozice. Provedl konkrétní analýzu evangelických církví na předbělohorské Moravě a stanovil jejich vzájemný poměr, početnost a vliv. Osvětlil moderně dějiny moravských novokřtěnců a jejich místo v soudobé společnosti, ukázal, jak do českých zemí pronikal koncem 16. a počátkem 17. století kalvinismus. Badatelsky i polemicky zasáhl též do dějin protireformace na Moravě studií o Janu Sarkanderovi.

F. Hrubý byl také historikem kultury 16. a 17. století. Zabýval se soustavně např. studiem evangelického školství a sbíral materiál pro studium českých a moravských studentů na evangelických univerzitách v Německu, Švýcarsku a ve Francii. Tento materiál byl vydán posmrtně v edici *Etudiants Tchèques aux écoles protestantes de l'Europe orientale à la fin du 16e et au début du 17e siècle* (Brno 1970). Do kulturních dějin zasahují práce Hrubého o zámeckých knihovnách, šlechtických památnicích, zámeckých i selských inventářích apod. Hrubý osvětlil také národnostní vývoj ve sítěné severomoravské oblasti (*Severní Morava v dějinách*, Brno 1947).

František Hrubý byl jedním z nejvýznamnějších českých historiků meziválečného období a jen předčasná smrt mu zabránila, aby své vědecké studium 16. a 17. století shrnul v syntézu. Jeho zásluhou pokročilo poznání společnosti a kultury druhé poloviny 16. a počátku 17. století metodicky i faktograficky, předbělohorská a bělohorská společnost, ekonomika a kultura se objevila v jasnějších konturách. Platí to především o Moravě, jejíž materiál i problematiku F. Hrubý perfektně ovládal. Bibliografie: Nekrologie: Fr. Matějka, *Fr. Matějka, Prof. dr. Frant. Hrubý* (ČSPS 51—53 1943—1945, str. 133—135); J. Sebnánek, *František Hrubý* (ČMM 65, 1943, str. 201 až 206); J. Šusta, *Za Františkem Hrubým* (NV 23, 1944, str. 37—47). Ke zhodnocení vědeckého přínosu Fr. Hrubého viz O. Borůvka, Fr. Hejl, J. Macůrek, J. Sagner, *Universitas Brunensis 1919—1969* (Brno 1969, str. 89, 92, 95—101, 103—104).

Uveřejňujeme zde úplnou bibliografii prací Fr. Hrubého kromě recenzí a zpráv. Připravila L. Urbánková-Hrubá. *O jedné vdově a jejích dvou dcerách. Instrukci mladému hospodáři* (Selský archiv 3, 1904, str. 56—59); *Selské archivy* (Selský archiv 5, 1906, str. 191—193); *Komínářská taxa zvýšena po vesnicích* (Selský archiv 5, 1906, str. 263); *Selské archivy v Žerotíně, Piňovicích, Stěpánově a Zelechovicích* (Sel-

selský archiv 6, 1907, str. 18–20); *Nová píseň, když nedostatek chleba k očekávání jest* (Selský archiv 6, 1907, str. 59–60); *Všehochuť* (Selský archiv 6, 1907, str. 64, 198, 263); *Píseň o hrozně povodni na panství Buchlovském, Velehradském i Bzeneckém dne 12. a 13. června 1825* (Selský archiv 6, 1907, str. 118); *Pamětní kniha obce Studence u Prostějova* (Selský archiv 6, 1907, str. 119–123); *Pořádek při hašení ohně l. 1749 v Zelechovicích u Unčova* (Selský archiv 6, 1907, str. 195–197); *Osady opustlé na panství Piňovském u Unčova* (Selský archiv 6, 1907, str. 221–222); *Radostné události rodinné, jak zapisovala naše šlechta* (Selský archiv 6, 1907, str. 262); *Nová píseň o svatbě v Káni Galilejské* (Selský archiv 7, 1908, str. 81–83); *Všehochuť* (Selský archiv 7, 1908, str. 136); *Paměti o vojácích na ležení* (Selský archiv 7, 1908, str. 179 až 181); *Z archivu Čechovic u Olomouce* (Selský archiv 7, 1908, str. 180); *Vojna a selský lid přede 200 lety* (Selský archiv 8, 1909, str. 61–68); *Dluhonice u Přerova l. 1750 žalují na vrchnost* (Selský archiv 8, 1909, str. 80–82); *Radostné noviny* (Selský archiv 8, 1909, str. 94–96); *Všehochuť* (Selský archiv 8, 1909, str. 97, 98); *(Zaniklé) Závořice u Zábřeha města* (Selský archiv 8, 1909, str. 122–125); *Z vlasteneckého působení bohoslovců olomouckých* (Našinec 1909, č. 81–86, 90, 92, 95–97, 99, 100); *Vincenc Prasek (ČCH 19, 1913, str. 137–138); Církevní zřízení v Čechách a na Moravě od X. do konce XIII. stol. a jeho poměr ke státu* (ČCH 22, 1916, str. 17–53, 257–287, 385–421; ČCH 23, 1917, str. 38–73; zvl. otisk Praha 1917); *Rozsah a výnos velkostatku biskupství olomouckého v první polovici 17. stol. (1636–1637)* (Agrární archiv. Časopis pro dějiny venkova 4, 1917, str. 33–42, 113–118, 168–180; zvl. otisk Praha 1917); *František Augustin Slavík 1846–1919* (ČCH 26, 1920, příloha Archivnictví, str. 59–62); *Nové příspěvky k historii na Bílé hoře* (ČCH 27, 1921, str. 277–288); *Morava a 21. červen 1621* (Lidové noviny 20. 6. 1921, odpol.); *Slezský historik Josef Zukal osmdesát-níkem* (Lidové noviny 5. 10. 1921, ráno); *Z mládí Jindřicha Matyáše hr. z Thurnu, původce čes. povstání r. 1618* (Lidové noviny 8. 11. 1921, ráno); *Hrabata z Thurnu a Valsassina. Dějiny jejich českomor. větve* (ČCH 28, 1922, str. 74–108, 305–334; zvl. otisk Praha 1923); *Moravská šlechta r. 1619, její jmění a náboženské vyznání* (ČMM 46, 1922, str. 107–169; zvl. otisk Brno 1922); *K parcelaci liechtenštejnských velkostatků v Mor. Třebové a Zábřehu* (O Ladislavu Velenovi z Žerotína) (Lidové noviny 13. 6. 1922, ráno); *Jak Brno stávalo se hlavním městem Moravy* (Lidové noviny 31. 9. 1922, odp.); *Zvířena a ptactvo na Moravě v 17. stol.* (Lidové noviny 3. 11. 1922, odp.); *Platy městských hodnostářů, úředníků a zřízenců v Prostějově r. 1699.* (Lidové noviny 6. 11. 1922, odp.); *Kterak Rousínovské obraceli r. 1630 na viru katolickou* (Lidové noviny 9. 11. 1922, odp.); *Jak v době českého povstání r. 1619 organisováno bylo rychlé poštovní spojení Brna s Prahou* (Lidové noviny 27. 12. 1922, odp.); *Pád českého povstání na Moravě r. 1620* (ČCH 29, 1923, str. 71–120, 358–388; zvl. otisk Praha 1923); *Z moravského zemského archivu v Brně* (Časopis archivní školy 1, 1923, str. 183–184); *Z hospodářských převratů českých v stol. VX. a XVI. Se zvláštním zřetelem k Moravě* (ČCH 30, 1924, str. 205–236, 433–469; zvl. otisk Praha 1924); *Opatření proti dobytčímu moru. Cirkulář* (Časopis pro dějiny venkova 11, 1924, str. 256); *Dr. Jan Sedlák zemřel* (Lidové noviny 9. 5. 1924, ráno); *Zavlečení archivu dolnokounického. Nepochopení pro kulturní potřeby Moravy* (Lidové noviny 25. 7. 1924, ráno); *Nové dokumenty bělohorské. 1. Dva listy Karla z Žerotína o moravském povstání. 2. List špilberských vězňů z r. 1621* (ČCH 31, 1925, str. 465–532; zvl. otisk Praha 1925); *Moravské památníky z doby předbělohorské* (ČMM 49, 1925, str. 196–223; zvl. otisk Brno 1925); *Z moravského zemského archivu v Brně* (Časopis archivní školy 2, 1924–1925, str. 195–196); *Český poutník z Assisi r. 1636* (Drobný příspěvek k literatuře františkánské) (ČCH 32, 1926, str. 283–298; zvl. otisk Praha 1926); *Vilém Dubský z Třebomyslic* (ČMM 50, 1926, str. 405–433); *K osudům českých nekatolických knih na Moravě v době po Bílé hoře* (ČMM 50, 1926, str. 664–672); *Z moravského zemského archivu v Brně* (Časopis archivní školy, 3, 1926, str. 180–181); *Ze státního archivního inspektorátu pro Moravu a Slezsko v Brně za r. 1925* (Časopis archivní školy 3, 1926, str. 181–182); *80. narozeniny Jaroslava Golla* (Lidové noviny 14. 7. 1926, ráno); *Svatý František z Assisi* (Lidové noviny 3. 10. 1926, ráno); *Selské a panské inventáře v době předbělohorské* (ČCH 33, 1927, str. 21–59, 263–306); *Odhady konfiskovaných moravských velkostatků (1622–1623)* (ČMM 51, 1927, str. 124–149); *Z vídeňských papírů Jindřicha Matyáše hr. z Thurnu* (ČCH 34, 1928, str. 473–573; zvl. otisk Praha 1928); *Karel z Žerotína ve válce turecké r. 1594 a 1595* (ČMM 52, 1928, str. 199–217); *Ladislav Velen z Žerotína, vůdce bělohorského odboje na Moravě a český emigrant*

1579–1638 (ČCH 35, 1929, str. 1–55, 279–324, 489–547; ČCH 36, 1930, str. 27–89, 258–326); *Ladislav Welen von Zierotin im Kampf um die Heimat und sein Aufenthalt in Elbing 1629/30. Aus den Schicksalen der böhmischen Emigration während des 30 jähr. Krieges* (Elbinger Jahrbuch 1928, seš. 8, str. 107–129; zvl. otisk Elbing 1929); *Nové příspěvky k dějinám moravských novokřtěnců* (in: Českou minulostí. Práce věnované V. Novotnému jeho žáky k šedesátým narozeninám, Praha 1929, str. 213–289); *Konec knihtiskárny v Louce* (ČMM 53, 1929, str. 508–511); *Slezský badatel Josef Zukal zemřel* (Lidové noviny 11. 5. 1929, ráno); *Ladislav Welen z Žerotína* (Praha 1930); *Filip du Plessis Mornay a Karel z Žerotína v letech 1611–1614* (Morava v zrcadle hugenotského zpravodaje) (in: Sborník Od pravěku k dnešku. J. Pekařovi 2, Praha 1930, str. 39–69; zvl. otisk Praha 1930); *Za Františkem Kameničkem* (Lidové noviny 25. 3. 1930, ráno); *Josef Pekař. K jeho 60tým narozeninám* (Lidové noviny 12. 4. 1930, ráno); *Jak staří Čechové uměli jíst a pít* (Lidové noviny 26. 5. 1930, odp.); *J. V. Šimák šedesátníkem* (Lidové noviny 15. 8. 1930, ráno); *Moravské zemské desky z let 1348–1642* (Brno 1931; text česko-německý, česko-francouzský a německo-francouzský); *Svýcarský svědek Bílé hory* (ČCH 37, 1931, str. 42–78); *Sbírky na německé luterské kostely pražské 1611* (ČCH 47, 1931, str. 91–96); *Kalvínský theolog a bouře opavská r. 1603* (ČCH 37, 1931, str. 593–601); *Ke stykům Moravy s Wittembergem v 16. stol.* (ČMM 55, 1931, str. 43–57); *První pokusy cis. Ferdinanda II. o změnu moravské ústavy po Bílé hoře* (in: Sborník prací věnovaných prof. Dru Gustavu Friedrichovi k 60tým narozeninám, 1871–1931, Praha 1931, str. 137 až 145); *Ze zemského archivu v Brně* (Zpráva o činnosti za léta 1926–1930) (Časopis archivní školy 8, 1931, str. 243–245); *Staré moravské desky zemské z let 1348–1642* (Lidové noviny 15. 3. 1931, ráno); *Ze Žerotínského zámku v Bludově* (Lidové noviny 14. 6. 1931, nedělní příl.); *Vzácná česká památka v cizině* (O kalichu Anny Žerotínské, roz. Hofmanky z Grünpichu) (Lidové noviny 13. 12. 1931); *Knihovny na zámcích moravských ve stol. XVI. a XVII.* (Brno 1932); *Pohřební kázání o Jindřichu Matyáši z Thurnu* (ČCH 36, 1932, str. 12–55); *Prosebný list 36 českomor. kněží emigrantů Kryštofu Radziwillovi z r. 1629* (ČCH 38, 1932, str. 109–113); *České svědectví o jednotě bratrské do Svýcar r. 1570* (in: Sborník J. B. Nováka k dějinám československým v období humanismu, Praha 1932, str. 290–298); *Korespondence Karla st. z Žerotína s J. A. Komenským* (Archiv pro bádání o životě a spisech J. A. Komenského 13, Brno 1932, str. 65–73); *Severní Morava v dějinách* (Stráž Moravy 23, 1932, str. 09–10); *Jan Helecel, Dopisy otce synovi (1858–1866)* (Brno 1932; edice); *Jan Tserklas Tilly* (Lidové noviny 30. 4. 1932, ráno); *Václav Novotný zemřel* (Lidové noviny 15. 7. 1932, ráno); *Památce švédského krále Gustava Adolfa* (Lidové noviny 13. 11. 1932); *K historii mapy Moravy od Pavla Fabricia* (Sborník čl. společnosti zeměpisné 38, 1932, str. 101); *Die Wiedertäufer in Mähren* (Archiv für Reformationsgeschichte 30, 1933, str. 1–36, 170–211; tamtéž 31, 1934, str. 61–102; tamtéž 32, 1935, str. 1–40; zvl. otisk Leipzig 1935); *Z Žerotína. Moravský šlechtický rod* (in: Masarykův slovník naučný VII, Praha 1933, str. 1065–1067); *Václav Hrubý* (ČCH 39, 1933, str. 208–209); *O hradech Buchlově* (Lidové noviny 21. 5. 1933, nedělní příl.); *Na zámku v Židlochovicích v 16. stol.* (Lidové noviny 9. 7. 1933, nedělní příl.); *Přemysl Otakar I* (in: Tvůrcové dějin II, Praha 1934, str. 285–290); *Luterství a kalvinismus na Moravě před Bílou horou* (ČCH 40, 1934, str. 265–309; tamtéž 41, 1935, str. 1–40, 237–268; zvl. otisk Praha 1935); *Moravské korespondence a akta z let 1620–1636. I* (Brno 1934); *II* (Listy Karla st. z Žerotína 1628–1636) (Brno 1937); *Antonín Breitenbacher šedesátníkem* (Lidové noviny 11. 2. 1934, ráno); *Šedesát let Josefa Šusty* (Lidové noviny 18. 2. 1934); *Morava v životě Albrechta z Valdštejna* (Lidové noviny 25. 2. 1934, nedělní příl.); *Vincenc Brandl 1834–1934* (Lidové noviny 5. 4. 1934, ráno); *Václav Schulz osmdesátník* (Lidové noviny 14. 7. 1934); *Karel Zierotin zemřel* (Lidové noviny 27. 12. 1934, odp.); *Karel st. z Žerotína* (in: Tvůrcové dějin III, Praha 1935, str. 240–248); *Ulrich Zwinglí a novokřtění* (in: Tvůrcové dějin III, Praha 1935, str. 61–68); *Habsburkové před Bílou horou* (in: Idea státu československého I, Praha 1935, str. 71–75); *Patent Ladislava Veleny z Žerotína na svolání zemské hotovosti moravské ze 7. srpna 1620.* (Břeclav 1620); *Betlen Gabor a česká emigrace v letech 1622–1623* (ČCH 41, 1935, str. 566–572); *O zámecké knihovně dietrichštejnské v Mikulově na Moravě* (ČCH 41, 1935, str. 425–426); *K historii bitvy u Nördlingen r. 1634* (ČCH 42, 1936, str. 99–106); *Na památku 300. výročí smrti Karla st. z Žerotína* (Brno 1936); *Karel st. z Žerotína* (totéž německy) *Karl der Ältere von Zierotin* (Brno 1936); *Sto let od narození historika Josefa Emlera* (Lidové noviny 10. 1. 1936); *Význam zemských desek* (Lidové

noviny 1. 5. 1936); *Sedesát let Jul. Glücklicha* (Lidové noviny 10. 5. 1936); *Moravský dar prezidentu* (Lidové noviny 14. 6. 1936); *Pětistě výročí kompaktát* (Lidové noviny 5. 6. 1936, nedělní příl.); *Kardinál František z Dietrichštejna, bělohorský správce Moravy 1570–1636* (Lidové noviny 20. 9. 1936, nedělní příl.); *Karel st. z Žerotína* (Lidové noviny 11. 10. 1936, nedělní příl.); *Žerotínův list* (Lidové noviny 27. 10. 1936); *Dar země moravskoslezské* (Lidové noviny 6. 11. 1936); *Bertold Bretholz zemřel* (ČCH 42, 1936, str. 642–644; Lidové noviny 28. 11. 1936); *P. Jan Tenora zemřel* (ČCH 42, 1936, str. 644–645; Lidové noviny 2. 12. 1936); *Václav Vilém z Roupova a Vilém z Roupova, čeští emigranti* (ČCH 43, 1937, str. 24–50); *Karel st. z Žerotína a moravští novokřtění* (ČCH 43, 1937, str. 68–72); *Historické publikace a edice* (in: První sjezd čsl. historiků 1937, Praha 1938); *Josef Pekař*, slavnostní přednáška dne 7. IV. 1937 (NV 18, 1937, str. 177–203; zvl. otisk Brno 1937; francouzsky *Le monde slave* 14, sv. II, str. 120–148); *Ladislav Kličman sedmdesátníkem* (Lidové noviny 5. 9. 1937); *Antonín Breitenbacher* (ČCH 43, 1937, str. 649–650); *Leopold Nopp zemřel* (ČCH 43, 1937, str. 651); *František Linhart* (ČCH 43, 1937, str. 651–652); *Reformace v oblasti německé a severké* (in: Dějiny lidstva V, Praha 1938, str. 227–302); *Protireformace v Němcích a válka třicetiletá* (in: Dějiny lidstva V, Praha 1938, str. 556–624); *K jubileu Třanovského* (ČCH 44, 1938, str. 70–74); *Listy Jakuba Petrozelina Kunštátského* (in: Památce prof. Dra Stan. Součka, Archiv pro bádání o životě a spisech J. A. Komenského 14, Brno 1938, str. 184–193); *P. Pavel Vychodil* (ČCH 44, 1938, str. 443–444); *Jos. Válek* (ČCH 44, 1938, str. 444); *Luterství a novotrakvismus v českých zemích v 16. a 17. stol.* (ČCH 45, 1938, str. 31–44); *Kněz Jan Sarkander, moravský mučedník doby pobělohorské a jeho legenda* (ČCH 45, 1939, str. 236–271, 445–478; zvl. otisk Praha 1940); *Prof. Dr. A. Neumann – Prof. Aug. Neumann* (ČCH 1939, str. 439–441, 633–636); *Zápas Čechů s Habsburky o náboženskou toleranci* (in: Co daly naše země Evropě a lidstvu I, Praha 1940², str. 156–167); *K boji o Jana Sarkandra* (Brno 1940); *Marta z Boskovic a jiné paní z toho rodu* (in: Královny a kněžny a velké ženy české, Praha 1940, str. 225–229); *Alena Meziříčská z Lomnice* (in: Královny a kněžny a velké ženy české, Praha 1940, str. 235–240); *Marie Mandalena Trčková, roz. z Lobkovic* (in: Královny a kněžny a velké ženy české, Praha 1940, str. 258–263); *Eliška ze Zástřizl a na Buchlově, roz. Kotvrdovská z Volešničky* (in: Královny a kněžny a velké ženy české, Praha 1940, str. 294–301); *Anna Maxmiliana z Žerotína, roz. z Oppersdorfu* (in: Královny a kněžny a velké ženy české, Praha 1940, str. 302–308); *Král Pohrobek* (Lidové noviny 22. 2. 1940); *Staré výročí* (Lidové noviny 24. 2. 1940); *Severní Morava v dějinách* (Brno 1947; vydal J. Šebánek); *Étudiants tchèques aux écoles protestantes de l'Europe occidentale à la fin du 16e et au début du 17e siècle*. Documents (Brno 1970; k vydání připravila Libuše Urbánková-Hrubá, předmluvu napsal Bedřich Sindelář).

Oldřich H U J E R, PhDr., profesor filoz. fak. UK v Praze. Narodil se 25. listopadu 1880 v Paceřicích u Turnova, zemřel 4. června 1942 v Praze. Studoval na filosofické fakultě UK v Praze slovanský a srovnávací indoevropský jazykozpyt, mj. u J. Gebauera, F. Pastrnka, J. Polívky a J. Zubatého. Doktorát filosofie tam získal r. 1905. V letech 1909–1910 pobýval studijně na universitách v Lipsku a v Berlíně. Od r. 1911 byl na filosofické fakultě UK v Praze docentem, od r. 1919 mimořádným a od r. 1924 řádným profesorem srovnávacího indoevropského jazykozpytu. Do Machkovy habilitace v Brně konal na brněnské filosofické fakultě přednášky a cvičení z indoeuropeistiky jako suplující profesor; v jejich rámci přednášel v letech 1926–1929 též o mluvnické praslovanské (o hláskosloví, deklinaci a konjugaci). Hujer byl velmi činný organizačně jako člen četných vědeckých institucí, např. ČAVU, kde byl v letech 1929–1938 tajemníkem její III. třídy a od r. 1938 jejím generálním sekretářem, Polské akademie věd v Krakově, Bulharské akademie věd v Sofii, Philological Society v Londýně a jiných a jako redaktor vědeckých periodik, např. Listů filologických, Slavie, Naši řeči, Věstniku ČAVU, Naši vědy a jiných.

Polem badatelské práce Hujerovy byla indoeuropeistika, srovnávací slavistika a bohemistika, často v těsném a nerozlučném sepětí: výklady českých jazykových jevů vyvozoval Hujer nejednou až z jejich indoevropského východiska a sledoval jejich vývoj v praslovanštině, popř. souběžně též v jiných jazycích slovanských. Publikoval především množství drobných článků, glos, výkladů slov a „drobností gramatických“ (ty např. opětovně v LF v letech 1903–1939), do nichž uložil výsledky bádání etymologického, hláskoslovného a morfologického. Jeho výzkumy z morfologie substantiv

jsou shrnuty v jeho spisu habilitačním, v knize *Slovanská deklinace jmenná* (Praha 1910), poznatky z flexe zájmeně jsou rozptýleny v řadě statí, např. o zájmenu česlo LF 1902, o čbjs v LF 1908 a LF 1909, o deklinaci zájm. sš a zájmen osobních konečně ve SbFil 1911, a indoevropské pozadí zájmeněného skloňování slovanského je načrtnuto v IF 1912 a ve SbFil 1912. Z oboru slovtvorby publikoval Hujer pojednání o kompozitech s prefixem bez- (in: Výroční zpráva českého gymnasia na Král. Vínohradech za šk. r. 1907/1908) a s prefixy vřz- a jřz- (SbFil 1922). Ze syntaxe pojednal o překladu lat. *nonne* v stč. a spol. textech biblických (in: Prace lingwistyczne ofiarowane J. Baudouinovi de Courtenay, Kraków 1921) a o asyndetu (in: MNĚMA, Praha 1926). Pro potřeby vysokoškolských studentů vyšlo litografované jeho *Praslovanské tvaroslovi*. Část I. *Praslovanské skloňování* (Praha 1921) a — původně v rámci extenzních publikací — knížka *Úvod do dějin jazyka českého* (Praha 1914), která se později dočkala dalších vydání (1924 a 1946) i překladu do srbocharvátštiny (1935) a do ruštiny (1953).

Souhrnným dílem bohemistickým — po úvodní stati o pramenech k dějinám češtiny (RĚS 1921) — je Hujerův *Vývoj jazyka československého* (Československá vlastivěda III, Jazyk, Praha 1940). Posthumní výbor z Hujerových bohemistických prací drobnějších připravil k vydání Josef Kurz jako *Příspěvky k historii a dialektologii českého jazyka* (Praha 1961).

Hujer vyvíjel po celou dobu své vědecké aktivity neobyčejně rozsáhlou činnost referentskou a recenzentskou a publikoval v encyklopedických dílech i v odborném a denním tisku desítky charakteristik a nekrologů našich i světových lingvistů, hlavně též slavistů. Záslužná byla i jeho dlouhodobá práce v oborové bibliografii, jejíž výsledky zveřejňoval po léta ve SbFil a především v IdgJb.

Metodou práce navazuje Hujer na tradice lingvistického pozitivismu z přelomu století; byl svrchovaným znalcem jazykového materiálu i literatury předmětu, vyznačoval se kritickou střízlivostí i v hodnocení zkoumaných faktů a schopností syntetické zkratky.

Bibliografie: Viz J. Kurz: *Soupis prací Oldřicha Hujera k jeho šedesátce v listopadu 1940* (Praha 1940); J. Kurz: *Dodatek k bibliografii O. Hujera* (SaS, 1942). — O Hujerovi viz B. Havránek v úvodu ke knize O. Hujer, *Příspěvky k historii a dialektologii českého jazyka* (Praha 1961). Viz též heslo HUIJER v ČsPr, str. 175—176, kde je uveden výbor z bibliografie i další literatura o něm.

R. V.

Miroslav B. CHLEBORÁD, PhDr., odb. asistent. Narodil se 6. června 1914 v Bučovicích. Na brněnské filosofické fakultě studoval v letech 1933—1938 češtinu a němčinu. Zájem o češtinu (učitelé F. Trávníček, A. Novák) přerostl v zájem slavistický (učitelé B. Havránek, B. Novák, F. Wollman). Kromě toho poslouchal přednášky z germanistiky, romanistiky, anglistiky i ze srovnávacího jazykozpytu. Od roku 1938 učil na obchodní akademii v Přerově a v Brně. Po jednoročním stipendiu v Jugoslávii (1947—1948) působil opět na obchodní akademii v Brně. Doktorát získal na základě disertace *O studiu literatury* (1952). Od roku 1952 byl současně lektorem srbocharvátštiny na filosofické fakultě, od roku 1956 působí na universitě interně. V letech 1967—1973 byl lektorem češtiny na filologické fakultě v Bělehradě.

Bibliografie: *České cestopisy po Jugoslávii mezi dvěma válkami a Wollmanův přínos* (in: Franku Wollmanovi k sedmdesátinám, Praha 1958, str. 315—327).

id

Jan CHLOUPEK, PhDr., CSc., docent filoz. fak. Narodil se 25. července 1928 v Brně. Studoval na filosofické fakultě brněnské university angličtinu a češtinu, mj. u A. Kellnera, F. Trávníčka, J. Vachka, V. Machka a jiných. Po ukončení fakulty působil jako středoškolský profesor, v r. 1952 byl přijat do brněnské pobočky ÚJČ ČSAV, byl v ní činný jako vědecký pracovník různých stupňů a vykonával i funkci jejího interního vedoucího. Zároveň byl externě pověřován přednáškami a cvičeními na filosofické fakultě v Brně a v r. 1969 na ni přešel jako docent. V r. 1953 zde získal titul PhDr., v r. 1958 vědeckou hodnost CSc. a v r. 1962 se habilitoval pro obor české dialektologie. Ve šk. r. 1965/1966 byl hostujícím docentem a lektorem češtiny na universitě v Erlangu. Od 1. 12. 1972 je proděkanem filosofické fakulty. Je členem redakční rady Naši řeči.

Chloupek pracuje vědecky na poli lingvistické bohemistiky; specializuje se přitom

na jazyk současný, a to především na lidová nářečí, v menší míře též na jazyk spisovný, jeho mluvnickou a lexikální normu i jeho stylistiku. Jako dialektolog podílel se na kolektivním úkolu ÚJČ, na přípravě *Českého nářečního atlasu*, kromě toho však publikoval množství samostatných dialektologických prací popisných, v nichž se opíral o materiál získaný vlastním terénním výzkumem, i prací lingvisticky teoretických a programových.

Při analýze jednotlivých složek mluvnické stavby nářečí zasáhl Chloupek do oblasti slovtvorby a morfologie v člancích o tvoření substantiv v nářečí na Uherskobrodsku (VVM 1953; spoluautor), o tvoření slov na Uherskobrodsku (VVM 1954) a o tvarech třetí osoby množného čísla přítomného času ve východomoravských nářečích (NŘ 1963), ale projevuje se především jako syntaktik. Syntaktickému popisu, resp. popisu jednotlivých syntaktických jevů a prostředků v našich nářečích věnoval desítky dílčích studií, např. pojednání o stavbě věty a souvětí v archaických nářečích východomoravských (in: Studie ze slovanské jazykovědy, Praha 1958), o pořádku slov v nářečí východomoravském (SaS 1958), obecnější studii o nářeční syntaxi vůbec (SPFFBU A 1958), úvahu o povaze věty a souvětí v nářečí (in: K historickosrovnávacímu studiu slovanských jazyků, Praha 1958), články o příslovecném infinitivu ve východomoravských nářečích (in: Rodné zemi, Brno 1958), o východomoravských větách se spojkovým *co* (SaS 1959), o vyjadřování situačně druhotných projevů ve východomoravských nářečích (NŘ 1959), o parataktickém spojování vět v nářečí (SaS 1961), o časových a podmínekových reálných větách ve východomoravských dialektech (SPFFBU A 1961), o specifičnosti nářeční skladby vcelku (OtSlovSynt) a o jejím stylistickém rozruznění (tamtéž), o výzkumu nářeční syntaxe v terénu (tamtéž), o východomoravských větách se zevšeobecňujícím a neurčitým neosobním podmětem (SPFFBU A 1962), o promluvočných faktorech v syntaktickém systému mluvené řeči, zvláště nářečí (SlavPrag 1962), o typech jmenných vět ve východomoravských nářečích (SPFFBU A 1963; spolu s V. Michálkovou), o interpretaci věty a souvětí v nářečí (SPFFBU A 1966; spolu s V. Michálkovou), o nářeční větě (OtSlovSynt II.) aj.

Od rozboru konkrétních syntaktických jevů v konkrétních nářečích dospěl Chloupek na jedné straně k úvahám obecně a teoreticky syntaktickým, např. o formách věty a jejím vztahu ke skutečnosti (WSI 1966) o problematické pořádku slov (JazŠt 1959) aj. a na druhé straně k obecným a teoretickým, popřípadě pracovním metodickým problémům dialektologie, jak svědčí jeho kritický přehled našich současných dialektologických monografií (SaS 1957), úvahy o podstatě lidového nářečí (SPFFBU A 1960), o vztahu jazykovědy a etnografie (NA 1965), studie o struktuře dialektů (TLP 1966) nebo kritika některých pracovních termínů a postupů v dialektologii (SPFFBU A 1965).

Od počátku své vědecké činnosti klade si Chloupek otázku teritoriální diferencovanosti nářečí; zkoumal např. postavení kopaničářských dialektů mezi nářečemi východomoravskými (SPFFBU A 1965; spolu s A. Studničkou) a popsal územní rozruzněnost východomoravských dialektů (VVM 1959; SaS 1969). S pracemi tohoto zaměření souvisí úzce i Chloupkův průzkum interdialektů (in: Adolfu Kellnerovi. Sborník jazykovědných studií, Opava 1954). Na úvahy o interdialektech navazuje Chloupkův průzkum městské mluvy, zvláště v Brně (in: Brno v minulosti a dnes, Brno 1962) a v Uherské Brodě (SaS 1965).

Výsledky svého dosavadního bádání v oboru dialektologie shrnul Chloupek v knižní monografii *Aspekty dialektologie* (Brno 1971).

Posledně jmenované práce přesahují vlastně už rámec tradiční dialektologie, která se zabývá lidovými (tj. venkovskými) nářečemi, a směřují k vystižení toho, jak je vnitřně rozruzněn český národní jazyk jako celek. Tomuto záměru slouží i některé speciální Chloupkovy studie, jako např. o některých vývojových perspektivách českého národního jazyka (SaS 1962; spolu s A. Lamprechtem a A. Vaškem), o sociální a územní rozruzněnosti češtiny (NŘ 1969; in: Kultura českého jazyka, Liberec 1969; WSI 1970). Od těchto globálních skic funkčně stylistických je pak už jen krok ke konkrétnímu Chloupkovu zájmu o dnešní jazykovou situaci vcelku a o jazyk uměleckých děl zvláště (in: Problémy marxistické jazykovědy, Praha 1962), o využití dialektů a dialektismů v uměleckém textu, zejména ve filmovém dialogu (NŘ 1955; Film a doba 1957) a aktuální otázky jazykové kultury a správnosti, jimž věnoval řadu drobnějších článků v NŘ i stovky jazykových okének v denním tisku. Výběr z těchto prací shrnul v knižní publikaci *Pověry o češtině* (Brno 1968).

Metodologicky vychází Chloupek ze strukturního pojetí jazyka a lingvistiky funkč-

ní a prohlubuje zejména její sociolingvistický aspekt; sám přispěl k teoretickým i pracovním metodickým postupům výzkumu nářeční syntaxe.

Bibliografie: Výběrový soupis prací viz M. Tylová: *Publikační činnost pracovníků Ústavu pro jazyk český ČSAV za léta 1963–1967* (Praha 1968, str. 42–44), a v RočBU 1964–1968, str. 454–455 a 457. Z dalších prací, tam již nezachycených, uvádíme ještě: *Nářeční výpověď* (SaS 1968, str. 181–188); *Po letech k tzv. východomoravským nářečím* (SaS 1969, str. 178–182); *O sociální a územní rozrůzněnosti češtiny* (NŘ 1969, str. 141–153; in: *Kultura českého jazyka*, Liberec 1969, str. 61–71); *Zur (sozialen) Stratifikation und (territorialen) Differentiation der tschechischen Sprache* (WSI 1970, str. 253–264); *Východomoravské věty podle záměru mluvčího vůči posluchači* (in: *Miscellanea linguistica*, Ostrava 1971, str. 181–186); *Modální větné typy v dialektu* (in: *Sesja naukowa Międzynarodowej Komisji Budowy Gramatycznej Języków Słowiańskich*, Kraków 1971, str. 171–178).

R. V.

Roman Osipovič JAKOBSON, PhDr., profesor. Narodil se 28. září 1896 v Moskvě. Absolvoval moskevskou universitu. Doktorát filosofie získal na UK v Praze (1930), habitoval se v r. 1933 na filosofické fakultě brněnské university a vedl tu přednášky a semináře z ruské filologie a staročeské literatury zprvu jako docent, v letech 1937–1939 jako profesor university. Po okupaci Československa v r. 1939 odešel nejprve do Skandinávie a posléze do USA, kde působil na různých vědeckých pracovištích a vysokých školách. Je čestným doktorem řady světových universit, členem vědeckých akademií dánské, holandské, irské, norské, polské, srbské a mnoha vědeckých společností, mj. též Mezinárodního komitétu slavistů.

Své československé období, a též tento portrét zůstává omezen, zahájil Jakobson – jako člen ruského Opojazu – úvahami o básnictví, a to o nejnovější poezii ruské (Praha 1921) a o poezii vůbec (*Volné směry*, 1933–1934). I když těžiště Jakobsonova badatelského úsilí bylo pak v lingvistice, zájem o literaturu ho po celou dobu u nás neopouštěl; publikoval práce např. o Tolstém (*Le Monde Slave* 1933), o Pasternakovi (*SlavRu* 1935), o Puškinovi (*SaS* 1937), zvláště důležité místo v jeho díle však zaujímají především edice a studie z oblasti literatury staročeské, např. úvahy o básnictví doby husitské (*SaS* 1936), dále staročeský *Spor duše s tělem; O nebezpečném činu smrti* (Praha 1927), a konečně výbor *Nejstarší české písně duchovní* (Praha 1929) a další výbor ze staročeské literatury pořízený v USA s názvem *Moudrost starých Čechů* (New York 1943). Do tohoto tematického kruhu se vřazují rovněž pojednání o českém podílu na církevněslovanské kultuře a o českém vlivu na staropolské písemnictví (obě in: *Co daly naše země Evropě a lidstvu I*, Praha 1939).

Jakobson patří k průkopníkům a tvůrcům moderní versologie a věnoval tomuto odvětví z pomezí lingvistiky a literární vědy i estetiky řadu speciálních studií, mj. stať o verši starobulharském (*IzvORjaSl* 1922), dále o desaterci (in: *Slavistische Studien Franz Spina zum sechzigsten Geburtstag*, Liberec 1929) a o verši srbocharvátských lidových písní epických (*Archives Néerlandaises de Phonétique Experimentale* 1933); nejvíce prací napsal však opět o verši českém, k němuž byl přiveden už ve srovnávací versologické studii česko-ruské (in: *Sborníki po teorii poetičeskogo jazyka*, Berlin–Moskva 1923) a k jehož vědeckému popisu přispěl pak speciálními pracemi o verši staročeském (*Sl* 1924; *Československá vlastivěda III*, Jazyk, Praha 1934), analýzou verše Máchova (in: *Torso a tajemství Máchova díla*, Praha 1938), obecnou úvahou o českém verši vůbec (*SaS* 1935) i souhrnným přehledem *Základy českého verše* (Praha 1926).

Další oblastí badatelské práce Jakobsonovy byla problematika jazyků spisovných a jejich kultury; už v jedné ze svých mladistvých prací pojednal o vlivu revoluce na ruský jazyk (*NovAt* 1921), ve sborníku *Spisovná čeština a jazyková kultura* (Praha 1932) vystoupil polemicky vyhrcočenou stať o dnešním českém brusičství. Do slovanské mluvnice zasáhl monografií z hláskosloví severoruských nářečí (Praha 1927) a k otázkám hláskového systému v slovanských jazycích vracel se znovu a znovu; patřil po této stránce k tvůrcům moderní fonologie v duchu Pražské školy. Psal např. o odstraňování dlouhých souhlásek v češtině (*Sl* 1928), přispěl i k fonologii spisovné slovenštiny (in: *Slovenská miscellanea*, Bratislava 1931), ale zásadní význam měla zejména jeho studie o vývoji fonologického systému ruštiny ve srovnání s ostatními slovanskými jazyky (*TCLP* 1929). Jako versologa přitahovaly Jakobsona otázky

přízvuku, o jehož funkci v slovní a syntagmatické fonologii pojednal v TCLP 1931 a k němuž se znovu vrátil v příspěvku ve sborníku z 3. mezinárodního lingvistického kongresu ve Florencii (1933). Ve sborníku 3. mezinárodního kongresu věd fonetických psal o fonologické klasifikaci souhlásek (Ghent 1939), v TCLP 1931 o principech fonologie historické; v téměř ročníku TCLP pak uveřejnil úvahu o fonologických svazech jazykových, založenou na myšlence fonologické přibuznosti jazyků, o níž se rozepsal v aktech 4. mezinárodního lingvistického kongresu (Copenhagen 1938). K teorii jazykových svazů přispěl Jakobson ostatně už dříve charakteristikou jazykového svazu eurazijského (Paris 1931).

Průběžně se Jakobson věnoval dějinám oboru, hlavně nejnovějším. Zahájil tuto činnost informací o slovanské filologii v Rusku v letech války a revoluce (Sl 1922; spolu s Petrem G. Bogatyrevem) a pokračoval v ní též později, např. v Slavische Rundschau (1929 a 1934) a důležitou stáť o významu ruské filologie pro bohemistiku (SaS 1938). Mezinárodní lingvistickou veřejnost informoval Jakobson o soudobém dění u nás zase seznámením se zásadami Pražské školy (La Cultura, Roma 1933); v paletě prací tohoto zaměření nechybí ani medaillonky slavisty 19. století Václava Hanky (CentraInaja Jevropa 1931).

Metodologicky vycházel Jakobson z principů jazykovědného a literárně vědného strukturalismu, které vlastně svým dílem i svou organizační činností jako místopředseda Pražského lingvistického kroužku (1927–1939) vytvářel a pomáhal do filologického myšlení uvádět.

Bibliografie: Soupis prací viz ve sbornících *For Roman Jakobson* (The Hague 1956) a *On Honor Roman Jakobson* (The Hague–Paris 1967). O něm viz heslo JAKOBSON v ČsPr, str. 187–189, kde je uvedena též další literatura.

R. V.

Jan J A N Á K, PhDr., CSc., odborný asistent filos. fak. Narodil se 28. června 1932 v Brně. Ve stud. roce 1952/1953 studoval na Vysoké škole politických a hospodářských věd v Praze a v letech 1953 až 1957 na filosofické fakultě v Brně, obor dějepis. Pod vedením F. Jordána a B. Šindeláře se zaměřoval na novější dějiny. V letech 1957 až 1960 působil jako archivní pracovník ve Státním archivu v Telči, později ve Státním archivu v Brně. Od 1. listopadu 1960 nastoupil místo asistenta, posléze odborného asistenta na katedře historie a archivnictví. V r. 1964 získal hodnost kandidáta historických věd na základě disertace *Západní Morava v době velké hospodářské krize třicátých let* a r. 1966 doktorát filosofie.

J. Janák je členem výboru Musejního spolku v Brně, členem redakční rady *Vlastivědného věstníku moravského* a *Vlastivědy moravské* a odpovědným redaktorem *Vlastivědné knihnice moravské*.

Zpočátku zabýval se J. Janák novějšími politickými dějinami, a zejména vývojem českého národního hnutí na Moravě v šedesátých a sedmdesátých letech 19. století. Tuto problematiku sledoval již ve své diplomní práci a publikoval z ní studie *Táborové hnutí na Moravě v letech 1868–1874* (ČMM 77, 1958, str. 290–324), *Vznik prvních politických organizací moravské buržoazie počátkem 70. let 19. století* (SMM 80, 1961, str. 204–226), *K předhistorii vzniku mladočeského směru v táboru moravské buržoazie v šedesátých letech 19. století* (SPFFBU C 1962, str. 109–128), *Ke vzniku politického programu moravské buržoazie v šedesátých letech 19. století* (SPFFBU C 1964, str. 147–156), *Odpor proti osnově o přímých volbách do říšské rady a počátky moravské aktivní politiky* (SMM 85, 1966, str. 55–79), *Z počátků českých novin na Moravě* (VVM 1969, str. 106–120) aj.

Zejména vlivem svého působení v Telči rozšířil J. Janák svůj zájem na sledování vývoje dělnického hnutí a sociálních a ekonomických problémů, a to především v oblasti Českomoravské vysočiny. Těmto otázkám je věnována publikace *Jiskry a plameny. Sborník dokumentů k dělnickému hnutí na Českomoravské vysočině 1917 až 1921* (Havlíčkův Brod 1960; spolu s R. Randýskem a I. Štarhou), *Dělnické hnutí na Vyškovsku do roku 1918* (Brno 1964; spolu s R. Podaným), *Sociálně ekonomická struktura západní Moravy a velká hospodářská krize* (Brno 1970), studie k počátkům dělnického hnutí na západní Moravě, zejména *Počátky pronikání socialismu na západní Moravu v letech 1884–1893* (SMM 81, 1962, str. 100–123), články o dělnickém hnutí v Humpolci, Jihlavě, Třebíči a Brně v jeho počátcích a ve třicátých letech tohoto století, studie *Die deutsche Bevölkerung der „Iglauer Sprachinsel“ zwischen München und dem 15. März 1939* (SPFFBU C 1965, str. 123–162) aj.

Po svém příchodu na filosofickou fakultu v Brně r. 1960, kdy byl pověřen přednáškami z novějších správních dějin v oboru archívnictví, začal J. Janák s budováním této disciplíny, které se do té doby na Žádné z našich filosofických fakult nikdo speciálně nevěnoval a byla suplována buď historiky nebo právníky (právními historiky nebo odborníky z oblasti správního práva). Vedle zájmu o politické, hospodářské a sociální dějiny zaměřil svou pozornost na dějiny moderní správy (či lépe na novější dějiny ústavních a správních institucí), které jsou již obecně uznávány jako samostatná vědní disciplína, používající jednak historických, jednak právnických metod. Zajistil v první řadě pokrytí značné části novějšího období vývoje správy vhodnými učebními pomůckami pro léta 1848–1945 (Praha 1967, 1971²) a pro Institut ministerstva vnitra pro národní výbory připravil skriptum *Přehled vývoje ústavních a správních institucí v Československu v letech 1918–1945* (Praha 1968).

Speciální pozornost věnuje J. Janák vývoji sociální správy od jejich počátků ve 2. polovině 19. století až po současnost. Z počátečního období vývoje sociální správy a sociálního zákonodárství publikoval několik rozsáhlých studií (*Z počátků moravského sociálního zákonodárství*. ČMM 88, 1969, str. 50–72; *Národní strana a sociální otázka na moravském zemském sněmu v 60. a 70. letech 19. století*, in: Sborník k nedožitým padesátinám PhDr. Jiřího Radimského, Brno 1969, str. 276–307; *Rakouský protitulácký zákon z roku 1873 jako pokus o řešení společenských důsledků průmyslové revoluce*, SPFFBU C 1969, str. 73–102) a knižní monografii, zabývající se zejména složitou problematikou sociální otázky v rámci Rakouska v šedesátých až osmdesátých letech 19. století (*Příčiny vzniku předlitavské sociální správy*, Brno 1970). Sleduje v ní zejména otázku existence početné průmyslové rezervní armády a její roli při vzniku poměrně vyspělého sociálního zákonodárství v Rakousku, zavedeného konzervativní Taaffovou vládou v osmdesátých letech.

Bibliografie: RočUJEP 1964, str. 69; RočBU 1964–1968, str. 418–420; *Universitas Brunensis 1919–1969*, Brno 1969, str. 113.

V. V.

Milan J E L Í N E K, PhDr., CSc., profesor. Narodil se 22. června 1923 v Brně. Studoval češtinu, ruštinu, srbocharvátštinu na filosofické fakultě v Brně, mj. u F. Trávníčka, A. Kellnera, J. Kurze, V. Machka a F. Wollmana. Po absolvování fakulty učil krátce na školách 2. cyklu, byl asistentem slovanského semináře filosofické fakulty v Brně a v letech 1950–1953 byl zaměstnán jako redaktor vydavatelství Rovnost v Brně. Odtud přešel jako vědecký pracovník do brněnské pobočky ÚJČ ČSAV a po pětiletém působení odešel na filosofickou fakultu UJEP, kde byl od r. 1958 postupně odb. asistentem, docentem (od r. 1960) a profesorem české mluvnice a stylistiky (od r. 1964). Od prosince 1971 pracuje opět v brněnské pobočce ÚJČ. V r. 1950 získal na filosofické fakultě v Brně titul PhDr., v r. 1956 vědeckou hodnost CSc. Vc šk. r. 1961/1962 působil jako hostující docent českého jazyka a literatury na universitě v Greifswaldu, ve šk. r. 1965/1966 jako lektor českého jazyka a literatury na pařížské Sorbonně. Zastával různé veřejné a akademické funkce, mj. funkci děkana filosofické fakulty a prorektora university. Byl členem redakčních kolegií Československého časopisu terminologického, Naší řeči, Vědy a života, Spisů filosofické fakulty UJEP aj.

Předmětem badatelského úsilí Jelínkova je převážně nový český jazyk od obrození do současnosti. Svůj výzkum soustřeďuje Jelínek především na oblast stylistiky, tvoření slov a syntaxe. Do české skladby zasáhl např. pojednáním o postavení slovesa v obrozeneckých odborných textech (SPFFBU A 1960), a o postavení atributu v obrozenecké odborné literatuře (tamtéž, 1967), úvahou o syntaktických schématech nevětných a nadvětných (OtSlovSynt), článkem o funkci dějových substantiv v nominálním způsobu vyjadřování (SlavPrag 1962) aj. Ze svých bohemistických a teoretických syntaktických zkušeností vytěžil i sorabistický příspěvek k postavení verba finita v lužické srbštině (OtSlovSynt) a srovnávací studii o syntaktických kondenzátorech v slovanských jazycích (OtSlovSynt II). Z oboru tvoření slov a pojmenování je třeba připomenout jeho analýzu nových nepůvodních předložek v obrozenecké češtině a jejich funkčního využití (in: Studie ze slovanské jazykovědy, Praha 1958) a výrazů předložkové povahy v dnešní spisovné češtině (SPFFBU A 1964) i zpracování téhož tématu ve srovnávacím plánu rusko-českém (SPFFBU A 1968), stať o slovotvorném typu honěná (SPFFBU A 1961), o složených verbálních substantivech s dějovým významem (SPFFBU A 1962) aj.; práce tohoto zaměření vyvrcholila Jelínkovou autorskou účastí na kolektivním díle *Tvoření slov v češtině II* (Praha 1967).

Nejvlastnější oblastí Jelínkovy badatelské práce je však stylistika v lingvistickém smyslu toho slova. Věnoval jí především řadu úvah obecně teoretických a metodologických. Srovnával např. naše a sovětské stylistické práce a hledal v nich poučení o metodách stylistiky (SJ 1954), na 10. mezinár. lingvistickém kongresu referoval o principech srovnávací stylistiky a svůj referát publikoval v jeho aktech (Bukurešť 1967), psal o teoretických otázkách srovnávací stylistiky slovanských jazyků (Wissenschaftliche Zeitschrift der Universität Greifswald 1962; SPFFBU A 1963), shromáždil z odborné literatury definice pojmu „jazykový styl“ a podal definici vlastní (SPFFBU A 1965). Přispěl k funkčně stylistické stratifikaci českého národního jazyka výzkumem toho, jaký je poměr mezi hovorovou češtinou a češtinou spisovnou (SaS 1963) a jaké je vůbec postavení hovorového stylu mezi styly funkčními (SaS 1966). Charakterizoval dále odborný styl vcelku (SaS 1955) a zvláště po syntaktické stránce (Československý terminologický časopis 1963). Zkoumal jazyk a styl novin, mj. např. ve studii o jazyku a stylu brněnské Rovnosti (SMM 1963), a výsledky této práce shrnul do knižní publikace *O jazyku a stylu novin* (Praha 1957). Pojednal o funkčním stylu uměleckém obecně (ČLit 1967) i zvláště o stylu umělecké prózy na jedné straně, a to jednak o mísení funkčních stylů v umělecké próze (in: Československé přednášky pro V. mezinárodní sjezd slavistů v Sofii, Praha 1963), jednak o syntakticko-stylistických tendencích v umělecké próze slovanských národů (in: Československé přednášky pro VI. mezinárodní sjezd slavistů v Praze, Praha 1968), a na druhé straně o stylu české poezie, zejména o jejím slovosledu (in: Teorie verše I, Brno 1966) a o uvolňování její syntaktické koherence (in: Teorie verše II, Brno 1963); konkrétně též rozebral v dílčích statích jazyk a styl českých spisovatelů J. Fučíka, L. Hořké, R. Těsnohlídka, B. Václavka, F. X. Šaldy a jiných a připravil k tisku nové edice některých starších děl českých spisovatelů, např. R. Těsnohlídka (spolu s J. Chloupkem), V. Hálek a jiných.

Z pomezí funkční stylistiky a sociolingvistiky čerpají Jelínkovy úvahy o vlivu vývoje společnosti na vývoj spisovné češtiny v době obrozenské (in: Problémy marxistické jazykovědy, Praha 1962), o spisovné češtině po r. 1945 (in: Vám poděkování a lásku Vám, Praha 1960) a o stavu spisovného českého jazyka v nových společenských podmínkách jeho existence (Wissenschaftliche Zeitschrift der Universität Greifswald 1964).

Z Jelínkovy vědecké činnosti sluší se ještě připomenout jeho účast na rozsáhlých syntetických dílech naší soudobé lexikografie, na Slovníku spisovného jazyka českého a Slovníku slovenského jazyka.

Vedle práce výzkumné a badatelské věnuje soustavnou pozornost otázkám jazykové správnosti a jazykové kultury; publikoval o nich kratší články v časopisech Český jazyk a Naše řeč i četná jazyková okénka v denním tisku, brožuru *Kultura řeči* (Praha 1965), rozsáhlejší pojednání o kultuře mluvení ve sborníku studijních materiálů pro lektory Čs. společnosti pro šíření politických a vědeckých znalostí (prosinec 1960) aj.

Metodologicky vychází Jelínek z funkčního pojetí jazyka v duchu Pražské školy a samostatně je dále rozvíjí, poučen teoretickými výsledky stylistických škol sovětské a francouzské.

Při výkonu akademické funkce na konci 60. let akceptoval některé liberalizující koncepty, které ho objektivně stavěly na společenskou bázi jiného ideového rázu, než byla jeho práce odborná.

Bibliografie: Výběrový soupis prací viz RočUJEP 1964, str. 97–98, RočBU 1964–1968, str. 450–451. Viz též heslo JELÍNEK v ČsPr, str. 198–199. Z dalších prací, tam již nezachycených, uvádíme: *Strukturalismus v lingvistické teorii* (Filosofický časopis 1969, str. 100–104); *Stylové rozpětí současné spisovné češtiny* (NŘ 1969, str. 111–126; též in: *Kultura českého jazyka*, Liberec 1969, str. 73–87); *Přechodníkové a příčestní konstrukce v odborné obrozenské literatuře* (SPFFBU A 1969, str. 51–72); *O českém purismu a antipurismu* (in: *O české literatuře a jazyce*, Brno 1970, str. 192 až 220; litografováno); *Vývoj obecných stylů v novodobé spisovné češtině* (tamtéž, str. 221–243); *Konkurence mezi substantivním kondenzátorem a větným schématem v obrozenské češtině* (na materiálu odborných textů) (SPFFBU A 1970, str. 35–48); *Obecné styly v soudobé spisovné češtině* (in: *Přednášky ve XIII. běhu Letní školy slovanských studií v r. 1969*, Praha 1970, str. 82–83); *Výzkum českého jazyka od osvobození Československa v r. 1945* (NŘ 1971, str. 193–215); *De stilistische Spann-*

weite der heutigen tschechischen Schriftsprache (in: Stilistik und Soziolinguistik, Beiträge der Prager Schule zur strukturellen Sprachbetrachtung und Spracherziehung, zusammengestellt und eingeleitet von E. Beneš u. J. Vachek, Berlin 1971, str. 54–72); *O českém purismu* (Přednášky ve XIV, běhu Letní školy slovanských studií v r. 1970, Praha 1971, str. 18–37); *Konkurence infinitivních a substantivních kondenzátorů v obrozeneckých odborných textech* (in: Miscellanea linguistica, Ostrava 1971, str. 139–145).

7.

Jana JELÍNKOVÁ, roz. Poláková, PhDr., odborná asistentka filos. fak. Narodila se 18. dubna 1936 v Praze. Studium ruštiny a bulharštiny na filosofické fakultě brněnské university absolvovala v roce 1959 (učitelé: F. Wollman, B. Novák a jiní). Na základě disertace *Bolgarskoje bogomilstvo i jeho otgoloski v drevnej rusckoj slovesnosti* (1965) dosáhla roku 1966 doktorátu filosofie. Od roku 1959 působí na filosofické fakultě v Brně. V letech 1959–1960 absolvovala roční postgraduální studium na Sofijské státní universitě a r. 1967 tu byla na studijním pobytu. Je členkou Literárněvědné společnosti při ČSAV.

Vědecky pracuje v oblasti vědecké komparatistiky. Zabývá se zejména mezislovanckými vztahy ve starší literatuře a ústní slovesnosti. Její pedagogická činnost je zaměřena též na teorii literatury a na dějiny starší literatury ruské.

Bibliografie: Práce J. Jelínkové jsou zachyceny v RočUJEP 1964, str. 104; a v RočBU 1964–1968, Brno 1969, str. 474.

az

Dušan JEŘÁBEK, PhDr., CSc., mimořádný profesor filos. fak. Narodil se 14. března 1922 v Brně. Na filosofické fakultě v Brně vystudoval češtinu a filosofii (jeho učiteli byli zvláště: A. Grund, F. Wollman, J. L. Fischer a M. Novák). Titul PhDr. získal r. 1949 na základě disertační práce *Karolina Světlá, básnířka kraje ještědského*, kandidatury věd dosáhl r. 1957; r. 1960 byl jmenován docentem (habilitační práce *Vítězslav Hálek a jeho úloha ve vývoji české literární kritiky 19. století*), r. 1966 byl jmenován profesorem. Od roku 1950 působí na filosofické fakultě v Brně. Je členem Literárněvědné společnosti ČSAV (tč. je předsedou její brněnské pobočky), redakční rady časopisu *Česká literatura*, redakce sborníku *Brno v minulosti a dnes*, komise pro dějiny Brna při Historickém ústavu ČSAV, redakční rady *Spisů filosofické fakulty brněnské university* (v letech 1966–1968 byl jejich vedoucím redaktorem), v letech 1966–1970 byl vedoucím redaktorem *Sborníku prací filosofické fakulty brněnské university*. V letech 1965–1966 byl proděkanem, v letech 1966–1969 děkanem filosofické fakulty. R. 1961 přednášel jeden semestr na universitě Ernsta Moritze Arnda v Greifswaldu.

Ve vědecké práci soustřeďuje se na dějiny nové české literatury. Svůj badatelský zájem zaměřuje především k analýze ideově estetických kvalit literatury na širokém pozadí kulturně historickém a v těsném sepětí s dobovým myšlenkovým prouděním a sociálním děním. Zabývá se zvláště dějinami české literární kritiky (májovci, J. Durdík, kritika 90. let); z této oblasti je také jeho knižní publikace o V. Hálkovi. Řadu studií věnoval problematice tvorby generace Nerudovy a Hálkovy, především otázkám realismu a romantismu, koncepci národní literatury, funkci literatury v národním životě a zejména polemikám májovců o sociální funkci literatury (stati o J. Nerudovi, K. Světlé, V. Hálkovi, J. Durdíkovi). Ideová problematika literární tvorby je také základem některých jeho studií z období obrozeneckého (o církevně reformních snahách v osvěcenských Čechách, o K. Havlíčkovi aj.). Komparatisticky jsou orientovány jeho práce zkoumající české literární vztahy k Slovesku a slovenské literatuře v 2. polovině 19. století. Soustavně se zabývá také dějinami české literatury na Moravě; napsal studie o F. M. Klácelovi, J. Merhautovi, V. K. Jeřábkoví, M. Hýskovi aj. Převážně literatury 19. století týká se také jeho editorská činnost (vydal šestisvazkové vybrané spisy V. Hála, dále B. M. Kuldu, Z. Wintra, J. Merhauta, V. K. Jeřábka, M. Hýska, pořídil výbor z F. M. Klácela aj.). Vedle dějin české literatury věnuje pozornost rovněž dějinám českého divadla a dramatu, problematice současného divadla a dramatu a moderní české divadelní kritiky (srov. zvláště studie o B. Václavkovi).

Bibliografie: Výběrový soupis jeho prací z let 1959–1968 je otištěn v RočUJEP 1964, str. 89 n., a v RočBU 1964–1968, Brno 1969, str. 460. Větší práce do uvedených soupisů nepojaté: *Karoliny Světlé Vesnický román a prameny jeho problematiky* (LF 73, 1949, str. 187–193); *Listy Aloise Jiráska litomyšlskému příteli* (SPFFBU 1953, č. 2–4, str. 85–109); *Doslov k edici Vítězslav Hálek, O umění* (Praha 1954, str. 303 až 321); *Nedoceněné stránky díla Vítězslava Háška* (Host do domu 2, 1955, str. 120 až 129); *Doslov k edici Vítězslav Hálek, Povídky III. Vybraných spisů V. Háška sv. IV* (Praha 1955, str. 425–430); *Doslov k edici Vítězslav Hálek, Povídky I. Vybraných spisů V. Háška sv. II* (Praha 1956, str. 383–387); *Goethův Faust* (Divadlo 8, 1957, str. 522–525); *Mahenova činohra v nové sezóně* (Divadlo 8, 1957, str. 1017–1022); *Doslov k edici Vítězslav Hálek, Povídky II. Vybraných spisů V. Háška sv. III* (Praha 1957, str. 379–384); *Jak probíhal přechod od romantismu v slovanských literaturách 19. století* (in: Sborník odpovědí na voprosy po literaturovedení, AN SSSR, Moskva 1958, str. 147–150; překlad z Izv AN SSSR, OLiJa 17, č. 4, str. 277–179); *Z divadelního Brna* (Divadlo 1958, č. 9, str. 708–717); *Doslov k edici Vítězslav Hálek, Obrázky z cest. Vybraných spisů V. Háška sv. V* (Praha 1958, str. 417–429); *Josef Durdík jako literární kritik a jeho vztah k družině májovců* (Rodné zemi, Brno 1958, str. 438–441); *Hálek a Shakespeare* (in: Franku Wollmanovi k sedmdesátinám, Praha 1958, str. 603 až 616); *Úvodní studie k edici Miloslav Hýsek, Paměti* (Brno 1970); *Dějiny města Brna I*, red. J. Dřímál (Brno 1969; autorská spolupráce); *Karel Havlíček, církev a náboženství* (SPFFBU D 1971, str. 7–20); *Problémy naturalismu v díle Josefa Merhauta* (in: Literárněvědné studie. Profesoru Josefu Hrabákovi k šedesátinám, Brno 1972, str. 129–141; red. spolu s M. Kopeckým a K. Palasem).

K. P.

Richard J E Ř Á B E K, PhDr., CSc., mimořádný profesor filos. fak. Narodil se 14 května 1931 v Rožnově pod Radhoštěm, okres Vsetín. Po maturitě na gymnasiu ve Valašském Meziříčí studoval na filosofické fakultě brněnské university etnografii a dějiny výtvarného umění u profesorů A. Václavíka, A. Kutala, V. Ríchtra a A. Friedla. Již v době středoškolských studií se podílel na terénních výzkumech a aktivně pracoval ve folkloristických souborech. Již ve 3. ročníku studia stal se na návrh prof. A. Václavíka asistentem etnografického semináře. Třebaže vyrůstal pod Václavíkovým vedením, metodologicky se orientoval k onomu pojetí etnografie, které chápalo etnografii jako historickou vědu. Hodnosti kandidáta věd dosáhl disertací *Život a práce lidu při vodách moravského Valašska*. Po řadě dílčích studií se habilitoval r. 1962 spisem *Karpatské vorařství v 19. století*. V oblasti vlastní výzkumné práce stál R. Jeřábek zprvu pod vlivem Niederlovým a zprostředkovaně K. Moszyňského a Vakarelského. Okruh Jeřábekova badatelského zájmu byl příznivě ovlivňován i jeho druhou odborností historika umění. Ze syntézy obou Jeřábkových odborností vyrůstá jeho dnešní zaměření na lidovou výtvarnou kulturu a některé jevy lidové kultury sociální.

Ve své vědecké práci vyšel R. Jeřábek především ze zájmu o materiální kulturu. Dokladem o tom jsou jeho práce o zaniklých způsobech roznécování ohně, o způsobech získávání vody, o přežitcích v zemědělském hospodaření, plavení dříví na Valašsku či o pletených obilních nádobách. Všechny Jeřábkovy práce nevycházely jen z pramenů zkoumané oblasti; ve všech R. Jeřábek uplatňoval širší, srovnávací měřítko. Mimo okruh jeho zájmu nezůstaly ani otázky vývoje sociální a duchovní kultury, jak prokázal v pracích o vzniku putních míst a jejich vlivu na život a kulturu venkovského lidu. Knižně vyšla Jeřábekova habilitační práce o karpatském vorařství. Spolu s Dušanem Holým a Václavem Frolcem vydal monografii o *Podluží* (1962), v níž zpracoval zvláště část o lidovém umění, a obsáhlou monografii *Hornácko* (1966), kde kromě výrazné účasti na redakci díla zpracoval kapitolu o lidovém umění. V současné době je R. Jeřábek hlavním redaktorem a autorem několika částí monografie o *Valašsku*, připravované do tisku. Publikoval řadu speciálních studií o lidovém umění, v nichž se zabývá specifickými otázkami výtvarného projevu či vztahem umění lidového k umění profesionálnímu jak v práci o moravských malovaných betlémeh nebo v pracích o malbě na skle, masopustních maskách či antropomorfních úlech. O systematickosti Jeřábkovy práce svědčí i soustavný podíl na dílčích soupisech retrospektivní bibliografie, kterou organizoval a zároveň se na ní podílel. Příležitostně se také obírá historiografií etnografie. Od r. 1959, po smrti prof. A. Václavíka, stanul K. Jeřábek v čele etnografického semináře, který byl

změněn na katedru etnografie a folkloristiky, již stál v čele až do roku 1970, kdy se spojila s nynější katedrou historie a etnografie střední, jihovýchodní a východní Evropy.

R. Jeřábek se aktivně podílí na rozvoji vědecké práce v etnografii jako člen hlavního výboru Národopisné společnosti československé při ČSAV a předseda její moravskoslezské odbočky, jako člen vědecké rady Slovenského národního muzea v Martině, jako člen oborové komise pro etnografii a folkloristiku ČSAV, jako člen komise pro obhajobu kandidátských a doktorských prací i jako československý delegát v Mezinárodní komisi pro studium lidové kultury v karpatské oblasti a na Balkáně a předseda její subkomise pro lidový projev. Je členem řady redakčních rad časopisů.

Vědecká práce R. Jeřábka byla oceněna Krajskou cenou Bedřicha Václavka za monografii *Hornácko* v r. 1968 a čestným uznáním kolegia historie ČSAV i cenou nakladatelství Blok za tuto monografii.

Bibliografie: RočUJEP 1964, str. 80–81; RočBU 1964–1968, str. 444–445. Práce zde neuvedené: *Tři příspěvky k ikonografickému studiu lidových krojů* (spolu s Alenou Jeřábkovou) (ČL 56, 1969, str. 317–324); *Unterlassene Bilddokumente zur Volks-trachtforschung in Ungarn in der Mitte des 19. Jhdts* (in: Sborník k 60. narozeninám prof. Bély Gundy, Debreceny 1972, str. 489–498); *Podzemní obydlí ze Středomoří* (in: Sborník k 70. narozeninám Jána Mjartana, 000–000); *Unbekannte volkstümliche Trinitätsbilder mit dem Dreigesicht aus Böhmen, Mähren und Siebenbürgen* (v tisku).
B. C.

Alena JEŘÁBKOVÁ, PhDr., Narodila se 23. března 1934 v Bratislavě. Studovala na filosofické fakultě UJEP v Brně obor etnografii a dějiny umění u profesorů A. Václavika, A. Kutala, V. Ríchtra a A. Friedla. Posléze studovala Institut osvěty a novinářství University Karlovy v Praze obor knihovnictví u prof. F. Drtiny. Hodnot doktoru filosofie dosáhla na základě disertační téze *Etnograficko-historické znaky lidového kroje v oblasti valašskomeziříčské* (1966). Po ukončení vysokoškolských studií pracovala v universitní knihovně v Brně (1957–1963) jako odborná knihovnice. Od r. 1962 působí jako externí učitelka na katedře historie a etnografie střední, jihovýchodní a východní Evropy filosofické fakulty UJEP v Brně. Je členkou Národopisné společnosti československé při ČSAV. Ke své odborné práci se připravovala též na studijních zájezdech do zahraničí: v letech 1959–1971 byla na studijních cestách v Maďarsku, Jugoslávii, Rumunsku, Francii, NDR a jinde.

Ve své vědeckovýzkumné práci věnuje se A. Jeřábková především studiu lidového oděvu na Moravě v kontextu s vývojem kroje v sousedních evropských zemích a v oblasti jihovýchodní Evropy. Zvláštní pozornost soustřeďuje na heuristiku ikonografických pramenů a na propracování odborné terminologie. Tu si zaslouží pozornosti především tyto studie A. Jeřábkové: *Typy mužských pokrývek hlavy na Valašsku, jejich lidové názvy a návrh odborné terminologie* (Věstník národopisné společnosti československé při ČSAV, 1963, str. 15–30); *Tři příspěvky k ikonografickému studiu lidových krojů* (spolu s R. Jeřábkem) (ČL 56, 1969, str. 317–324); *Delimitace regionálních typů lidového oděvu na rozhraní Valašska a Moravského Slovenska* (Slovácko 10–11, 1968–1969, str. 5–26); *Lidový oděv na Valašsku*, III. kapitola monografie Moravské Valašsko (v tisku).

Druhým okruhem publikační činnosti A. Jeřábkové je etnografická bibliografie.
Bibliografie: RočBU 1964–1968, str. 445.

F. H.

Jiří JIRÁČEK, PhDr., CSc., docent filos. fak. Narodil se 2. prosince 1924 v Praze. Studoval v letech 1945–1949 na filosofické fakultě UK v Praze ruštinu a angličtinu. Jeho učitelé byli mj. L. Kopeckij, B. Havránek, K. Horálek, J. Kurz, B. Trnka, J. Vachek. V letech 1950–1956 působil jako středoškolský profesor, od r. 1956 až dosud pracuje na brněnské univerzitě; nejprve jako vedoucí oddělení ruského jazyka a později katedry jazyků na lékařské fakultě, poté (od r. 1963) jako člen katedry ruského jazyka na filosofické fakultě. Vědeckou hodnost CSc. získal v r. 1965 v ČSAV v Praze (disertační práce *Názvy osob s příponami řeckého a latinského původu v současné ruštině*), r. 1966 pak dosáhl titulu PhDr. Habilitoval se pro obor ruský jazyk v květnu r. 1970 (habilitační spis *Substantiva s internacionálními sufixy v ruš-*

tině). Je členem Societas linguistica europaea, pracoval v Československé normalizační komisi pro terminologii ISO/TC 37 a v celostátní komisi pro odbornou terminologii a odborné slovníky.

Jiráček je vědecky činný v oboru ruského jazyka, se zvláštním zřetelem k slovní zásobě, odborné terminologii a slovtvorbě pomocí internacionálních morfémů. Z této tematické sféry publikoval řadu prací dílčích i jednu knižní syntetizující monografii. Jde mu o strukturální charakteristiku zkoumaných lexikálních objektů v plánu morfematičtém i sémantičtém, všímá si systémových souvislostí a zákonitostí derivačních a vždy přitom soustřeďuje pozornost nejen na ruštinu, ale také na češtinu i ostatní slovanské a některé další evropské jazyky. Jiráček zkoumal nejprve funkci některých jednotlivých sufixů — pejorativních (RJ 1955), sufixu *-ist/-ista* (in: Studie ze slovanské jazykovědy, Praha 1958) a *-tor* (SPFFBU A 1961), postupně rozšířil okruh svého bádání na substantiva s dalšími příponami řeckého a latinského původu (SPFFBU A 1966) a poté vůbec i na substantiva s ostatními internacionálními derivačními morfémy (SPFFBU A 1967). Tuto značně pracnou heuristiku zaměřoval také obecně k postavení internacionality v dnešní ruštině ve vztahu ke slovům veskrze domácí (ČsRus 1969), k problémům produktivity této lexikální vrstvy v ruštině a češtině (SPFFBU A 1971), její realizace ve všech současných slovanských jazycích (Sl 1972), jakož i porovnání ruských a českých činitelských jmen a jmen substančního vztahu s internacionálními příponami (ČsRus 1971, SPFFBU A 1972). Pozornost věnoval při tom stránce akcentuační (RJ 19, 1968–1969; Russkij jazyk za rubežom 1969; SPFFBU A 1969) a speciálně se obíral distribucí přípon *-istsk-, -ističesk-, -ističn-* u adjektiv současného ruského jazyka (RJ 1967). Vyvrcholením dosavadních výzkumů je jeho syntetická knižní monografie *Internacionalnyje suffixy suščestvitelnych v sovremennom ruskom jazyke* (Brno 1971).

Kromě činnosti vědeckovýzkumné zasahoval Jiráček také do otázek ryze terminologických (ČTC 4, 1965), lexikografických (spoluúčasti na exerpci a předběžném zpracování hesel I. dílu Velkého rusko-českého slovníku, stejně jako připomínkami k jeho 5 dílům) a metodických (např. RJ, 1956). Účastnil se též jako spoluautor vypracování učebnic a učebních textů pro pedagogické školy (1958, 1960) a byl činný i překladatelsky (zejména v letech 1950, 1957 a 1958).

Bibliografie: Výběrový soupis prací viz RočUJEP 1964, str. 102; RočBU 1964 až 1968, str. 470; ČsPr, str. 202. Z dalších, tam již uvedených prací, viz ještě: *K tendenci v přívukování substantiv s příponou -až v současné spisovné ruštině* (RJ 1968 až 1969, str. 232–237); *K charakteristice internacionalismů v současné ruštině* (ČsRus 1969, str. 12–14); *Udarenije suščestvitelnych s suffiksom -až v sovremennom ruskom jazyke* (Russkij jazyk za rubežom, Moskva 1969, str. 92–94); *Akcentuacija suščestvitelnych s obruselými meždunaródnymi suffiksami v sovremennom ruskom literaturnom jazyke* (SPFFBU A 17 1969, str. 115–122); *Činitelská jména s internacionálními sufixy v současné ruštině v porovnání s češtinou* (ČsRus 1971, str. 200–204); *Produktivnost suščestvitelnych s internacionalnymi suffiksami v sovremennom ruskom i češskom jazykach* (SPFFBU A 1971, str. 000–000); *Internacionalnyje suffixy suščestvitelnych v sovremennyh slavjanskich jazykach* (Sl 1972).

R. M.

František JORDÁN, PhDr., CSC., mimořádný profesor filoz. fak. Narodil se 21. října 1921 v Polešovicích. Studoval na filosofické fakultě UJEP v Brně v letech 1945 až 1950 obor čeština — dějepis. Jeho učitelé byli na češtině profesori A. Grund, J. Kurz, F. Trávníček a F. Wollman, na dějepise profesori J. Šebánek, R. Holinka, R. Urbánek a zejména J. Macůrek, Titul PhDr. získal v r. 1953 na filosofické fakultě UJEP v Brně na základě disertace *Češi a Charváti v 16. a 1. polovině 17. století*. Tu nabyt rovněž vědecké hodnosti kandidáta historických věd po obhájení práce *Problémy rozkolu dělnického hnutí v českých zemích na umírněné a radikály v osmdesátých letech minulého století* (r. 1962). V r. 1964 se habilitoval pro obor novodobé československé dějiny. Ještě před ukončením studia působil Fr. Jordán ve stud. roce 1948–1949 jako výpomocný smluvní asistent v historickém semináři, ve stud. roce 1949–1950 jako asistent a pak odborný asistent společenských nauk. V letech 1950 až 1951 pracoval jako odpovědný redaktor historických publikací v nakladatelství Rovnost v Brně. Dne 1. července 1951 se vrátil na filosofickou fakultu UJEP v Brně a jako odborný asistent byl pověřen přednáškami z novodobých československých

dějin na katedře historie. Poté byl r. 1960 jmenován zástupcem docenta. V r. 1965 po úspěšné habilitaci byl jmenován a ustanoven docentem československých dějin a r. 1972 byl jmenován mimořádným profesorem. Od r. 1959 vede katedru historie a archivnictví. Je členem státní zkušební komise, členem vědecké rady filosofické fakulty v Brně, vedoucím Kabinetu pro dějiny University J. E. Purkyně a předsedou jeho vědecké rady. V letech 1960–1962 zastával funkci proděkana filosofické fakulty UJEP v Brně.

F. Jordán je členem a funkcionářem Matice moravské, Československé historické společnosti, členem Komise pro dějiny Rakousko-Uherska, smíšené československo-německé komise historiků při ČSAV a Komise pro dějiny města Brna. Podnikl několik krátkodobých studijních cest do zahraničí: Rakousko (1958), NDR (1959 a 1967), Jugoslávie (1968), Rakousko (1969). Přednášel v zahraničí na filosofické fakultě v Greifswaldu (1961), na filosofické fakultě v Lipsku (1964), na historické fakultě v Kyjevě (1967) a na filosofické fakultě ve Vídni (1969). Zúčastnil se zahraničních konferencí v Lipsku (1964), Mezinárodního kongresu historiků ve Vídni (1965), v Kyjevě (1967), ve Vídni (1968) a v Linci (1971).

Za svou činnost v národně osvobozené hnutí a za veřejnou práci byl F. Jordán vyznamenán Československou medailí za chrabrost, řádem Rudé hvězdy, obdržel Pamětní medaili k 20. výročí osvobození ČSSR, Pamětní plaketu ÚV KSČ k 20. výročí únorového vítězství, Pamětní plaketu ÚV NF k 50. výročí vzniku ČSR, Pamětní medaili k 50. výročí založení KSČ a r. 1970 mu byla udělena Krajská cena Bedřicha Václavka za vědu.

Hlavním okruhem Jordánova vědeckého zájmu jsou dějiny českého dělnického hnutí. Z nich publikoval četné studie a články (celkem 12), jejichž výsledků využil v monografické práci *Problémy rozkołu dělnického hnutí v českých zemích na umírněné a radikály v osmdesátých letech minulého století* (Praha 1965). Je spoluautorem publikace *Z dějin dělnického hnutí na Brněnsku* (Brno 1956) a učebnice *Dějiny Komunistické strany Československa* (Praha 1961). Druhou oblastí jeho vědeckého úsilí jsou dějiny osvobozené a národního hnutí a česko-slovenských vztahů v této době a dějiny Moravy v 19. století; sem patří Jordánova účast na přípravě druhého svazku *Dějin města Brna*. Třetím okruhem jeho vědecké práce jsou dějiny vztahů česko-jihoslovenských v 16–19. století, k nimž uveřejnil kromě nepublikované disertace rovněž několik článků a studií.

Některé z výsledků své doktorské disertace použil ve studii *Charváti v českých zemích za českého povstání a třicetileté války* (SPFFBU 1953, č. 2–4, v úvaze *Češi a Charváti v tureckých válkách 16. století* (SPFFBU C 1961). Paralelně s přípravou dějin university v Brně vznikla studie *Skupno prezadevanje za ustanovitev slovenske univerze v Ljubljani in češke univerze v Brnu* (Kronika 13, Ljubljana 1970); ve sborníku *Europae centralis atque orientalis studia historica I* (Brno 1972) uveřejnil průkopnickou studii *Češi a Slovinci v 19. a počátkem 20. století (jejich vztahy veřejné a politické)*. Svými vzpomínkami na účast v slovinském protihitlerovském odboji přispěl k osvětlení jeho některých dílčích otázek. V poslední době věnoval se F. Jordán studiu dějin university J. E. Purkyně v Brně. Za jeho spolupráce, vedení a redakce vyšly *Dějiny university v Brně* (Brno 1969).

Bibliografie: *Historické katedry* (in: *Vám poděkování a lásku Vám*, Praha 1960, str. 230–234); *Z pracoviště katedry československých, obecných a pomocných věd historických na filosofické fakultě brněnské university* (in: *Brno v minulosti a dnes II*, Brno 1960, str. 63–75); RočUJEP 1964, str. 68–71; RočBU 1964–1968, str. 417–422. O. B o r ú v k a, F. H e j l, J. M a c ů r e k, J. S a j n e r, *Universitas Brunensis 1919-1969* (Brno 1969, str. 92 n.).

F. H.

Josef K A B R D A, PhDr., řádný profesor filos. fak. Narodil se 3. února 1906 ve Frýdlantě nad Ostravicí. Zemřel 27. května 1968 v Ankaře. Maturoval r. 1925 na gymnasiu v Místku. V letech 1925 až 1930 studoval obor dějepis a zeměpis na filosofické fakultě Karlovy university v Praze. R. 1930 byl prohlášen doktorem filosofie na základě disertační práce z problematiky demografie Moravy v letech 1850 až 1921. Za svého pražského studia začal se hlouběji zajímat o dějiny slovanských národů, které studoval u profesora J. Bidla, a o dějiny národů Blízkého východu a orientální jazyky, které studoval u profesora J. Rypky. Kabrdův zájem se tu soustředil zvláště na tu-

rečtinu a arabštinu. Ze slovanských jazyků se věnoval především bulharštině. V letech 1934 až 1937 pobýval jako stipendista bulharské vlády na sofijské univerzitě a pracoval v bulharských archívech a knihovnách, kde zvláštní pozornost věnoval tureckým pramenům k dějinám balkánských národů. Četné prameny knihovny V. Kolarova zachránil za druhé světové války před zničením ve fotokopiích. Rovněž hospitoval na tureckém Vyšším muslimském učilišti v Šumenu (dnešním Kolarovgradě). V letech 1937–1939 pokračoval ve svém studiu orientalistiky na École Nationale des langues orientales vivantes jako stipendista francouzské vlády. Zde absolvoval kurs bulharského a tureckého jazyka s diplomem. V stud. roce 1945/1946 pokračoval ve svých orientalistických studiích na Faculté des Lettres de l'Université de Paris u profesora Guillauda. Po habilitaci na filosofické fakultě v Brně byla mu r. 1947 udělena venia docendi pro dějiny jihovýchodní Evropy a Blízkého východu a r. 1965 byl jmenován řádným profesorem téhož oboru. Od r. 1966 vedl nově zřízený Kabinet balkanistiky a hungaristiky při Katedře dějin národů střední, jihovýchodní a východní Evropy filosofické fakulty v Brně.

V Brně působil J. Kabrda jako lektor turečtiny na filosofické fakultě. Přednášel také dějiny Byzance a Osmanské říše (od r. 1947). R. 1948 byl pověřen přednáškami z obecných dějin na pedagogické fakultě. Byl členem Československé historické společnosti, členem Socialistické akademie, Čsl. společnosti orientalistické, Kruhu moderních filologů aj. R. 1960 byl vyslán na třítydenní studijní a přednáškový pobyt v Bulharsku, v témže roce se zúčastnil XXV. mezinárodního kongresu orientalistů v Moskvě. V r. 1962 na pozvání ankarské university pobýval v Turecku, kam se naposledy vrátil v r. 1968.

Vědecké dílo J. Kabrdy je vzácně koncentrováno: jeho centrálním problémem bylo studium problematiky turecké nadvlády na Balkáně, dějiny balkánských (slovanských i neslovanských) národů a dějiny vztahů českého a slovenského národa s touto oblastí. Publikační činnost zahájil studií o otázce „ráji“, která rozborem pojmu „rája“ v tureckých právních památkách od poloviny 18. století dokázala, že jeho obsah je především sociální a nesouvisí – jak se do té doby důvěřovalo – s náboženským významem neb s národností (*Raja*, in: *Izvestija na Istoričesko družestvo v Sofija, Sofija 1937*). Touto studií upoutal J. Kabrda rázem pozornost soudobé balkanistiky a turkologie. Soustředěnou péči věnoval pak studiu vztahu pravoslavného řeckého patriarchátu k turecké nadvládě a k poddanému křesťanskému obyvatelstvu. Monografie *Berát vidinského metropolity Josefa z r. 1763* (1938) osvětlila církevní, hospodářsko-sociální a kulturní poměry pravoslavného obyvatelstva na Balkáně. Studie byla odměněna Hennerovou cenou právnické fakulty UK za r. 1938. Kabrdova francouzská studie o berátech pravoslavné církevní hierarchie (*Sur les bérats des métropolités orthodoxes dans l'ancien Empire ottoman au XVIIIe siècle*, in: *Izvestija na Bálgarskoto istoričesko družestvo, Sofija 1939*) se vztahovala v prvé řadě k organizaci pravoslavné církve v Bulharsku. Je Kabrdovou zásluhou, že pro historickou vědu vpravdě objevil plný význam kádijských registrů, tzv. sidžillů, obsahujících řadu různých typů tureckých listin (fermany, hůdžety, beráty aj.), zvláště jejich důležitost pro studium dějin hospodářských a sociálních i správních v 17.–19. století. Kabrdova analýza problematiky feudální renty v osmanském záboru na Balkáně (*Contribution à l'étude de la rente féodale dans l'Empire ottoman*, SPFFBU C 1963, 1965, 1966, jeho stanovení specifických forem tureckého feudalismu (ByzSlav 15, 1954; Trudy XXV meždunarodnogo kongressa vostokovedov, Moskva 1960, 1963 aj.), základních rysů feudálního zřízení na balkánském území Osmanské říše (ČsČH 1966), stejně jako jeho programové studie a kritická hodnocení současné turkologické a balkanologické produkce, jsou vědecky plodné a obecně – doma i v zahraničí – vysoko hodnoceny. R. 1956 podal J. Kabrda úplný přehled zhodnocení bulharské turkologie (Przegład Orientalistyczny, Warszawa 1956; SPFFBU C 1962).

Od r. 1958 soustřeďoval J. Kabrda svou pozornost ke studiu a k edicím osmanských zákonů – kánunnáme, jejichž význam pro poznání správních, právních, sociálních, hospodářských a kulturních poměrů balkánských národů objevil v celé šíři. Tu jeho studie, převážně heuristické, interpretační a ediční, mají průkopnický význam, jsou základem pro nové syntézy dějin balkánských a podunajských národů. Dnes již lze s jistotou vyslovit jednoznačný názor, že J. Kabrda dospěl nejdále ze všech evropských turkologů, neboť na rozdíl od tureckých, bulharských, maďarských a jihoslovanských turkologů studoval jednotlivé kánunnáme na široké srovnávací základně balkánskopodunajské. Z řady monografických úvah, studií a edic zákoníků jednotli-

vých balkánských a podunajských sandžaků, připravených s příslovečnou akribií a vždy doprovázených faksimilovou a překladovou (zpravidla francouzskou) přílohou, uvedme tu alespoň nejvýznamnější z nich: *Les codes (kanunname) ottomans et leur importance pour l'histoire économique et sociale de la Bulgarie* (in: Sborník v čest na akademik N. V. Michov, Sofija 1959); *Kodet turkes (kanunname) në lidhje me Shqipërinë dhe rëndësia e tyre për historinë kombëtare* (Buletin i Universitetit Shtetëror të Tiranës, Tiranë 1958); *Turecké pramene vztahující se na dějiny tureckého panstva na Slovensku* (HČ 1956); *Le code ottoman (kanunname) de Lamia. Contribution à l'étude des sources turques historiques relatives à l'histoire de la Grèce* (SPFFBU C 1961; řecký překlad Ellinika 17, Soluň 1960); *Zakonopoloženije ob Amfisse* (in: Vostočnoje istočniki narodov Jugo-vostočnoj i Centralnoj Jevropy I, Moskva 1964); *Kánunnáme novozámeckého ejaletu* (HC 12, 1964); *Kánunnáme szécsényiských rájű* (Slovenská archivistika 2, 1967) aj. Obsáhlou srovnávací studií k tureckým zákoníkům a k jejich významu pro poznání hospodářského, správně právního a sociálního vývoje v balkánských a podunajských oblastech, takřka již zcela ukončenou, zabránila završit neúprosná Nemesis.

V posledním období rozvoje své tvůrčí činnosti obrátil J. Kabrda svou pozornost k výzkumu vývoje feudální renty v Osmanské říši. Komparativní metodu studia historických jevů, k níž se dopracoval při svém bádání a edicích tureckých kánunnáme, uplatnil i v této oblasti. Prozkoumal dávky z vín a medu a normativní předpisy zdanění těchto zemědělských produktů v 15. století do počátku 18. století, zabýval se otázkou fiskálních povinností z bravu, ze skotu a z pastvin, osvětlil složitou fiskální terminologii, provedl přesnou diferenciaci dávek a povinností, odváděných státnímu fisku, feudální vrchnosti nebo konečně vakúfské správě, přispěl k poznání geneze a vývoje těchto dávek (srov. jeho studie v SPFFBU C 1963, C 1965). Zvláštní pozornosti si zaslouží Kabrdova studia o feudálním desátku (öşürü); na základě kánunnáme a kádijských protokolů ukázal na jeho klouzavou výši (10–50 % sklizně), objasnil další feudální dávku — sáláriji, odváděnou držitelům služebních beneficíí, případně vakúfské správě, vlastníkům mülkové zemědělské půdy, ba rovněž fisku (SPFFBU C 1966). Na tyto Kabrdovy studie navazují jeho příspěvky ke studiu cen, vah a měr, používaných v balkánských sandžacích (srov. SPFFBU C 1971).

Po řadě úvah a dílčích studií o dějinách pravoslavné církve v Osmanské říši se zvláštním zřetelem k její evropské části připravoval Kabrda završení svého celoživotního bádání v několika syntetických monografiích. Vydání své první syntézy *Le système fiscal de l'Église orthodoxe dans l'Empire ottoman. Sous le jour des documents turcs* (Brno 1969), po léta s mimořádnou péčí a přísnou akribií připravované, se již nedožil. J. Kabrda zde analyzuje problematiku struktury církevního zdanění bulharského obyvatelstva v 17.–19. století, usiluje o objektivní zvážení a posouzení a přesné zjištění kladných a záporných stránek činnosti pravoslavné církevní organizace za osmanské nadvlády.

Druhé dvě syntetizující monografie, značně pokročilé a takřka ukončené, již J. Kabrda nemohl odevzdat odborné veřejnosti. Jde o studii z oblasti vývoje bulharské historiografie a jejího vztahu k tureckým pramenům, k níž se připravoval řadou dílčích úvah, publikovaných v ČSSR a Bulharsku, a o obsáhlou srovnávací studii k tureckým zákoníkům (kánunnáme) a k jejich významu pro poznání hospodářského i sociálního vývoje v balkánských a podunajských sandžacích Osmanského impéria.

Nástin Kabrdova vědeckého odkazu by byl neúplný, kdybychom tu alespoň neupozornili na jeho bohatou referentskou činnost o jihoslovanské, bulharské, maďarské, turecké a jiné turkologii a historiografii. Podílel se významnou měrou na přípravě skript a syntetických učebnic. Pro *Dějiny Jugoslávie* (Praha 1970) napsal kapitolu *Jugoslávské národy pod tureckou nadvládou*, v níž využil svých rozsáhlých výzkumů, a společně s Josefem Kolečkou a Richardem Pražákem připravil vysokoškolská skripta *Dějiny národů střední a jihovýchodní Evropy v období od Velké francouzské revoluce do roku 1918* (část I, 1790–1878, Praha 1963; část II. [sedmdesátá léta 19. století – 1918], Praha 1966).

Významná a vysoce aktivní byla Kabrdova účast na rozvoji mezinárodní vědecké spolupráce v oblasti balkanologie a turkologie, kde požíval obecného uznání, i jeho účast na vědeckých konferencích doma a zvláště v zahraničí.

Bibliografie: F. Jordán, F. Hejl, *Historické katedry* (in: Vám poděkování a lásku Vám, Praha 1960, str. 220–234); M. Rejnuš, *Vědecká práce na katedře dějin SSSR, střední a jihovýchodní Evropy filosofické fakulty v Brně* (in: Brno

v minulosti a dnes I, 1959, str. 213 n.); RočUJEP 1964, str. 71 n.; RočBU 1964–1968, str. 422 n.; *Universitas Brunensis 1919–1969* (Brno 1969, str. 107, 119, str. 120–121, str. 125); F. Hejl, *Za profesorem Josefem Kabrdou* (RočBU 1964–1968, str. 39–42); R. Pražák, *Josef Kabrda* (SPFFBU C 1969, str. 7–25). Úplná bibliografie: SPFFBU C 1969, str. 26–30; sestavil Richard Pražák).

F. H.

František K A L O U S E K, PhDr., řádný profesor filos. fak. Narodil se 20. prosince 1901 v Bučovicích. Původním povoláním byl odborným učitelem. Od r. 1925 byl činný jako archeolog-amatér. Po zřízení ústavu pro prehistorii a protohistorii při universitě v Brně vystudoval v letech 1932–1938 prehistorii u prof. E. Šimka (studoval ji vedle historie a dějin umění). V r. 1945 získal na základě disertace *Šňůrová kultura na Moravě* doktorát filosofie. Již v květnu 1945 přešel z učitelské služby jako asistent prof. E. Šimka na universitu v Brně. Od r. 1946 začal externě přednášet pravěké dějiny na nově zřízené pedagogické fakultě v Brně. V roce 1949 přešel na pedagogickou fakultu a byl zde jmenován mimořádným profesorem. Zpočátku vedl pravěké oddělení historického semináře, pak se stal vedoucím katedry historie (1950 až 1953), děkanem pedagogické fakulty (1950–1952) a prorektorem university (1952 až 1953). V roce 1953 byl převeden ministerstvem školství na filosofickou fakultu, kde externě přednášel i v letech 1949–1953. Po odchodu prof. E. Šimka na odpočinek působil v letech 1958–1970 jako vedoucí katedry prehistorie, jako člen vědecké rady filosofické fakulty (1954–1970) a university (1950–1953, 1958–1961). Na filosofické fakultě působil též jako člen státních zkušebních komisí, předseda rigorózní komise pro obor archeologie a jako školitel vědeckých aspirantů. V r. 1966 byl jmenován řádným profesorem.

F. Kalousek se významně podílel na organizaci archeologické činnosti na Moravě i v celostátním měřítku. Od r. 1925 byl členem Moravského archeologického klubu (v letech 1940–1953 jednatelem). Stál též u zrodu Československé společnosti archeologické při ČSAV (1956), v níž byl členem ústředního výboru a po několik let zastával funkci předsedy moravské sekce. V letech 1958–1970 byl členem archeologické oborové komise a vědeckých rad archeologických ústavů ČSAV v Praze a SAV v Nitře, dále také komisí pro obhajobu kandidátských a doktorských disertací. Pracoval též v přípravném výboru expozice Velká Morava, která se konala v 10 městech v ČSSR i v zahraničí. Byl členem přípravného výboru mezinárodního archeologického kongresu v Praze (1966) a zúčastnil se řady vědeckých symposií v ČSSR.

Obsáhla je i redakční činnost F. Kalouska. Byl členem redakční rady *Obzoru prehistorického* (1946), *Z dávných věků* (1947–1949), edice *Památníky naší minulosti* (od r. 1964), výkonným redaktorem *Zpráv Čs. společnosti archeologické při ČSAV* (1956–1958).

Vedle cest spojených s výstavou Velká Morava (Videň, Mohuč, Stockholm, Západní Berlín, Berlín, Wrocław 1965–1968) a účasti na mezinárodním kongresu věd prehistorických a protohistorických v Hamburгу (1958) vykonal dvě jednoměsíční studijní cesty do Polska (1958) a do SSSR (1961).

Za dlouholetou vědecko-pedagogickou a veřejně politickou činnost byl F. Kalousek jmenován zasloužilým učitelem (1967), byl vyznamenán stříbrnou plakétou ÚV KSČ k 20. výročí Února (1968), stříbrnou plakétou Moravského musea (1968), stříbrnou medailí k 50. výročí University J. E. Purkyně (1969), pamětní medailí k 50. výročí KSČ a k sedmdesátinám obdržel zlatou pamětní medaili UJEP (1971) aj.

Ve své odborné činnosti se F. Kalousek zaměřoval především na terénní archeologické výzkumy. Prováděl výzkumy mj. i na některých slovanských lokalitách (velkomoravské pohřebiště v Sardičkách – 1926, mladohradištní pohřebiště v Koberčích – 1927, slovanské mohyly ve Strážovicích a v Kojátkách – 1927, 1935), z nichž k nejzajímavějším patří mladohradištní pohřebiště se 130 hroby ve Vícemilicích (1932–1938). Na pedagogické fakultě začal provádět s posluchači výzkum velkomoravského hradiska ve Znojmě-Hradišti (1949–1951), v němž pak pokračoval v letech 1954–1957. Když se stal vedoucím katedry prehistorie na filosofické fakultě v Brně, orientoval vědeckovýzkumnou činnost tohoto pracoviště zcela na výzkum velkomoravského hradiště v Břeclavi-Pohansku. Mimo získávání pramenného materiálu pro vědeckou práci byly tyto výzkumy spojeny s prováděním terénních praxí posluchačů archeologie, které se staly nedílnou součástí pedagogické činnosti katedry. F. Kalou-

sek vybudoval řadu laboratoří katedry (dokumentační, fotografickou, keramickou, chemicko-fyzikální (dosáhla celostátního věhlasu v konzervaci šperků), spektrografickou a roentgenologickou a rozvíjel též spolupráci s odborníky přírodovědných disciplín — antropologie, osteologie, botaniky, petrografie a jiných.

Pedagogicky působil F. Kalousek na velmi širokém úseku. Přednášel o paleolitu, neolitu, eneolitu, o slovanské archeologii a v posledních letech i o slovanském osídlení ČSSR a o dějinách archeologie. Vychoval značnou část dnešní střední a mladší generace moravských archeologů; někteří jeho žáci působil též v Čechách a na Slovensku.

Vlastní vědeckou a publikační činnost zaměřoval F. Kalousek původně na oblast eneolitu a později na slovanské období. Ve starší práci *Německá věda ve službách nacistické protislovanské propagandy* (Brno 1948) odhalil nevědeckou a šovinistickou podstatu učení Kossinova a německých rasistických teorií. Na různé aspekty v řešení otázky původu Slovanů, jejich kultury, vztahu k Avarům a Vikingům prokázal tendenci německé vědy ve službách německé expanzivní politiky vůči střední a východní Evropě. V novějších člancích informoval vědeckou veřejnost o výsledcích výzkumu ve Znojmě-Hradišti a v Břeclavi-Pohansku; v tomto směru vykonal i velkou práci popularizační (ve veřejných přednáškách, v člancích v denním tisku, v projevech rozhlasových a v televizi). Hluběji se F. Kalousek zamýšlel nad otázkami velkomoravské architektury a nad problémem slovanských družin. V roce 1971 vydal obsáhlou monografii o velkomoravském kostelním hřbitově z Břeclavi-Pohanska, představující vzornou publikaci nálezové situace i nálezového fondu, která je výsledkem metodicky promyšleného úsilí několika let. V současné době pracuje F. Kalousek na II. dílu této monografie, která má přinést vyhodnocení zkoumaného pohřebiště.

Soupis prací F. Kalouska obsahuje 144 záznamů, z toho 27 patří do oblasti slovanské archeologie; mezi nimi je i 1 velká a 4 menší monografie.

Bibliografie: Podrobný životopis a úplný seznam prací F. Kalouska viz SPFFBU E 1971, str. 7–27; RočUJEP 1964, str. 65–67; RočBU 1964–1968, str. 410–413; *Universitas Brunensis 1919–1969* (Brno 1969, str. 84–86).

B. D.

Krystyna KARDYNI - PELIKÁNOVÁ, PhDr., CSc., odb. pracovnice Ústavu pro českou a světovou literaturu ČSAV a ext. lektorka UJEP. Narodila se 17. srpna 1930 v Lodži v Polsku. Studovala polskou filologii v Lodži a v Krakově v letech 1950–1955. Dosáhla titulu magistra filosofie v oboru polské filologie. V r. 1969 získala na universitě v Lodži hodnost doktorky humanistických věd. Od svého příchodu do Československa v roce 1956 vykonávala práce tlumočnické a překladatelské, v polských časopisech publikovala řadu reportáží a článků populárně vědeckého rázu z oblasti československých dějin. Od r. 1960 působí jako externí lektorka polštiny na UJEP. V letech 1963–1966 působil na filosofické fakultě UP v Olomouci jako lektorka polštiny, jmenovaná ministerstvy školství v Praze a ve Varšavě v rámci československo-polské kulturní dohody. V poslední době přednášela také externě o dějinách polské literatury na UP v Olomouci.

Ve vědeckovýzkumné práci se zaměřuje K. Kardyni-Pelikánová především na problematiku polské literatury v 19. a 20. století a na československo-polské kulturní vztahy.

Bibliografie: *Styky Jana Ev. Purkyně s časopisy Tygodnik Literacki a Dennica-Jutrzenka* (SISb 1962, str. 78–89) *1100 lat Wielkich Moraw* (Odgłosy 1963); *Nieznane listy Antoniego i Julii Woykowskich do J. E. Purkyniego* (SPFFBU D 1964, str. 152 až 160); *Recepcja poglądów Karola Havlička-Borowskiego w Polsce w okresie powstania styczniowego* (Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Naukowych Łódzkiego Towarzystwa Naukowego 20, 1966, str. 1–5); *Z dziejów recepcji Karola Havlička-Borowskiego w Polsce w okresie powstania styczniowego* (SPFFBU D 1966, str. 69 až 84); *Sienkiewicz w Czechosłowacji* (Odgłosy 1966) „Księgi narodu“ w czeskim ruchu radykalno-demokratycznym w dobie powstania styczniowego (Prace Polonistyczne 23, 1967, str. 212–229); *O Reymoncie nad Weltawą* (Odgłosy 1967); *O polonistyce w Czechosłowacji* (Odgłosy 1967); *Karolina Světlá wobec powstania styczniowego* (SPFFBU D 1968, str. 53–62); *Echa obchodów millenium cyrylometodejskiego w literaturze polskiej* (SPFFBU 1969, str. 141–149); *Jan Amos Komenský* (Odgłosy 1970).

jk

Adolf K E L L N E R, PhDr., profesor filol. fak. Narodil se 27. března 1904 ve Štramберку, zemřel 31. května 1953 v Brně. Byl odchovancem brněnské filosofické fakulty, kde studoval romanistiku a u V. Vondráka, O. Hujera, F. Trávnička a B. Havránka slovanskou filologii. Zde získal r. 1929 i titul PhDr. Po absolvování brněnské university strávil kratší dobu na studijní stáži v Krakově u K. Nitsche a poté byl zaměstnán jako profesor gymnasia v Brně. V r. 1945 byl povolán na filosofickou fakultu v Brně zprvu jako mimořádný, pak jako řádný profesor slovanské jazykovědy. Vyvíjel organizačně vědeckou činnost i mimo fakultu jako zakladatel a vedoucí brněnské pobočky akademického ÚJČ, jako člen Slezského studijního ústavu a dialektologické komise Matice moravské, jako člen redakcí Slova a slovesnosti, Časopisu Matice moravské, Slezského sborníku, Našeho Valašska, jazykovědné řady Sborníku prací filosofické fakulty v Brně atp.

Kellner byl dialektolog a do vědecké literatury vstoupil studií o nářečí lučivňanském (v časopise Bratislava 1932). Těto problematice pak zůstal věren v celém svém vědeckém díle, které obsahuje řadu dílčích studií o nářečích českých (konkrétně moravských), slovenských a polských, např. příspěvek k jazykové charakteristice Plavnice (SMS 1935), lipo-tovsko-spišského pomezí (SMS 1936), sz. Šariše (SMS 1938–1939), Čadecka (LSI 1939–1940 a LSI 1946–1948), levého horního Poodří (ve sb. Naše země, náš lid, Opava 1946), Těšínska (RLB 1948) atp. Jeho knižní monografie *Štramberské nářečí* (Brno 1939) a zejména *Východolašská nářečí I, II* (Brno 1946, 1949), razila nové cesty dialektologickému bádání a probojovala nový typ nářečních monografií, který se pak mohl stát vzorem pro jiné podobné práce. Kellner se intenzívně zabýval i teoretickými a metodologickými otázkami v oboru dialektologie, poučen po této stránce jazykově zeměpisnou školou románskou i funkčním a strukturálním pojetím jazyka v duchu Pražské školy. Obecně teoretické problematice dialektologické věnoval Kellner např. úvahu o jazykovém zeměpisu a jeho významu pro studium jazykového vývoje (SISB 1951); nejen materiálově popisné, ale především problémově pojal své studie o pomezích jazyčích a pomezních jazykových jevech v měřítku slovanském (Sl 1953) a o formování jazykových hranic (in: Studie a práce lingvistické I, Praha 1954). Hutnou syntézu jeho názorů na dialektologickou práci přináší konečně vysokoškolská učebnice *Úvod do dialektologie* (Praha 1954).

Jako vysokoškolský učitel konal Kellner mimo přednášky z oboru českého jazyka a dialektologie i srovnávací přednášky fonologie a morfologie slovanských jazyků, dále speciální přednášky o jednotlivých slovanských jazyčích (např. polský jazyk) a vychoval na fakultě kromě dobře připravených středoškolských profesorů i řadu mladých vědeckých kádrů a zasloužil se tak o rozvoj slavistiky na brněnské filosofické fakultě.

Bibliografie: J. Skulina a M. Zdráhalová, *Soupis prací Adolfa Kellnera* (SPFFBU A 1954, 95–97); V. Vážný, *Soupis prací univ. prof. dr. Adolfa Kellnera* (in: Adolfu Kellnerovi. Sborník jazykovědných studií, Opava 1954). Srov. též heslo KELLNER v ČsPr, str. 223; zde je uvedena další literatura.

R. V.

Maxmilián K O L A J A, PhDr., středoškolský profesor a lektor university v Brně. Narodil se 23. května 1883 ve Vlkoši u Kyjova, zemřel 10. října 1966 v Letovicích. V letech 1906–1910 studoval na Universitě Karlově v Praze češtinu a němčinu. Po studiích vyučoval na reálce, nejdříve v Ostravě, potom v Brně. Od roku 1915 působil na Státní průmyslové škole v Brně. Od r. 1923 do roku 1955 byl lektorem polštiny na brněnské universitě. V roce 1925 se podílel na založení Československo-polského klubu v Brně, jehož předsedou byl po celou dobu trvání klubu (do roku 1952). M. Kolaja byl neúnávným propagátorem polské kultury a československo-polské spolupráce.

Jako filolog-slavista zaměřoval se M. Kolaja na jazykovědu, především na problematiku dialektologie.

Bibliografie: *Nářečí na Kyjovsku a Ždánsku* (Kyjov 1934); *Mluvnice a učebnice jazyka polského* (Praha 1947); *Nářečí vlkošské* (b. d., rukopisná práce v Ústřední knihovně filosofické fakulty UJEP v Brně; pojednává o nářečí vesnic Vlkoš, Skoronice, Kelčany). Drobné práce publicistického i odborného charakteru uveřejňoval M. Kolaja v československém i polském tisku (hlavně v časopisech Przegląd Zachodni a Przekrój).

J. P.

Josef KOLEJKA, PhDr., CSc., docent filos. fak. Narodil se 7. března 1924 v Líšni u Brna. V letech 1945—1949 studoval na filosofické fakultě UJEP obor dějepis — filosofie. Navštěvoval semináře J. L. Fischera, M. Nováka a A. I. Bláhy, na oboru historie zvl. semináře R. Urbánka a J. Macúrka, u kterého zpracoval disertaci *Horní Slezsko v 16. století*. Po dva semestry (1947—1948) studoval na filosofické fakultě Jagellonské university v Krakově u profesorů K. Piwarského a K. Lepszyho. Studia zakončil v Brně r. 1949 doktorátem filosofie. Hodnosti kandidáta věd dosáhl r. 1959 na základě obhajoby práce *Dělnické rady na Ostravsko-Karvinsku, Dąbrowsku a Horním Slezsku 1917—1920* (tiskem vyšlo v Opavě, 1960). Na základě habilitačního spisu *Slovanská idea v 19. a 20. století* (tiskem vyšlo v ruském překladě r. 1964) dosáhl v r. 1963 hodnosti docenta novodobých obecných dějin. Od října 1948 byl J. Kolečka zaměstnán jako asistent Slovanského ústavu při filosofické fakultě brněnské university. V letech 1953—1961 se stal vědeckým pracovníkem a vedoucím brněnské pobočky Historického ústavu ČSAV. Od r. 1961 trvale působí na katedře historie a etnografie střední, jihovýchodní a východní Evropy. Byl anebo ještě je činný v redakcích odborných nebo populárně vědeckých časopisů (Časopis Matice moravské, Slezský sborník, Slovanský přehled, Věda a život). V letech 1959—1966 působil jako člen Československo-polské historické komise při ČSAV. Přednáší nové a nejnovější obecné dějiny se specializací dějin slovanských, resp. středoevropských a jihovýchodoevropských národů. Starší práce z dějin dělnického hnutí postupně rozšiřoval na výzkum mezinárodního dělnického hnutí (ohlas první ruské revoluce, ohlas VŘSR, dělnické rady ve střední Evropě) a vztahů československo-polských, slovanské ideologie, národnostní otázky v programech mezinárodního socialistického hnutí apod. O výsledcích své práce referoval u příležitosti zasedání československo-polské a československo-jugoslávské historické komise, na slavistických kongresech a jinde.

V počátečním stadiu své vědeckovýzkumné a publikační činnosti soustředil J. Kolečka svou pozornost ke studiu dějin dělnického hnutí, zvláště na Moravě. Výsledky svých analytických studií shrnul v kapitole kolektivního díla *Z dějin dělnického hnutí na Brněnsku* (Brno 1956). Teoreticko-metodologická problematika a gnoseologická stránka jeho výzkumného úsilí vedle jej od regionalistiky k rozšíření zorného pole na mezinárodní souvislosti dělnického hnutí u nás a konečně ke studiu mezinárodního dělnického hnutí ve střední, jihovýchodní a východní Evropě. Zajímaly jej otázky ohlasu první ruské revoluce, Velké říjnové socialistické revoluce a konečně problematika vzniku, vývoje a cílů i souvislosti dělnických rad ve střední Evropě (*Dělnické rady na Ostravsko-Karvinsku, Horním Slezsku a Dąbrowsku 1917 až 1921*, Opava 1960; *O charakteru revolučního hnutí a revolucí v jihovýchodní a střední Evropě v l. 1917—1920*, SPFFBU C 1961, aj.). Studium vývoje slovanských programů a ideologie slovanské solidarity v politických a kulturně politických programech jednotlivých hnutí slovanských středoevropských národů vyústilo v monografii *Ideja slavjanskoj solidarnosti i slavjanskije programy 19 a 20 vekov* (Praha 1964). Třetím okruhem Kolečkova vědeckého zájmu organicky navazujícího na jeho předcházející vědeckou a teoretickou činnost, je studium národnostní otázky, včetně jejího místa v teorii a praxi mezinárodního revolučního hnutí. Monografie *Národ — nacionalismus — národnostní otázka. Mechanismus vzniku novodobého národa* (Brno 1967) dovršuje předcházející Kolečkovy úvahy o národnostní otázce a zároveň otevírá jeho studium národnostní otázky ve vývoji teorie dělnického revolučního hnutí. Zde jeho dříve úvahy a studie dovršuje syntetická práce *Národnostní programy pro střední a jihovýchodní Evropu* (Brno 1971), která nás provází peripetií vývoje teorie národa od K. Marxe k V. I. Leninovi. Studium dějin politických programů pro organizaci střední Evropy v 19. a 20. století je dalším okruhem Kolečkovy plodné publikační činnosti (viz SLPř 1968 a 1969). Integrovanou součástí publikační činnosti J. Kolečky je studium vztahů našich národů k slovanským (a neslovanským) sousedům, zvláště v době nové a nejnovější).

Potřeba pedagogické praxe vedla J. Kolečku k vydání třísvazkových skript *Dějiny národů střední a jihovýchodní Evropy* (Brno 1963, 1966 a 1969), jejich prvé dva svazky vydal za spoluautorství Josefa Kabrďy a Richarda Pražáka.

Bibliografie: RočUJEP 1964, str. 79; RočBU 1964—1968; str. 459; O. Borůvka, F. Hejl, J. Macůrek, J. Sajner, *Universitas Brunensis 1919—1969* (Brno 1969, str. 106, str. 112—119). Z prací, které tu nejsou uvedeny, zaznamenáváme: „*Moravský*

pakt“ z roku 1905 (ČsČH 1956, str. 590–610); *Dělnické hnutí na Moravě a ve Slezsku v letech 1917–1920*, Praha 1957; *Národnostní otázka v mezinárodním dělnickém hnutí 1914–1917* (SPFFBU C 1972, str. 269–332).

F. H.

Zdeněk KONEČNÝ, PhDr., CSc., docent filos. fak. Narodil se 6. března 1929 v Olšanech u Vyškova. Zemřel 15. srpna 1970 v Brně. V letech 1948–1952 vystudoval filosofickou fakultu v Brně, r. 1953 získal titul PhDr., v r. 1958 dosáhl CSc. a v r. 1960 se habilitoval pro obor nejnovějších slovanských dějin. Od r. 1962 působil jako docent na katedře dějin střední, jihovýchodní a východní Evropy filosofické fakulty v Brně.

Z. Konečný náležel k nejpłodnějším historikům mladší generace, a přestože zemřel ve věku pouhých 41 let, měl za sebou již rozsáhlou badatelskou činnost. Ačkoliv jeho prvním odborným článkem byl *Příspěvek k problematice moravsko-slovanských obchodních vztahů v první polovině 16. století* (ČMM 71, 1952), obrátil se záhy k novým a nejnovějším dějinám, kde dosáhl pozoruhodných výsledků nejprve při studiu dějin dělnického a odborového hnutí na Moravě a ve Slezsku a ohlasu ruské revoluce z roku 1905. Sem náleží např. jeho monografie *Hornické odborové hnutí na Ostravsku 1893–1914* (Ostrava 1960), edice *Materiály k hospodářským a sociálním poměrům ve Slezsku v letech 1870–1914* (Opava 1959) a její pokračování *Materiály k hospodářským a sociálním poměrům ve Slezsku a na Ostravsku v letech 1918–1938* (Ostrava 1960), účast Konečného na velké akademické edici *Prameny k revolučnímu hnutí a ohlasu první ruské revoluce v českých zemích v letech 1905–1907 I, II* (Praha 1959, 1962) i řada časopiseckých studií z této tématiky (např. *Morava, Slezsko a Halič v předvečer první ruské revoluce 1900–1904* (SISb 1958); *Zur Machtstellung Oesterreich-Ungarns am Vorabend der russischen Revolution 1905 bis 1907* (SPFFBU C 1959) aj.

Značnou pozornost věnoval Z. Konečný také meziválečnému období. Zde třeba připomenout jeho monografii *Revoluční hnutí v Československu a jeho vztahy k SSSR* (Praha 1960) s množstvím cenného dokumentárního materiálu i některé dílčí studie – např. *Příspěvek k hospodářským vztahům československo-sovětským ve dvacátých letech* (SPFFBU C 1960); *Lid Československé republiky a deseté výročí Velké říjnové socialistické revoluce* (SPFFBU C 1961) a *K problematice obchodních vztahů mezi Československem a Rumunskem v letech 1919–1931* (in: SHS 1966; – spolu s P. Hradečným); *Čechoslovacko-sovetskij dogovor 1935 g.* (SPFFBU C 1967; spolu s Františkem Mainušem); *Umowa handlowa między Polską i Czechosłowacją z 1925 roku* (Sobótka 1968). Meziválečné období zpracoval na základě původních pramenů i pro první syntézu *Dějin university v Brně*, vydanou kolektivem autorů k 50. výročí UJEP v Brně r. 1969. Z. Konečný se intenzivně zabýval i dějinami druhé světové války, zejména problematikou válečných zajatců a pracovních nasazených. Uvedme tu kromě jeho zdaleké monografie *Pracovní nasazení válečných zajatců a obyvatel Evropy v ČR 1939–1945* (Brno 1967) alespoň některé z jeho četných studií na toto téma, které napsal ve spolupráci s Františkem Mainušem: *Pracovní nasazení Poláků v okupovaném pohraničí Československa za druhé světové války* (SISb 1963; též polsky Przegład Zachodni 1964); *Poláci nasazení za války v okupovaném československém pohraničí a jejich boj proti fašismu* (SISb 1964); *Die Nationalitätenpolitik der Nazis gegenüber den Kriegsgefangenen und Fremdarbeitern, die während des zweiten Weltkrieges in der Industrie- und Landwirtschaftsproduktion Hitlerdeutschlands eingesetzt wurden* (SPFFBU C 1964); *Sovětská váleční zajatci na čs. území za druhé světové války* (Historie a vojenství 1965; též ruský Istorija SSSR 1965); *Jęńcy wojenni na Górnym Śląsku w czasie drugiej wojny światowej* (Zaranie Śląskie 1965); *Les Français sur le territoire de la Tchécoslovaquie pendant la deuxième guerre mondiale* (SPFFBU C 1965); *L'impiego della manodopera italiana in Cecoslovacchia durante la seconda guerra mondiale* (Rivista Il movimento di liberazione in Italia, Milano 1966); *British Prisoners-of-War in Czechoslovakia and Upper Silesian Territory During the Second World War* (SPFFBU C 1966); *Ústřední zajatecký tábor v Těšíně 1941–1945* (SMM 85, 1966) a *Nasazení české mládeže při budování zákopových opevnění koncem druhé světové války* (SMM 86, 1967). Zvláštní zmínku zasluhuje monografie o zajateckém táboru v Horním Slezsku *Obozy jeńców na Górnym Śląsku* (Katowice 1969).

V šedesátých letech byla v pořadí pracovního zájmu Z. Konečného tematika osvobození. Popudem k jeho práci bylo zejména sbírání vzpomínek sovětských vojáků na osvobození Československa v roce 1945. Z prosté dotazníkové akce rozrostlo se v ně-

kolikastovkovou sbírku vzpomínek, které jsou uloženy v archívu katedry historie a etnografie střední, jihovýchodní a východní Evropy. Na základě této sbírky vydal Z. Konečný (společně s Františkem Mainušem) řadu vzpomínkových edic, z nichž připomeňme zejména dílo *Vybojovali nám mír* (Praha 1961) a *Nezapomenutelné jaro* (Praha 1965). Regionální význam měly jejich edice *Kronika osvobození Jihomoravského kraje* (Brno 1962) a *Osvobození Severomoravského kraje ve světle kronik* (Ostrava 1962). Účasti Rumunů na našem osvobození se zabývaly jejich práce *Rumunská armáda v bojích za našu slobodu* (Banská Bystrica 1963; za spoluúčasti Pavla Beneše) a *Prietenia cehoslovaco-romanů* (București 1969).

V poslední době svého života připravoval Z. Konečný rozsáhlou knihu o minulosti Moravy a Slezska, určenou široké veřejnosti, a začal připravovat rozsáhlejší práci o Podkarpatské Rusi v době mezi dvěma válkami (vyšel z ní jen článek Zástupci Podkarpatské Rusi v poslanecké sněmovně, SPFFBU C 1970). Měl i další plány, zejména se chtěl věnovat problematice neruských národů SSSR (vydal k tomu r. 1967 skriptu týkající se kavkazských národů *Kapitoly z dějin kavkazských a středoašijských a pobaltských národů Sovětského svazu I, Kavkaz* (Brno 1967)).

Dílo Z. Konečného náleží svým obsahem i pokrokovou orientací k nejcenějším složkám poválečné československé marxistické historiografie, zejména na poli studia našich vztahů k národům SSSR.

Bibliografie: F. Jordán, F. Hejl, *Historické katedry* (in: Vám poděkování a lásku Vám, Praha 1960); *Universitas Brunensis 1919–1969* (Brno 1969, str. 113 n.); Fr. Mainuš, SPFFBU C Brno 1969; úplná bibliografie); R. Pražák, SPFFBU C 1970 (nekrolog).

R. P.

Milan KOPECKÝ, PhDr., CSc., řádný profesor filos. fak. Narodil se 14. května 1925 v Brně. Studoval v letech 1945–1948 češtinu a ruštinu na filosofické fakultě v Brně (učitelé zejména J. Vilikovský, A. Škarka, S. G. Vilinskij, F. Wollman, A. Kellner). Doktorát filosofie získal r. 1949 disertací *Gogoľ kak filosof*, r. 1959 titul kandidáta filologických věd prací *Překlady z italské renesanční a německé reformační literatury od Mikuláše Konáče z Hodiškova*. — V letech 1948–1953 učil jako středoškolský profesor v Břeclavi, převážně na tehdejší obchodní akademii. Od 1. února 1953 působí na filosofické fakultě. Je členem Literárněvědné společnosti při ČSAV, kde v letech 1960–1970 vykonával funkci vědeckého tajemníka její brněnské pobočky. Od roku 1966 je předsedou Musejního spolku pro uchování bratrských památek a tisků v Kralicích n. Oslavou a zasloužil se v této funkci o vybudování Památníku Kralické bible. Od roku 1969 je členem Českého komitétu slavistů. Od 1. 9. 1969 do 30. 11. 1972 vykonával funkci proděkana pro výuku, od poloviny roku 1971 funkci úřadujícího děkana a od 15. září 1972 je děkanem fakulty.

M. Kopecký redigoval sborník *Rodné zemi* (Brno 1958) a *O barokní kultuře* (Brno 1968). Od roku 1965 je členem redakční rady Sborníku prací filosofické fakulty brněnské university, řada literárněvědná, v letech 1968–1969 byl předsedou redakční rady revue *Universitas*, od roku 1967 je redaktorem periodika *Z kralické tvrze*.

V roce 1963–1964 byl M. Kopecký hostujícím docentem na Humboldtově universitě v Berlíně. V té době pronesl řadu veřejných přednášek o české literatuře a kultuře na různých místech NDR a v západním Berlíně. Byl na studijním a přednáškovém pobytu v Jugoslávii (1946), v Polsku (1947), v NSR, Rakousku a Švýcarsku (1967), v Itálii (1968) a Holandsku (1969). Za zásluhy o zkoumání a propagaci české knižní kultury i za podíl na organizování jubilejních akcí byl vyznamenán medailí 500 let polygrafie (1968) a za činnost komeniologickou mu byla udělena medaile I. A. Comenii iubilaeum omnium gentium (1970).

Rusistické badatelské východisko M. Kopeckého ustupuje od roku 1953 specializaci bohemistické. Přitom však Kopecký i nadále sleduje mezislovanské souvislosti, zejména česko-polské a vůbec západoslovanské. Jeho recenzování soudobé lužickosrbské produkce je důsledkem jeho kontaktů s lužickosrbským prostředím a jeho kulturou za pobytu v NDR. Hlavní oblastí odborné práce M. Kopeckého je starší česká literatura. Svou pozornost sice věnuje všem jejím periodám (srov. např. jubilejní publikaci o Husovi a husitství z r. 1965), ale hlavně se zabývá obdobím renesance a baroka. Zde si vyhledává zjevy dosud málo prozkoumané a témata dosud nezpracovaná, přičemž k zobecnění a k teoretickým závěrům se dostává zpravidla po rozboru rozsáhlého, zcela nebo zčásti dosud neznámého materiálu. Pokud jde o českou literaturu

období renesance, zaměřil se nejdříve na tvorbu Mikuláše Konáče z Hodiškova. Po kritické edici jeho *Pravidla lidského života* (1961) vydal o něm knihu (1962). Konáčovskou tematiku neopustil ani v dalších letech: podařilo se mu objevit a zhodnotit dosud neznámý tisk *Zrcadla múdrosti* (1967), pro zahraničí napsal o svém zjištění předlohy Konáčovy *Knihy o hořekování ve Speculu španělského spisovatele* (1967) a své bádání o Konáčovi syntetizoval v knize *Humanista z Vysočiny* (1971). M. Kopecký se zaměřil také na tvorbu Veleslavínova a jeho družiny (knihy 1962) a na některé jiné spisovatele (např. na Tobiáše Mouřenína z Litomyšle, na Bartoloměje Paprockého z Hlohov aj.). Přínosem je Kopeckého nález, rozbor a edice milostných básní 16. století, jeho rozbor dramatické tvorby předbělohorské, jeho studie o působení antiky na českou kulturu, o české reformační postilografii, o kralické Písni Salomounově aj. Jeho práce, založené na završené analýze a interpretaci soudobých literárních teorií, obsahují náčrt nové koncepce české literatury epochy renesance.

Pokud jde o literární baroko, byl Kopecký iniciátorem a libretistou výstavy *Barokní tisky* (autor katalogu z r. 1968) a organizátorem vědecké konference o baroku v roce 1967 v Brně. Připravil k vydání výbor barokní poezie *Kapka rosy tekoucí* (1968, 1969²), výbor ze slezských homiletiků (1970), edici *Zdoroslavička* F. Kadlinského (1971), napsal drobnou jubilejní monografii o V. B. Jestřábském (1969) a vydal jeho *Vidění* (1972). Řada studií M. Kopeckého se obírá tvorbou J. A. Komenského, Kopecký se podílí redakčně i edičně na Díle J. A. Komenského. Ve všech pracích ho zajímají především umělecké prostředky barokní literatury, vztah baroka umělého k pololidovému a k tvorbě lidové i vliv barokní kultury na českou kulturu novodobou. V mnohých pracích z období renesance a baroka sleduje Kopecký mezislovenské vztahy, např. u Konáče a Veleslavína, v tvorbě dramatické a dialogické, homiletické, v humanistickém dialogu, ve vydavatelské praxi děl z období renesance. Dále psal o vzniku a vývoji cyrilometodějské tradice, o poměru slovanských humanistů k tradicím svých zemí, o rozvoji humanismu i renesance a soudobého světského divadla v slovanských zemích, o českých překladech z Lermontovova díla aj.

Výsledky svého bádání syntetizoval Kopecký v několika studiích, např. o staročeské historické beletrii (1967), o starší bratrské literatuře (1967) a v knihovědném skriptu (1965, 1970²). Kopecký není zaměřen jenom na literaturu epochy feudalismu. Z nově české literatury vydal některá díla Hálkova, Herbenova, Kuldova a Kosmákova. Většinou jde o tzv. moravské autory, jimž věnoval pozornost i v časopiseckých statích (např. o Mikšíčkových pamětech, o Roháčkovi, Březinovi, J. Uhrovi, A. Mrštíkovi a jiných). Kromě toho psal příležitostně též o Máchovi, o Safaríkově a o problémech slovenské literatury. Rozsáhlá je též Kopeckého činnost recenzentsko-referentská. Bibliografie: Výběrový soupis je v RočUJEP 1964, str. 90–91, a v RočBU 1964–1968, str. 460–461. Z prací tam neuvedených připomínáme: *A Contribution to the Problems of the Humanistic Dialogue in Bohemia with Respect to the Technique of Translation* (SPFFBU E 1961, str. 207–216); *K počátkům českého dramatu v období renesance* (LF 1963, str. 290–304); *Píseň Salomounova*. Úvod k autentickému faksimile tisku z r. 1582 (Třebíč 1969); *K básnické tvorbě J. A. Komenského a F. Kadlinského* (VVM 1969, str. 132–139); *Hlavní projev při slavnostním otevření Památníku Bible kralické* (Z kralické tvrže III, Brno 1969, str. 1–6); *Z Listů do nebe J. A. Komenského* (tamtéž, str. 27–28); *30 let od smrti Arna Nováka* (Universitas 1969, str. 94–99); *Komenského Labyrint a Jestřábského Vidění* (Časopis Moravského musea 1968–1969, Vědy společenské II, str. 171–184); *Starší česká literatura* (in: O české literatuře a jazyce. Příručka pro učastníky Letní školy slovanských studií, Brno 1970, str. 1–32); *K české reformační postilografii* (SPFFBU D 1969, str. 39–50); *Václav Kosmák, Chrt* (Brno 1970, edice); *Češtvi J. A. Komenského* (Z kralické tvrže IV, Brno 1970, str. 55–58); *Komenský a soudobá česká poezie* (in: II. mikulovské sympozium, Mikulov 1970, str. 79–91); *Slavnostní projev k 300. výročí smrti J. A. Komenského* (SPFFBU D 1970–1971, str. 249–254); *Ke dvěma Kosmákovým „románům“* (VVM 1971, str. 368–371); *Přirovnání v tvorbě Blahoslavově* (Z kralické tvrže V, Brno 1971, str. 13–17); *Projev nad rakví doc. dr. Aloise Gregora* (VVM 1971, str. 432–433); *Zdoroslaviček Felixe Kadlinského* (Brno 1971); *K autorství spisu Geschichte der schönen Redekünste bei den Böhmen* (ČLit 1972, str. 243–249); *Dialog o kralické minulosti* (Brno 1972; s V. Fialovou a O. Settari); *Veřejstvá syn a syn „zhejralý“* (LF 1972, str. 235–242); *Dvě slovenské chvály selského stavu a jejich analogie v literaturách západoslovanských*, in: Literárněvědné studie (Brno 1972, str. 73–84).

id

Marie KOUTNÁ, roz. Ondroušková, PhDr., odb. asistentka filos. fak. Narodila se 16. července 1902 v Brně. Slavistiku a germanistiku studovala na filosofické fakultě University Karlovy v Praze (1922–1924) u prof. F. Pastrnka, V. Franceva, J. Jakubce, J. Máchala, J. Polívky a jiných. Studia dokončila na filosofické fakultě v Bratislavě. Roku 1927 tam získala doktorát disertací *Tišivská Alexandreis, hláskoslovný a tvaroslovný rozbor*. Jeden rok (1927–1928) pak studovala srbocharvátštinu v Bělehradě u prof. A. Beliče a P. Popoviče, ruštinu u prof. S. M. Kulbakina a R. Košutiče. Při svém působení na gymnasiích v Mukačevě (1928–1930), v Břeclavi (1930–1935) a v Tišnově (1935–1945) pořádala kursy srbocharvátštinu a ruského jazyka. Po osvobození působila počátku jako lektorka ruštiny na filosofické fakultě v Brně, na Vysoké škole sociální a na Janáčkově akademii múzických umění v Brně. Od roku 1951 byla pověřena přednáškami ze staré ruské literatury a literatury 19. století na filosofické fakultě v Brně, kde setrvala až do svého odchodu do důchodu. r. 1963.

Zájmy M. Koutné byly široké: jazykovědné, pedagogicko-metodické i literárněvědné. Ač ji učitelská praxe vedla k problematice vyučování slovanským jazykům, přece její odborný zájem platil spíše literární historii, a to jak české (konala řadu veřejných přednášek z tohoto oboru) a ruské, tak mezislovanské ve srovnávacím pohledu. Přínosem pro československou rusistiku jsou její studie o Kantěmirových satirách z posledních let, zvláště stať *Úloha parodie ve vývoji satirické literatury*. Bibliografie: Výběrový soupis v RočUJEP 1964, str. 103. Mimo práce tam uvedené třeba ještě připomenout: *Vědecký život v Bělehradě* (Bratislava 3, 1929, 1, str. 160); *Josef Uher*. Úvodní studie k výboru z díla (Tišnov 1940); *Eliška Krásnohorská a A. S. Puškin* (in: Ročenka Dobročinného komitétu, Brno 1947, str. 131–134); *Satirik Antioch Kantemir* (in: Fr. Wollmanovi k sedmdesátinám. Brno 1958, str. 88–99); *K otázké vztahů mezi literaturou staroruskou a česko-církevněslovanskou* (in: Sborník odpovědí na voprosy po literaturovedeníju. IV. Meždunarodnyj s'jezd slavistov, Moskva 1958, str. 10–14).

vá

Oldřich KRÁLÍK, PhDr., DrSc., řádný profesor. Narodil se 9. června 1907 v Kroměříži. Studoval na filosofické fakultě v Brně v letech 1925–1929; jeho učiteli byli F. Trávníček, S. Souček, A. Novák. Doktorát filosofie získal r. 1931; r. 1946 se habilitoval pro českou literaturu na filosofické fakultě v Brně monografií o Otokaru Březinovi. Hodnosti doktora filologických věd dosáhl r. 1958 na Karlově universitě v Praze prací ze srovnávací textologie (o V. Vančurovi, I. Olbrachtovi a P. Bezručovi). V desítiletí 1936–1946 učil na gymnasiích v Příboře, Chustu a Olomouci, od roku 1946 působí na filosofické fakultě Palackého university v Olomouci, od roku 1966 jako řádný profesor. V letech 1966–1970 byl členem vědecké rady Ústavu pro českou literaturu, od roku 1968 je hlavním redaktorem sborníku Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. V roce 1967 mu byla udělena krajská cena Petra Bezruče.

O. Králík začínal jako literární a divadelní kritik. Od habilitace se věnoval literární historii. Později vynaložil nejvíce úsilí na textologii, zejména bezručovskou a máchovskou. Do vývoje vlastní slavistiky nejvýznamněji zasáhl textovou kritikou nejstarších legend o českých světcích z 10.–11. století. Důmyslnou kombinací postupů textologických a chronologických vypracoval osobitou metodu zkoumání tvůrčího procesu a jeho zvláštností u různých básnických osobností na podkladě podrobného sledování geneze díla.

Práce o starých legendách jsou registrovány a recenzovány v *Analecta Bollandiana*. Přehled Králíkovy činnosti v této vědecké oblasti podal J. Daňhelka (LF 1967).

Bibliografie: Soupis prací Oldřicha Králíka byl publikován ve dvou svazcích, které vydala filosofická fakulta v Olomouci: *Bibliografie vědecké publikační činnosti za léta 1946–1956 a Bibliografie vědecké publikační činnosti za léta 1956–1965*.

ms

Marie KRČMOVÁ, roz. Hrabáková, PhDr., odb. asistentka filos. fak. Narodila se 24. prosince 1940 v Brně. Po absolvování brněnské filosofické fakulty, kde studovala mj. u Ohnesorga, A. Lamprechta a J. Chlouпка, našla od r. 1962 umístění v brněnské pobočce ÚJČ ČSAV zprvu jako stipendistka na studijním pobytu (do r. 1964), pak jako vědecká aspirantka (do 1969) a věd. asistentka; od prosince r. 1971 přešla na filosofickou fakultu v Brně jako odb. asistentka. V r. 1966 získala titul PhDr.

Svým pracovním zaměřením je Krčmová fonetička češtiny. Publikovala články o přizvukování jednoslabičných původních předložek ve spojení se jménem (SPFFBU

A 1964) a popsala vokalickou soustavu brněnské městské mluvy (SPFFBU A 1967). Kromě toho otiskla větší počet jazykových okének v denním tisku.

Bibliografie: Výběrový soupis prací viz v RočBU 1964–1968, str. 456.

R. V.

Mečislav KRHOVN, PhDr., CSc., odborný asistent filoz. fak. Narodil se 6. ledna 1907 v Trembovli v Polsku, nyní SSSR. Vystudoval v letech 1928–1933 češtinu, dějepis a zeměpis na filosofické fakultě v Brně. Později si rozšířil aprobaci o polštinu (1946) a ruštinu (1947). V roce 1935 byl na základě disertační práce *Polsko a Poláci v díle Jana Kollára* (1934) promován doktorem filosofie. Své literárněvědné vzdělání a vědeckou přípravu nabyl především u prof. A. Nováka. Po absolutoriu učil jako středoškolský profesor, později byl zástupcem ředitele na českých gymnasiích a učitelstevských ústavech v Novém Bohumině, ve Spišské Nové Vsi, v Lučenci a v Brně. Po druhé světové válce působil (1946–1947) jako lektor na Jagellonské univerzitě v Krakově. V letech 1948–1949 pracoval v redakci cizojazyčných slovníků při Slovanském ústavu CSAV v Praze. Později přednášel na Pedagogickém institutu v Brně (1959) a od roku 1960 na filosofické fakultě v Brně. R. 1972 odešel zde do důchodu. Odborný slavistický zájem vedl Krhouna k několikerému studijnímu pobytu v Polsku, v Rusku a na Ukrajině. V roce 1967 získal hodnost kandidáta věd o umění na základě práce *Básnické dílo Jurije Feďkovyče*. Je členem redakce časopisu *Ruský jazyk* (od roku 1954).

Pedagogická činnost M. Krhouna byla zaměřena na dějiny staré ruské literatury do 18. století, na ruský folklór a na metodiku vyučování. Ve své vědecké práci se věnuje dějinám ukrajinské a běloruské literatury, zejména vztahům ukrajinsko-ruským a bělorusko-ruským.

Bibliografie: Výběrový soupis je v RočUJEP 1964, str. 103, a v RočBU 1964 až 1968, str. 474. Mimo studie a články tam uvedené připomínáme: *Češi a počátky běloruského národního a literárního hnutí v prvním desetiletí 20. století* (SPFFBU D 1964, str. 49–57); *Jaroslav Zatloukal a Zakarpatská Ukrajina* (in: Október a ukrajinská kultura, Prešov 1968); *Náčrt vývoje běloruské literární vědy* (SPFFBU D 1971, str. 177 až 184); *Malý slovník ruských spisovatelů I–II* (Brno 1971, ve spolupráci s V. Vlašínovou).

az

Jiří KRÝSTÝNEK, PhDr., CSc., docent filoz. fak. Narodil se dne 16. ledna 1913 v Ostravě-Michálkovicích. Studoval na filosofické fakultě v Brně v letech 1932 až 1937 češtinu a němčinu (učitelé: F. Wollman, A. Novák, B. Havránek, F. Trávníček, A. Beer, J. Krejčí). Doktorátu filosofie (obor slovanská filologie a dějiny moderních literatur) dosáhl v r. 1952. V letech 1955–1960 absolvoval externí aspiranturu ze srovnávacích dějin slovanských literatur; hodnosti kandidáta filologických věd dosáhl v r. 1960. Habilitoval se roku 1962, jmenován a ustanoven docentem od 1. července 1963. Jako středoškolský profesor působil v letech 1937–1954 na různých středních a odborných školách. Od r. 1954 přešel na filosofickou fakultu v Brně jako odborný asistent na katedru slavistiky. Je členem Literárněvědné společnosti při CSAV. Dvakrát se zúčastnil kursu pro zahraniční slavisty ve Varšavě (1956, 1963), letního semináře v Sofii (1965) a semináře pro zahraniční slavisty v Jugoslávii (1968). Individuální studijní pobyty ve Wroclawi (1965, 1970) a v Sofii (1971). J. Krystýnek pracuje především v oboru mezislovanských, zvláště polsko-českých literárních vztahů a v problematice regionální literární tvorby na Moravě a českém i polském Slezsku. Zabývá se problematikou působení tzv. slovanské myšlenky v historii a literárním vývoji slovanských národů. Přednáší jednak souhrnně o slovanských literaturách, jednak o literatuře polské, bulharské a srbocharyvátské a o problematice srovnávací literární vědy slovanské.

Od roku 1970 je J. Krystýnek ředitelem Letní školy slovanských studií při filozofické fakultě UJEP v Brně.

Bibliografie: Výběrový soupis jeho prací z let 1959–1964 je otištěn v RočUJEP 1964, str. 86, a v RočBU 1964–1968, str. 467. Významnější práce do uvedených soupisů nepojaté: *Šedesát let Františka Horečky* (SlSb 52, 1954, str. 245–248); *Sto let od smrti Adama Mickiewicze* (Host do domu 1955, str. 499–501); *Emil Zegadłowicz a skupina Czartaka* (SPFFBU D 1955, str. 75–85); *Latinský protidobnerovský pamflet příborského veršovce* (SlSb 54, 1956, str. 527–532); *Ondrášovská pověst v literatuře*

české a polské (SPFFBU D 1956, str. 65–82); *K otázce regionalismu v literatuře* (SPFFBU D 1957, str. 15–32); *Slovanská idea u Antonína Marka* (in: Franku Wollmanovi k sedmdesátinám, Praha 1958, str. 100–114); *Minulost moravského Valašska v díle Čeňka Kramoliše* (in: Rodné zemi, Brno 1958, str. 445–451); *K problémům básnické tvorby Pavla Josefa Šafaříka* (SPFFBU D 1969, str. 27–37); *Literárněvědné dílo Franka Wollmana* (se soupisem prací za léta 1958–1969), (SPFFBU D 1969, str. 235–237, 240–242).

id

Václav K Ř Í S T E K, PhDr., profesor filoz. fak. UK v Praze. Narodil se 30. srpna 1918 v Ostravě. Je odchovancem brněnské filosofické fakulty, na níž působil po osvobození kratší dobu jako asistent slovanského semináře. Jeho působení v Brně skončilo odchodem do Olomouce, kde se r. 1951 habilitoval a pracoval do r. 1958 jako docent Vysoké školy pedagogické a filosofické fakulty UP. R. 1960 byl jmenován profesorem pražské University Karlovy. Zastával různé funkce akademické (mj. i děkanskou) a byl jistou dobu též v diplomatických službách.

Křístek je svým pracovním zaměřením bohemista; orientuje se k jazyku současnému. Do vědecké literatury vstoupil prací z české stylistiky, příspěvkem k analýze jazyka K. M. Čapka-Choda (LF); věnoval se též české slovo tvorbě a lexikologii, analyzoval např. expresivní rýmové dvojice slovní typu hrc-prc (in: Studie ze slovanské jazykovědy, Praha 1958).

Vlastním těžištěm Křístkovy badatelské činnosti byl výzkum mluvy profesionální a slangů; po řadě dílčích studií a sond z tohoto vědního úseku publikoval výsledky svého vědeckého snažení v knižní publikaci *Ostravská hornická mluva* (1956).

Důležitým příspěvkem k současné češtině spisovné je Křístkovy autorská spolupráce na Slovníku spisovného jazyka českého (Praha 1960–196.).

Bibliografie: Viz heslo KŘÍSTEK ve sb. *Slovanská filologie na UK*, Praha 1968, str. 335.

R. V.

Danuše K Š I C O V Á, PhDr., CSc., odborná asistentka filoz. fak. Narodila se 26. dubna 1932 v Brně. Studovala na filosofické fakultě v Brně v letech 1951–1956 ruštinu a češtinu (učitelé: F. Wollman, A. Závodský, J. Hrabák a jiní). Orientovala se na srovnávací studium slovanských literatur, především česko-ruských literárních vztahů. Této problematice je věnována její doktorská disertace *A. S. Puškin v díle Františka Táborského*, (1968) i kandidátská práce (*František Táborský v kontextu česko-ruských literárních vztahů*, 1967). Na filosofické fakultě působí od roku 1956. Je členkou literárněvědné společnosti při ČSAV. Byla na několika studijních a přednáškových cestách v zahraničí (Kavkaz – 1962, NDR a NSR – 1964, Moskva a Leninhrad – 1970).

Ve své vědecké práci zaměřuje se D. Kšicová na komparatistické studium ruské klasické literatury, především poezie a dramatu. Všimá si též problematiky ruského folklóru a jeho pronikání do českého prostředí. Intenzivně se zabývá výzkumem česko-ruských literárních vztahů 19. a 20. století, zvláště v oblasti kritiky a překladatelství. Svou pozornost soustředila zvláště na publicistickou a překladatelskou činnost F. Táborského, jak se to projevilo v cyklu jejích statí. V současné době se zabývá komparatistickým studiem ruské romantické poémy a básnickým dílem M. J. Lermontova, které zkoumá ve srovnávacím aspektu s literaturou i filosofií západní, i v poměru k literatuře české. Ve srovnávací metodě se snaží uplatňovat důsledně hledisko typologicko-srovnávací.

Bibliografie: Soupis jejích prací je otištěn v RočUJEP 1964, str. 103, a RočBU 1964–1968, str. 474. Z prací tam nezachycených: *Puškinské studie Františka Táborského* (SPFFBU D 1968, str. 63–80); *Listy F. X. Šaldy Františku Táborskému* (SPFFBU D 1970, str. 193–214); *Recepty A. S. Gribojedova v českém prostředí* (SPFFBU D 1971, str. 141–166); *Lermontov předchůdce Nietzscheovy filosofie?* (Sl 40, 1971, str. 184–203); *K některým problémům kulturní politiky SSSR a ČSR v období meziválečném* (Universitas 1972, str. 29–36).

id

Josef K U R Z, PhDr., DrSc., profesor filoz. fak. UK v Praze. Narodil se 3. února 1901 v Praze. Zemřel 6. prosince 1972. Románskou a slovanskou filologii studoval na filo-

sofické fakultě UK v Praze (u F. Pastrnka, J. Zubatého a jiných), kde získal i doktorát filosofie (1924). V letech 1931–1935 působil jako lektor českého jazyka a literatury na universitě ve Varšavě, v letech 1935–1945 byl členem kanceláře Slovníku jazyka českého ČAVU v Praze. R. 1939 se habilitoval na UK v Praze a r. 1945 byl jmenován řádným profesorem slované jazykovědy na filosofické fakultě university v Brně. Zde působil 11 let; v r. 1956 byl povolán na filosofickou fakultu UK v Praze, kde působil až do r. 1969, kdy odešel do důchodu. Byl mimořádným členem ČAVU od r. 1948 a dopisujícím členem Královské české společnosti nauk od r. 1946 (do splynutí obou institucí v jednotnou ČSAV r. 1952), od r. 1965 je dopisujícím členem Jiho-slovanské akademie věd a umění. Vyvíjel vždy rozsáhlou činnost vědecky organizační jako člen a předseda mnoha vědeckých institucí a orgánů a jako redaktor četných jednotlivých publikací a periodik (např. *Slavie*, *Byzantinoslavie*, řady *Slavica Pragensia* aj.). Za své životní zásluhy v oboru slované filologie byl vyznamenán r. 1963 bulharským státním řádem Cyrila a Metoděje I. stupně.

J. Kurz je slavista širokého tematického záběru; jeho vědecké zájmy se soustřeďují převážně do dvou ohnisk: je to paleoslovenistika a dějiny slavistiky. V oblasti paleoslovenistiky, kterou pěstoval široce filologicky, věnoval pozornost především problematice starých památek, jejich textové kritice, filologickému rozboru a edicím. Prací z tohoto vědního úseku – příspěvkem k Zografskému evangeliu vstoupil do vědecké literatury (LF 1923) a k památce se ještě vrátil zevrubným pojednáním, které vycházelo na pokračování v *Slavii* (1930–1932). Trvale se do dějin paleoslovenistiky zapsal jako editor *Assemanova kodexu* (I. díl – fototypicky – s Josefem Vajsem, Praha 1929, II. díl, přepis cyrilicí, samostatně r. 1955). K poznání staroslověnského a církevněslovanského písemnictví i jejich rukopisného bohatství přispěl statemi o *Životě Konstantinově* a *Životě Metodějově* (in: *Fraku Wollmanovi k sedmdesátinám*, Praha 1958; in: sb. T. Lehra-Splawinského, Kraków 1963; in: *Byzantini-sche Beiträge*, Berlin 1964) a o charvátsko-hlaholském zlomku žaltáře, nalezeném v Emauzském klášteře (CNM 1952; Sl 1952).

Ze zájmu o mluvnickou stavbu staroslověňštiny vytěžil Kurz především rozsáhlou rozpravu o členu (*ByzSlav 1937–1938, 1939–1946*) a k této problematice se vrátil ještě několikrát statemi kratšími (*Ezik a literatura 1962*; in: *Issledovanija po sintaksisu staroslavjanskogo jazyka*, Praha 1963). Pojednal dále o nominativu zájmena osobního 3. osoby (LF 1940), o infinitivu a větách s *da* (*BullŮRJL 1968*), o tvarech zájmen *iže* (LF 1930) a čsto (*Sbornik slavistických prací věnovaných IV. mezinárodnímu sjezdu slavistů v Moskvě*, Praha 1958), o pravopisu předpon a rekompozici (in *MNĚMA*, Praha 1926; *ZslPh 1947*; *Sl 1971*), o některých tvarech participia praes. act. (*Sl 1956*) a o jejich syntaxi, zejména o spojování participiálních konstrukcí přechodníkových s verbem pomocí *a*, i atp. (in: *K historickosrovnávacímu studiu slovanských jazyků*, Praha 1958; *RĚS 1964*), o imperativu (*BullŮRJL 1966*) aj. Do lexikografie staroslověňštiny zasáhl jako hlavní redaktor a hlavní koordinátor velkého *Slovníku jazyka staroslověnského*, který vydává ČSAV (v sešitech od r. 1958).

Další okruh paleoslovenistických prací Kurzových tvoří příspěvky charakterizující staroslověňštinu jako celek, načrtávající kulturněhistorické pozadí cyrilometodějské mise a vůbec staré církevněslovanské knižní vzdělanosti, jako třeba pojednání o překladačské činnosti Metodějově (Apoštolát Cyrila a Metoděje 1936) a o významu činnosti Cyrila a Metoděje pro dějiny slovanské kultury (*Sl 1963*), o církevní slovanštině jako mezinárodním kulturním jazyce Slovanstva (in: *Československé přednášky pro IV. mezinárodní kongres slavistů v Moskvě*, Praha 1958), o staroslověnských základech naší písemné vzdělanosti (in: *Slovanství v českém národním životě*, Brno 1947) atp. Programové a metodologické zaměření mají jeho úvahy o balkanologickém aspektu studia staroslověňštiny (in: *Romanoslavica*, 1966; in: *ĚtBalkTchéc*, 1967). Htutnou syntézu svých názorů na staroslověňštinu uložil Kurz do knižní *Učebnice jazyka staroslověnského* (Praha 1969).

Na úseku dějin slavistiky přitahuje Kurzův zájem stále znovu období jejich novodobých počátků v první polovině 19. století, zvl. velké zjevy Josefa Dobrovského (*Sl 1954*), Pavla Josefa Šafaříka (*Sl 1961*; *SlavPrag 1962*) a Vuka Stefanoviće Karadžiče (*SlavPrag 1964*). Druhým ohniskem Kurzova vědeckého zájmu o dějiny slavistiky je období jagičovské a sám jeho hlavní reprezentant Vatroslav Jagić, jemuž věnoval několik studií (in: *Pražská universita moskevské universitě*, Praha 1955; in: *Beiträge zur Geschichte der Slavistik*, Berlin 1964; *ZSl 1971*) a k jehož poznání přispěl i publikováním části jeho korespondence, Vedle toho napsal na čtyři desítky

medailónků a nekrologů dalších slavistů činných v posledních sto letech; v některých případech jsou to rozsáhlé a zasvěcené analýzy vědeckého díla i s úplnou badatelovou bibliografií — např. u K. Horálka, F. Pastrnka, V. Vondráka, M. Weingarta nebo J. Zubatého.

Metodologicky navazuje J. Kurz na dobré tradice přesné filologické práce v linii V. Jagič, F. Pastrnek.

Bibliografie: L. Řeháček, *Bibliografický soupis vědeckých prací prof. PhDr. Josefa Kurze, DrSc., s přehledem jeho činnosti*, Praha 1968. Viz též heslo KURZ v ČsPr, str. 273—275, kde je kromě jeho prací vlastních uvedena i další literatura o něm. K ní srov. nověji R. Večerka (in: *Studia paleoslovenica*, Praha 1971, str. 7—16).

R. V.

Karel K Y A S, lektor lužickosrbského jazyka a literatury. Narodil se 12. října 1881 v Brně. Zemřel 10. listopadu 1958. Studoval od roku 1900 na právnické fakultě a již zde se živě zajímal o slovanství a Slovanstvo. Když byl v Praze r. 1907 založen Česko-lužický spolek „Adolf Černý“, stal se Kyas jedním z jeho prvních členů. V r. 1928 byla v Brně ustavena odbočka tohoto spolku; Kyas byl jejím dlouholetým místopředsedou a od roku 1938 předsedou. Jako právník působil na různých místech na Moravě a ve Slezsku.

Významné bylo zejména jeho působení v Hlučíně, kde byl v letech 1920—1926 přednostou okresního soudu. Je to první období jeho badatelské a publikační činnosti, která se sice ještě netýká Lužice, ale v níž jsou již zřejmé jeho slovanské zájmy. V řadě statí snažil se dokázat slovanský charakter kraje, který byl po 150 let součástí Pruska. Od roku 1926 působil K. Kyas jako vrchní soudní rada v Brně až do svého odchodu do důchodu v r. 1941.

Návrat do Brna znamená i počátek vlastní badatelské činnosti Kyasovy v oboru sorabistiky. Současně Kyas také překládal verše i povídky klasiků lužickosrbské literatury, a zejména lužickosrbská dramata, jichž přeložil celkem 28 (z toho se dochovalo v jeho pozůstalosti 21 rukopisných překladů). Po dosažení lužickosrbské kulturní autonomie v r. 1949 nabyla Kyasova sorabistická činnost na rozsahu a intenzitě. Spolupracoval s lužickosrbskými institucemi a publikoval v lužických odborných časopisech.

Bibliografie: *Staré české pozemkové knihy v Hlučíně* (Věstník Matice opavské 28, 1922, str. 60—61); *Sněm v Dolním Benešově* (Věstník Matice opavské 29, 1923, str. 125—128); *Hlučinské psané písně* (Věstník Matice opavské 31—32, 1925—1926, str. 53—56); *Hlučinská jména* (Věstník Matice opavské 33—34, 1927—1928, str. 28—32); *Staré tratě v Hlučíně* (Věstník Matice opavské 33—34, 1927—1928, str. 54—61); *Hlučinské rybníky* (Věstník Matice opavské 37, 1931, str. 243—245); *Autor hanácké opery* (Řád 8, 1942, str. 479—481); *Druhá hanácká opera* (Řád 9, 1943, str. 373—375); *Opera Tragica P. Alana Plumlovského* (Řád 10, 1944, str. 162—163); *Lužičané v Olomouci* (Létopis Institutu za serbski ludosyt 1955, str. 222—226); *Lačanskej basni delnjolužiskeho humanisty Wjacława Kriegera* (Létopis Institutu za serbski ludospyt A 3, 1955, str. 227—235); *Querella Budissinae z léta 1585* (Létopis Institutu za serbski ludospyt A 3, 1955, str. 236—238).

jk

Arnošt L A M P R E C H T, PhDr., DrSc., řádný profesor filoz. fak. Narodil se 19. října 1919 ve Štítně u Opavy. Po absolvování brněnské filosofické fakulty, kde studoval slovanskou filologii (češtinu a ruštinu) mj u F. Trávníčka, V. Machka a B. Havránka, byl po několik let zaměstnán jako středoškolský profesor, od r. 1950 pak působí nepřetržitě na filosofické fakultě brněnské university postupně jako asistent, odborný asistent, od r. 1957 jako docent a od r. 1962 jako profesor. V r. 1950 získal titul PhDr., v r. 1955 vědeckou hodnost CSc. (po interní vědecké aspirantuře) a roku 1970 hodnost DrSc. Po dobu svého působení na fakultě zastával řadu akademických funkcí, mj. též funkci prorektora UJEP. Je externím vedoucím brněnské odbočky ÚJČ ČSAV, členem kolegia jazykovědy ČSAV, Československého komitétu slavistů, členem redakční rady Slova a slovesnosti a jazykovědné rady Sborníku prací filosofické fakulty brněnské university.

Svým pracovním zaměřením je A. Lamprecht bohemista širokého srovnávacího záběru slavistického, a někdy až indoevropského. Do vědecké literatury vstupoval

jako dialektolog českého jazyka příspěvkem k historické dialektologii opavské (SlSb 1951) a tuto vědní disciplínu vzdělává intenzivně v celém svém dalším badatelském díle. Na základě vlastního terénního průzkumu poznal přímo velkou část moravských dialektů, zejména severních a východních, a publikoval jejich promyšlené popisy celkové nebo dílčí v plánu synchronním; pojednal např. o nářečí v okrajových obcích Hlučínska (SlSb 1951), přispěl k problematice jazykového zeměpisu lašského (in: Adolfu Kellnerovi, Opava 1954), načrtl diferenciaci moravskoslovenských nářečí a vyšetřil jejich vztah k českému národnímu jazyku (SPFFBU A 1954), napsal pojednání o disimilačním střídání koncovek -ach, -och v lašských nářečích (SlSb 1954), o jejich fonologickém systému (SlavPrag 1963) a vrátil se k nim konečně ještě celkovou jejich charakteristikou (SaS 1955); pak přesunul svůj zájem k nářečím na pomězi laško-východomoravském a popsal hláskový systém obcí Veřovice a Spálov (in: Rodné zemi, Brno 1958), charakterizoval jazykovou situaci na širším Ostravsku (in: Dějiny českého jazyka ve Slezsku a na Ostravsku, Ostrava 1967) atp. Vyvrcholením jeho výzkumů současných moravských dialektů jsou zatím knižní publikace *Středoopavské nářečí* (Praha 1953) a *Slovník středoopavského nářečí* (Ostrava 1963), v nichž je nářečí rodné Lamprechtovy oblasti zachyceno po všech stránkách — hláskové, mluvnické i lexikální.

Vedle dialektologických studií synchronně popisných se zabral Lamprecht i do řešení složitých otázek české dialektologie historické např. v stati o ztrátě měkkostní korelace a jejím odrazu v našich nářečích (NR 1962), ve studii o chronologii některých fonologických změn v lašských nářečích (in: *Miscellanea linguistica*, Ostrava 1971) a v článku o vývoji českého hláskového systému se zvláštním zřetelem k nářečím na Moravě a ve Slezsku (SaS 1956).

O moravské dialektologii napsal přehledné pojednání s Janem Chloupkem (SMM 1961).

Nemalou částí své vědecké produkce však A. Lamprecht daleko překračuje hranice českého jazykového území — např. v teoretické úvaze o přechodných dialekttech a jejich významu pro poznání vzájemných vztahů slovanských jazyků (in: *Československé přednášky pro VI. mezinárodní sjezd Slavistů*, Praha 1968) nebo pojednáními o vlivu jazyka na jazyk (Sl 1953; SPFFBU A 1958); k těmto obecně a teoreticky koncipovaným článkům přirazuje se konkrétní jazyková studie o česko-německých jazykových konvergencích (in: *Deutsch-tschechische Beziehungen im Bereich der Sprache und Kultur*, Berlin 1965). Z mimobohemistické oblasti zaujal Lamprecht vývoj hláskového systému polského jazyka (SPFFBU A 1957) a vůbec celé západoslovenské oblasti (in: *Československé přednášky pro IV. mezinárodní sjezd slavistů v Moskvě*, Praha 1958), fonologický vývoj praruštiny (SPFFBU A 1968) i praslovanštiny (SPFFBU A 1956). Z důvěrné znalosti slovanského fonologického systému a jeho nářeční dynamiky vzešel Lamprechtův návrh hláskoslovného dotazníku pro slovanský jazykový atlas (Sl 1959) a další poznámky k tomuto chystanému dílu (VJa 1961, 1962). Z komparatistické oblasti slovanské řešil dále Lamprecht problém vztahu mezi fonologickým a morfologickým systémem v slovanských jazycích (in: *Československé přednášky pro V. mezinárodní sjezd slavistů v Sofii*, Praha 1963) a celkovou otázku vzniku a diferenciacie slovanských jazyků (SPFFBU A 11, 1963; spolu s M. Čejkou) i speciálněji postavenou otázku o slovanské jazykové jednotě v období příchodu Konstantína a Metoděje na Velkou Moravu (in: *Magna Moravia*, Praha 1965; spolu s M. Čejkou). Do dávné jazykové prehistorie zasáhl konečně články o vztahu ide. jazyků k větvi ugro-finské (SPFFBU A 1955) a obecněji k jiným jazykovým rodinám vůbec (SaS 1967; spolu s A. Erhartem); vycházel přitom zejména z analýzy slovní zásoby a především tzv. základního slovního fondu, jemuž kromě toho věnoval několik článků dalších (opírají se o výsledky své rukopisné kandidátské disertace).

Jestliže Lamprecht na jedné straně jako dialektolog překračoval hranice českého národního jazyka, překračoval na druhé straně hranice dialektologie a zkoumal — z hlediska vývojového — český národní jazyk jako celek. Projevil se tu zase především jako fonolog řadou speciálních studií, která vyvrcholila syntetickou knižní monografií *Vývoj fonologického systému českého jazyka* (Brno 1966, 1968²). Vedle prací z historické fonologie češtiny psal o jazykových předpokladech vzniku našich národních jazyků (Sl 1953), o některých vývojových perspektivách českého jazyka SaS 1962; spolu s J. Chloupkem a J. Vaškem), o vztahu spisovného jazyka a nespisovných útvarů v češtině (JazŠt 1963) apod. Pro potřeby posluchačů bohemistiky vydal spolu s D. Šlosarem *Vývoj českého hláskosloví a tvarosloví*. Tito autoři spolu

s J. Bauerem zpracovali novou verzi nazvanou *Vývoj mluvnického systému českého jazyka* (Praha 1965, 1970²).

Metodologicky vychází A. Lamprecht ze strukturního pojetí jazyka a z fonologických principů Pražské školy, které tvořivě domýšlí a rozvíjí.

Bibliografie: Výběrový soupis prací viz RočUJEP 1964, str. 95, 96, 98–99; RočBU 1964–1968, str. 451. Viz též heslo LAMPRECHT v ČsPr, str. 278–279. Z dalších jeho prací, tam již nezachycených, uvádíme ještě: *Jak vznikl název obce Stittiny u Opavy* (SlSb 1959, str. 535–536); *Nářečí obce Branice a chronologie některých fonologických změn v slezskomoravských (lašských) nářečích* (in: *Miscellanea linguistica*, Ostrava 1971, str. 41–51).

R. V.

Zdenka LEONOVICHOVÁ, odb. asistentka ped. fak. Narodila se 18. dubna 1921 v Radslavicích, okr. Vyškov. Vysokoškolská studia zakončila na filosofické fakultě v Leningradě r. 1961, obor slovenská filologie (jejími učiteli byli Larin, Maslov, Jakubinská, Obolevič, Bjalič, Sokolov, Makogoněnko). V r. 1968 rozšířila svoji aprobaci o obor ruský jazyk na filosofické fakultě UJEP v Brně. Od r. 1950 působila jako odb. asistentka na katedře slovenské filologie na Státní leningradské universitě. Od r. 1967 pracuje jako odborná asistentka na oddělení ruského jazyka a literatury katedry jazyků na pedagogické fakultě UJEP v Brně. Je členkou Mezinárodní asociace učitelů ruského jazyka a literatury. Od r. 1970 studuje jako externí aspirantka na Státní leningradské universitě.

Hlavním zájmem Z. Leonovičové je metodika výuky cizích jazyků, zejména výuka českého jazyka pro Rusy a ruského jazyka pro Čechy. Zvláštní pozornost věnuje lexikologii ruského jazyka ve vztahu k češtině (*Stilčeskoje ispolzovanie germanizmov v trilogii M. Pujmanovoj*) (in: *Issledovanija po estetike i stilistike chudožestvennoj literatury*, Leningrad 1964, str. 129–138; *K voprosu o perevode proizvedenij V. I. Lenina na slavjanskije jazyki*, Vestnik leningradskogo universiteta 1970, str. 168 až 182; spoluautorka), zajímá se hlavně o interferenční jevy (*Češskije vozvratnyje glagoly s časticej „si“ i ich sootvetstvija v russkom jazyke*, in: *Slavjanskoje jazykoznanije*, Leningrad 1962, str. 149–164).

Bc

Jiří LEVÝ, PhDr. a DrSc., docent filos. fak. Narodil se 8. srpna 1926 v Košicích. Zemřel 17. ledna 1967 v Brně. Po středoškolských studiích absolvoval filosofickou fakultu v Brně, kde složil r. 1950 státní zkoušku z angličtiny a češtiny (již před tím zde dosáhl doktorátu filosofie). Jeho učiteli byli mj. K. Štěpáník, F. Wollman. Pak působil Levý jako odborný asistent a později docent na katedře anglistiky v Olomouci, od února r. 1964 na katedře české literatury a literární vědy v Brně. R. 1957 obhájil kandidátskou práci *Základní problémy teorie překladu*, r. 1964 doktorskou disertaci *Problémy srovnávací versologie*. V lednu r. 1966 byl navržen za řádného profesora. Za přednáškovým a studijním účelem navštívil SSSR, Polsko, Anglii, Francii a NSR. V zahraničí též publikoval (SSSR, NSR, Nizozemí).

Literárně činný byl J. Levý od roku 1957. Hlavní oblast jeho práce tvořila teorie překladatelství (uplatnil se i organizačně v překladatelské sekci Svazu čs. spisovatelů) a teorie literatury; zde začal problematikou verše (v níž uplatňoval srovnávací zřetel), ale postupně se dopracoval k širším otázkám, týkajícím se zejména významové a syžetové výstavby literárního díla. Opíral se přitom o nové exaktní metody výzkumu a samostatně je rozvíjel. Tím se přiřadil k mezinárodním snahám o využití exaktních metod v literární vědě, majícím přispět k přesnější charakteristice a hodnocení literárního díla. Průkopnické práce Levého v této oblasti si vyžadují upřesnění a rozvíjení. Neméně významné byly jeho studie informující naši odbornou veřejnost o západní literární vědě, avšak orientující hlediska a výchozí kritéria musí v nich čtenář hledat s velkou pozorností, protože nejsou zřetelně vyslovena.

Obě uvedené větve práce Levého mají pro slavistiku především metodický význam, neboť se zabývají obecnými literárněvědnými otázkami. Čistě slavistickou problematikou se Levý zabýval v několika státech versologických.

Bibliografie: Úplný soupis prací Levého až do jeho smrti v ČL 15, 1967, 274 n. Posmrtně vyšly dva knižní výběry z jeho prací: *Bude literární věda exaktní vědou?* (Praha 1972), kde je podán průřez jeho činností v oboru literární teorie, a *Paralipomena* (Brno 1971), přinášející cizojazyčné stati vyšlé většinou v zahraničí.

†.

Ljubov LÍZALOVÁ (roz. Jermolajevová), odb. asistentka filos. fak. Narodila se 14. května 1937 ve Pskově v SSSR. Po provdání za československého státního příslušníka přestěhovala se (r. 1957) z SSSR do Brna a studovala na filosofické fakultě UJEP obor ruština – angličtina (1957–1962). Po absolutoriu zůstala ve svazku katedry rusistiky, zprvu jako asistentka (1962–1965), poté jako lektorka (1965 až 1969), od 1. ledna 1970 byla ustanovena odb. asistentkou.

Jako rodilá Ruska byla Lízalová od počátku živě zaměřena na pedagogickou práci – výuku praktické ruštiny, a to se zvláštním zřetelem ke zvukové stránce ruského mluveného projevu. Působila několikrát jako vyučující na krátkodobých kursech ruštiny, např. v Rakousku, v poslední době uskutečnila dlouhodobý pobyt jako rusistka na slovanském semináři university v Hamburku. Pro potřebu studentů sestavila instruktivní a potřebná skripta *Konverzační texty z ruštiny pro posluchače III. ročníku filosofické fakulty, obor ruština* (Brno 1968). Všimla si soustavně jazykových poklesků našich mluvčích při ruských projevech a shrnula své předběžné poznatky v cenném příspěvku (Brněnský učitel, časopis Městského pedagogického střediska, Brno 1967–1968). V poslední době je předmětem jejího zájmu především problematika větné intonace a speciální otázky německo-ruských responzí (sestavila též učební texty pro potřebu neslovanských posluchačů-rusistů).

Bibliografie: Viz RočBU 1964–1968, str. 471.

R. M.

Jaroslav LUDVÍKOVSKÝ, PhDr., řádný profesor klasické filologie a pozdější latinské literatury, od 1. září 1966 vedoucí vědecký pracovník na filosofické fakultě v Brně. Narodil se 4. června 1895 ve Střelských Hořticích, okr. Strakonice. Na filosofické fakultě UK v Praze studoval klasickou filologii v letech 1914–1918. Aprobace z latiny a řečtiny dosáhl r. 1919, doktorát filosofie získal r. 1920 v Praze. Habilitace z klasické filologie na UK v Praze r. 1926. Jako středoškolský profesor působil v letech 1920–1928, r. 1928 byl jmenován mimořádným profesorem klasické filologie v Bratislavě, řádným profesorem tamtéž od roku 1934. V letech 1937–1938 byl děkanem filosofické fakulty University Komenského. Od roku 1939 působí na filosofické fakultě v Brně. Je členem Jednoty klasických filologů, Literárněvědné společnosti při ČSAV, Společnosti přátel starožitnosti, Musejního spolku v Brně, dále členem redakce Listů filologických a Spisů filosofické fakulty UJEP. Byl vyznamenán Vlčkovou cenou 1936 za spis *Dobrovského klasická humanita*, dále Zlatou medailí University Komenského, UJEP a Vysoké školy veterinární v Brně. Je nositelem Řádu práce od r. 1969. Byl rovněž řádným členem Učené společnosti Šafaříkovy v Bratislavě od r. 1929, mimořádným členem České akademie věd a umění od r. 1938, dopisujícím členem Královské české společnosti nauk od r. 1937 – až do jejího zrušení.

S vlastní klasickou filologií spojuje J. Ludvíkovský od začátku studium antických tradic. S tím souvisí vedle prací komeniologických zejména studia kristiánovské, dále spolupráce na Staroslověnském slovníku ČSAV (od r. 1956), členství v Komisi pro soupis a studium rukopisů při ČSAV.

Bibliografie: Celkovou charakteristiku působení J. Ludvíkovského podala J. Nechutová v LF 1965, str. 365–371, a R. Turek ve Zprávách Společnosti přátel starožitnosti, 1970, str. 30–35. Soupis prací Jaroslava Ludvíkovského do roku 1965 je otištěn ve SPFFBU E 1965, str. 9–20. Z pozdějších prací, do tohoto soupisu nepojatých, se týkají slavistiky: *Antika a česká vzdělanost od husitství do Bílé hory*. Problémy a úkoly (in: Humanistická konference, Praha 1966, str. 5–35); *Kristián či Radim?* (ČLit 1967, str. 518–523); *Antická a renesanční idea smíšené ústavy u J. A. Komenského* (SPFFBU E 1967, str. 195–210).

jk

Josef MACŮREK, PhDr., DrSc., Dr.h.c., řádný profesor filos. fak., člen korespondent ČSAV. Narodil se 31. března 1901 v Chomýži u Holešova. Maturoval na kroměřížském gymnasiu. Svá vysokoškolská studia historie konal na filosofické fakultě Karlovy university v Praze u profesorů J. Pekaře, V. Novotného, L. Niederla a J. Bidla. Od svých pražských učitelů, z nichž jej nejvíce ovlivnil Jaroslav Bidlo, odnesl si četné podněty pro svou vědeckou práci. Z Bidlova popudu studoval J. Macůrek na četných zahraničních universitách: ve stud. roce 1923/1924 v Bukurešti, ve stud. roce 1926/1927 ve Lvově a ve Varšavě a v letech 1929–1930 na universitách v Paříži a v Rennes. Svým usilovným studiem získal široký rozhled po současné

evropské slavistice. Vysokoškolská studia doma i v zahraničí spojoval J. Macúrek s houbzvatným a plodným badáním v listinných a rukopisných fondech domácích i zahraničních archivů a knihoven; shromáždil si obsáhlou sbírku fotokopii pramených dokumentů, čítající několik desítek tisíc snímků a prepisů. Prostudoval vídeňské, budapešťské, sedmíhradské, bukověšťské, jasské, polské, švédské, německé a pařížské archivní fondy k dějinám států a národů ve střední, jihovýchodní a východní Evropě pro období od 12. do 17. století, dále pro problematiku národního obrození a k dějinám slavismu v 19. století. Od r. 1945 podnikal J. Macúrek se svými spolupracovníky a žáky vyčerpávající heuristické výzkumy v českých a slovenských archivech. Na rozdíl od svých pražských učitelů, v jejichž studiích a pracovních metodách převažoval cit pro jedinečnost historického jevu, faktu, v Macúrkových studiích se postupně prosazovalo syntetické hledisko integrálního vývoje slovanské části Evropy v jejím celku. U J. Macúrka převažuje smysl pro teoretickou stránku zkoumání historického procesu, převažuje koncepčnost dějin slovanských národů a národů střední Evropy a jejich místa v dějinách evropských a světových. Macúrkoovo dílo chronologicky zaujímá celé období feudální (od 9. století) a značnou část epochy kapitalismu, nových, ba nejednou i nejnovějších dějin.

Svou publikační činnost zahájil J. Macúrek studiem česko-rumunských a slovansko-rumunských vztahů. Studoval rumunské vlivy v Karpatech *Topografia românească in Moravia și Slovacia* (Bulletinul geografiei I, 1924) vliv české reformace a husitství a jeho význam v rumunských dějinách *La date de l'apparition de la „Psaltirea Șcheiană“ roumaine* (Revue historique du Sud-Est Européen, I, 1924); *Husitství v rumunských zemích* (ČMM 51, 1927); *Husitismul in România* (Revista istorică 14, 1928); *Vlivy byzantsko-slovanské v dějinách rumunského národa* (ČNM 104, 1930); *Husitství a rumunské země* (in: Co daly naše země Evropě a lidstvu, Praha 1940); dále studoval dějiny rumunského národa (*Rumunsko ve své minulosti a přítomnosti*, Praha 1930); *Zjednotenie Rumunov* (Praha, s. d. [1929]); *Alexander Ypsilanti* (in: Tvůrčové dějin IV, Praha 1936); *Alexander Cuza* (ibidem); *Rumunsko. Dějiny* (in: OSNND) aj. Bohatství archivů a knihoven (zvláště sedmíhradských) pro české národní dějiny a pro dějiny vzájemných česko-rumunských vztahů objevoval pro historickou vědu ve svých průkopnických pracích *Prameny k dějinám československým v archivech a knihovnách sedmíhradských* (VKČSN 1924, Praha 1925), *Nové příspěvky k dějinám československým z archivů a knihoven sedmíhradských* (VKČSN 1926), *Z rumunských archivů* (Časopis archivní školy 6, 1928) aj. Zvláště plodné je Macúrkoovo tvůrčí úsilí při studiu československo-rumunských vztahů. Uvedme tu alespoň jeho nejvýznamnější práce: *Rumänische Fürsten als Gäste in Böhmen-Unbekannte Dokumente* (Prager Presse 5. 5. 1929), *Michal der Tapfere und die böhmisch-schlesischen Stände am Ende des 16. Jhdts.* (Revista istorică romană 2, 1931); *Die tschechische Politik u. die Rumänien in der sechziger und siebziger Jahren des neunzehnten Jahrhunderts* (Prager Rundschau 7, 1937).

Zvláštní místo v tvůrčím úsilí J. Macúrka zaujímá otázka valašská na Slovensku, v Malopolsku a v západních Karpatech. Na základě výzkumů v archivech a v knihovnách v Budapešti, v Polsku, na Slovensku a v českých zemích zahájil r. 1952 početnou řadu časopiseckých úvah (SPFFBÚ, SlSb, Valašsko, SHS) o problematice valašské kolonizace v západních Karpatech v 15.–18. století. Toto vyčerpávající studium dovršil pramenně široce fundovanou monografií *Valaši v západních Karpatech v 15. až 18. století. K dějinám osídlení a hospodářsko-spoolečenského vývoje jižního Těšínska, jihozápadního Polska, severozápadního Slovenska a východní Moravy* (Ostrava 1959). J. Macúrek tu přispěl k osvětlení složité, dřívější historiografií zjednodušené a deformované problematiky, nejednou vnitřně protikladné, problematiky přechodu od feudalismu ke kapitalismu v této diferencované oblasti střední Evropy. Svůj výzkum v oblasti československo-rumunských vztahů uzavírá J. Macúrek syntézou *Češi, Slovinci a Rumuni v minulosti*, k níž jednotlivé studie publikoval v SIPř r. 1966 a 1968.

Souběžně se svými rumunistickými studii rozvíjel J. Macúrek svá studia polonistická, ukrajnistická, hungaristická a studium problematiky východních Slovanů.

Velmi plodná byla Macúrkoova publicistická činnost v oblasti polonistické a studia česko-slezsko-polských vztahů. Politiku českých stavů a historickou funkci česko-polských smluv podává J. Macúrek na širokém pozadí habsbursko-polských politických a mocenských zápasů 16. a 17. století. Jeho práce *Dozvuky polského bezkráloví z r. 1587* (Praha 1929), *Diplomatické posláni Jana Druckera v Polsku v r. 1591* (VKČSN 1929, 1930), *Zápas Polska a Habsburků o přístup k Černému moři na sklonku 16. sto-*

letí (Praha 1931) jsou přínosem pro poznání obecných dějin a dějin evropské diplomacie. J. Macúrek — zanícený bojovník na poli československo-polské spolupráce — věnoval historickým kořenům vzájemných vztahů a vývojových souvislostí (a v tomto rámci úloze Slezska a Moravy) četné studie, uveřejněné v ČSSR (ČMM, SISb, SHS, SPFFBU aj.) a v Polsku. Pro teoretické novátorství a metodologickou zralost jsou Macúrkovy studie o česko-polské spolupráci stále aktuální. To platí v plném rozsahu o jeho monografii *České povstání r. 1618–1620 a Polsko* (Brno 1937). K této problematice se J. Macúrek ještě nejednou vrátil po r. 1945. Podobně jako syntézu *Dějiny Maďarů a uherského státu* (Praha 1934), již následovaly dílčí studie k jednotlivým otázkám a osobnostem uherských dějin, chystal se J. Macúrek připravit a zpracovat syntézu dějin polského národa a dějin východních Slovanů. Tragické důsledky Mnichova, nacistická okupace a zavření českých vysokých škol krutě zasáhly rozlet Macúrkovy tvůrčí vědecké publicistiky. Přesto však právě v této době dozrávala Macúrkova koncepce dějin polského národa a zvláště koncepce dějin východních Slovanů. Obě syntézy, jejichž potřeba se po r. 1945 pocítovala přímo naléhavě, vyšly rychle za sebou po osvobození: trojdílné *Dějiny východních Slovanů I–III* (r. 1947) a *Dějiny polského národa* (1948). Oběma syntézám předcházelo *Dějepisectví evropského východu* (Praha 1946), v němž J. Macúrek odmítl pokusy odsouvat slovanské dějiny, zvláště dějiny Ruska a východních Slovanů do prostoru zvláštního, nejednou mimo-evropského. Dějiny národů této části Evropy traduje jako integrální součást obecných dějin evropských.

Léta 1945–1948 tvoří jistý přerod v Macúrkově badatelské dráze. Realita Mnichova, nacistického jha a národního utrpení, realita druhé světové války, národné osvobozenécké boje a konečné osvobození naší vlasti Rudou armádou byly tu faktory rozhodujícími. J. Macúrek opouští tradiční metodologii oficiální československé historiografie třicátých let. Podstupuje zápas o monistické pojetí dějin evropských a krok za krokem se přibližuje k dialektickému chápání historických jevů v kontextu dějinné totality. Za nových podmínek se přímo bouřlivě rozvíjí bohatá a všestranná Macúrkova tvůrčí individualita, a to jak na poli vědeckovýzkumné práce, tak na úseku organizačním, pedagogickém, přednáškovém, publicistickém a popularizačním. Ve spolupráci se svými prvními žáky začal budovat samostatný seminář slovanských dějin, od r. 1957 samostatnou katedru slovanských, středoevropských dějin a dějin Blízkého východu. Byl iniciátorem a organizátorem četně navštěvovaných univerzitních extensí, z nichž vznikly publikace *Slovanství v českém národním životě* (Brno 1947), *Morava v českém státě* (Brno 1948), *Slezsko, český stát a česká kultura* (Opava 1946). Z Macúrkovy iniciativy vznikla řada významných vědeckých programů různých vědeckých institucí, rozvinula se činnost mezinárodních (československo-polské a jiných) komisí a došlo k upevnění československo-polských, československo-maďarských, československo-rumunských a československo-sovětských vědeckých vztahů a spolupráce vědců slavistů. J. Macúrek publikoval desítky studií, úvah a prací, z nichž mnohé představují objemné knižní publikace. Výsledkem dlouholetého vědecko-výzkumného úsilí J. Macúrka, jeho početných žáků a dalších spolupracovníků je syntéza dějin česko-polských vztahů *Češi a Poláci v minulosti I, II* (Praha 1964, 1967), realizovaná na půdě ČSI ČSAV. Toto dílo svou koncepcí, metodickým zpracováním a teoretickým východiskem je jedinečné jak v naší, tak ve světové historiografii.

Řada Macúrkových dílčích příspěvků, publikovaných v českých a v slovenských časopisech, a dva svazky jeho úvah o dějinách česko-slovenských vztahů a o funkci Moravy v nich — *České země a Slovensko ve století před Bílou horou* (Praha 1958, ediční spolupráce Miloše Rejnuše) a *České země a Slovensko 1620–1750* (Brno 1969) — jsou po stránce metodické, faktografické a teoretické významným přínosem soudobé české historiografie k poznání vzájemné spolupráce a vzájemných historických souvislostí dvou nejbližších západoslovanských národů. J. Macúrek podnítl práci na čtyřsvazkové edici *Magnae Moraviae Fontes Historici*, za Macúrkovy redakční a autorské spolupráce vyšla *Magna Moravia* (Praha 1965) zkoumající velkomoravskou problematiku poprvé komplexně z hlediska různých vědních disciplín.

Mezinárodně uznáván, zvláště sovětskými historiky (L. L. Holobucká), je Macúrkův přínos ke studiu vlivů české listiny na instituci listiny ukrajinské, moldavské a rumunské.

O problematice přechodu od feudalismu ke kapitalismu ve střední Evropě přednášel J. Macúrek společně s Arnoštem Klímou na X. světovém kongresu historických věd ve Stockholmu (r. 1960).

V rozsáhlé Macůrkově bibliografii setkáváme se s úvahami o otázkách počátků a procesu národního obrození, o problematice revolučního roku 1848 u nás a ve střední Evropě, s úvahami o významu díla Dobnerova, Dobrovského, Palackého, Havlíčkova, Riegrova, o mezinárodním ohlasu a významu první ruské revoluce 1905–1907 a Velké říjnové socialistické revoluce atd. J. Macůrek byl iniciátorem, spoluredaktorem dějin vědy na brněnské univerzitě, publikace *Universitas Brunensis 1919–1969* (Brno 1969).

Macůrkovo dílo představuje epochu v dějinách historické slavistiky na brněnské univerzitě a v české slavistice vůbec. Jeho dílu a vykonané práci dostalo se nejen domácího (byl mu udělen Řád práce, byl zvolen členem korespondentem ČSAV), ale i zahraničního uznání: byla mu udělena hodnost čestného doktora historických věd v Bratislavské university (1965).

Bibliografie: F. Jordán, F. Hejl, *Historické katedry* (in: Vám poděkování a lásku Vám, Praha 1960, str. 220 n.); M. Rejnuš, *Vědecké práce na katedře dějin SSSR, střední a jihovýchodní Evropy filosofické fakulty v Brně* (in: Brno v minulosti a dnes I, 1959, str. 213 n.); RočUJEP 1964, str. 71 n.; RočBU 1964–1968, str. 442 n.; *Bibliografie prací J. Macůrka* sestavil k 31. 12. 1960 M. Rejnuš (SPFFBU C 1961, str. 551–557); *Bibliografie prací J. Macůrka* k 31. 12. 1970, sestavil F. Hejl (in: *Europae Centralis atque Orientalis Studia Historica I*, Brno 1972, str. 13–17); *Universitas Brunensis 1919–1969* (Brno 1969, str. 89, str. 101–103, str. 105–106, str. 108, str. 114–126). Srov. též F. Hejl, *K šedesátinám prof. dr. J. Macůrka* (SbMM 80, 1961, str. 309–313); M. Rejnuš, *Josef Macůrek jako historik Slezska* (SISb. 59, 1961, str. 88–95); F. Hejl, *K sedmdesátinám profesora Josefa Macůrka* (ČM 90, 1971, str. 3–9).

F. H.

Václav MACHEK, PhDr., profesor filol. fak., člen korespondent ČSAV. Narodil se 8. listopadu 1894 v Úhlejově u Miletína, zemřel 26. května 1965 v Brně. Na filosofické fakultě UK v Praze studoval klasickou filologii, bohemistiku a u J. Zubatého a O. Hujera též indoeuropeistiku. Po získání doktorátu (1921) pokračoval ještě dva roky ve studiích v Paříži u A. Meilleta a J. Vendryese. Poté působil jako středoškolský profesor, v letech 1929–1931 byl členem akademického pracoviště Slovníku jazyka českého v Praze. V r. 1931 se na filosofické fakultě v Brně habilitoval pro srovnávací indoevropský jazykozpyt a působil tu zprvu jako docent, od r. 1936 jako mimořádný profesor. Po léta byl vedoucím katedry starověké kultury, pak slavistiky v období 1952–1954 zastával funkci proděkana filosofické fakulty. Byl členem Československé akademie věd a umění i KČSN, po vzniku ČSAV byl od r. 1953 jejím členem korespondentem. Působil jako redaktor řady vědeckých časopisů, např. LF, jazykovědné řady SPFFBU a jiných. Za zásluhy o vědu byl mu r. 1964 udělen Řád práce.

Machek byl vědecky a badatelsky činný na poli srovnávacího jazykozpytu indoevropského v celé jeho šíři, zejména však z aspektu slavistického. Zkoumal soustavně vztahy a souvislosti slovanštiny s celkem indoevropského jazykového světa a zejména s některými jeho větvemi. Jako znalec baltských jazyků věnoval především pozornost jazykovým vztahům slovansko-baltským v dílčích studiích etymologických (např. LF 1924; ZsI Ph, 1942, 1959, 1961) i v knižní práci *Recherches dans le domaine du lexique balto-slave* (Brno 1934). Přispěl dále k poznání souvislostí slovansko-árských (KZ 1937), slovansko-germánských (ČMF 1939; Sl 1951, 1953, 1954; ZsI Ph 1954), slovansko-řeckých (LF 1941, 1948; LPosn 1955; in: Mnémés charin, Wiesbaden 1957; in: Mélanges D. Dečev, Sofija 1959), slovansko-hetitských (AO 1949), slovansko-latinských (in: Mélanges St. Mladenov, Sofija 1957), slovansko-keltských (Mélanges T. Lehr-Splawiński, Warszawa 1963).

Z oboru srovnávacího indoevropského hláskosloví (např. IF 1935) věnoval pozornost mj. vzniku slovanského *ch* a *š* (Sl 1938; NŘ 1941), tzv. baudoinovské palatalizaci velár v praslovanštině (in: Mélanges Petrovici, București 1962), psl. alternaci *o/u* (PF 1964) aj.

Významné byly Machkovy práce o tvoření slov (např. LF 1937), o jménech tvořených sufixy *-tel-* (LF 1927), *-ět-* (LPosn 1949), *-ogz/oga* (in: Omagiu lui A. Rosetti, București 1965), *-ont-* (ZsI Ph 1962). Z tohoto tematického okruhu je zejména důležitý cyklus Machkových studií z kmenosloví slovanského slovesa (ZsI Ph 1937, 1938, 1941, 1942; dále in: Poeta Fr. Trávníčkovi a F. Wollmanovi, Brno 1948; SPFFBU A 1953; LPosn 1953; in: Studie a práce lingvistické, Praha 1954; SIR 1957). V souboru úvah o slovanském slovese ve srovnávacím indoevropském rámci má důležité místo i pojednání o vzniku slovanského vidu slovesného (in: Slavjanskaja filologija III, Moskva

1958) a s ním zčásti souvisejí stati o slovesných předponách (ZfSl 1956; in: Studie ze slovanské jazykovědy, Praha 1958; SlavPrag 1963); na ně pak svým způsobem navazuje článek o některých předložkách a jejich reakci (Zbornik za filologiju i lingvistiku, Novi Sad 1961–1962).

Základní doménou Machkovy vědecké činnosti byla etymologie a výklady slov, jímž věnoval velké množství dílčích pojednání v československém i zahraničním odborném tisku. Jako nejvýraznější český představitel směru „Wörter und Sachen“ (viz LF 1938) pojednával s oblibou o skupinách slov tvořících věcný celek. Přitom nebyl veden pouze zřeteli jazykovědně sémantickými, ale zabral se vždy i do zevrubného studia příslušných reálií, tak např. zoologie při pojednání o jménech ryb (ZslPh 1944) a ptáků (ZslPh 1949), botaniky při rozboru jmen rostlin (NV 1942; Věda přírodní 1943; LF 1936; NŘ 1944, 1945, 1946, 1950; LPosn 1950; knižně *Česká a slovenská jména rostlin*, Praha 1954), národopisu a zvykosloví při analýze slovanské terminologie svatební (ZslPh 1943) atp. Celý cyklus jeho prací je věnován složité problematice slovanské a indoevropské mytologie (LSl 1941; RÉS 1947; AO 1954, 1960; in: *Orbis scriptus*, Wiesbaden 1966).

Všemi svými dílčími etymologickými studii cílil Machek k velké syntéze. Po metodologickém zamyšlení o problematice slovanských etymologických slovníků a o principech jejich kompozice (Sl 1954; in: Československé přednášky pro slavistický kongres v Moskvě, Praha 1958) vydal konečně rozsáhlý *Etymologický slovník jazyka českého a slovenského* (Praha 1957, 2. vyd. — už jen českého — 1968), jímž jeho práce na tomto vědním úseku vyvrcholila.

Metodologicky navazoval Machek na své učitele J. Zubatého a O. Hujera; vedle toho byl ovlivněn „francouzskou školou“ a německým směrem „slov a věcí“. Ve svých etymologických výzkumech pokládal za primární hledisko věcné a sémantické a připouštěl často různé „nepravdivé“ hláskové procesy, metateze, substituce, asimilace na dálku apod. V Machkových pracovních postupech měl významné místo i zřetel k expresivní stránce zkoumaných jazykových jevů, již věnoval kromě stati časopisecké (ZfSl 1956) i samostatnou knižní publikaci *Studie o tvoření výrazů expresivních* (Praha 1930).

Bibliografie: A. Erhart: *Soupis prací V. Machka* (SPFFBU A 1964, str. 8–15); práce vyšlé po tomto datu viz RočBU 1964–1968, str. 451. — O něm A. Erhart v RočBU 1964–1968, str. 45–49. Viz též heslo MACHEK v ČsPr, str. 295–297, kde je uvedena jak Machkova bibliografie, tak i další literatura o něm.

R. V.

František MAINUŠ, PhDr., CSc., docent filoz. fak. Narodil se 18. července 1925 ve Vršovicích u Opavy. V letech 1945–1950 studoval na filosofické fakultě UJEP v Brně historii, archivnictví a němčinu u profesorů J. Macúrka, R. Urbánka, J. Šebánka a L. Zatočila. Již během studií pracoval jako pomocná vědecká síla v semináři paleografie a diplomatiky u prof. Šebánka. Po absolvování fakulty byl v letech 1950 až 1952 zaměstnán v Archivu pro dějiny průmyslu, techniky a obchodu v Brně. R. 1951 získal doktorát filosofie v oboru pomocných věd historických na podkladě disertační práce *Česko-polské vztahy ve 12. století na poli diplomatiky*. Od října r. 1952 byl interním asistentem katedry historie FF UJEP v Brně a od roku 1955 odborným asistentem téže katedry. V r. 1957 obhájil na filosofické fakultě University Karlovy kandidátskou disertaci na téma *Plátenictví na Moravě a ve Slezsku ve století po třicetileté válce* a dosáhl hodnosti kandidáta historických věd. V roce 1961 se pracemi *Plátenictví na Moravě a ve Slezsku v 17.–18. století* (Ostrava 1959) a *Vlnářství a bavlnářství na Moravě a ve Slezsku v 18. století* (Praha 1960) habilitoval pro obor novějších obecných dějin a o rok později byl ustanoven docentem na katedře československých a obecných dějin FF UJEP, kde působí dodnes. V přednáškové činnosti zaměřuje se F. Mainuš na nejnovější obecné dějiny (zejména meziválečné období), hospodářské dějiny 18. století a na dějiny Německa. Je členem redakční rady Slezského sborníku.

Vědecký zájem F. Mainuše byl zpočátku soustředěn na řešení otázek ekonomického vývoje Moravy a Slezska od poloviny 17. století do konce 18. století. Sledoval především rozvoj textilní výroby (*Plátenictví na Moravě a ve Slezsku v 17.–18. století*, Ostrava 1959; *Vlnářství a bavlnářství na Moravě a ve Slezsku v 18. století*, Praha 1960; *K textilní výrobě na Moravě a ve Slezsku ve druhé polovině 18. století*, ČMM 75, 1956; *Soukenictví na Jihlavsku v 18. století*, Sborník Vysočiny 2, 1959), manufaktur-

ního podnikání (*První manufaktury na Moravě a ve Slezsku po třicetileté válce*, ČMM, 75, 1955; *Manufaktura na výrobu fajansů v Hranicích z konce 18. století*, SPFFBU C 1958; *Prószkowska manufaktura výrobov fajansowych w latach 1769-1783*, Sobótkta 13, 1958) i obchodu (*Těšinské veletrhy v letech 1775-1782*, SISb 1955, též zvl. otisk, Opava 1956; *Obchod Rakovského Slezska v roce 1775*, SISb 54, 1956).

Výsledkem mnohaleté tvůrčí spolupráce F. Mainuše se Z. Konečným je řada společných edicí, monografií a časopiseckých studií, z nichž některé byly publikovány v zahraničí. Autoři se v nich zabývají postupem osvobození ČSR Sov. armádou (*Vybojovali nám mír. Sborník vzpomínek sovětských vojáků na osvobození ČSR*, Praha 1961; *Osvobození Severomoravského kraje ve světle kronik*, Ostrava 1962; *Kronika osvobození Jihomoravského kraje*, Brno 1962; *Nezapomenutelné jaro*, Praha 1965; *Sovětská armáda v bojích o Brno, Studie a dokumenty*, Brno 1960), účasti sovětských, polských, francouzských a anglických občanů na hnutí odporu proti fašismu na našem území (*Polscy obywatele na obszarze okupowanej Czechosłowacji podczas II wojny światowej*, Przegląd Zachodni 1964; *Sovětsští civilní občané na nucených pracích v okupovaném Československu 1941-1945*, ČMM 83, 1964; *Les Français sur le territoire de la Tchecoslovaquie pendant la deuxième guerre mondiale*, SPFFBU C 1965; *British prisoners of war in Czechoslovakia and Upper Silesian territory during the second world war*, SPFFBU C 1966) a historií zajateckých táborů (*Obozy jenieckie na Górnym Śląsku. Z dziejów stalagu cieszyńskiego*, Katowice 1969; *Sovětsští váleční zajatci na našem území v letech druhé světové války*, in: Vám poděkování a lásku Vám, Praha 1960).

Pro dějiny brněnské university zpracoval F. Mainuš kapitulu *Masarykova universita za okupace* (in: *Dějiny university v Brně*, red. F. Jordán a kol., Brno 1969) a pro Slezskou vlastivědu kapitulu *Slezsko v pruských válkách* (in: *Slezská vlastivěda I*, Ostrava 1967).

V současné době se F. Mainuš věnuje studiu využívání pracovní síly cizích státních příslušníků, včetně československých občanů, v nacistickém válečném hospodářství (*Cizinci na pracích v Německu v letech 1939-1945*, SPFFBU C 1970; *Totální nasazení*, Brno 1970).

Bibliografie: F. Jordán, F. Hejl, *Historické katedry* (in: Vám poděkování a lásku Vám, Praha 1960, str. 220-234); RočUJEP 1964, str. 69-70, str. 74; RočBU 1964-1968, str. 420-421; O. Borůvka, F. Hejl, J. Macůrek, J. Sajner, *Universitas Brunensis 1919-1969* (Brno 1969, str. 110-111, str. 113-114).

R. F.

Jaroslav M A N D Á T, PhDr., CSc., docent filos. fak. Narodil se 10. dubna 1924 v Choryni, okr. Val. Meziříčí. Studoval na filosofické fakultě v Brně v letech 1945 až 1949 ruštinu a franštinu (mj. u F. Wollmana, S. G. Vilinského a O. Levého). V r. 1950 dosáhl titulu doktora filosofie. Po krátkodobém působení jako středoškolský profesor stal se v r. 1952 asistentem, pak vědeckým aspirantem a v r. 1957 odborným asistentem katedry rusistiky brněnské university. V r. 1960 získal hodnost kandidáta věd. Habilitoval se pro obor ruská literatura v r. 1963. Je členem redakční rady Sborníku prací filosofické fakulty a členem Literárněvědné společnosti při ČSAV.

Ve své badatelské činnosti věnuje J. Mandát pozornost dějinám ruské literatury od jejich počátků až do 19. století. Ve svých literárněhistorických i historiografických, komparatisticky pojatých pracích a studiích zabýval se postupně jak poezií, genezí uměleckého díla (doktorská práce *Literaturnaja istoria „Demona“ Lermontova*, 1950), tak problematikou staroruské literatury i ruskou literaturou 18. století (*M. D. Culkov - předchůdce Herderův na Rusi. Nástin života a tvorby*, 1958). V duchu srovnávací metodologie F. Wollmana zaměřil se na studium oblasti literárních a folklórních vztahů (*Lidová pohádka v ruském vývoji literárním*, Praha 1960; *K otázce kněžních pramenů ruských lidových pohádek*. ČL 1968) a folkloristiky. Ve svém heuristickém výzkumu soustavně sleduje také problematiku česko-ruských vztahů na konci 19. století a na začátku 20. století (publikace autobiografií ruských spisovatelů Mamina-Sibirjaka, Mačteta, Guseva-Orenburského, B. Zajceva, D. L. Mordovceva a M. Krestovské-Kortovcové; sondy vztahu A. S. Puškina k Čechám (*Puškinův lékař František Peschl*, 1972; *Puškinovi příbuzní a přátelé u nás*, 1969). Šíří Mandátových badatelských zájmů dokládá též archivní výzkum epistolárního dědictví v oblasti mezislovenských vztahů, studie přispívající k dějinám české rusistiky (práce o A. Vrzalovi - A. G. Stínovi, učitelé J. Koněrzovi a C. Moudrém; *Tradice slovenských*

studii na Moravě, 1971). V poslední době zabývá se J. Mandát dvěma okruhy problémů: teorií a dějinami ruské prózy 19. století (poetika ruského románu) a teorií a dějinami folklorismu 19. století (příklon ruské literatury 19. století k ústní pohádce. Od Puškina do Čechova. Práce na druhém problému časově navazuje na jeho práci kandidátskou a na jeho habilitační spis (*Z dějin literárně folklórních vztahů na Rusi. Období předpuškinské*).

Bibliografie: Výběrový soupis prací je otištěn v RočUJEP 1964, str. 103–104, a v RočBu 1964–1968, str. 474; Z novějších, tam již nezachycených prací, viz ještě: *K otázce knižních pramenů ruských lidových pohádek* (Sjezdové číslo ČL 1968, str. 70–78); *Poterjannyje pisma russkich pisatelej* (SPFFBU D 1971, str. 247–248); *Puškinův lékař František Peschl. Fakta a legendy* (in: Na křižovatce umění. K šedesátinám Artura Závodského, Brno 1973); *Tradice slovanských studií na Moravě* (Vlastivědný sborník v Rajhradě, v tisku).

M. M.

Marie M A R E Č K O V Á, PhDr., odborná asistentka ped. fak. Narodila se 2. února 1942 v Kardašově Řečici. V letech 1959–1964 studovala na filosofické fakultě UJEP v Brně, obor dějepis – čeština. Jejími učiteli tu byli profesori J. Hrabák, A. Lamprecht a J. Bauer, na oboru historie profesori F. Hejl, J. Kudrna, B. Šindelář a docenti F. Mainuš a R. Pražák. Státní diplomovou práci na téma *Dálkový obchod Prešova v prvních třech desetiletích 17. století* vypracovala u prof. F. Hejla. V r. 1971 předložila disertaci *Dálkový obchod Prešova v prvních desetiletích 17. stol. a krakovský trh* a získala titul PhDr. Po absolvování filosofické fakulty působila na střední učňovské škole a na ZDŠ v Brně-Králově Poli.

Ve svém vědeckém zájmu se v rámci práce v doktorském semináři profesora F. Hejla soustředila na dějiny slovanských národů a na problematiku česko-slovensko-polských vztahů za pozdního feudalismu. Na pedagogické fakultě je pověřena přednáškami z dějin ČSSR od 10. do poloviny 19. století.

Bibliografie: *K problematice prešovského dálkového obchodu textilními výrobky v prvních třech desetiletích 17. století* (SbPedF UJEP; v tisku).

R. F.

Antonín M Á T L, PhDr., vědecký pracovník ÚJaL ČSAV. Narodil se 2. ledna 1909 v Lysicích, okr. Blansko. Je odchovancem filosofické fakulty v Brně, kde studoval klasičkou a slovanskou filologií a srovnávací jazykozpyt indoevropský. V r. 1949 zde získal titul PhDr. Působil zprvu jako středoškolský profesor, posléze jako vědecký pracovník na akademických pracovištích staroslověnského a slovanského etymologického slovníku. Souběžně byl pověřován jako externí spolupracovník přednáškami a cvičeními na filosofických fakultách v Praze a v Brně a na pedagogické fakultě v Brně.

V centru Mátlova vědeckého zájmu je srovnávací slovanská jazykověda v širším zařamování indoevropském, zvláště úsek etymologie. Z této vědní oblasti vytěžil výklad staroslověnských hapax legomen *vъroštati se*, a *porotiti se* (in: Pocta Fr. Trávníčkovi a F. Wollmanovi, Brno 1948), sémantickou analýzu nejstarších vrstev slovanských substantivních kmenů souhláskových (in: Studie a práce lingvistické I, Praha 1954), objasnění slov *dobytek* a *statek* (in: Studie ze slovanské jazykovědy, Praha 1958), příspěvek k etymologii českých názvů botanických (LF 1964) i důkaz, že údajně staroruské *vermije* je chyba místo *veršije* (SPFFBU A 1964). Je dále spoluautorem tří velkých lexikografických děl naší současné slavistiky, *Slovníku jazyka staroslověnského* (Praha, od r. 1958), *Základní všeslovanské slovní zásoby* (Brno 1964) a ukázkového čísla *Etymologického slovníku slovanských jazyků* (Brno 1966).

Pro pedagogickou a didaktickou praxi publikoval úvahu o vývoji jazyka a příbuznosti jazyků (ČJ 1952), spoluautorsky se účastnil tvorby vysokoškolského učebního textu *Vývoj českého jazyka a dialektologie* (Praha 1962, přepracováno jako učebnice 1964) a učebnic pro školy druhého cyklu.

Bibliografie: Viz heslo MÁTL v ČsPr, str. 312.

R. V.

Věra M I C H Á L K O V Á, PhDr., CSc., vědecká pracovnice ÚJČ ČSAV. Narodila se 11. října 1925 ve Vsetíně. Studovala češtinu a filosofii na filosofické fakultě UK v Praze, mj. u V. Vážného, a V. Šmilauera (1945–1949). Od r. 1947 působila na ÚJČ

ČSAV v Praze, v letech 1950–1952 byla zaměstnána jako učitelka na středních školách. V letech 1952–1959 pracovala jako odborná asistentka na katedře českého jazyka filosofické fakulty v Olomouci. V r. 1959 přešla do brněnské pobočky ÚJČ ČSAV v Brně a souběžně působí jako externí učitelka na filosofické fakultě UJEP v Brně.

V centru badatelského zájmu Věry Michálkové je česká dialektologie. S kolektivem brněnské ÚJČ účastní se terénního výzkumu moravských nářečí i příprav českého jazykového atlasu. Kromě toho vytěžila z této oblasti řadu dílčích studií, přispívajících k osvětlení syntaktické stavby moravských dialektů; pojednala např. o citovosti v nářečí (OtSlovSynt), o vyjadřování negace ve východomoravských nářečích (Slav-Prag 1962), o východomoravských větách typu bylo vdoilky (SPFFBU 1961), o typech jmenných vět v nářečích (SPFFBU A 1963; spolu s J. Chloupkem), o konkurenci syntaktických prostředků v nářečích (SPFFBU A 1964), o větě a souvětí v nářečí (SPFFBU A 1966), o struktuře nářeční věty (OtSlovSynt II), o typičnosti a specifčnosti nářeční skladby (SPFFBU A 1968) aj. Vyvrcholením tohoto výzkumného úsilí je samostatná knižní monografie *Studie o východomoravské nářeční větě* (Praha 1971).

Kromě toho psala Michálková o interferenci jazykových útvarů v současnosti (SaS 1968), o jazyce českých kramářských písní (in: Václavkova Olomouc, Praha 1963) apod. Otázkám jazykové normy, správnosti a kultury věnovala mj. články o jazykové kultuře na Brněnsku (in: Brno v minulosti a dnes, Brno 1962) a o aktuálních otázkách jazykové kultury (NŘ 1969; in: Kultura českého jazyka, Liberec 1969) a na 120 drobných příspěvků v denním tisku (hlavně v brněnské Rovnosti). Účastnila se několika edic, např. vydání korespondence Josefa Dobrovského s Karlem Gottlobem Antonem (Berlín 1959, spolu s M. Krbcem), sedmi dramát se souborného vydání Sládkových překladů Shakespeara (1959–1964), třísvazkového výboru studií Bedřicha Václavka (1961–1963; s kolektivem); výboru z díla F. M. Klácela (Praha 1964; spolu s V. Válkem a M. Komárkem).

Pro jazykovou praxi sestavila spolu s J. Pallasem sbírku diktátů a pravopisných cvičení (v sedmi vydáních, naposledy 1971⁷). Je spoluautorkou několika učebnic českého jazyka.

Bibliografie: Výběrový soupis prací M. Tylová, *Publikační činnost pracovníků ÚJČ ČSAV za léta 1963–1967* (Praha 1968, str. 69); dále též RočBU 1964–1968, str. 455 a 457. Z dalších prací, tam již nezachycených, uvádíme: *K interpretaci nářeční věty* (OtSlovSynt II, str. 129–135); *K typičnosti a specifčnosti v nářeční skladbě* (SPFFBU A 1968, str. 37–46); *K interferenci jazykových útvarů současnosti* (SaS 1968, str. 369 až 379); *Několik glos k aktuálním otázkám jazykové kultury* (NŘ 1969, str. 167–176); *Několik glos k aktuálním otázkám jazykové kultury* (in: Kultura českého jazyka, Liberec 1969, str. 113–124); *K tzv. uvolněné mluv. stavbě v nářečním projevu* (JazŠt 1969, str. 120–133); *Některé funkce infinitivu v nářečních projevech* (in: Miscellanea linguistica, Ostrava 1971, str. 149–155); *Studie o východomoravské nářeční větě* (Praha 1971).

R. V.

Miroslav MIKULÁŠEK, PhDr., CSc., docent filol. fak. Narodil se 14. března 1930 v Rosicích u Brna. Již v době studií na filosofické fakultě v Brně (1949–1953), obor ruština – čeština mj. u F. Wollmana, A. Grunda, J. Hrabáka a A. Závodského, byl asistentem-knihovníkem slovanského semináře (1952), poté postupně asistentem (1953), vědeckým aspirantem (1955) a odb. asistentem (1960). Od roku 1956 do roku 1960 absolvoval vědeckou aspiranturu v SSSR na katedře sovětské literatury při filologické fakultě Leningradské státní university (mj. u L. A. Gladkovské a L. Plotkina) a obhájil tu kandidátskou disertační práci z dějin sovětské komedie. Habilitoval se r. 1963. V letech 1965–1966 působil jako hostující docent na universitě v Greifswaldu. V letech 1966–1967 a 1970–1972 působil externě na katedře dějin a teorie divadla při filosofické fakultě UK v Praze. V r. 1960–1961 byl redaktorem univerzitního časopisu U 61 a v letech 1966–1971 členem širšího redakčního kruhu časopisu Československá rusistika. V současné době je členem Literárněvědné společnosti při ČSAV, Ústřední sekce kultury a umění při ÚV Socialistické společnosti pro vědu, kulturu a politiku a členem Českého slavistického komitétu.

Ve své vědecké činnosti se M. Mikulášek zabývá dějinami a teoretickými problémy ruské a ruské sovětské literatury a kultury (dramatika, divadlo, satira, teoretické otázky tvůrčích literárních metod, kulturní politika, česko-sovětské literární styky

a vztahy aj.) ze srovnávacího slavistického a evropského aspektu [srov. jeho knihu *Puti razvitija sovetskogo komedii 1925—1934 gg.* (Praha 1962), která byla kladně přijata jak v českém (ČsRus 1964), tak i v zahraničním, zvl. sovětském odborném tisku (Novyj mir 11, 1963; Něva 5, 1964; Russkaja literatura 3, 1964). Ovlivněn eidologicko-komparatistickým pojetím svého učitele F. Wollmana, usiluje ve svých nejnovějších pracích o metodologickou koncepci založenou na strukturálně-typologickém srovnávání tvaroslovných i žánrových momentů uměleckého jevu a procesu. Ve svém oboru publikoval v našem i zahraničním odborném tisku (zejména v NDR a v Polsku) řadu recenzí, článků i obsáhlejších studií: mimoto byl inspirátorem a organizátorem fakultního vědeckého úkolu Literatura a revoluce.

V současné době dokončuje M. Mikulášek komparatisticky pojatou monografii o dramatické tvorbě V. Majakovského, žánrově typologickou komparatistickou sondu ideových i tvarových tendencí ruské, sovětské i evropské satirické dramatiky XIX. a prvních desetiletí XX. století. Problematice vývoje ruského a slovanského klasického i moderního dramatu 19. a 20. století je věnována jeho nejnovější studie *Žánrové proměny a neoromantické tendence předrevolučního moderního ruského dramatu*, která byla zařazena jako čs. přednáška na VII. mezinárodní sjezd slavistů ve Varšavě. Badatelsko-pedagogický profil M. Mikuláška dokresluje v neposlední řadě i recenzní činnost, přednášková účast na VI. a VII. mezinárodním slavistickém kongresu, účast na mezinárodních konferencích a sympozii (Jena [NDR] 1966, 1967; přednáška *K některým historickoteoretickým problémům sovětské dramatiky a socialistického realismu*; Berlin (NDR) 1968 — přednáška *K některým literárněfilosofickým aspektům dramatiky M. Gorkého sovětské epochy*; sympozium o sovětské umělecké avantgardě, Bratislava 1967; mezinárodní konference o sovětské literatuře třicátých let, Olomouc 1969, aj.).

Bibliografie: Výběrový soupis prací je uveřejněn v RočUJEP 1964, str. 104, a v RočBU 1964—1968, str. 474. Z novějších, tam již nezachycených prací, viz ještě: *Evropské žánrové souvislosti dramatiky V. Majakovského*. Čs. přednášky pro VI. mezinárodní sjezd slavistů. Praha 1968, str. 333—349; *Die Komödien V. Majakovskijs und einige Entwicklungstendenzen der europäischen Dramatik* (in: Das Menschenbild in der Sowjetliteratur, Jena 1969, str. 178—184); *K některým literárněfilosofickým aspektům dramatiky M. Gorkého sovětské epochy* (SPFFBU D 1969, str. 67—76); *Smech — delo ne šutočnoje!* (SPFFBU D 1971, str. 167—176); *Lenin a kulturní politika revoluce* (Universitas 1970, str. 1—8); *Sovětská literatura — literatura socialistického realismu* (in: Sborník Padesát let vědy a techniky v SSSR. Městský výbor Socialistické společnosti pro vědu, kulturu a politiku v Brně, 1972); *Kultura epochy VŘSR* in: sborník Ideologická konference k 50. výročí založení SSSR. Dům politické výchovy, Brno 1972, str. 37—45); *Žánrové inovace sovětské dramatiky revoluční epochy*. Mystérie-buffa V. Majakovského a tradice starodávného divadla (in: Literárněvědné studie. Profesoru Josefu Hrabákovi k šedesátinám. Brno 1972, str. 249—261); *Sovětská literatura. Socialistický realismus, I., II., III.* (Rovnost č. 49, 1973, č. 50, 1973, č. 51, 1973); *Tradičii i novatorstvo komedii V. Majakovskogo* (in: Otázky divadla a filmu. Theatralia et cinematographica III, 1973). *Žanrovye izmenenija rannej sovetskoi dramaturgii*. Zagadnenija rodzajov literackich (Lódz, zeszyt 31, 1973); *Žánrové proměny a neoromantické tendence předrevolučního moderního ruského dramatu*. Čs. přednášky pro VII. mezinárodní sjezd slavistů (Praha 1973); *Pobednyj smech*. (Opyt žanrovo-sravnitel'nogo analiza dramaturgii V. V. Majakovskogo.) Brno, 1973. (Monografie.) R. V.

Roman M R Á Z E K, PhDr., CSc., profesor filoz. fak. v Brně. Narodil se 21. listopadu 1921 v Letovicích, okr. Blansko. Studoval na brněnské universitě v letech 1939—1947 obor ruština — historie. Jeho učitelé byli mj. F. Trávníček, J. Kurz, B. Novák, M. Koutná-Ondroušková, V. Machek, J. Jirásek, J. Macůrek. V letech 1948—1952 působil na středních školách, v letech 1952—1954 na JAMU v Brně jako lektor, od r. 1954 pracuje až dosud na filozofické fakultě UJEP. Titul PhDr. získal v r. 1952, vědeckou hodnost CSc. r. 1960, habilitoval se r. 1962. V letech 1962—1968 byl docentem, mimořádným profesorem je od r. 1968. Je školitelem aspirantů pro obor ruský jazyk, byl dlouholetým členem redakčního kruhu čsp. Československá rusistika, členem redakční rady Spisů filozofické fakulty v Brně a spoluredigoval několik sborníků zde vydaných. Je členem Societas linguistica europaea a Societé de linguistique

de Paris. Ve šk. r. 1964/1965 hostoval na universitě v Greifswaldě, ve šk. r. 1969/1970 na universitě ve Würzburgu; ve šk. r. 1963/1964 uskutečnil 3 měsíční studijní pobyt v SSSR. Přednášel mnohokrát i v zahraničí (SSSR, NDR, NSR, Švédsko, Bulharsko, Rumunsko), účastnil se řady domácích i mezinárodních vědeckých konferencí a sympozií. Vyznamenán titulem Vzorný pedagog University J. E. Purkyně 1961.

Mrázek je vědecky činný hlavně v oboru ruské a slovanské srovnávací syntaxe. V souvislosti s materiálovými výzkumy uvažuje též o problémech teoretických a metodologických. Příležitostně zasahuje i do oblasti morfologie a stylistiky. Svě výzkumy založil zprvu na konfrontačním studiu současného systému ruského a českého, později přešel na široce srovnávací popis syntaxe slovanské jednoduché věty. Výchoiskem Mrázkových badatelských zájmů byly jednočlenné věty slovesné. Zpracoval je zevrubně z hlediska rusko-českého v disertaci (1952) a později uveřejnil její podstatně zkrácenou podobu (in: *Kapitoly ze srovnávací mluvnice ruské a české I*, Praha 1956). Na toto téma navazovalo vyšetření jednočlenných vět infinitivních (RJ 1957, série statí), vět s podmětem všeobecným (RJ 1955) a neurčitým (SJ 1954). Několikrát obrátil se Mrázek k problematice reflexního i opsaného pasíva v souvislosti s dvojjedlennou či jednočlennou strukturou, nejnověji z hlediska kategorie tzv. deagentnosti a již v perspektivách srovnávacích (SV 1953; CsRus 1968; in *Issledovanija po sovremennomu russkomu jazyku*, Moskva 1970). Mnoho pozornosti zaměřil na syntax pádů substantiv, se zvláštním zřetelem k jejich větněčlenské platnosti. Několik prací věnoval Mrázek výzkumu významu a funkci instrumentálu (např. SPFFBU A 1960; in: *Kapitoly ze srovnávací mluvnice ruské a české II*, Praha 1961) a syntetizoval tuto tematiku v monografii *Sintaxis russkogo tvoritel'nogo* (Praha 1964) se srovnávacími výhledy. Prozkoumal syntax staroslověnského dativu (in: *Issledovanija po sintaksisu staroslavjanskogo jazyka*, Praha 1963) a spolu s Jiřím Brymem popsal funkce ruského genitivu s předložkou „u“ (SPFFBU A 1962). Soustředil se i na několik jiných problémů gramatické stavby ruské věty, jmenovitě na skladbu číselných výrazů (RJ 1959; RJ 1960, 1961) a zvláštnosti ve struktuře věty v hovorové mluvě (RJ 1963, 1964; *Dialog* 1964).

Mrázek se zajímá soustavně o obsahovou stránku ruské a slovanské věty, danou modálním, emocionálním nebo hodnotícím postojem mluvčího. Některé otázky modaloty probral nejprve na dílčím tématu optativních vět (ČSRus 1958) a kategorie negace (RJ 1959), poté záběry rozšířil jak pro ruštinu a češtinu, tak pro ostatní jazyky (in: *Sbornik otvetov na voprosy po jazykoznaniju k IV meždunarodnomu s'jezdu slavistov*, Moskva 1958; in: *OtSlovSynt III*) a speciálně se zamýšlel také nad slovesnými mody (JazČas 1967; SPFFBU A 1968). Sféru emocionality studoval se zvláštním zřetelem k výpovědím zvolacím a příslušným ruským výrazovým prostředkům, i k zařazení emocionality do syntaxe (Sborník Vysoké školy pedagogické v Praze. *Jazyk a literatura II*, 1960), vzhledem k výrazům intenzifikujícím (SPFFBU A 1964) a k použití částic v citových větách (RJ 1962).

Teoretické výzkumy vyrůstaly u Mrázka z prací materiálových a jejich předmětem byly především problém predikace a predikátu, zejména slovesně-jmenného a neslovesného, v souvislosti se strukturováním větných schémat (SPFFBU A 1958; SaS 1957; JazŠt 1959; SaS 1962), větné členy vůbec, syntaktické vztahy a syntagmatika (in: O vědeckém poznání soudobých jazyků, Praha 1958; SPFFBU A 1961, A 1967), syntaktické příznaky slovesa, jeho valence a intence (VJa 1964; in: *Filologické studie II*, Praha 1970), metodologie syntaktického bádání a popisu, jednojazykového, konfrontačního i komparatistického (ČsR 1962 a 1965; Bull.ÚRJL 1966) a problematika klasifikace hypotaktického souvětí v češtině a ruštině (SlavSlov 1967).

Výsledky svých výzkumů ze syntaxe současné ruštiny v porovnání s češtinou vložil Mrázek zčásti do několika kolektivních knižních publikací: ve spolupráci s brněnskými pracovníky Jaroslavem Bauerem a Stanislavem Žažou je hlavním autorem *Příruční mluvnice ruštiny pro Čechy II, Skladba* (Praha 1960, 1966²), jedním oddílem přispěl i do I. dílu této mluvnice (Praha 1961, 1962²), spoluautorsky se podílel na vypracování *Školní mluvnice ruského jazyka* (1968; vyšla již ve 3 vyd.).

Od studia současného jazyka obrátil se Mrázek k historii ruštiny, přechodně i k staroslověnině a odtud ke srovnávacímu studiu všech současných spisovných jazyků slovanských. Všímal si nominálních vět neslovesných ve staré ruštině (in: *Studie ze slovanské jazykovědy*, Praha 1958), ze staroslověňštiny zpracoval dativně-infinitivní konstrukce (SPFFBU A 1963), ze srovnávacích perspektiv jej zaujaly jak otázky dílčí, např. predikativní instrumentál v současných slovanských jazycích

(SlavPrag 1962), syntaktické archaismy v horní lužičtině (SPFFBU A 1969), slovanské konstrukce typu ruského *mne ne spitsja* (in: *Miscellanea linguistica*, Ostrava 1971), typu ruského *mne něčego čítat* (SPFFBU A 1973) nebo funkční distribuce sloves *esse* a *habere* v slovanské větě (in: *Československé přednášky pro VII. mezinárodní sjezd slavistů ve Varšavě, Praha 1973*), tak otázky obecnější, týkající se metodologie historickosrovnávacího, srovnávacího a typologického zkoumání větné syntaxe (OtSlovSynt; OtSlovSynt II; SaS 1967) a speciálně pak charakteristických univerzálií v architektone slovenské věty proti větě jiných světových indoevropských jazyků, jakož i mezoslovanských distinktivních rysů (in: *Československé přednášky pro VI. mezinárodní sjezd slavistů v Praze, Praha 1968*; in *Acte du Xe congrès international des linguistes III, Bucarest 1970*).

Odbornou činnost Mrázka doplňuje jeho několik příspěvků, jimiž zasáhl do akcentuace ruského substantiva a slovesa (RJ 1965, 1966, a 1966, 1967; IJSLP, 1969), jakož i do morfematiky (in: *The Slavic Word, The Hague 1972*) a řada populárně vědeckých pojednání o gramatických jevech spisovné ruštiny.

Bibliografie: Výběrový soupis prací viz RočUJEP 1964, str. 102; RočBU 1964 až 1968, str. 471–472; ČsPr, str. 323–324. Z dalších, tam již nezachycených prací, uvádíme ještě: *Syntaktické archaismy horní lužičtiny* (SPFFBU A 1969, str. 93–104); *Valence slovesa být – býti s předložkovými pády* (in: *Filologické studie II, Praha 1970*, str. 63–72); *Modeli češských konstrukcí s vzvratnouj glagoľnoj formoj* (in: *Issledovanija po sovremennomu ruskomu jazyku, Moskva 1970*, str. 166–176); *Slovanské konstrukce typu ruského mne ne spitsja* (in: *Miscellanea linguistica, Ostrava 1971*, str. 119–126); *K distribuci kořenných allomorů ve flexivním a derivačním plánu ruského slovesa* (in: *The Slavic Word, The Hague 1972*).

R. V.

Ctibor NEČAS, PhDr., CSc., odborný asistent ped. fak. Narodil se 26. července 1933 v Rakvicích, okr. Břeclav. Studoval na filosofické fakultě brněnské university v letech 1952–1957 historii a češtinu (učitelé: J. Macůrek, J. Kabrda). Po studiích působil jako středoškolský profesor na středních školách v Ostravě (1957–1960), později jako odborný asistent na pedagogickém institutu v Ostravě (1960–1962). Od r. 1962 pracuje na pedagogické fakultě v Brně. Na základě disertace *Revoluční mládežnické hnutí na Ostravsku 1917–1938* získal hodnost kandidáta historických věd (1965) a titul doktora filosofie (1966). Je členem vědecké rady Kabinetu pro dějiny university, členem redakční rady Sborníku prací pedagogické fakulty, členem Československé historické společnosti a Matice moravské, externě spolupracuje se Slezským ústavem ČSAV v Opavě a s Kabinetem balkanistiky a hungaristiky filosofické fakulty v Brně.

Vědecky a vědecko-pedagogicky zabývá se Ct. Nečas novými a nejnovějšími dějiny. Zaměřuje se na výzkum ekonomických, sociálních a politických dějin ostravského regionu v letech 1890–1945 (např. *Dějiny Ostravy, 1967*; *Vítkovické železářny v době národní nesvobody 1938–1945, 1970, aj.*), na dějiny mládežnického hnutí mezi dvěma světovými válkami (např. *Hnutí ostravské revoluční mládeže v období buržoazní republiky, 1967*; *Dějiny pokrokového hnutí mládeže v Československu, 1967*) a na výzkum česko-balkánských vztahů v prvních desetiletích 20. století se zvláštním zřetelem českých buržoazních stran vůči Balkánu (*Balkán a česká politika, Brno 1972, aj.*).

Bibliografie: *20 let pedagogické fakulty UJEP v Brně* (Brno 1966), str. 62–63. Z novějších prací si zaslouží pozornosti: *Čtení o revíru. Nástin historie Ostravsko-karvinského kamenouhelného revíru do r. 1945* (Ostrava 1969; spolu s Milanem Myškou, str. 57–104); *Stopami dělnického hnutí a KSC v Ostravě* (Ostrava 1969); *Vítkovické železářny v době národní nesvobody 1938–1945* (Ostrava 1970); *Počátky vývozu kapitálu Pražské úvěrní banky na Balkán* (in: *Studia balkanica bohemoslova, Brno 1970*, str. 144–151); *Kapitálová expanze Ústřední banky českých spořitelů v předvečer první světové války* (in: *Otázky dějin střední a východní Evropy I, Brno 1971*, str. 303–318).

id

Miloš NOHA, PhDr. Narodil se 26. října 1901 v Jaroměři, okr. Náchod. Studoval slovanskou filologii na filosofické fakultě v Praze a v Brně u O. Hujera, J. Zubatého, F. Pastrnka, M. Weingarta, V. Vondráka a F. Trávníčka. V letech 1921–1931 byl

asistentem slovanského semináře filosofické fakulty v Brně, kde r. 1924 získal titul PhDr.

V době svého brněnského působení zabýval se srovnávací slovanskou jazykovědou a dějinami slavistiky. Do prvního z těchto tematických okruhů patří zejména práce z oboru praslovanského a srovnávacího slovanského hláskosloví, jako články o slovanských nosovkách (LF 1924, ZsIPh 1927) nebo studie o vývoji likvidových souhlásek v slovanských jazycích (LF 1930), a některé stati etymologické (např. in: MNĚMA, Praha 1926). Do druhého tematického okruhu patří především jeho pojednání o Dobrovském (in: Dobrovský a Brno, Brno 1929) a rozbor díla V. Vondráka (ČMM 1926). Sem věcně spadají i jeho bibliografické přehledy československé produkce jazykovědné, které publikoval s názvem Die tschechische Sprachwissenschaft v ZsIPh (1929 a 1931).

Po odchodu z Brna se zprvu vědecky odmlčel; druhou fází publikační činnosti zahájil stati o číslicích v Ass (Sl 1956) a pokračoval v ní pojednáním o poloze posesiv v staroslovenštině (in: Studia paleoslovenica, Praha 1971). Vyvrcholením Nohovy vědecké činnosti na poli slovanské filologie je *Srbocharvátsko-český a česko-srbocharvátský kapesný slovník* s mluvnicí a paradigmatickou (Praha 1963 a znovu 1965, 1966, 1967).

Bibliografie: Srov. heslo NOHA v ČsPr, str. 341.

R. V.

Silvestr NOVÁČEK, PhDr., CSc., řádný profesor Ústavu marxismu-leninismu UJEP. Narodil se dne 28. prosince 1916 v Ivančicích. Po studiu na reálném gymnasiu v Ivančicích a v Brně absolvoval pedagogickou akademii. Na filosofické fakultě vystudoval obor historie a získal doktorát filosofie a vědeckou hodnost kandidáta historických věd (roku 1973). Roku 1959 se habilitoval a v r. 1961 byl jmenován a ustanoven docentem. V r. 1972 byl jmenován řádným profesorem pro obor marxismus-leninismus. S. Nováček působil jako učitel a v letech okupace, kdy byl propuštěn ze školských služeb, byl zaměstnán jako pomocný dělník. Po r. 1945 pracoval na úseku školství a v aparátu KV KSČ a od r. 1951 působil na katedře základů marxismu-leninismu brněnské university. Přednášel na pedagogické fakultě (Vyšší škole pedagogické, Pedagogickém institutu). V letech 1954–1961 byl vedoucím katedry marxismu-leninismu. Od r. 1959 zastával funkci zástupce ředitele Pedagogického institutu v Brně a od r. 1964 funkci proděkana pedagogické fakulty. Od r. 1970 je prorektorem University J. E. Purkyně v Brně. Je členem několika redakčních a vědeckých rad. Za svou veřejnou, politickou a pedagogickou činnost byl mj. vyznamenán Řádem 25. února 1948 II. stupně, Plaketou k 50. výročí vzniku ČSR, pamětní medailí k 50. výročí založení KSČ, pamětní medailí k 25. výročí Vítězného února.

S. Nováček se ve své vědecké práci zaměřuje na studium problematiky dějin dělnického hnutí a KSČ se zvláštním zřetelem k jižní Moravě. K jeho nejvýznamnějším pracím patří monografie *Mikulovsko a Pohořelicko od nástupu nacismu k osudnému Mnichovu*, která byla příznivě přijata a kladně hodnocena odbornou kritikou již v době svého vydání. V r. 1961 mu byla udělena za tuto monografii JmKNV cena Josefa Hybeše. S. Nováček se zaměřil na zpracování klíčových období dějin dělnického hnutí o KSČ od jejich počátků až po r. 1945. Jeho práce jsou přínosem pro rozvoj regionální historiografie a úroveň svého zpracování přesahují rámec regionu a přispívají k hlubšímu poznání dějin dělnického hnutí a národních dějin vůbec. S. Nováček se uplatnil i jako editor pramenů k dějinám dělnického hnutí a zasloužil se zejména o zpracování a vydání vzpomínek a pamětí vedoucích místních funkcionářů dělnických organizací a KSČ.

V některých svých statích se S. Nováček zabýval i pedagogickou prací vysokých škol, zvláště se zřetelem k jejich výchovnému působení na mladou generaci. Je též autorem většího počtu populárně vědeckých článků a recenzí, které uveřejnil v pedagogických časopisech a v denním tisku.

Bibliografie: Práce S. Nováčka jsou uvedeny v publikaci *Dvacet let pedagogické fakulty UJEP* (Brno 1966, str. 35) a v RočBU 1964–1968, str. 495. Z prací nezaznamenaných uvádíme: *Vývoj dělnického hnutí v břeclavském regionu v letech 1918 až 1921*. Studie, vzpomínky, dokumenty (Břeclav 1970); *Charakteristika hospodářské krize v břeclavském regionu ve třicátých letech buržoazní republiky* (in: Jižní Morava, 1971, str. 19–38); *Situace nezaměstnaných v břeclavském regionu a hladový pochod*

na Břeclav 25. února 1931 (in: Sborník k 50. výročí KSČ, Brno 1971, str. 15–36); *Břeclavsko 1918–1920*. Třídní, ekonomický, sociální, národnostní a náboženský obraz břeclavského regionu v letech 1918–1920 s přihlédnutím k situaci před I. světovou válkou (Brno 1973); *Politickovýchovná práce – klíčový problém naší činnosti v novém studijním roce 1970–1971* (Universitas 1970, str. 1–10); *K problematice politickovýchovné práce* (Vysoká škola 19, 1970–1971, str. 19–25); *Rozvinout ideologický boj* (Universitas 1971, str. 1–16); *O poslání socialistického učitele* (Universitas 1971, str. 53–56); *Volby a jak dál v politickovýchovné práci* (Universitas 1972, str. 1–12); *Vést boj proti nemarxistickým názorům – povinnost všech učitelů vysokých škol* (in: Seminář o politickovýchovné práci na úseku tělesné výchovy na vysokých školách v ČSR, Brno 1971); *Břeclavský region v roce 1938* (in: Jižní Morava 4, 1968, str. 32–58); *Politický, hospodářský a sociální vývoj v období první republiky* (in: Břeclavsko, Vlastivěda moravská, sv. 1961, Brno 1969, str. 153–178); *Přehled stávek v břeclavském regionu v letech 1922–1958*. (in: Jižní Morava 6, 1970, str. 110–120). J. S.

Arne NOVÁK, PhDr., profesor filos. fak. Narodil se 3. března 1880 v Litomyšli, zemřel 26. listopadu 1939 v Poličce. Syn Terézy Novákové a klasického filologa dr. Josefa Nováka. Studoval germanistiku, bohemistiku a slavistiku na filosofické fakultě v Praze (učitelé: J. Gebauer, J. Vlček, J. Jakubec, J. Máchal, A. Kraus), ve stud. roce 1901/1902 pobýval na universitě v Berlíně. Po doktorské disertaci *Klopstockův vliv na poesii českého národního obrození* se habilitoval (1906) na pražské filosofické fakultě spisem *Menzel, Boerne, Heine a počátkové kritiky mladoněmecké pro dějiny německé literatury*, r. 1910 rozšířil (monografií *Jan Neruda*) svoji habilitaci i na dějiny literatury české. R. 1921 se stal řádným profesorem filosofické fakulty university v Brně. Ve školním roce 1924/1925 byl děkanem filosofické fakulty, dvakrát (r. 1938 a r. 1939) byl zvolen rektorem university. Byl členem řady vědeckých společností cizích i domácích, přispíval do mnoha odborných i beletristických časopisů. Důležitá je jeho dlouholetá pravidelná spolupráce s Lidovými novinami.

Jako literární historik soustředěval se A. Novák nejprve na studium literatury německé, zvláště na básnictví německého klasicismu, na dílo Lessingova a na okruh Mladého Německa. Později se těžiště jeho zájmu přesunulo na literaturu českou, zvláště 19. století. A. Novák věnoval pozornost J. Dobrovskému, K. H. Máchovi, družině májovců, autorům generace ruchovsko-lumírovské a básníkům devadesátých let. Českou literaturu studoval se stálým zřetelem k evropskému literárnímu kontextu: vedle vztahů k literatuře německé sledoval zejména souvislosti s literaturou severskou, francouzskou a ruskou. Svoji výchozí metodu sociologicko-pozitivistickou postupně překonával duchovědně orientovanými metodami, zejména vlivem studia F. Brunetiéra, W. Diltheye a B. Croceho, ale i G. E. Lessinga a F. X. Šaldy. Od doby první světové války uplatňoval A. Novák větší měrou tradicionalistické hledisko při výkladu českých literárních dějin a rozšiřoval svůj zájem i na vynikající zjevy starší české literatury (Hus, Blahoslav, Komenský). V posledních letech života pronikal v jeho pohledu na českou literaturu zvýšený zřetel k sociální funkčnosti slovesné tvorby (zejména ve studii *Ruchovci a lumírovci v bojích proti křivdě a za právo*). Svoji vynikající schopnost syntetického pojetí literárního procesu v minulosti i přítomnosti prokázal A. Novák svým několikaletým zpracováním dějin české literatury, do nichž pojal i ústní slovesnost; ve čtvrté, definitivní verzi *Přehledných dějin literatury české* dovedl výklady od epochy církevněslovanské až do roku vydání díla (1939).

Podstatný byl podíl A. Nováka na vývoji české literární kritiky od přelomu století do konce třicátých let. Navazoval na podněty F. X. Šaldy, zvláště ve vztahu k poezii devadesátých let, z níž oceňoval především dílo A. Sovy a O. Březiny. Z pozdějšího období jej zaujalo zejména dílo O. Theera, T. Novákové, V. Dyka, K. Čapka, I. Olbrachta a jiných, pozornost věnoval i tvorbě brněnské Literární skupiny. Smysl pro výtvarné a hudební umění prokázal A. Novák zvláště svým esejem *Praha barokní a statemi o Leoši Janáčkovi*. Posmrtně vydaný výbor rektorských projevů Arna Nováka z let 1938 a 1939 (*Zoufalství a víra*) je svědectvím jeho statečného občanského postoje vůči domácí reakci i okupantům.

Bibliografie: Soupis díla Nováкова vydal knižně Pražský linguistický kroužek: *Soupis vědecké a kritické činnosti Arne Nováka* (Praha 1940).

Bořivoj NOVÁK, PhDr., profesor filos. fak. Narodil se 11. července 1906 v Letovicích, zemřel r. 1973 v Brně. Studoval na filosofické fakultě brněnské university v letech 1929–1933 obor ruština–čeština. Jeho učiteli byli mj. S. Vilinskij, B. Havránek, F. Trávníček, A. Novák. Ještě za studií (1931) stal se asistentem slovanského semináře a byl jím až do uzavření českých vysokých škol r. 1939. Za okupace vyučoval na obchodní akademii v Brně. Po osvobození působil ve šk. r. 1945–1946 jako lektor ruštiny na filosofické fakultě v Brně, v letech 1946–1948 jako vyučující češtiny na universitě v Leningradě. R. 1947 dosáhl titulu PhDr., od r. 1948 pracoval nepřetržitě na rusistice brněnské filosofické fakulty, v r. 1956 byl ustanoven docentem, r. 1965 profesorem. Od r. 1959 po Wollmanově odchodu byl vedoucím nyníější katedry ruského jazyka a současně se na 3 roky stal i proděkanem (1952–1962), r. 1969 byl zvolen děkanem fakulty. Účastnil se národních i zahraničních konferencí a kongresů. Zastával postupně řadu významných funkcí v celostátních ministerských, brněnských universitních, fakultních i jiných komisích a institucích; jeho zkušenosti z poválečného pobytu v SSSR bylo využito v oblasti reorganizace československého vysokého školství. Byl členem redakce Spisů filosofické fakulty UJEP. Dále byl činný jako předseda fakultní komise pro rigorózní řízení z oboru slovanské jazykovědy a pro kandidatury věd téhož oboru.

B. Novák jako jeden z mála československých rusistů aprobovaných již před II. světovou válkou uplatňoval zejména po r. 1945 v plné šíři své znalosti a schopnosti především v činnosti pedagogické, a to jak při výuce jazyka, tak zprvu i literatury. Pro nedostatek odborných kvalifikovaných kádrů přednášel v poválečných letech až na 4 fakultách současně a zasloužil se nemalou měrou o vybudování československé vysokoškolské rusistiky vůbec.

Významná byla Novákova spoluúčast na několika reprezentativních vědeckých edicích. Z doby předválečné, kdy se sám zaměřoval spíše na literaturu a folklór (sbírání), nutno vyzvednout jeho podíl na 4. vydání *Přehledných dějin české literatury* Arna Nováka (uznávány hlavním autorem za faktické spoluautorství) i zčásti na jiných bohemistických a slavistických publikacích. Zasloužil se podstatným způsobem o doplňování knižních fondů slovanského semináře a jejich evidenci. V období po II. světové válce přinesl československé rusistice cenný vklad svou redakční i překladatelskou účastí na přípravě a vydání několika sborníků, seznamujících lingvistickou veřejnost s poznatky ze sovětské vědy (např. Sovětská diskuse o základních otázkách jazykovědných, 1951; O jazyce literárních děl, 1952). Zejména však vykonal B. Novák celostátně důležitou, záslužnou práci svou účastí v širší radě šestidílného *Velkého rusko-českého slovníku* (Praha 1952–1964): spolu s Marií Někrachovou zde prováděl konečnou úpravu všech hesel a jejich korektury. Oba jmenovaní vykonali jiné práce tohoto druhu, např. jazykovou revizi dokladového materiálu v *Příruční mluvnici ruštiny pro Čechy II, Skladbě*, sestavené kolektivem brněnských autorů.

Individuální odborně badatelská činnost Novákova těžila především z poznatků nabytých při jmenované týmové práci a zaměřovala se hlavně na lexikologii a lexicografii, zčásti také na úseky jiné. Zevrubně se teoreticky B. Novák zamýšlel nad problematikou ekvivalence v překladovém slovníku a jejích stylizačních možností ve vztahu k reáliím (např. in: Studie ze slovanské jazykovědy, Praha 1958). Sledoval akcentuační stránku ruské slovní zásoby, jmenovitě substantiv (LF 75, 1951; SPFFBU A 1964). V několika cenných pojednáních přispěl k poznání dějin československé, speciálně pak brněnské slavistiky a rusistiky (SPFFBU A 1958; ČsRus 13, 1968; Universitas Brunensis 1919–1969, Brno 1969).

Bibliografie: Viz RočUJEP 1964, str. 102; RočBU 1964–1968, str. 472; ČsPr, str. 342–343. Z dalších, tam již nezachycených prací, uvádíme: *Předválečná jazykovědná rusistika na československých universitách* (ČsRus 13, 1968, str. 268–272); *Slavjanskoje jazykoznanije* (in: Universitas Brunensis 1919–1969, Brno 1969, str. 48–75; ve spolupráci s kolektivem).

R. M.

Otakar NOVÁK, PhDr., CSc., řádný profesor filos. fak. Nar. 28. prosince 1905 ve Vídni. studoval na filosofické fakultě v Brně (učitelé P. M. Haškovec, S. Souček, A. Novák, J. Horák). Doktorátu filosofie dosáhl na filosofické fakultě v Brně v r. 1931. Od r. 1947 byl docentem pro dějiny francouzské literatury na filosofické fakultě UK v Praze. Jako středoškolský profesor učil v letech 1933–1946. Od r. 1947 působí na filosofické fakultě brněnské university. V r. 1958 dosáhl hodnosti kandidáta věd,

od r. 1964 je profesorem dějin francouzské literatury na filosofické fakultě v Brně.

Hlavním oborem Otakara Nováka jsou dějiny francouzské literatury. Zajímaly ho však také (počínajíc disertační prací) otázky meziliterární. Intenzivněji byl k nim přiveden v posledních letech (práce *Corneille v Čechách*, *Šalda a francouzská literatura*, *Arne Novák a francouzská literární kritika*, a dále o problémech překlada-telských).

Bibliografie: Protože publikační činnost Otakara Nováka je z největší části romanistická, uvádějí se tu jenom ty stati, které jsou zároveň bohemistické nebo slavistické: *Soumrak antiky u Jaroslava Vrchlického* [disertační práce] (in: Sborník Společnosti Jaroslava Vrchlického 1930–1931, str. 106–138); *Jaroslav Vrchlický o Anatólu Franceovi* (ČMF 24, 1938, str. 40–50 a 168–176); *Itálie a české písemnictví* (in: Strážce tradice, Brno 1940, str. 209–216); *K sedmdesátinám prof. dra Josefa Kopala* (ČMF 25, 1953, str. 4–13); *Nové vydání překladu Rabelaisova díla* (ČMF 26, 1954, str. 30–36); *Études de littérature française et italienne soviétiques* (SPFFBU D 1961, str. 157–170); *L'oeuvre de Josef Kopala* (in: Études Romanes de Brno I, 1965, str. 7–27); *Životní dílo profesora dr. Josefa Kopala* (in: X. Ročenka Kruhu moderních filologů při ČSAV za r. 1966, Praha 1967, str. 5–11); *Corneille en Bohême* (in: Études Romanes de Brno II, 1966, str. 121–164); *F. X. Šalda et l'idéologie barrésienne* (SPFFBU D 1967, str. 67–86); *Charles Péguy vu par un péguyste tchèque* (SPFFBU D 1967, str. 137–140); *F. X. Šalda devant certains aspects des lettres françaises* (in: Études Romanes de Brno IV, 1969, str. 11–62); *Za Jiřím Konůpkem* (in: XI. Ročenka Kruhu moderních filologů při ČSAV za r. 1967 a 1968, Praha 1969, str. 3–5); *Un grand recteur, ami des lettres romanes* [Arne Novák] (SPFFBU D 1969, str. 77–99); *Le Mythe de Rimbaud en Tchécoslovaquie* (SPFFBU D 1969, str. 163–168).

jk

Karel O H N E S O R G, PhDr., DrSc., profesor filos. fak. Narodil se 11. března 1906 v Praze. Studoval na filosofické fakultě KU v letech 1924–1928 románskou a klasickou filologii, pedagogiku a estetiku u O. Kádnera, O. Zicha, O. Jirániho, J. Ludvíkovského, M. Křepinského, O. Hujera a jiných. Po absolutoriu působil jako středošolský profesor v Praze. R. 1928 získal titul PhDr. na práci z oboru filosofie, pedagogiky a estetiky. V letech 1933–1936 studoval jako mimořádný posluchač na filosofické fakultě v Praze pro specializaci ve fonetice u J. Chlumského a B. Hály. Od r. 1936 do 1939 působil jako nehonorenovaný asistent ve fonetické laboratoři UK, v letech 1945–1951 byl asistentem ve fonetickém ústavu UK a v letech 1951–1954 (po habilitaci r. 1950) docentem. V této funkci přešel v r. 1955 na filosofickou fakultu v Brně, kde působí od r. 1957 do r. 1971 jako řádný profesor (v letech 1959–1962 vedoucí katedry romanistiky a fonetiky). Hodnost DrSc. získal r. 1958. Mimo brněnskou filosofickou fakultu byl pověřen přednáškami na filosofické fakultě v Olomouci (1951–1957) a na JAMU v Brně (1959–1964). Je členem redakce jazykovědné řady SPFFBU. Podnikl četné studijní a přednáškové zájezdy do zahraničí – do Polska, NDR, Jugoslávie, Rumunska, NSR, Itálie, Francie.

Jádrem vědeckého díla Ohnesorgova jsou práce z oboru fonetiky obecné i speciální, zpracovávané metodou experimentální; jeho zájem se postupně koncentroval na výzkum dětské řeči. Studie, které z svého oboru publikoval, se zčásti opírají též o materiál český, resp. i další slovanský. Své pedolinguvistické výzkumy uložil zatím do tří knižních publikací: *O mluvním vývoji dítěte* (Praha 1948), *Fonetická studie o dětské řeči* (Praha 1948) a *Druhá fonetická studie o dětské řeči* (Praha 1959). Kromě toho je autorem více než stovky vědeckých studií dílčích, např. o melodii veršové (LF, 1948), o A. Frintovi (SlavPrag, 1900) aj.

Bibliografie: Soutpis prací podává J. Pačesová (SPFFBU A 1966, str. 9–12). O něm viz J. Bartoš (SPFFBU, A, 1966, str. 7–9); viz též heslo OHNESORG ve sb. *Slovanská filologie na KU v Praze*, Praha 1968, str. 340.

R. V.

Jaroslava P A Č E S O V Á, roz. Holková, PhDr., CSc., docentka filos. fak. Narodila se 27. ledna 1928 v Brně. Na filosofické fakultě v Brně vystudovala angličtinu, italštinu a fonetiku, mj. u J. Vachka, E. Šrámka, K. Ohnesorga, K. Rosendorfského a jiných; souběžně se věnovala i studiu slovanské filologie zejména u A. Kellnera a V. Machka. Od r. 1952 je zaměstnána na filosofické fakultě v Brně postupně jako asistentka, odb. asistentka (od r. 1956) a docentka (od r. 1966; habilitovala se 1965

pro obor fonetika a fonologie češtiny). R. 1953 získala titul PhDr. v oboru české fonetiky a dialektologie, r. 1961 hodnost CSc. Od r. 1962 je vedoucí katedry romanistiky a fonetiky na filosofické fakultě v Brně a od stejné doby působí též jako externí učitelka pro obor fonetika a ortoepie češtiny na JAMU v Brně.

Vědecky je Pačesová orientována ke slovanské, germánské a románské jazykovědě, a to k fonetice a fonologii konkrétních jazyků. Začala svou vědeckou dráhu jako dialektoložka: její rukopisná doktorská disertace z r. 1953 je věnována malohanáckým nářečím; o nářečním výzkumu v zahraničí informovala pak ve SPFFBU (A 1954). Slavisticky jsou z jejích prací zaměřeny studie o palatálních okluzívách v makedonštině (SPFFBU A 1963; a Zeitschrift für Phonetik 1964).

V posledních letech se zájem Pačesové přesouvá k pedolinguistice, kde se vydatně opírá o jazykový materiál český (viz zejména SPFFBU A 1959; A 1960; A 1966); vyvrcholením tohoto úsilí je knižní publikace *The Development of the Vocabulary in the Child* (Brno 1968).

Bibliografie: Výběrový soupis prací viz RočUJEP 1964, str. 116, a RočUJEP 1964–1968, str. 488. Z dalších prací, tam již neuvedených, srov. ještě: *Some Thoughts on Language Development in Czech-Speaking Children* (SPFFBU A 1970, str. 5–23).

R. V.

Karel P A L A, PhDr., vědecký pracovník filos. fak. Narodil se 15. června 1939 v Gottwaldově. Po absolutoriu Vysoké školy ruského jazyka a literatury v Praze, kde studoval u B. Ilka, A. Dostála, Z. Mathausera, P. Nováka a jiných, pobýval studijně v letech 1962–1964 v oddělení matematické a aplikované lingvistiky v ÚJČ ČSAV v Praze; od r. 1964 působí jako vědecký pracovník na filosofické fakultě UJEP v Brně se specializací pro matematickou lingvistiku a strojovou lingvistiku. R. 1967 zde získal titul PhDr.

Předmětem výzkumných prací Palových je syntax a sémantika současného českého jazyka s použitím metod algebraické lingvistiky a samočinných počítačů. Publikoval studie o homonymii podmětu a předmětu a podmětu a doplňku v češtině (SlavPrag 1961) a o homonymii subjektu a objektu obecně, v systémech analytických a svntetických (in: Brno Studies in English 1968), o aktuálním členění (in: Prague Studies in Mathematical Linguistics 1966, 1967), o náhodném generování českých vět (SaS 1968) aj Experimentální povahu měla automatická syntaktická analýza českého textu (in: Kybernetika 1968; in: Prague Studies in Mathematical Linguistics III). Z oblasti sémantiky prozkoumal Pala vztah českých sémantických skupin slovesných k aktuálnímu větnému členění (in: Symposium on FSP, Mariánské Lázně 1970).

Bibliografie: Viz RočUJEP 1964–1968, str. 451. Z dalších prací, tam již nezachycených, viz ještě: *Náhodné generování českých vět* (SaS 1968); *Random Generation of Czech Sentences* (in: II. linguistisches Kolloquium über generative Grammatik, Universität Stuttgart, 1967); *On the Homonymy of Subject and Object in Analytical and Synthetical Systems* (in: Brno Studies in English 1968, str. 149–165); *Generování verše jako problém prozodický* (in: Teorie verše II. Brno 1968, str. 73–82; spolu s J. Levým); *Einige Fragen der semantischen Klassifikation der (tschechischen) Verben* (III. Kolloquium über generative Grammatik, Universität Stuttgart, 1968); *Automatická syntaktická analýza českého textu* (in: Kybernetika 1968, str. 318–330); *Automatičeskij sintaksičeskij analiz* (in: Prague Studies in Mathematical Linguistics IV, 1970); *Conflicts between Grammar and Poetics* (in: Prague Studies in Mathematical Linguistics IV, 1970); *Stroj a verš* (Věda a život 1969); *Semantic classes of verbs and FSP (on Czech material)* (in: Symposium on FSP, Mariánské Lázně 1970).

R. V.

Karel P A L A S, PhDr., CSc., docent filos. fak. Narodil se 24. srpna 1931 v Budišově u Třebíče. Vystudoval (1950–1955) na filosofické fakultě v Brně češtinu a ruštinu (jeho učiteli byli zvl. A. Grund, J. Hrabák, F. Wollman, F. Trávníček a A. Kellner). Hodnost kandidát filologických věd získal r. 1960 (disertační práce *Konvergentní a divergentní tendence v české literatuře 17. a 18. století*). Habilitoval se r. 1965 (habilitační spis *K problematice krajové pololidové literatury 18. století*), docentem byl jmenován r. 1966. Od r. 1953 je zaměstnán na filosofické fakultě v Brně, nejprve jako asistent, potom jako interní vědecký aspirant, odborný asistent a docent. Je členem Literárněvědné společnosti při ČSAV a Maticе moravské; v letech 1965–1969 vykonával funkci tajemníka redakce Spisů filosofické fakulty brněnské university

a Sborníku prací fil. fakulty. Od r. 1970 je vedoucím katedry české literatury a literární vědy.

Ve vědecké práci se zpočátku K. Palas věnoval problematice jazykového stylu (studie o jazyce T. Novákové), potom se soustředil k české literatuře barokní, zvláště pololidové, a k literatuře národního obrození se zvláštním zřetelem k literárnímu dění na Moravě. Do této oblasti patří jeho studie o regionalismu, práce o vztazích mezi literaturou a pololidovou tvorbou v období vládnoucí protireformace (některé z nich vyšly v zahraničním odborném tisku) a stati zabývající se ohlasy baroka v nověčeské poezii. K syntetickému pohledu se propracoval v knižní publikaci *K problematice krajevé pololidové literatury 18. století* (Praha 1970). K české literatuře na Moravě se zaměřuje také jeho činnost editorská; podílel se na vydání děl L. Blatného, J. Mahena, V. Mrštíka, G. Preissové, M. J. Sychry, R. Těsnohlídka a výboru z českých próz s milostnou tematikou *Mámvivá noc*.

Bibliografie: Výběrový soupis jeho prací z let 1959–1968 je otištěn v RočUJEP 1964, str. 91, a v RočBU 1964–1968, str. 462. Větší práce do uvedených soupisů nepojaté: *Doslov k Lišce Bystroušce R. Těsnohlídka* (Brno 1957, str. 217–222); *Gabriela Preissová, Slovácké obrázky* (Brno 1957; edice, spolu s M. Greplem); *K jazykovému vývoji v povídkové a románové tvorbě Terézy Novákové* (in: Studie ze slovenské jazykovědy, Praha 1958, str. 459–468); *K otázce regionalismu v české literatuře 17. a 18. století* (in: Franku Wollmanovi k sedmdesátinám, Praha 1958, str. 413–422); *O regionalismu v české protireformační literatuře* (in: Sborník otvetov na voprosy po literaturovedeniju, Moskva 1958, str. 184–186); *Pololidové básnictví a kancionálová píseň* (in: O barokní kultuře, Brno 1968, str. 75–85); *Teorie verše II.* (Sborník 2. brněnské versologické konference, Brno 1968; redigoval s J. Levým); *Barokní tradice v raněobrozenské poezii* (ČMM 1968–1969, Vědy společenské II, str. 193–202); *Dějiny Brna I* (Brno 1969; autorská spolupráce); *Historická próza Jindřicha Spáčilů* (ČMM 1969, str. 286–293); *Mámvivá noc* (Praha 1969, 1969²; edice, spolu s M. Suchomelem); *Recepte starší duchovní písně v době obrozenské* (in: Literárněvědné studie. Profesoru Josefu Hrabákovi k šedesátinám (Brno 1972, str. 93–100; red. spolu s D. Jeřábkem a M. Kopeckým); *Jan Jílek T. Novákové a jeho pramen* (Z kralické tvrže 6, 1972/1973, str. 38–46).

vk

Jarmil PELIKÁN, PhDr., CSc., docent filoz. fak. Narodil se 23. listopadu 1928 v Rovečném, okr. Zďár n. S. Studoval v letech 1950–1952 polonistiku a rusistiku na filosofické fakultě v Brně. Pokračoval ve stud. r. 1952/1953 na Varšavské univerzitě a v letech 1953–1955 na Jagellonské univerzitě v Krakově, kde získal hodnost magistra filosofie z oboru polské filologie. Od 1. září 1955 je zaměstnán na filosofické fakultě v Brně. Kandidátskou práci obhájil r. 1962 ve Slovanském ústavě ČSAV v Praze. Habilitoval se r. 1969 na filosofické fakultě UJEP v Brně. Je členem Literárněvědné společnosti při ČSAV. Studijní pobyty v zahraničí: ve stud. r. 1958/1959 na Jagellonské univerzitě, stud. r. 1966/1967 na Varšavské univerzitě. V r. 1968 se zúčastnil letního semináře bulharského jazyka a literatury v Sofii, v r. 1971 byl na studijním pobytu ve Wrocławu.

J. Pelikán koná přednášky, semináře a cvičení z dějin polské literatury, z úvodu do polských kulturních dějin a z překladatelské problematiky. Ve speciálních přednáškách se zabývá dějinami polského dramatu a divadla a československo-polskými kulturními vztahy. Ve vědecké práci se zaměřuje na dějiny polské literatury, zvláště v 19. a 20. století, na československo-polské kulturní vztahy, především literární a divadelní, na překladatelskou problematiku, na polskou dramatikou, na slovenské drama a divadlo.

Bibliografie: Výběrový soupis prací J. Pelikána z let 1959–1964 je otištěn v RočUJEP 1964, str. 86, a v RočBU 1964–1969, str. 467. Významnější práce do uvedených soupisů nepojaté: *Zapomiana powieści Michala Czajkowskiego* (Prace Polonistyczne 14, 1958, str. 227–232); *O korespondenci Milana Rešetara Františku Pastrnkovi* (SPFFBU A 1959, str. 118–120); *Polská slavistika po druhé světové válce* (SISb 57, 1959, str. 109–117); *Z česko-polských divadelních vztahů v 19. a 20. stol.* (SPFFBU D 1969, str. 7–26); *Dramata Julia Słowackého na českých jevištích* (in: Otázky divadla a filmu. Theatralia et cinematographica I, 1970, str. 79–95); *Słowacki na scenach czeskich* (Pamiętnik Teatralny 19, 1970, str. 62–81).

jk

Pavel PEŠTA, PhDr., odborný asistent filos. fak. (do r. 1961). Narodil se 11. května 1933 v Brně. Na filosofické fakultě v Brně studoval v letech 1951–1956 češtinu a dějepis (učitelé J. Hrabák, A. Závodský, A. Kellner, F. Trávníček, A. Gregor). Doktorát filosofie získal r. 1967 (disertační práce *Príspevky k problematice české meziválečné satiry*). Od r. 1956 byl asistentem, později odborným asistentem katedry českého jazyka a literatury na brněnské filosofické fakultě. R. 1961 přešel do brněnské pobočky Ústavu pro českou literaturu ČSAV. Je členem Literárněvědné společnosti při ČSAV a Musejního spolku v Brně.

Za svého působení na filosofické fakultě zabýval se P. Pešta ze srovnávacího hlediska starší českou literaturou (veršovanou epikou 14. století a literaturou 2. poloviny 19. století). Zvláštní pozornost věnoval moravským spisovatelům generace J. Herbena a F. Táborského a jejich vztahům ke Slovensku. Po přechodu do Ústavu pro českou literaturu ČSAV zaměřil se Pešta na dějiny moderní literatury (avantgarda, B. Václavek, meziválečná satira). Podílel se i na některých kolektivních dílech Ústavu pro českou literaturu, zvláště na *Slovníku českých spisovatelů* (1964) a na edici pramenů *Avantgarda známá i neznámá* (I. 1971, II. 1972). V činnosti kritické (*Impuls*, *Rovnost*) se zabývá současnou českou prózou, příležitostně recenzuje i práce slovenské a překlady ze slovanských literatur.

Bibliografie (díle): *Rýmové a veršové shody Alexandreidy a Vévody Arnošta* (SPFFBU D 1956, str. 83–90); *František Táborský — věrný přítel Slovenska* (Valašsko 7, 1958, str. 10–12); *Herbenův Čas a Slovensko v letech devadesátých* (in: *Rodné zemi*; Brno 1958, str. 442–445); *Ze vztahů Františka Táborského k literárnímu Slovensku* (Slovenská literatúra 1959, str. 48–56); *Poznámky o veršovaných „románech“ v české literatuře 14. století* (SPFFBU D 1960, str. 36–58); *Bedřich Václavek a soudobná česká satira* (in: *Bedřich Václavek*, Brno 1963, str. 143–160); *Dvě odpovědi ve sborníku k V. sjezdu slavistů* (in: *Slavjanska filologija II*, Sofija 1963, str. 26–27 a 98). *Dvě poznámky k vývoji Václavkova světového názoru a jeho pojetí úkolů literatury* (in: *Václavkova Olomouc 1962*, Ostrava 1964, str. 228–232).

K. P.

Vladimír PODBORSKÝ, PhDr., CSc., docent filos. fak. Narodil se 10. září 1932 v Malhostovicích, okr. Brno-venkov. Studoval na filosofické fakultě UJEP obor prehistorii a historii u profesorů E. Šimka, F. Kalouska, R. Holinky a J. Macůrka. R. 1956 ukončil studium prehistorie diplomní prací *Osídlení Moravy lužickým lidem stupně slezského a platěnického* (SPFFBU E 1956). Hodnost kandidáta historických věd získal r. 1963 na základě disertace *Jihomoravská halštatská sídliště*, která byla také již zčásti publikována. Roku 1968 se habilitoval na filosofické fakultě UJEP spisem *Morava v pozdní době bronzové a na prahu doby železné*, který vyšel knižně v německém jazyce ve Spisech filosofické fakulty v Brně (1970). V. Podborský působil od r. 1955 jako asistent, od r. 1960 jako odborný asistent na katedře prehistorie filosofické fakulty UJEP. Od 1. června 1969 byl jmenován a současně ustanoven docentem pro obor prehistorická archeologie na téže katedře. Od dob studií byl členem Moravského archeologického klubu, řadu let též členem jeho výboru. Od r. 1956 je členem Československé společnosti archeologické při ČSAV; zde zastává již pátý rok funkci člena ústředního výboru. Dále je členem Musejního spolku v Brně. Je členem redakční rady Sborníku prací filosofické fakulty brněnské university, řady E. R. 1968 absolvoval tříměsíční stáž na Státní universitě T. Ševčenka v Kyjevě v SSSR, kde také přednášel o svých výzkumech. Zúčastnil se mezinárodního archeologického kongresu v Praze (1966) a řady mezinárodních vědeckých symposií u nás i v zahraničí (Polsko, NDR), kde přispěl referáty o problematice doby neolitu a halštatu. Krátkodobě studoval v muzeích v Polsku, NDR, Maďarsku, Rakousku a v SSSR.

V oblasti vědeckopedagogické je V. Podborský orientován jednak na přednášky z pravěkých dějin ČSSS, jednak na speciální přednášky z prehistorické archeologie v celoevropském rozsahu. Ve vědecké práci je V. Podborský specializován na prehistorickou archeologii, jmenovitě na otázky doby neolitu, bronzu a halštatu. Zabýval se zejména problematikou lužické kultury na Moravě a v Evropě vůbec. V rámci vědeckovýzkumné činnosti katedry prehistorie se podílel na organizaci a vedení velkých terénních výzkumů z období slovanského, zejména ve Znojmě-Hradišti a na Pohansku u Břeclavi. Některé menší výzkumy slovanských památníků sám vedl (Stará Břeclav) a též o nich publikoval zprávy. Těžiště jeho vědecké práce

tkví v archeologii před slovanské. Od r. 1967 vede V. Podborský rozsáhlý terénní archeologický výzkum neolitické a halštatské osady u Těšetic-Kyjovic, okr. Znojmo, který je hodnocen v evropském měřítku jako velmi aktuální a jehož výsledkům je připisován klíčový význam pro řešení základních problémů neolitu vůbec. V souvislosti s tímto výzkumem zorganizoval V. Podborský úspěšnou spolupráci s řadou československých i zahraničních vědeckých ústavů, zasloužil se o vybudování moderní metody archeologické stanice u Těšetic-Kyjovic a rozvíjí moderní metody archeologické praxe (např. radiokarbonové datování, indikace památek indukčními detektory, strojně početní vyhodnocování materiálových údajů atd.). Progresivní metodika je tu aplikována v týmové součinnosti řady specialistů a za účasti posluchačů prehistorie UJEP i jiných československých i zahraničních universit.

Bibliografie: Soupis prací V. Podborského čítá 84 titulů, z toho 3 monografie. 11 prací je zaměřeno na problémy slovanské či protoslovanské archeologie. Viz sborník *Vám poděkování a lásku Vám...*, Praha 1960, str. 235; RočUJEP 1964, Brno 1965, str. 67; RočBU 1964–1968, str. 414. — Z nejnovějších prací uveďme monografii *Mähren in der Spätbronzezeit und an der Schwelle der Eisenzeit*, Brno 1970).

F. K.

Richard P R A Ž Á K, PhDr., CSc., docent filos. fak. Narodil se 31. ledna 1931 v Jihlavě. Absolvoval filosofickou fakultu University Karlovy, kde vystudoval v letech 1950–1955 obor maďarština – čeština, obhájil diplomovou práci *Dílo Józsefa Eötvöse před rokem 1848* a získal vysokoškolskou kvalifikaci promovány filolog (r. 1955). Jeho učiteli byli profesoři V. Skalického, člen korespondent ČSAV, P. Rákos, J. Blaskovics a V. Šmilauer. Po ukončení svých vysokoškolských studií přišel na filosofickou fakultu UJEP v Brně a v letech 1955–1958 absolvoval interní aspiranturu pro obor obecné dějiny se specializací pro obor dějiny maďarské kultury R. 1960 obhájil kandidátskou disertaci *Maďarská reformovaná inteligence v českých zemích na počátku národního obrození* a získal titul kandidáta historických věd. Jeho školitelem byl profesor Josef Macůrek, člen korespondent ČSAV. R. 1965 obhájil R. Pražák habilitační spis *K česko-maďarským kulturním vztahům na počátku národního obrození* a r. 1966 byl jmenován docentem pro obor novověkých dějin se zaměřením k dějinám střední a jihovýchodní Evropy. Ustanoven docentem na filosofické fakultě v Brně byl 1. října 1968. Od 1. prosince 1966 do této doby byl samostatným vědeckým pracovníkem kabinetu balkanistiky a hungaristiky při katedře historie a etnografie; 1. října 1968 byl pověřen jeho vedením. R. Pražák je členem Československé historické společnosti při ČSAV, Československé literárněvědné společnosti, Společnosti přátel Národního muzea, Musejního spolku v Brně, Československé komise pro maďarskou filologii ČSAV, Československo-maďarské historické komise ČSAV a členem vládní komise pro restituci kulturních památek s MLR. Redigoval sborník *Studia baltanica bohemoslovaca* (Brno 1970; spolu s Ivanem Dorovským), *Bibliografii československé balkanistiky za léta 1966–1968*, Brno 1970; *Bibliografii československé hungaristiky za léta 1966–1968*, Brno 1972.

R. Pražák udržuje rozsáhlé vědecké styky se zahraničními hungaristy a ugrofinisty, zvláště s vědeckými pracovníky maďarských vědeckých institucí a vysokých škol. Studijně pobýval v Maďarsku (1958, 1961, 1962, 1963, 1966, 1967, 1970), na devítiměsíčním pobytu ve Finsku v letech 1963–1964, spojené s přednáškovým turné po Finsku o české literatuře v rámci Československo-finské společnosti a s přednáškami ve finském rozhlasu a televizi. Po dobu pobytu ve Finsku byl žákem profesora Valentina Kiparskyho a akademika Erkki Itkonena. Účastnil se světového kongresu historiků ve Vídni v r. 1965, mezinárodní konference o studiu východoevropských literatur v Budapešti r. 1962 a mezinárodního ugrofinistického symposia v Székesfehérváru r. 1970.

R. Pražák pracuje v oblasti obecných dějin, v bohemistice, slovakistice, hungaristice a ugrofinistice se zřetelem k širší historicko-filologické problematice. Hlavním předmětem jeho zájmu jsou česko-maďarské vztahy za národního obrození. Vydal zde např. studii o *Palackého vztazích k Maďarům před rokem 1848* (ČMM 1958), řadu studií (v časopise *Századok* 1964; *SPFFBU C* 1964; Vlastivědný sborník Vysočiny 1961) o působení maďarské reformované inteligence mezi českým lidem za obrození, které dovršil monografií *Maďarská reformovaná inteligence v českém obrození* (Praha 1962). Zabývá se vztahy české a maďarské osvícenské vědy a kultury; kromě monografie *Josef Dobrovský als Hungarist und Finno-Ugrist* (Brno 1967),

napsal pronikavou studii o styku Dobrovského s Maďary (Sl 1968; Filológiai Közlöny 1962, 1968; SPFFBU D 1962). Referuje o pramenech a literatuře ke vztahům české a maďarské osvícenské vědy a kultury (SPFFBU C 1967), zabývá se metodologií studia česko-maďarských kulturních vztahů za národního obrození (in: *Sborník družby pěti bratrských universit*, Praha 1966). V současné době pak zpracovává otázku působení českých umělců v Uhrách na přelomu 18. a 19. století v širším rámci středoevropském (Slovanský přehled 1969; in: *Otázky divadla a filmu*, *Theatralia et cinematographica I*, Brno 1970). Dále zpracovává česko-slovenské vztahy a typologii českého, slovenského i maďarského obrozenského hnutí a jejich předpoklady (srov. studii *Ke vztahu druhé bernolákovské generace a české jungmannovské inteligence za národního obrození*, in: *Biografické štúdie I*, Martin 1970; in: *Studia Europae centralis atque orientalis I*, Brno 1972), otázku česko-uherských vztahů za humanismu a jejich tradice za obrození v souvislosti s Bohuslavem Hasištejnským z Lobkovic (in: *Humanismus a renezancia na Slovensku v 15.–16. storočí*, Bratislava 1967) a zamýšlí se nad výsledky a úkoly studia česko-maďarských vztahů (SPFFBU C 1961). Monografie *Josef Dobrovský als Hungarist und Finno-Ugrist* (Brno 1967) byla zároveň příspěvkem ke studiu počátků vědecké hungaristiky a ugrofinistiky u nás a ve světovém kontextu; ukázky z ní vyšly v maďarském časopise *Filológiai Közlöny* 1968, ve finském *Virittäjä* 1969 aj. Ve spojení s hungaristickou tematikou zkoumá Pražák i problematiku balkanistickou (studie *Bogomilismus v Uhrách v 11. stol.*, in: *Studia balkanica bohemoslovaca*, Brno 1970). V obšírné studii zhodnotil i balkanistické dílo zesnulého českého balkanologa světové pověsti Josefa Kabrdu (SPFFBU C 1969).

Druhým polem Pražákovy činnosti je studium maďarské literatury; období 1772 až 1849 zpracovává pro chytaně akademické vydání *Dějiny maďarské literatury* a o téměř období spolu s řadou základních hesel ze starší maďarské literatury (Pázmány, Zrínyi, Gyöngyösi, Mikes a jiní) napsal i pro *Slovník maďarských spisovatelů* (Odeon, Praha 1971). Z dějin česko-maďarských literárních vztahů se věnoval zejména údobí od r. 1849 do sedmdesátých let 19. století, zvláště pak Szende Riedlovi a Nerudově vztahu k maďarské literatuře (SPFFBU D 1958; in: *Z doby Nerudovy*, Praha 1959; in: *Dějiny a národy. Studie a národy. Studie z literárních vztahů československo-maďarských*, Praha 1965; in: *Tanulmányok a csehszlovák-magyar kapcsolatok köréből*, Budapest 1965).

K problematice obecných dějin střední a jihovýchodní Evropy vydal spolu s J. Kábrdou a J. Kolečkou skripta *Dějiny národů střední a jihovýchodní Evropy v období od Velké francouzské revoluce do roku 1918 I, II*, Praha 1963, 1966) a srovnal poválečné syntézy maďarských a československých dějin ve sborníku *Otázky studia a výuky dějin národů střední a jihovýchodní Evropy* (Brno 1968). Přípravuje zpracování světových dějin (mimoevropské oblasti) od Velké francouzské do Velké říjnové revoluce.

Pražákovo vědecké dílo se setkal s vysokým oceněním zvláště v Maďarsku, kde jej řadí k předním představitelům a průkopníkům kulturní a vědecké spolupráce mezi socialistickými národy střední Evropy.

Bibliografie: F. Jordán, F. Hejl, *Historické katedry* (in: *Vám poděkování a lásku Vám*, Praha 1969, str. 220 n.); *RočUJEP 1960–1964*, str. 71–76; M. Rejnuš, *Vědecká práce na katedře dějin SSSR, střední a jihovýchodní Evropy filosofické fakulty v Brně*, (in: *Brno v minulosti a dnes I*, Brno 1959, str. 213 n.); *RočBU 1964 až 1968*, str. 423–429; O. Borůvka, F. Hejl, J. Macůrek, J. Sajner, *Universitas Brunensis 1919–1969* (Brno 1969, str. 106, str. 114, str. 119–120). Kromě prací tam uvedených zaslouží si pozornosti: *K otázce slovensko-maďarských literárních vztahů z hlediska srovnávacího typologického studia česko-maďarsko-slovenských kulturních vztahů z národního obrození* (in: *Tradície a literárne vzťahy*, Bratislava 1972, str. 147 až 159. *Neologická hnutí a předpoklady tzv. národního obrození u Čechů, Slováků a Maďarů z hlediska vývoje jejich vzájemných vztahů* (in: *Europae Centralis atque Orientalis Studia Historica I*, 1971, str. 169–183; *Dobrovský a Kazinczy* (SPFFBU D 1971, str. 45–60).

F. H.

Helena PUCHLJAKOVÁ, PhDr., CSc., odb. asistentka filos. fak. Narodila se 24. srpna 1910 v Moskvě. Po absolvování ruského reformního reálného gymnasia v Moravské Třebové r. 1928 studovala na Sorbonně v Paříži francouzštinu (1928 až 1930); jejími učiteli zde byli mj. Jeanroy, Chamard a Desgranges, v letech 1932–1937

pak na UK v Praze, obor ruština – francouzština (učiteli byli mj. V. Francev, E. Ljackij, M. Křepinský a K. Titz). V letech 1937–1939 působila na obchodní akademii v Moravské Ostravě, poté na téžže učilišti v Brně (1939–1949). Po osvovení v r. 1945 byla povolána k práci na pedagogické fakultě a na JAMU v Brně. R. 1952 přešla na rusistiku filosofické fakulty UJEP, kde byla činná nepřetržitě až do svého odchodu do výslužby (r. 1970). Titul PhDr. získala r. 1946 (disertační práce *Lyrické motivy v dramatech A. A. Bloka*), vědeckou hodnost CSc. r. 1968 (dissertace *Stylistika a sémantika společných českých a ruských slov*). Účastnila se několika jazykovědných konferencí a kongresů, i zahraničních.

H. Puchljaková byla intenzivně činná po mnoho let především pedagogicky. Zasloužila se o vybudování metodiky ruštiny i systému lektorských cvičení vypracováním několika vysoce hodnotných vysokoškolských učebnic (rotaprintem) z ruské konverzace, slovní zásoby, frazeologie, syntagmatiky, jakož i gramatiky. Kromě toho vybírala a sestavovala četné textové materiály o ruské a sovětské kultuře a ruských realitách a pracovala také hojně v oblasti překladatelské, jak činností samotnou, tak konzultační (při úpravách, korekturách apod.); přispěla tím mj. autorům *Příruční mluvnice ruského jazyka pro Čechy II* po stránce materiálové přesností.

Odborně badatelská činnost Puchljakové se zaměřovala hlavně na srovnávací studium ruského lexika vzhledem k češtině, na lexikální sémantiku a stylistiku. Zpočátku podrobila rozboru hlavní poklesky středoškolských studentů v ruských písemných projevech (RJ 1951–1952). Výsledky svých mnohem širě založených materiálových výzkumů a minuciózní filologické heuristiky publikovala pak v několika statích, v nichž osvětlila problém stylisticky neutrálního slova jakožto výrazového prostředku citového zaujetí (SPFFBU A 1964), zamyslela se nad příbuznými ruskými a českými pojmenováními z hlediska jejich nestejné sémanticko-stylistické platnosti (tamtéž A 1967), pojednala o souvztažnosti shodných českých a ruských názvů kalendářních a časových pojmů (tamtéž A 1969) a rozebírala terminologii rostlin v češtině a ruštině, výrazově si blízkou (tamtéž, A 1971).

Bibliografie: Výběrový soupis prací viz RočUJEP 1964–1968, str. 472. Z dalších, tam již nezachycených prací, uvádíme: *Nejčastější chyby v písemných pracích žáků škol III. stupně* (RJ 2, 1951–1952, str. 84–86); *Schodnyje češskije i ruskije nazvanija kalendarnych ponjatij i vremennyje terminy* (SPFFBU A 1969, str. 105–114); *Obščije ruskije i češskije nazvanija rastenij* (SPFFBU A 1971, str. 97–109). Rotaprintové učebnice: *Sbírka cvičení z ruštiny* (Praha 1957); *Krátký přehled česko-ruské frazeologie* (Praha 1958); *Texty pro ruskou konverzaci* (Praha 1960, 1962²); *Ruské konverzační texty a cvičení* (Praha 1971).

R. M.

Leo R A J N O Š E K, PhDr., externí přednášející. Narodil se 15. srpna 1940 v Ostravě. Studoval v letech 1957–1962 na filosofické fakultě UJEP v Brně češtinu a ruštinu (učitelé: J. Bauer, M. Jelínek), po otevření oboru filmovou vědu (u Z. Smejkalu). Za studií publikoval drobnější práce z filmové teorie, recenze a kritiky. Po absolvování působil jako středoškolský profesor do r. 1967. V letech 1967–1971 byl řádným aspirantem na katedře slovanských literatur, divadelní vědy a filmové vědy filosofické fakulty UJEP (školitel A. Závodský). V roce 1968 získal doktorát filosofie prací *Filmové adaptace české prózy*. V současné době je L. Rajnošek dramaturgem Československé televize v Brně. Na filosofické fakultě UJEP externě vyučuje teorii filmu.

Leo Rajnošek se zabývá hlavně obecnou estetickou problematikou filmového výrazu, otázkami filmové poetiky, vztahy mezi literaturou a filmem, filmovými adaptacemi literárních a dramatických předloh. Metodologicky přitom navazuje na bádání českého strukturalismu a v marxistické interpretaci se je pokouší aplikovat a rozvíjet v oblasti filmologické.

Bibliografie: Soupis prací do r. 1968 byl otištěn v RočBU 1964–1968, str. 467. Kromě menších studií, recenzí a kritik publikoval Leo Rajnošek dále tyto problémové práce: *Filmové adaptace románů* (Film a doba 1962, str. 570); *Specifičnost filmového výrazu* (in: Otázky divadla a filmu. Theatralia et cinematographica I, Brno 1970, str. 251); *K základním pojmům filmové poetiky* (in: Otázky divadla a filmu. Theatralia et cinematographica II, Brno 1971, str. 315); *K problému tzv. věrnosti filmových adaptací* (SPFFBU D 1970, str. 61).

az

Miloš R E J N U Š, PhDr., odborný asistent filos. fak. Narodil se 25. dubna 1932 v Le-tovicích, zemřel 13. září 1964 v Brně. Studoval na filosofické fakultě brněnské univer-sity v letech 1951–1956 obor dějepis a čeština. Jeho učitelé tu byli profesori R. Holin-ka, J. Šebánek a zvláště J. Macůrek.

V semináři u profesora Macůrka vypracoval M. Rejnuš diplomovou práci *Městská politika krále Přemysla Otakara II. v Čechách a na Moravě* (1956), z níž výtěžil svou první publikovanou studii *Poměr královských měst k Přemyslu Otakaru II. a jejich pomoc královské politice* (SPFFBU C 1953). Jako nadšený účastník vědeckého stu-dentského kroužku tehdejšího asistenta semináře slovanských dějin F. Hejla zaujal se problematikou česko-polských vztahů, otázkami orientace Slezska k zemím koruny české a úlohou měst v tomto procesu ve 13.–14. století. Na základě srovnávacím řešil problematiku městského zřízení v Čechách, v Polsku, na Slovensku (v Horních Uhrách) ve 13.–14. století. Z této oblasti otázek se vztahují jeho studie *K úloze měst při připojení Slezska k českému státu ve 14. století* (in: *Studia z dziejów polskich i czechosłowaskich 1*, Wrocław 1960), *Výsady města Podolínce ve 13. století z hlediska srovnávacího* (SPFFBU C 1961) a úvaha *K interpolaci o rychtáři v Soběslavové pri-veligiu pro pražské Němce* (SPFFBU C 1960), která se svou tematikou k tomuto okruhu Rejnušových studií řadí. Bystré a vědecky zasvěcené jsou Rejnušovy skici o *Českých středověkých dějinách v Učonných zápiskách Instituta slavjanovedeniija* (SPFFBU C 1957) a kritická studie *Pojetí česko-polských vztahů v díle Historia Polski* (SlSb 56, 1958).

Druhým okruhem Rejnušova vědeckého úsilí bylo studium období humanismu a renesance ve střední Evropě, zvláště v Polsku, v českých zemích a na Slovensku. I když tu nezanechal žádné samostatné studie, významně se podílel na vzniku ně-kterých publikací J. Macůrka. Připravil a zpracoval ediční část monografie *České země a Slovensko ve století před Bílou horou. Z dějin vztahů v oblasti zemědělství, řemesla, obchodu a vzájemné obrany* (Praha 1958), autorsky spolupracoval s J. Ma-cůrkem na studii *K otázce spisovné češtiny v Polsku v 15. a na poč. 16. století* (in: *Slovanské historické studie IV*, Praha 1961). Prostě věcná a přísně vědecká je Rejnu-šova jubilejní úvaha *J. Macůrek jako historik Slezska* (SlSb 59, 1961). Předčasným skonem 13. září 1964 na následky automobilové nehody uhasiná život nadějného historika, uznávaného medievisty s kultivovanou vědeckou akribií; M. Rejnušovi nebylo dopřáno, aby tak slibně se rozvíjející dílo mohl dovršit rozsáhlejší mono-grafií.

V osobě Miloše Rejnuše ztratila česká kultura rovněž talentovaného spisovatele. V jeho tvorbě se snoubily dvě osobnosti – umělec a vědec. Jestliže ve vědeckých tématech hledal Rejnuš, co národy spojovalo, pak člověka a jeho lidské vztahy ztvárňoval ve svém uměleckém díle. Od svého pojednání o domnělém pobytu A. P. Čechova v Čechách přešel M. Rejnuš k jemným a lidskou psychiku modelujícím črtám *Dvorak a Osmadesátý týden*. Rejnušův hluboký humanismus, nenávidějící zlo a trýzeň, válku a násilí, faleš a zlobu, povýšenectví a nadutost, hloupost a le-nost, provanul jeho rozhlasové hry *Kapitánovy bomby*, *Nejkrásnější dny života*, *Příběh středního útočnicka*, *Letos nad Rýnem*, stejně jako jeho první jevištní hru *Američan v Poříčí*. Ze své lásky k umění, zvláště k hudbě, se vyzpovídal M. Rejnuš v rozhlasové hře *Život s hudbou*. Rejnušovo vyznání víry v člověka naposledy s bez-prostřední naléhavostí promlouvalo z jeho nejúspěšnější rozhlasové hry, která těsně před tragickou smrtí svého autora nabyla i jevištní podobu – *Ovidiův návrat*. Rej-nušovu původně rozhlasovou hru *Urhamlet* upravil v divadelní hru *Královské vraž-dění* Václav Řeň.

Bibliografie: F. Jordán, F. Hejl, *Historické katedry* (in: Vám poděkování a lásku Vám, Praha 1960, str. 220 n.) M. Rejnuš, *Vědecká práce na katedře dějin SSSR, střední a jihovýchodní Evropy* (in: Brno v minulosti a dnes I, Brno 1959, str. 213 n.); RočÚJEP 1960–1964, Brno 1965, str. 75; *Universitas Brunensis 1919–1969* (Brno 1969, str. 114, 116, 125) – Nekrology: J. Macůrek, *Za Milošem Rejnušem* (SPFFBU C 1965, str. 195–196); Z. Konečný, *Za Milošem Rejnušem* (SbMM 84, 1965, str. 300–301).

F. H.

Simeon R O M P O R T L, PhDr., odb. asistent ped. fak. Narodil se 3. února 1931 v Poličce, okr. Svitavy. Studoval na filosofické fakultě ÚJEP v Brně v letech 1949 až 1953 bohemistiku a rusistiku, mj. u F. Trávnička, J. Kurze, A. Kellnera, F. Woll-

mana, A. Grunda a A. Závodského. Po absolutoriu byl zaměstnán (1953–1960) jako lektor na katedře jazyků VUT v Brně, poté jako odb. pracovník Výzkumného ústavu pediatrického v Brně (1963–1967), od r. 1967 konečně působí na pedagogické fakultě na katedře filologie, oddělení českého jazyka, jako odb. asistent pro obor fonetiku (obecné, české, ruské a anglické), lexikologie a morfologie. Souběžně se zaměstnáním studoval na brněnské filosofické fakultě postgraduálně anglistiku u J. Vachka a J. Fírbase (1960–1966) a norvegistiku u L. Zatočila (1966–1971). V r. 1967 získal na filosofické fakultě titul PhDr. a v r. 1968 hodnost CSc., obojí pro obor obecné jazykovědy.

Vlastním polem badatelského úsilí Romportlova je obecná lingvistika, konkrétně teorie jazykového znaku a aplikace teoretických poznatků v oblasti kybernetiky. Opírá se přitom převážně o jazykový materiál český a k jeho interpretaci většinou i míří, takže jeho práce mají bezprostřední slavistický dosah. Nejvíce pozornosti věnoval dosud Romportl českému slovesu, o automatické šifrování a dešifrování jeho gramatických příznaků se pokusil (spolu s M. Fendrychem) už v r. 1961 (ve Sborníku prací VUT v Brně). Od té doby se k dílčím aspektům této problematiky vrátil ještě v několika studiích dílčích (SPFFBU A 1962; SaS 1969), nejzvučněji konečně v samostatné knižní monografii (Praha 1970).

Bibliografie: *O systému českého slovesa z hlediska aplikované a teoretické lingvistiky* (SPFFBU A 1962, str. 73–90); *O aspektech typologické klasifikace českého slovesa (zejména z hlediska tvaru imperativu)* (SaS 1969, str. 125–137); *Struktura gramatické složky slovesných tvarů určitých v češtině* (Praha 1970); *Syntagmatické vztahy v plánu signifié* (SPFFBU A 1969, str. 41–43); *O sémantice syntagmatických vztahů v syntaxi a morfologii* (Jazykové symposium 1971. U příležitosti 65. narozenin prof. dr. Františka Svěráka, Brno 1972, str. 179–187).

R. V.

Marta ROMPORTLOVÁ-KOUKOLOVÁ, PhDr. Narodila se 28. července 1939 v Brně. V letech 1956–1961 studovala na filosofické fakultě UJEP v Brně historii a češtinu. Jejími učiteli byli profesori J. Macúrek, J. Šebánek, B. Šindelář, F. Hejl a J. Kudrna na historii, J. Hrabák, A. Závodský a A. Lamprecht na bohemistice. Diplomní práci na téma *K otázce vztahů českého a polského humanismu v období českých Jagellonců* vypracovala pod vedením prof. J. Macúrka. Po ukončení vysokoškolského studia nastoupila ve školním roce 1961–1962 jako učitelka na ZDŠ v Krnově. Od roku 1962 do r. 1969 pracovala jako odborná asistentka a posléze jako odborná pracovnice v Ústavu dějin evropských socialistických zemí (dříve Slovanský ústav) ČSAV, pracoviště Brno. V roce 1969 získala doktorát filosofie na filosofické fakultě UJEP v Brně. Její disertační práce *Maďarsko mezi dvěma válkami 1918–1941* byla výsledkem předchozího studia meziválečné středoevropské zahraniční politiky v maďarských, polských a dánských archívech. Od roku 1969 je M. Romportlová odbornou pracovnící kabinetu balkanistiky a hungaristiky při katedře historie a etnografie střední, jihovýchodní a východní Evropy na filosofické fakultě UJEP v Brně.

Vědecké zaměření M. Romportlové se od srovnávacího studia středoevropské problematiky humanisticko-renesancní přesunulo do oblasti dějin slavistiky (zpracovala 30 hesel historiků nejnovějších dějin v ČsPr) a do oblasti srovnávacího studia dějin meziválečného období v československo-maďarsko-polském prostoru, zejména v otázce Mnichova (*Čas mezi Mnichovem a Komárnem*, SlP 1967); *Ve Vídni rozhodli silní* (SlPr 1969). V poslední době se M. Romportlová věnovala práci na bibliografii československé balkanistiky a hungaristiky a připravovala skripta zachycující vývoj Maďarska od konce první světové války až do r. 1949 (*Dějiny Maďarska 1918–1949*, Brno 1972).

R. F.

Zdenka RUSÍNOVÁ, roz. Zapletalová, PhDr., odb. asistentka filos. fak. Narodila se 13. června 1939 v Ostravě. Po absolutoriu filosofické fakulty v Brně, kde studovala češtinu a ruštinu, mj. u V. Machka, J. Bauera, A. Lamprechta, M. Jelínka, M. Grepla, R. Večerky, zůstala zaměstnána od r. 1961 na této fakultě zprvu jako asistentka a posléze odborná asistentka katedry českého jazyka, slovanské, indoevropské a obecné jazykovědy. V r. 1967 získala zde titul PhDr.

Odborný zájem Rusínové je obrácen k morfologii současné češtiny a k historickému tvoření slov. Začínala však jako dialektoložka: Kromě rukopisné disertace obsa-

hující popis nářečí na jih od Ostravy publikovala příspěvek k jazykovému zeměpisu Lašska ve SISb (1963). Většina jejích tištěných prací je věnována historickému tvoření slov v češtině; pojednala o tvoření deminutiv ve staré češtině (SPFFBU A 1963), o názvech nositelů vlastnosti ve staré češtině (SPFFBU A 1964), o názvech vlastnosti ve staré češtině (SPFFBU A 1965), o tvoření adjektiv ve staré češtině (SPFFBU A 1966; znovu spolu s D. Šlosarem, tamtéž A 1967).

Bibliografie: Výběrový soupis prací viz RočUJEP 1964, str. 99, a v RočBU 1964–1968, str. 451. Z dalších prací, tam již nezachycených, viz ještě *Slovotvorná produktivita abstrakt ve vývoji češtiny* (in: *Miscellanea linguistica*, Ostrava 1971, str. 83–90; spolu s D. Šlosarem); *O adverbializaci předložených výrazů* (JazČas 1972, str. 182–185).

R. V.

Josef SKULINA, PhDr., CSc., docent, vědecký pracovník ÚJČ ČSAV. Narodil se 2. března 1920 v Ostravě. Studoval češtinu a ruštinu na filosofické fakultě v Brně mj. u F. Trávníčka, A. Kellnera, J. Kurze, V. Machka aj. a po ukončení fakulty (1948) působil jako středoškolský profesor. V r. 1951 nastoupil místo asistenta na katedře českého jazyka a literatury filosofické fakulty v Brně a odtud přešel do brněnské pobočky ÚJČ ČSAV, kde je zaměstnán dosud — postupně jako vědecký aspirant a vědecký pracovník různých stupňů; zároveň byl čas od času pověřován přednáškami na filosofické fakultě v Brně. V r. 1952 zde dosáhl titulu PhDr., v r. 1956 hodnosti CSc. a v r. 1959 se habilitoval pro obor české dialektologie.

Skulina je svým pracovním zaměřením dialektolog českého jazyka. Vedle plnění povinností na kolektivním úkolu ústavním — přípravě *Českého jazykového atlasu* — publikuje z oboru i samostatné příspěvky vedle zpráv a recenzí; dosud je to celkem na 250 bibliografických položek. Psal např. o nářeční diferenciaci východní poloviny hranického okresu (SPFFBU A 1952) a přispěl i k historické dialektologii Hranicka (A. Kellnerovi, Opava 1954), pojednal o diferenciaci moravskoslovenských nářečí a jejich vztahu k českému národnímu jazyku (SPFFBU A 1954), zkoumal vznik a původ některých nářečních typů a oblastí, např. nářečního typu hustopečského (SISb 1955), nářečí na severovýchodní Moravě (ČMM 1956) nářečí spálovského (SISb 1956), sledoval současné vývojové tendence lašských nářečí (SISb 1964) atp.

Zvláštní pozornost věnoval Skulina problematice míšení nářečí a jazyků na jazykových hranicích, popadá v souvislosti s migrací obyvatelstva, kolonizací atd. např. v studiích o smíšených nářečích na pomezí moravskoslovensko-lašském (SISb 1957), o archaickém základu severních moravskoslovenských nářečí a pronikání inovací v nářečí sousedních oblastí (in: *Rodné zemi*, Brno 1958), o vzájemných vlivech na pomezí dvou blízkých jazyků (SISb 1962), o šíření nářečních znaků obecně českých na hanáckém území (SaS 1963), o nářeční diferenciaci severního úseku moravskoslovenské oblasti se zřetelem k valašské kolonizaci. (JazČas 1964).

Vedle speciálních nářečních monografických výzkumů zabývá se Skulina též obecnější dialektologickou problematikou, např. v poznámkách k nářečnímu výzkumu na Moravě (NŘ 1956) nebo v teoretické úvaze o jazykovém zeměpisu a struktuře dialektů (PF 1963). Vyvrcholením Skulinovy dialektologické práce je zatím knižní publikace *Severní pomezí moravskoslovenských nářečí* (Praha 1964).

S výzkumem lidových dialektů venkovských souvisí i Skulinův zájem o městskou mluvu v oblastech, které podroboval nářečnímu výzkumu. Zasáhl do této problematiky příspěvkem k vývoji městské mluvy na severovýchodní Moravě (SaS 1967), analyzoval archaickou vrstvu ostravské slovní zásoby (in: *Ostrava 3*, 1966), pojednal o šíření obecně lašských jevů na Ostravsku se zřením k městské mluvě (in: *Ostrava 4*, 1967) apod.

Rozsáhlá je Skulinova činnost recenzní a zpravidajská. Je rovněž autorem několika desítek jazykových okének.

Metodologicky vychází Skulina z Kellnerovy dialektologické školy; v popisu jazykových jevů uplatňuje hledisko strukturní, přihlíží však zároveň silně též k historickosociální situaci, v níž jazyk funguje.

Bibliografie: Výběrový soupis prací viz Z. Skoupil (SPFFBU A 1954, str. 103 n.); M. Tylová, *Publikační činnost pracovníků Ústavu pro jazyk český ČSAV za léta 1963–1967* (Praha 1968, str. 91–93); viz též RočBU 1964–1968, str. 455–456.

R. V.

Zdeněk S M E J K A L, PhDr., odb. asistent filos. fak. Narodil se 12. ledna 1927 ve Veselí nad Moravou, okr. Hodonín. Maturoval r. 1946 na reálném gymnasiu ve Strážnici. Na filosofické fakultě v Brně studoval v letech 1946–1952 češtinu a ruštinu se širším zaměřením na problematiku mezislovanských literárních vztahů (učitelé: F. Wollman a A. Grund). V letech 1952–1955 pracoval jako lektor českého jazyka a literatury na universitě v Poznani. Tam vydal *Wypisy z współczesnej literatury czeskiej i słowackiej 1917–1954* (Łódź–Poznań 1955). V letech 1955–1958 působil v téže funkci na universitě ve Varšavě. Na varšavském Státním ústavu umění (Państwowy Instytut Sztuki PAN) absolvoval dvouleté studium teorie a dějin filmu. Po návratu z Polska, jakmile byla v roce 1963 na brněnské filosofické fakultě založena katedra slovanských literatur, divadelní vědy a filmové vědy, přešel na toto pracoviště; od té doby se cele věnuje studiu filmu a televize. V letech 1963–1967 působil jako externí spolupracovník katedry filmové a televizní vědy na pražské FAMU. Od r. 1963 přednáší ob rok také na katedře operní režie brněnské JAMU.

Od počátku přitahovala Z. Smejkal metodologická problematika. Jako literárně-vědný slavista zabýval se metodologií literárních dějin (*K polské diskusi o mezi-válečné literatuře*, Slovenská literatúra 1955, str. 42–61; *Za hlubší pojetí literárního procesu*, Sovětská literatúra 1955, str. 791–804, spolu s J. Komárkem; *Modernost proti revolučnosti?* (Host do domu 1956, str. 203–205), včetně bádání versologických (*Tschechische Verswissenschaft*, Zagadnienia rodzajów literackich 1961, str. 135–164; tamtéž 1962, str. 153–187). Z tohoto základu a orientace na sovětskou a polskou vědu vychází Z. Smejkal také ve své práci filmovědné. Absorbován zajišťováním nově zavedeného studia filmové vědy na filosofické fakultě UJEP, zaměřuje se přechodně na problémy filmové výchovy (přeložil knihu Jerzyho Płażewského *Filmová řeč*, 1967). Od r. 1967 soustředil se na dějiny filmu, zejména českého, které pokládá za svou vlastní specializaci (*Purkyně a prehistorie filmu*). Obrátil pozornost nejdříve na metodologickou analýzu dosavadních syntetických prací o českém filmu (*Rané práce Karla Smrže o dějinách českého filmu*, *Počátky estetické orientace v historiografii českého filmu*). Přitom však sleduje i filmové problémy obecnější, ať teoretické (*Leninova koncepce filmu*) nebo vývojové (*Lubomír Linhart, první český historik sovětského filmu*). Vedle toho uveřejnil Z. Smejkal celoroční publicistický seriál o vývoji světového filmu po druhé světové válce, v němž vyzvedl zejména přínos filmu sovětského, polského a českého (Rovnost 1967), a dvouletý seriál o vývoji českého a slovenského filmu ve všech jeho hlavních odvětvích (*Letopisy naší kinematografie*, Rovnost 1968 až 1969).

V některých svých pracích z konce 60. let nedocenil sociologické aspekty určitých filmů a filmových teorií. Své soudy nyní zpřesňuje a prohlubuje a tím také směřuje ke komplexnímu zpracování předmětu svého studia.

Bibliografie: Soupis prací do roku 1968 byl otištěn v RočUJEP 1964, str. 86, a v RočBU 1964–1968, str. 467–468. Publikace a články, které vydal od té doby: *Rozmówki czeskie* (Warszawa 1968³); *Purkyně a prehistorie filmu* (Universitas 1969, str. 27–40); *Rané práce Karla Smrže o dějinách českého filmu* (in: Otázky divadla a filmu. Theatralia et cinematographica I, Brno 1970, str. 265–270); *Leninova koncepce filmu* (Věda a život 1970, str. 451–455); *Počátky estetické orientace v historiografii českého filmu* (in: Otázky divadla a filmu. Theatralia et cinematographica II, Brno 1971, str. 327–350); *Vpád subjektivity* (Amatérský film 1972, str. 23–25); *Lubomír Linhart, první český historik sovětského filmu* (in: Padesát vítězných let, Brno 1973).

az

Stanislav S O U Č E K, PhDr., řádný profesor filos. fak. Narodil se 7. května 1870 v Náchodě, zemřel 30. prosince 1935 v Brně. Studoval na filosofické fakultě Karlovy university v Praze bohemistiku a klasičskou filologii (v letech 1888–1894, ve stud. r. 1891/1892 ve Vídni). Z učitelů na něj nejvíce působil J. Gebauer. R. 1905 získal doktorát filosofie disertační prací o F. M. Klácelovi. Jako středoškolský profesor učil na gymnasiích v Olomouci, ve Dvoře Králové a na II. českém gymnasiu v Brně (do r. 1920). Od 9. srpna 1920 do 30. prosince 1935 byl řádným profesorem českého jazyka a písemnictví na filosofické fakultě v Brně, ve studijním roce 1930/1931 zastával úřad rektora brněnské university. Byl řádným členem České akademie a Učené společnosti

Šafaříkovi, dopisujícím členem Královské české společnosti nauk, čestným členem Jednoty českých filologů a Ústředního spolku jednot učitelských v zemi Moravskoslezské, předsedou moravskoslezského výboru Státního ústavu pro lidovou píseň a členem jiných vědeckých institucí. V letech 1914–1935 byl spoluredaktorem Časopisu Maticе moravské, v letech 1921–1935 redaktorem Veškerých spisů J. A. Komenského.

St. Souček patřil k zakladatelům brněnské bohemistiky a k jejím čelným představitelům v meziválečném období. Metodologické východisko Součkovo je pozitivistické, přesto velká část jeho literárněhistorického odkazu zůstává cenná a podnětná. Kromě objektivelského přístupu k různým tématům je třeba vyzvednout hlavně Součkovo zvládnutí obsáhlého materiálu a důkladnost jeho zpracování. Namnoze nepřekonány jsou dosud jeho studie o Štítném, Komenském a pololidové tvorbě pobělohorské. Stále platí Součkovo rozlišení starých lidových a domněle lidových písní. Svůj význam neztratily jeho práce o Dobrovském, o básních Erbenových a Nerudových, o pohádkách B. Němcové, o pramenech Jiráskova románu U nás, o moravských buditelích Gallašovi, Klácelovi a jiných a vůbec o obrození na Moravě. Souček zkoumal jako jeden z prvních u nás vztahy folklóru a písemnictví. Podrobně rozebral zejména *Rakovnickou vánoční hru* ve stejnojmenné monografii z r. 1929, kde od zevrubné analýzy pololidové hry postoupil k výkladům o pobělohorské literatuře a upravil tak cestu literárněhistorické syntéze. Sám se k syntetické práci o staročeské literatuře nedostal, přestože se k ní po léta připravoval svými podrobnými – dosud archivně dochovanými – universitními přednáškami.

Bibliografie: Úplný soupis prací prof. Stanislava Součka sestavila Maria Lukasová v Archivu pro bádání o životě a spisech J. A. Komenského 1937 (celkem 180 publikačních čísel). Z nekrologů: Arne Novák (in: Ročenka Masarykovy university 1935–1936); J. B. Čapek (CMM 1936). K 100. výročí Součkova narození napsal medailón Milan Kopecký, *In memoriam Stanislava Součka* (Universitas 1970, str. 76).

M. K.

Zdeněk SRNA, PhDr., CSc., odb. asistent filos. fak. Narodil se 26. ledna 1929 v Brně. V letech 1948–1953 studoval na filosofické fakultě v Brně češtinu a divadelní vědu u F. Wollmana a A. Závodského. R. 1953 získal titul doktora filosofie disertační prací *Brněnská divadelní kritika mezi dvěma světovými válkami* (1918–1939). V r. 1952 nastoupil jako asistent katedry divadelní vědy na Janáčkově akademii múzických umění v Brně, kam byl tento obor z filosofické fakulty přesunut. Po zrušení oboru divadelní vědy v Brně pracoval jako pedagog a tajemník katedry herectví a režie na JAMU. Když byla r. 1963 na brněnské filosofické fakultě založena katedra slovenských literatur, divadelní vědy a filmové vědy, přešel na toto nové pracoviště. Zde také r. 1966 získal hodnost kandidáta věd disertační prací *Kapitoly z dějin brněnské divadelní kritiky* a v r. 1970 předložil habilitační práci *O metodologických počátcích divadelní vědy*. Z. Srna přednáší dějiny světového divadla na filosofické fakultě v Brně a na JAMU.

Srnův odborný zájem vycházel z dějin divadelní kritiky. Do tohoto okruhu patří také Srnova studie o divadelní kritice brněnského Indexu (in: Index. Vzpomínkový sborník B. Václavka, Brno 1957); studie o Richardu Fleischnerovi a soupis jeho článků (viz Sborník JAMU I, Brno 1961; in: Počátky české marxistické divadelní kritiky, Praha 1965), shrnující soubor přehledových článků o pokrokové brněnské divadelní kritice (Program [časopis Státního divadla v Brně], 1971), pohled na pražské a brněnské centrum marxistické divadelní kritiky (in: Padesát vítězných let, Brno 1973). Z. Srna se věnuje také divadelně kritické praxi a sleduje od r. 1956 brněnský divadelní život, příležitostně pak divadelnictví celé naší republiky. Srna napsal několik portrétů brněnských divadelníků (R. Walter, Z. Gráfová, J. Kurandová, L. Skrbková aj.).

V divadelní praxi uplatnil se Zd. Srna nejen jako dramaturg Divadelního studia za doby svého působení na JAMU, ale pod vedením prof. Antonína Kurše věnoval se také práci v ochotnickém hnutí. S A. Kuršem a F. Kubrem vypracoval systém vzdělání amatérských divadelníků, v r. 1960 byl dramaturgem a vedoucím odborného výcviku souboru Studia Josefa Skřivana, byl členem porot Národních přehlídek i Jiráskových Hronovů. V této své činnosti uplatňoval odborný zájem o divadelní

pedagogiku, jejíž formy studoval také v NDR a Rumunsku. Tomuto úseku věnoval řadu článků a studií. V těchto souvislostech vznikaly také Srnovy publikace o dramaturgii, o dramaturgické přípravě inscenace, o společenském smyslu divadla a hlavních etapách jeho vývoje (všechno Praha, ÚDLT 1963). Odtud šla cesta k *Úvodu do divadelní vědy* (skriptum 1972), který vznikl z podnětu prof. A. Závodského a jehož je Srna spoluautorem.

Speciální zájem o metodologickou problematiku divadelní vědy vedl Z. Srnu ke zkoumání historického vývoje divadelní vědy v evropském měřítku. Výsledkem jsou studie o počátcích německé divadelní vědy (tři kapitoly z počátku metodologie divadelní vědy, in: *Otázky divadla a filmu. Theatralia et cinematographica I, II, III*, Brno 1970, 1971, 1973), studie v Prolegomenech Scénografické encyklopedie (*Herecká postava*, 1971; *K vývoji systematiky a metod divadelní vědy*, 1971).

V historiografii divadla věnuje Z. Srna zájem problematice dějin světového divadla a otázkám pedagogického zpracování pro výchovu divadelních vědců, divadelních profesionálů i amatérů. Pro tuto oblast přeložil a podnítil vznik několika skriptových materiálů na JAMU i na filosofické fakultě (Avdějev, O původu divadla I, překlad společně s J. Burianem, skriptum 1965; *Divadlo osvícenství*, studie M. Mokušského, skripta 1965; Esslin, *Absurdní divadlo, výběr kapitol*, skriptum 1966).

Na úseku dějin českého divadla se nese Srnuv zájem především k divadlu na Moravě a ve Slezsku (referát na konferenci o dějinách divadla na Moravě a ve Slezsku). V článku *Sovětské divadlo jako inspirace* podal přehledné shrnutí materiálů o sovětské dramatičce na brněnských jevištích mezi dvěma světovými válkami a od r. 1945 do r. 1956 (*Program [časopis Státního divadla v Brně]*, 1972).

Bibliografie: Soupis prací do roku 1968 byl otištěn v RočUJEP 1964, str. 86 a v RočBU 1964–1968, str. 468. Ve výběru uvádíme publikace, studie a články, které vyšly od té doby: *Cesta za činoherním dialogem* (in: *Divadlo je divadlo*, Brno 1969, str. 112–131); *Rudolf Walter*. Studie o čteci (Praha, *Divadelní ústav*, 1970); *Pokroková kritika – spolupůrce divadla*. Kapitoly z historie brněnské divadelní kritiky (*Program [časopis Státního divadla v Brně]*, 1971); *Max Herrmann. Kapitola z metodologických počátků divadelní vědy* (in: *Otázky divadla a filmu. Theatralia et cinematographica I*, Brno 1970, str. 47–62); *Hugo Dinger. Kapitola z metodologických počátků divadelní vědy* (in: *Otázky divadla a filmu. Theatralia et cinematographica II*, Brno 1971, str. 45–62); *Artur Kutscher. Třetí kapitola z metodologických počátků divadelní vědy* (in: *Otázky divadla a filmu. Theatralia et cinematographica III*, Brno 1973); *Herecká postava* (in: *Prolegomena scénografické encyklopedie*, část 5, Praha 1971, str. 80–84); *K vývoji systematiky a metod divadelní vědy* (in: *Prolegomena scénografické encyklopedie*, část 6, Praha 1971, str. 42–48); *Úvod do divadelní vědy* (2. rozš. vyd., skriptum, Brno 1972; společně s A. Závodským); *Marristická divadelní kritika a její dvě střediska v českých zemích* (in: *Padesát vítězných let*, Brno 1973); *Sovětské divadlo jako inspirace. Sovětské hry na brněnských jevištích mezi dvěma válkami a v letech 1945–1956* (*Program [časopis Státního divadla v Brně]*, 1972); *O společenském poslání divadla* (skriptum, Brno 1972).

†.

Milan SUCHOMEL, PhDr., CSc., odborný asistent filos. fak. Narodil se 13. července 1928 v Brně. V letech 1947–1951 studoval na filosofické fakultě v Brně češtinu a filosofii (jeho učitelé byli zvl. A. Grund a F. Wollman). Po ukončení studií učil na středních školách. Titulu PhDr. dosáhl r. 1966 na základě disertace *Studie o moderní české próze*. Je členem Literárněvědné společnosti při ČSAV a Estetické společnosti při ČSAV; v letech 1962–1970 byl členem redakční rady časopisu *Host do domu* a v letech 1968–1970 členem ediční rady nakladatelství Blok.

V odborné práci soustřeďuje se M. Suchomel k dějinám moderní české literatury, zejména prózy (studie o K. Čapkovi, L. Blatném, K. Konrádovi, M. Pujmanové) a literární kritiky (pozornost věnuje zvláště B. Václavkovi). V literárněkritické činnosti postupuje od práce recenzentské k propracovaným syntetickým pohledům zvláště na současnou českou prózu, v nichž spojuje v jednotu interpretaci významovou a historickou s tvarovou analýzou. Jeho příspěvky literárněkritické byly publikovány v časopisech *Host do domu*, *Literární noviny*, *Orientace*, *Plamen*. Suchomelova kritická činnost z konce 60. let byla ovlivňována literárněvědnými koncepcemi, které byly domněle marxistické. Totéž se týká jeho pojetí společenského kontextu uměleckého díla.

Bibliografie: Výběrový soupis prací z let 1959–1968 je otištěn v RočUJEP 1964, str. 91 n., a v RočBU 1964–1968, str. 462. Větší práce do uvedených soupisů nepojaté: *Zápas o skutečnost (Kritické poznámky k próze Marie Pujmanové)* (in: Almanach Dokořán, Brno 1957, str. 57–60); *Začátky Čapkovy prózy a pragmatismus* (in: Franku Wollmanovi k sedmdesátinám, Praha 1958. *Doslov* k románu K. M. Čapka-Choda Jindrové, Praha 1958); *Doslov* k souboru Pět současných českých novel (Bratislava 1965); *Mámiá noc* (Praha 1970, edice); *Čítanka pro střední školy 3* (Praha 1970; se Zdeňkem Kožminem); *Cesty a bezcestí. Trojice próz z roku 1969* (in: Literárněvědné studie. Profesoru Josefu Hrabákovi k šedesátinám, Brno 1972, str. 209–222).

r.

František SVĚRÁK, PhDr., řádný profesor ped. fak. Narodil se 8. února 1906 ve Lhotě Rapotině, okr. Blansko. Po studiu češtiny a francouzštiny na filosofické fakultě v Brně (1926–1931), kde jeho učiteli byli mj. F. Trávníček, B. Havránek, S. Souček, A. Novák, K. Titz a jiní, působil jako středoškolský profesor. V r. 1948 se habilitoval pro český a slovenský jazyk a byl od 1. října téhož roku jmenován profesorem českého a slovenského jazyka na pedagogické fakultě v Brně; tam byl v letech 1950–1968 vedoucím katedry filologie a od r. 1968 do r. 1970 vedoucím katedry českého jazyka a literatury. Kromě toho vyvíjel další vědecky organizační činnost jako redaktor časopisu Český jazyk a literatura (od r. 1950), jako hlavní redaktor publikací sekce filologické na pedagogické fakultě UJEP, jako předseda komise pro vydávání vysokoškolských učebnic při ministerstvu školství (1958–1960) atp.

Základní a podstatnou složku vědeckého díla Svěráka tvoří práce z oboru české dialektologie. Z vlastního nářečního významu v terénu, podnikaného v různých oblastech Moravy, vytěžil řadu poznatků o moravských nářečích, které publikoval jednak v dílčích studiích v ČMF (1941), SaS (1950), ČMM (1951), ve sborníku Adolfu Kellnerovi (Opava 1954), ve sborníku Studie ze slovanské jazykovědy (Praha 1958) aj., jednak jako samostatné knižní monografie *Boskovické nářečí* (Brno 1941), *Karlovičské nářečí* (Praha 1957) a *Nářečí na Břeclavsku a v dolním Pomoraví* (Brno 1966); k nim se metodou práce i rozvržením látky přímká popis městské mluvy brněnské *Brněnská mluva* (Brno 1971). Je dále spoluautorem *Dotazníku pro nářečí hanácká*, který vydal r. 1952 Ústav pro jazyk český ČSAV spolu s katedrou českého jazyka a literatury na filosofické fakultě v Brně.

Vedle české dialektologie zasáhl Svěrák i do dějin českého jazyka studiem i rýmových tradicích v staročeských skladbách (in: Ročenka pedagogické fakulty university v Brně za r. 1947, Brno 1948) nebo *Príspevkem k dějinám spisovné češtiny* (in: Studie a články lingvistické I, Praha 1954)

Oblíbeným Svěrákovým literárním útvarům jsou drobnější jazykovědné příspěvky k „výkladu slov“, jako třeba *sotoniti a sotona* (LF 1946), *psina a hodonice* (NŘ 1950), *krpadlo* (NŘ 1953), *ký, kěž, kýžený* (NŘ 1955), *fakan, fagan* (NŘ 1963), dále toponomastický příspěvek ve sborníku Pocta Fr. Trávníčkovi a F. Wollmanovi (Brno 1948) atp. S nimi úzce souvisí články z oblasti tvoření slov, např. o tvoření adjektiv na *-avý* a *-kavý* (NŘ 1950), na *-icí* (NŘ 1953), substantiv na *-ivo* (NŘ 1950), kompozit s druhým členem *-met* (NŘ 1956) aj. K české syntaxi přispívají Svěrákovy úvahy o přístavkovém spojení typu *město Praha* (ČJ 1956), o podmětu rozvitém a několikanásobném (ČJ 1957), k morfologii poznámka o vyjadřování budoucího děje v češtině (NŘ 1958) atp.

Nemálo pozornosti věnoval Svěrák otázkám metodiky a vyučování mateřskému jazyku. Vedle obecných a programových úvah o mateřském jazyku na gymnasiích (ČJ 1950–1951), o základních úkolech a cílech vyučování mateřskému jazyku (Komenský 1954), o významu jazykového vyučování pro vedení mládeže k vědeckému světovému názoru (ČJ 1956), o úloze jazykové teorie při rozvoji vyjadřovacích schopností žáků (ČJL 1960–1961), o základních otázkách vyučování mateřskému jazyku (SbPedF UJEP. Jazyk — literatura — škola, 1967) se zamýšlel též nad uplatněním srovnávacího slovanského aspektu při vyučování češtině (Sl 1953, Komenský 1955), zasáhl do diskuse o jazykových učebnicích (ČJL 1959), pojednal o jazykovědném vzdělání učitele na střední škole (in: Kultura českého jazyka, Liberec 1969; též ČJL 1968–1969), zabýval se metodikou tvarosloví na jedenáctiletce (ČJ 1954), stylistiky (ČJ 1954) a problematikou vztahu mezi jazykovou a literární složkou v hodinách češtiny (SbPedF UJEP. Jazyk — literatura — škola, 1970). Na poli aplikované lingvistiky a jazykovědné didaktiky uplatnil se jako spoluautor cvičebnic a učebních

textů z češtiny, zejména *Učebnice českého jazyka pro pedagogické školy I, II* (Praha 1956, 1957) a učebnice pro pedagogické instituty *Vývoj českého jazyka a dialektologie* (Praha 1964).

Bibliografie: Soupis prací viz ve sborníku Jazykovědné symposium 1971. U příležitosti 65. narozenin prof. dr. Františka Svěráka (Brno 1973, str. 265–270). Viz též RočUJEP 1965–1968, str. 504. O něm srov. L. Čermák (ČJL, 1965–1966, str. 277 až 279); t ý ž (Komenský 1970–1971, str. 431–432); F. C u ř í n (NR 1971, str. 000–000).

R. V.

Jaroslav S Ý K O R A, PhDr., CSc., mimořádný profesor ped. fak. Narodil se 29. dubna 1928 v Třebíči. Studoval zde na reálném gymnasiu. V r. 1950 ukončil studium na pedagogické fakultě v Brně, obor dějepis, zeměpis a občanská nauka. V r. 1958 absolvoval obor historie na filosofické fakultě UJEP. Jeho učiteli byli zejména profesori F. Kalousek, J. Kabrda, Z. Hájek. Na pedagogické fakultě předložil státní práci na téma *Staroslovanská pohřebiště na Moravě (Pohřební ritus u Slovanů)*. Na filosofické fakultě obhájil diplomní práci *Průběh prosincové generální stávky na Třebíčsku v roce 1920*. V r. 1966 obhájil v Ústavu dějin KSČ v Praze kandidátskou disertaci *KSČ v čele bojů lidových mas na obranu demokracie a republiky v roce 1938 na Brněnsku* a dosáhl hodnosti kandidáta historických věd. R. 1968 získal na filosofické fakultě UJEP titul PhDr. V červnu r. 1969 se habilitoval na Pedagogické fakultě v Plzni pro obor československých dějin (habilitační spis *Jihozápadní Morava v období Mnichova*). Od r. 1950 působí J. Sýkora jako asistent, později odb. asistent, docent a od r. 1972 jako profesor československých dějin na katedře dějepisu pedagogické fakulty UJEP. Od r. 1961 byl pověřen vedením oddělení dějepisu a vlastivědy na katedře dějepisu a občanské výchovy a od r. 1963 vede katedru dějepisu. Od r. 1969 zastává funkci proděkana. Po několik roků vykonával funkci tajemníka redakce a od r. 1971 vedoucího redaktora Sborníku pedagogické fakulty, řady společenských věd. Je členem redakční rady sborníku Brno v minulosti a dnes.

Ve své vědecké a vědecko-pedagogické práci zaměřoval se J. Sýkora na archeologické výzkumy (např. s prof. F. Kalouskem ve Znojmě-Hradišti). K této problematice se vztahují Sýkorovy studie a výzkumy staroslovanského hradiska ve Znojmě-Hradišti (Naše vlast 1954). Na možnosti spolupráce při výzkumech poukázal v článku *Pomoc vlastivědných pracovníků při archeologických výzkumech* (Naše vlast 1956).

Nejvlastnější oblastí Sýkorova vědeckého zájmu jsou dějiny dělnického hnutí na jihozápadní Moravě. Vrcholící období bojů dělnického revolučního hnutí analyzuje ve studii *Dělnické hnutí na Třebíčsku v letech 1917–1921* (in: *Boj za vytvoření KSČ v jihlavském kraji, Jihlava 1956*). Po řadě dílčích úvah podrobně přehlédl politickou, třídní, sociální a ideovou problematiku v obsáhlé úvaze *Revoluční dělnické hnutí na Třebíčsku v letech 1918–1920* (Sborník vědeckých prací Pedagogického institutu v Brně, Praha 1959). Aktuální je Sýkorův příspěvek *Národní výbory na Třebíčsku v r. 1918* (Sborník prací Pedagogického institutu v Brně, řada společenských věd 3, Praha 1963) a jeho studie *Dělnické rady na jihozápadní Moravě* (SbMM 80, 1961). Dalším tematickým okruhem této regionální historické práce J. Sýkory jsou dějiny třicátých let 20. století, vlastně dějiny hnutí za jednotnou frontu a dějiny bojů KSČ na obranu republiky a počátků ilegální činnosti strany. Protílidovou a protinárodní politiku Bati a jeho koncernu odhaluje ve svém příspěvku *Bata proti jednotné a lidové frontě na Třebíčsku. Příspěvek k dějinám bojů KSČ na Třebíčsku v r. 1938* (SbMM 79, 1960). Otázkám lidové fronty a dějinám bojů KSČ o její realizaci věnoval několik studií: *Boj KSČ na Třebíčsku za jednotnou a lidovou frontu v r. 1938* (Sborník prací Pedagogického institutu v Brně, K 40. výročí KSČ, Praha 1961), *KSČ na Třebíčsku v období tzv. druhé republiky* (in: Sborník 40 let KSČ, Brno 1961), *Nástup brněnské krajské organizace KSČ k správnému uplatňování linie VII. kongresu KI v únoru a v březnu 1936* (SbMM 82, 1963), *Úsilí KSČ na jihozápadní Moravě o jednotu lidu na obranu republiky za světové krize roku 1938* (SbPedF UJEP, řada společenských věd 5, Brno 1969) aj.

J. Sýkora je autorem řady libret a scénářů (nebo se spolupodílel na jejich vypracování) výstav z dějin dělnického hnutí, k dějinám KSČ apod.

Bibliografie: *Dvacet let pedagogické fakulty University J. E. Purkyně v Brně* (Brno 1966, str. 59–64); RočBU 1964–1968, str. 512–514; *Universitas Brunensis 1919–1969* (Brno 1969, str. 398).

F. H.

Vladimír Š A U R, PhDr., CSc., vědecký pracovník Kabinetu cizích jazyků ČSAV. Narodil se 30. prosince 1937 v Brně. V letech 1956–1961 studoval na filosofické fakultě v Brně češtinu, ruštinu a bulharštinu u V. Machka, J. Kabrdy, A. Lamprechta, R. Mrázka, R. Večerky, M. Grepla a jiných, ve stud. r. 1961/1962 postgraduálně bulharštinu na sofijské universitě, kde jeho učiteli byli mj. S. Stojkov, S. Ivančev, L. Andrejčin, K. Popov a jiní. Po absolvování fakulty působil ve Státní vědecké knihovně v Brně do r. 1969 (na šk. r. 1965–1966 byl uvolněn jako lektor češtiny na universitě v Sofii), od r. 1970 přešel na etymologické pracoviště brněnské pobočky Ústavu jazyků a literatur ČSAV; jako vedlejší pracovní poměr koná výuku srbocharvátštiny a bulharštiny na filosofické fakultě UJEP. V r. 1968 získal hodnost CSc. a titul PhDr.

Vědecky je Saur orientován na jazykovědnou bulharistiku a jugoslavistiku, kterou pěstuje komparatisticky v souvislostech balkánských; zabýval se zvláště sémantickou morfologií. V poslední době se těžiště jeho zájmu přesouvá na slovanskou etymologii. Bibliografie: Z jeho publikovaných prací uvádíme: *K otázce ovlivnění dialektů jihoslovanských balkánskými konvergenčními* (in: Československé přednášky pro IV. mezinárodní sjezd slavistů v Praze, Praha 1968, str. 161–164); *Po vápřosa za sistemata na bálgarskite glagolni vremena* (BalgEz, 1968, Nr 1, str. 30–33); *Ist die Auslassung des Fürwortes es eine balkanische Konvergenzerscheinung?* (ÉtBalkTchéc 3, 1968, str. 77–83); *Pop Punčov sbornik – važen dokument za istorijata na novobálgarskija knižoven ezik* (Ezík i literatura 1968, str. 45–56); *Jazyková situace v Pirinské Makedonii a její dosah pro národnostní politiku Bulharska* (SPFFBU A 1970, str. 49–55); *Vztah mezi vlivy dialektů a jiných slovanských jazyků v počátcích vytváření spisovné bulharštiny* (in: Studia balkanistica bohemoslovaca, Brno 1970, str. 254–259); *Pop Punčov sbornik kak istočnik istoriko-dialektologičeskich issledovanij* (Praha 1971). R. V.

Ivan Š Č A D Ě J, PhDr., docent ped. fak., vedoucí katedry filologie na pedagogické fakultě. Narodil se 13. března 1922 v Lipči (ynější Zakarpatská oblast SSSR). V letech 1945–1948 studoval na filosofické fakultě v Brně. Jeho učiteli byli profesori F. Trávníček, F. Wollman, B. Novák, S. Vilinskij, M. Novák, V. Chmelař aj. Po studiích působil na gymnasiu v Brně jako středoškolský profesor. Na základě disertace *Výchovný význam sovětské literatury* získal r. 1952 doktorát filosofie. Od roku 1952 pracuje na pedagogické fakultě v Brně. R. 1964 se habilitoval, docentem byl jmenován r. 1970. Je členem redakce časopisu Ruština v teorii a praxi. Byl dvakrát na studijním pobytu v SSSR (1959, 1969).

Odborný zájem I. Ščaděje se zaměřuje na současnou sovětskou literaturu, zejména na její ideové výchovné a etické aspekty. Opírá se přitom důsledně o koncepci a metodologii sovětské literární vědy a kritiky. Je autorem několika celostátních učebnic ruské a sovětské literatury pro střední školy.

Výběrová bibliografie je zachycena v RočBU 1964–1968, str. 508. Z prací tam již nepojatých uvádíme: *Spisovatel, komunista, člověk. Tři kapitoly o N. Birjukovovi* (Ruština v teorii a praxi 1970, str. 165–172); *Letopis revolučních bojů (dílo J. Drabkinové)* (Ruština v teorii a praxi 1971 str. 32–41).

ju

Jindřich Š E B Á N E K, PhDr., DrSc., Dr.h.c., řádný profesor filol. fak. Narodil se 12. října 1900 v Písku. Studoval na filosofické fakultě University Karlovy a na Státní archivní škole v Praze. Jeho učiteli byli mj. G. Friedrich, V. Hrubý a V. Vojtišek. Studia zakončil na Universitě Karlově r. 1923 doktorátem filosofie a v červnu téhož roku státní zkouškou archivní. Působíštěm J. Šebánka se stalo město Brno. Jako zemský archivář se r. 1933 habilitoval pro obor pomocných věd historických na filosofické fakultě Masarykovy university v Brně, r. 1937 byl tamže jmenován mimořádným profesorem, r. 1945 řádným profesorem (s platností od r. 1940). R. 1958 dosáhl obhajobou hodnosti doktora historických věd. V letech 1923–1937 pracoval v Zemském archivu v Brně, odtud s přestávkou válečných let, kdy byly vysoké školy uzavřeny, do října 1970 na filosofické fakultě UJEP v Brně. Nyní je zaměstnán v Ústavu československých a světových dějin ČSAV. Po léta byl předsedou Komise pro vydávání středověkých pramenů historických při ČSAV, nyní je místopředsedou téže komise. Na fakultě zastával četné funkce, v letech 1948–1949 byl děkanem, pak proděkanem, členem akademického senátu, vědecké rady university a filosofické fakulty; po léta byl předsedou zkušební komise. V studijním roce 1945–1946 byl

prvním děkanem na filosofické fakultě University Palackého v Olomouci. Po léta působil jako člen komise expertů ministerstva školství, jako koordinátor plánu výzkumu atd.

Ze Šebánkových členství ve vědeckých institucích zaslouží si zmínky Matice moravská, kde byl od r. 1933 do r. 1948 jednatelem, od r. 1936 také redaktorem CMM, r. 1939 byl zvolen členem Královské české společnosti nauk, r. 1945 členem České akademie věd a umění. Velmi často přednášel v zahraničí a to: v NDR, NSR, Polsku, Itálii, Švédsku, Švýcarsku, Rakousku. Mimo přednášky na zahraničních univerzitách je dlužno podtrhnout jeho aktivní účast na mezinárodních historických kongresech v Curychu (1938), ve Stockholmu (1960) a ve Vídni (1965). Tam zejména přispěl ke zřízení mezinárodní komise pro diplomatiku při CISH. U příležitosti výročí založení university v Brně r. 1969 byl vyznamenán Řádem práce a zlatou pamětní medailí University J. E. Purkyně. V prosinci r. 1969 byl mu udělen čestný doktorát historických věd na filosofické fakultě Palackého university v Olomouci; od r. 1970 je místopředsedou mezinárodní komise pro diplomatiku při CISH.

Prof. Šebánek se z pomocných věd specializoval jednak na paleografii, jednak (a to především) na diplomatiku. Vytkl si jako cíl postavit na nový základ dílo *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae*, osiřelé smrtí jeho zakladatele G. Friedricha, a reaktivovat českou diplomatiku přemyslovského období. V souvislosti s tím vybudoval za spolupráce s doc. Sášou Duškovou na filosofické fakultě v Brně dokonale fungující diplomatářové pracoviště. Z dílny tohoto pracoviště vzešel jednak *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae IV, V* (léta 1241–1278), jednak řada významných monografií, otištěných jak v domácích, tak zahraničních publikacích. **Bibliografie:** Seznam prací do r. 1959 viz v SPFFBU C 1960; z let 1960–1970 ve sborníku *Folia diplomatica I*, (Brno 1971, 327–330).

V. V.

Emanuel ŠIMEK, PhDr., DrSc., řádný profesor filos. fak. Narodil se 3. dubna 1883 ve Vatčicích u Sušice v Čechách. Mládí i skloněk života (zemřel 16. června 1963) prožil v Mířenicích na Šumavě. Studoval historii, zeměpis a prehistorii na Karlově universitě v Praze. Jeho učiteli byli profesori J. Goll, J. Pekař, J. Šusta a L. Niederle. Doktorát filosofie získal r. 1910 na základě disertace *Archeologie a pobyt Langobardů v Čechách* (Pravěk 9, 1912, str. 70–85). Habilitoval se na Universitě Karlově r. 1921 na základě spisu *Čechy a Morava za doby římské*, který vyšel tiskem r. 1923. Mimořádným profesorem byl jmenován r. 1931 pro nově zřízenou stolicí prehistorie a protohistorie na universitě v Brně, kde byl r. 1936 ustanoven řádným profesorem. Vědeckou hodnost doktora historických věd získal r. 1956. Po ukončení vysokoškolského studia působil E. Šimek krátce na gymnasiu v Žitné ulici v Praze. R. 1911 byl E. Šimek povolán do Ústřední komise pro ochranu památek ve Vídni, pracoval až do r. 1914. Navštěvoval zde přednášky prof. M. Hoernesa a podílel se na redakčních pracích v *Jahrbuch für Altertumskunde* a v *Mitteilungen der k.k. Zentral-Kommission für Denkmalfpflege*. Těžisko jeho vídeňského působení bylo však v práci ochránářské. Jako první v českých zemích uplatňoval zásadu ochrany nejen vlastních drobných nálezů, ale i samých nalezišť v terénu. Současně pracoval na archeologických výzkumech zejména v oblasti slovanského Dávina; jejich výsledky publikoval r. 1920 (*Památky archeologické* 32, 1920, str. 1–53). Po skončení světové války působil na realce ve Vrsovnicích. Dne 13. listopadu 1918 předložil Národnímu výboru návrh na zřízení státního archeologického ústavu a na jeho základě byl povolán na ministerstvo školství, kde mu byl svěřen referát pro ochranu prehistorických památek. Když se nepodařilo prosadit jeho koncepci archeologického ústavu, přešel E. Šimek jako profesor na reálku v Ječné ulici v Praze. Po habilitaci přednášel římskou archeologii na Universitě Karlově. Současně působil jako expert Státního památkového úřadu a později jako státní konzervátor pro Čechy. R. 1931 přešel na nově zřízenou stolicí prehistorie a protohistorie na filosofické fakultě v Brně jako její první profesor a zakladatel. Od té doby se plně věnoval budování svého univerzitního ústavu a organizaci archeologického dění v Brně a na Moravě. V r. 1939 po uzavření českých vysokých škol německými okupanty byl penzionován a uchýlil se do soukromí. Za okupace neuveřejnil jediný článek a zásadně se nezúčastnil německých archeologických sjezdů, na něž byl zván. Ihned po válce se vrátil do Brna a za účinné pomoci Fr. Kálouska zahájil práci na znovuvybudování prehistorického ústavu, v jehož čele stál plných 27 let — až do důchodu v r. 1958.

E. Šimek se aktivně zúčastnil organizace archeologické činnosti. Od r. 1909 byl členem Moravského archeologického klubu, v němž zastával funkci předsedy (1935–1963). Byl též členem Společnosti československých prehistoriků (1919–1956) a později členem Československé společnosti archeologické při ČSAV (1956–1963). Prof. Šimek byl dlouholetým členem redakčního kruhu Památek archeologických (1952–1963), krátkodobě i Obzoru prehistorického (1950) a Sborníku prací filosofické fakulty brněnské university (1956). V letech 1947–1949 vytvořil a redigoval časopis *Z dávných věků*. Geografickohistorické zaměření E. Šimka jej vedlo k četným studijním cestám. Kromě cest do Řecka, severní Itálie a jiných míst ve Středomoří podnikl čtyřměsíční studijní cestu po střední a jižním Německu (1921), několikaměsíční cestu do Francie a severní Itálie (1925), okružní cestu do Polska (1927). Rakousko, Německo a Jugoslávii navštívil před druhou světovou válkou studijně několikrát.

E. Šimek byl vyhraněnou vědeckou osobností. Větší terénní archeologické výzkumy neprováděl, omezoval se na průzkumy spojené nejvýš s drobnou sondáží, na sběry a zaměřování hradisek. Zabýval se však metodickými otázkami vedení vykopávek. Jeho publikace měly převážně ráz historický nebo geografickohistorický; archeologického materiálu používal převážně jen k ilustraci dobového prostředí a k podepření historických závěrů. Zaměřil se především na období laténsko-římské, k němuž se vztahují jeho základní práce (*Čechy a Morava za doby římské*, Praha 1923; *Velká Germanie Klaudia Ptolemaia I–IV* (Praha–Brno 1930, 1935, 1949, 1953); *Keltové a Germáni v našich zemích*, Brno 1934; *Poslední Keltové na Moravě*, Brno 1958). Od doby svých studií zabýval se však též problematikou slovanského osídlení našich zemí, zejména ve spojitosti s hradišti. V r. 1915 zahájil historicko-topografický výzkum Děvína a dokazoval, že není jen Dowinou faldských análů, ale též onou „nevýslovnou pevností“. Odmítal zároveň spojovat otázku Děvína s otázkou velehradskou. V druhé polovině dvacátých let se zabýval českými hradišti (*Časopis pro dějiny venkova* 12, 1925, str. 1–14, str. 69–80), *Hradištní soustava nad Závistí* (Obzor praehistorický 4, 1925, str. 213–236), *Levý Hradec – Pravý Hradec* (in: Českou minulostí. Práce věnované V. Novotnému jeho žáky k šedesátým narozeninám, Praha 1929, str. 37–49), *Západní hranice Slavníkovy říše* (in: Od pravěku k dnešku. Sborník J. Pekařovi I, Praha 1930, str. 75–101), *Libušin a Praha* (in: Přátelé čs. starožitnosti svému učiteli. Sborník J. V. Šimákovy, Praha 1930, str. 39–49); řadu problémů nově shrnul v poválečné studii *Důdlebi, Volyňané, čeští Chorvaté a Čechové. Sjednocení dnešní České země a vznik českého národa* (in: Slavia Antiqua I, 1948, str. 349–366). Novější výzkumy sice správnost některých Šimkových tezí nepotvrdily, zůstává mu však zásluha, že položil četné otázky raněstředověké problematiky Čech. E. Šimek se zasloužil o rozlišení nejstarší slovanské keramiky pražského typu na území ČSSR. Monografické práce o slovanské minulosti vznikly až za Šimkova brněnského působení. Studie *Západní Slované a Germáni* (Brno 1948) na základě pramenů posunuje západní hranici slovanského osídlení v Evropě v průběhu téměř dvou tisíciletí. I když v závěrečné partii řešil s hlubokým vlasteneckým zánicem otázkou vztahu Čechů a Němců na konfrontaci názorů německých vědců s realitou okupačních let, nedal se strhnout z pozic vědecké objektivity a znovu v téže stati zdůraznil, že slovanské obyvatelstvo nebylo v našich zemích autochtonní. K slovanské problematice je zaměřena i Šimkova monografie *Chebsko – dnešní nejzápadnější slovanské území v staré době* (Brno 1954); dospěl v ní k závěru, že v horním Poodří sídlili Sedličané, kteří byli kmenem českým a nikoliv srbským. Dokazoval, že slovanské osídlení tam začalo nejspíše v polovině 6. století a německá kolonizace byla zahájena až někdy kolem r. 1150. Práce byla oceněna cenou města Chebu.

Jako vysokoškolský učitel E. Šimek přednášel po řadu let sám veškerou látku z oboru prehistorie. Teprve po 2. světové válce se v přednáškách omezil na protohistorické období a ostatní látku dal přednášet jiným odborníkům, především F. Kalouskovi a později též V. Hrubému a K. Tihelkovi. Prof. Šimek vychoval dnešní nejstarší i část střední generace archeologů na Moravě (F. Kalousek, J. Pouлік, K. Tihelka, V. Hrubý a jiní), z nichž se mnozí věnují slovanské archeologii.

Bibliografie: Soupis prací prof. E. Šimka sestavil Fr. Kalousek a publikoval jej v Památkách archeologických (42, 1946, str. 177–183) a v r. 1958 ve Zprávách Československé společnosti archeologické (2, 1958, str. 30–31). V tomto seznamu není zachycen jenom poslední článek E. Šimka *K etnogenezi slovanského osídlení jižních Čech a jihozápadní Moravy* (SBMM 79, 1960, str. 264–277). Život a dílo prof. E. Šimka byly zhodnoceny v těchto článcích a nekrologích: F. Kalousek, *K šedesátce*

univ. prof. Dr. E. Šimka (PA 42, 1946, str. 177–183); t ý ž, *Seznam prací prof. dr. Em. Šimka od r. 1946–1958* (Zprávy 2, 1958, str. 30–31); A. Benešová, *Profesor Dr. Emanuel Šimek se dožívá 75 let* (Zprávy Československé společnosti archeologické 2, 1958, str. 30); J. Břeň, *Zemřel univ. prof. PhDr. DrSc. Emanuel Šimek* (ČNM 132, 1963, str. 178–179); B. Svoboda, *Za univ. prof. dr. Emanuelem Šimkem, DrSc* (PA 55, 1964, str. 508–509).

B. D.

Antonín ŠKARKA, PhDr., řádný profesor. Narodil se 14. února 1906 v Brně, zemřel 12. listopadu 1972 v Praze. Studoval na filosofické fakultě brněnské university (1924/1925–1929/1930) slovanskou a germánskou filologii. Jeho učitelé byli A. Novák, S. Souček, V. Vondrák, F. Trávníček, A. Beer, J. Krejčí, J. Horák, P. M. Haškovec, H. Jarník, K. Titz, V. Hrubý, O. Chlup, M. Rostohar. Roku 1932 získal doktorát filosofie prací *Sixt Palma Močidlanský, poeta český*. Od konce roku 1945 soukromý docent pro dějiny české literatury na filosofické fakultě University Karlovy, v letech 1950 až 1952 odborný asistent, od roku 1952 do roku 1964 státní docent, od roku 1965 profesor pro obor staré české literatury. Působil jako středoškolský profesor v letech 1931–1950, ale od šk. r. 1945/1946 do 1. dubna 1950 měl trvalou vědeckou dovolenou: pověřen přednáškami a semináři na filosofické fakultě v Praze, v Olomouci (zde do konce šk. r. 1948/1949) a v Brně (od letního sem. 1946/1947 do konce šk. r. 1950/1951). V letech 1954–1962 byl externím vedoucím Kabinetu filologické dokumentace při ÚČL ČSAV a sekretariátu redakční rady pro vydávání Díla J. A. Komenského (ve funkci tajemníka DJAK od roku 1965). Byl členem Matice české, Jednoty českých filologů, později Jednoty klasických filologů při ČSAV, Historického klubu, Společnosti přátel starožitností československých, Matice moravské, Literárněhistorické společnosti československé, později Literárněvědné společnosti při ČSAV, Československé společnosti historické, Společnosti Národního muzea v Praze, Společnosti přátel Lužice, později Sboru pro studium lužickosrbské kultury, Husovy společnosti, Biblické komise ČSAV, Komise ČSAV pro soupis a studium rukopisů; dále byl členem redakce Památek staré literatury české, Archívu pro bádání o životě a díle J. A. Komenského (Acta Comeniana), Listů filologických, zaniklého Českého časopisu historického, vědeckým redaktorem Knihopisu českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století. Uskutečnil studijní nebo přednáškové pobyty v zahraničí v letech 1933 až 1970 do Německa, Polska a Nizozemí. Rada MNV v Nivnici mu r. 1970 udělila jako prvnímu svou pamětní medaili.

Badatelským oborem Škarkovým byla starší česká literatura, a to v celém svém rozsahu, ale s převahou kmenologie. Ve své vědecké práci se hlavně zaměřil na zkoumání staročeské literatury z nových hledisek literárněvědných, sledujících především slovesné hodnoty literárních děl a jejich druhovou a společenskou specifičnost, dále na prohloubení kmenologického studia rozborem tvorby Komenského, objevem nebo publikováním jeho dosud neznámých děl a pokusy o syntetický literárněhistorický portrét Komenského; soustředil se také na prohloubení hymnologických studií rozborem textů a vytyčením programu monumentálního souboru Hymnorum thesaurus Bohemicus a na přípravu moderních edic hymnologických i jiných. Je autorem prvního poválečného pokusu o novou syntézu staršího českého písemnictví v *Nástinu dějin starší české slovesnosti v obdobích před rozkladem feudalismu I* (Praha 1955; předtím v stručnější verzi už r. 1953). V této práci se poprvé v rámci literárního vývoje v plné šíři přihlíželo k epoše písemnictví staroslovenského a k písemnictví latinskému jako nedílným součástem našeho kulturního dědictví.

Bibliografie: K ohlasu Škarkových prací a zhodnocení jeho díla a činnosti v odborném tisku srov.: Rudolf Říčan, *Theologická příloha Křesťanské revue* (19, 1952, str. 147–153) a *Archív pro bádání o životě a díle J. A. Komenského* (17, 57, str. 78–80; o edici Komenského Duchovních písní); Antonín Grund (heslo ŠKARKA v OSNND VI, 2, Praha 1943, str. 744); Josef Hrabák (LF 89, 1966, str. 171–174); Pavel Spunar (tamtéž, str. 175–177 a LF 94, 1971, str. 233–235). Nekrolog napsal Milan Kopecký do SPFFBU D 1972, str. 180–181, a do ČLit 1973, str. 303–304.

Z bibliografie uvádíme tištěné práce jenom za dobu studia a působení v Brně na středních školách a na filosofické fakultě (nejsou zaznamenány recenze apod.): *Jan Jakub Komárek* (ČNM 101, 1927, str. 117–118); *K staročeskému tzv. I. Sporu duše s tělem* (LF 56, 1929, str. 32–36); *Komenského píseň „Dobrý pane Ježíši“ a její předloha* (ČMM 54, 1930, str. 198–205); *Pikhartský netopýř Brosiova „Ohlášení“ a jeho*

anonymní polemika (ČMM 55, 1931, str. 58–74); *K vydání „Husitského zpěvníku“* (ČCH 38, 1932, str. 56–77); *Několik poznámek k staré české hymnologii* (LF 60, 1933, str. 320–342); *Vzpomínka na Jana Vilikovského* (Vyšehrad 2, 1946–1947, str. 24–25); *Nekrolog Jana Vilikovského* (ČMM 67, 1947, str. 175–186); *Latinské kořeny naší středověké literární osvěty* (Vyšehrad 3, 1947–1948, str. 102–106); *Literatura bez autrů a bez generací* (LF 72, 1948, str. 171–176); *Poslední básně J. A. Komenského* (in: Pocta Fr. Trávníčkovi a F. Wollmanovi, Brno 1948, str. 393–404); *Modlitba Kunhutina* (Vyšehrad 4, 1948, str. 81–83); *Hymnorum thesaurus Bohemicus, jeho plán a realizace (Kus národního programu, kus osobní zpodobění)*, (Cyril 73, 1948, str. 73–89); *Doslov ke knize Jana Vilikovského Pisemnictví českého středověku* (Praha 1948, str. 237–243); *Z problematiky českého gotického básnictví (Veršovaná mystická homilie „Pláč Marie Magdaleny“ z Hradeckého rukopisu)*, (ČCH 48–49, 1947–1948, str. 30 až 109); *Nejstarší česká duchovní lyrika* (edice, Praha 1949); *Josef Vařica* (SISb 47, 1949, str. 267–282); *Jan Vilikovský* (Naše věda 27, 1950, str. 1–15); *Problémy a úkoly, které souvisí s výzkumem starší české literatury ve Slezsku* (SISb 48, 1950, str. 49–57); *Dominikán Domaslav a čeští hymnografové jeho směru* (VKČSN 1950, č. 6, 1951); *Slavná a starobylá tradice naší literatury* (Smena 6, 1952, č. 7); *Jan Amos Komenský, Duchovní písně* (Praha 1952; edice).

M. K.

Dušan ŠLOSAR, PhDr., CSc., odb. asistent filos. fak. Narodil se 18. listopadu 1930 ve Staříci, okr. Frýdek-Místek. Po absolutoriu filosofické fakulty v Brně (1953), kde studoval češtinu a ruštinu, mj. u A. Kellnera a F. Trávníčka, nastoupil jako odborný asistent do brněnské pobočky ÚJČ ČSAV. V r. 1959 přešel na katedru českého jazyka filosofické fakulty UJEP, kde působí jako odb. asistent dosud. Ve šk. r. 1963/1964 byl lektorem českého jazyka na universitě v Greifswaldu. V r. 1967 získal titul PhDr. a hodnost CSc. Je členem redakční rady časopisu *Věda a život*.

Vědecky se Šlosar věnoval zprvu české dialektologii. Vedle přípravných prací pro atlas českých nářečí v pracovním kolektivu ÚJČ vytěžil z této vědní oblasti i samostatné studie o změně á v o v lašských nářečí na Místecku (in: Adolfu Kellnerovi. Sborník jazykovědných studií. Opava 1954, o dnešním rozdělení nářečí na východní Moravě (in: Studie ze slovanské jazykovědy, Praha 1958) a o vývoji hanáckých nářečí (SPFFBU A 1966; spolu s M. Cejkou).

Protože na filosofické fakultě byl Šlosar pověřen vedením cvičení a přednášek z historické mluvnice české, vývoje českého jazyka spisovného a staré češtiny pro posluchače archívního studia, obrátil svůj vědecký zájem tímto směrem a zabýval se dílčími problémy filologickými z oblasti staré češtiny, zejména otázkami vokalickej kvantitivity a jejího vývoje (SPFFBU A 1962) a otázkami české interpunkce, jejího starého stavu a vývoje (LF 1964; *Wissenschaftliche Zeitschrift der Ernst-Moritz-Arndt-Universität Greifswald* 1964; LF 1966, 1967) a jejího srovnání se stavem staropolským (Poradník jazykowsy 1965). V poslední době se Šlosar věnuje převážně historické a nářeční slovtvorbě; ze svých výzkumů zatím publikoval průřez vývojem slovtvorné soustavy adjektiv v češtině (SPFFBU A 1967; spolu se Z. Rusínovou), abstraktních substantiv (in: *Miscellanea linguistica*, Ostrava 1971; spolu se Z. Rusínovou) a přehled slovtvorby substantiv v lašských nářečích. Je dále spoluautorem vysokoškolského skriptu o vývoji gramatického systému českého jazyka a základního kursu češtiny pro cizince (určeného pro účastníky Letní školy slavistických studií v Brně).

Bibliografie: Výběrový soupis prací viz RočUJEP 1964, str. 99, a RočUJEP 1964–1968, str. 451–452. Z dalších prací, tam již nezachycených, uvádíme: *Vývoj gramatického systému českého jazyka* (Praha 1968, 2. vyd. skriptu z r. 1965; spolu s A. Lamprechtem a J. Bauerem); *Základní kurs češtiny pro cizince* (Brno 1969, skriptum; spolu se Z. Rusínovou); *Samohlásková kvantita v době Adama Michny z Otradovic* (LF 1969, str. 340–345); *Přehled slovtvorby substantiv v ostravickém typu lašských nářečí* (SISb 1971, str. 66–75); *Stará čeština pro archiváře I* (Brno 1972; skriptum).

R. V.

František T E N Č Í K, PaedDr., CSc., docent filos. fak. Narodil se 24. října 1912 ve Vídni. Studoval na pedagogické fakultě Palackého university v Olomouci. V r. 1951 dosáhl hodnosti doktora pedagogiky, v r. 1960 na filosofické fakultě v Brně hodnosti

kandidáta filologických věd. Habilitoval se r. 1963 pro obor dějin české literatury se zvláštním zřetelem k literatuře pro děti a mládež; docentem téhož oboru byl jmenován a ustanoven r. 1964. Učitelem a odborným učitelem byl F. Tenčík v letech 1931–1934 a 1936–1937 v Brně, referentem rozhlasu pro děti a mládež v Brně v letech 1938–1946, vedoucím estetického odboru Výzkumného ústavu pedagogického v Brně v letech 1946–1954. V letech 1954–1955 byl tajemníkem brněnské pobočky Svazu čs. spisovatelů, od r. 1955 odborným asistentem Vyšší pedagogické školy v Brně. V r. 1960 přešel na filosofickou fakultu UJEP, kde působí dosud. Je členem Literárněvědné společnosti při ČSAV, Společnosti pro estetiku při ČSAV, byl vedoucím redaktorem časopisu Štěpnice, Zlatý máj, je členem ediční rady nakladatelství Blok, redigoval teoretickou knižnici SNDK.

F. Tenčík se zabývá zejména teorií, historií a kritikou slovesnosti pro děti a mládež, dále teorií tvorby pro mládež založené na literárních podkladech (divadlo, loutkové divadlo, film).

Výběrová bibliografie prací F. Tenčíka z let 1959–1964 je otištěna v RočUJEP 1964, str. 93, a v RočBU 1964–1968, str. 464. Významnější práce do uvedených soupisů nepojatých: *Sovětská literatura pro děti a mládež* (Praha 1953; s kolektivem); *Práce s knihou* (Praha 1954; s kolektivem); *Úvod do studia literatury* (Praha 1970; s J. Hrabákem); *K otázce vzniku a vývoje mravoučné četby pro mládež* (in: O literatuře, Praha 1958, str. 183–196); *Brněnské divadlo pro děti a mládež od včerejška k dnešku* (in: Divadlo je divadlo, Brno 1960, str. 98–103); *Folklorní próza a četba mládeže SPFFBU D 1961*, str. 146–156); *K česko-polským vztahům v oblasti literatury pro mládež na počátku 20. století* (SPFFBU D 1963, str. 107–110); *K otázce zvláštních funkcí slovesnosti pro děti a mládež* (Zlatý máj 13, 1969, str. 341–346); *Loutkové divadlo pro děti jako umění zvláštních funkcí* (Československý loutkář 19, 1969, str. 190 až 196); *František Halas a dětství* (Zlatý máj 14, 1970, str. 567–572); *Nad dílem Kamily Sojkové* (Zlatý máj 15, 1971, str. 224–232); *Nad Skupovou Plzní 1971* (Zlatý máj 15, 1971, str. 596–602); *Umění dětem* (Praha 1972).

jk

František TRÁVNÍČEK, akademik, řádný profesor filos. fak. Narodil se 17. srpna 1888 ve Spešově u Blanska, zemřel 6. června 1961 v Brně. Studoval na UK v Praze germanistiku a slavistiku, mj. u Fr. Pastrnka, E. Smetánky, J. Polívky, J. Máchala a jiných; zvlášť silně na něho působil učitelství i svým vědeckým dílem J. Zubatý. Po absolutorii filosofické fakulty byl činný jako středoškolský profesor, r. 1920 se na UK v Praze habilitoval a od r. 1921 byl povolán jako mimořádný profesor mluvnice českého jazyka se zvláštním zřetelem k dialektologii československé na filosofickou fakultu v Brně, kde zůstal až do své smrti (od r. 1927 jako její řádný profesor).

Po celou dobu svého působení na brněnské filosofické fakultě vedl Trávníček přednášky a semináře z oboru českého jazyka, a to současného i starého, po smrti prof. V. Vondráka (1925) suploval až do příchodu B. Havránka (1929) přednášky ze staroslověnštiny a úvodu do slovanské filologie, po r. 1945 četl pro rusisty o ruském jazyce až do obsazení jazykovědných přednášek rusistických B. Novákem. V letech 1932 až 1933 byl děkanem filosofické fakulty a následujícího roku proděkanem, po válce zastával 11 let (1948–1959) funkci rektora brněnské university. Byl členem řady vědeckých institucí a organizací, mj. ČAV, kde pracoval jako sekretář dialektologické komise její III. třídy, i nové poválečné ČSAV, v níž vykonával v letech 1952–1956 funkci předsedy sekce jazyka a literatury. Organizačně se podílel na formování české jazykovědné bohemistiky, slavistiky a obecné jazykovědy i jako člen redakčních kolegií Naší řeči, Slavie, jazykovědné řady Sborníku prací filosofické fakulty brněnské university apod.

F. Trávníček patřil k čelným zjevům české bohemistiky v období meziválečném i po druhé světové válce. Byl neobyčejně vědecky plodný. V řadě svých publikovaných prací věnoval systematickou pozornost českému jazyku v celém jeho historickém rozsahu i v celé škále jeho strukturního a funkčního rozrůznění. Do vědecké literatury vstoupil článkem o přehlásce *a — é* v moravských nářečích (LF 1911) a problematice dialektologické jsou věnovány i další práce z dob jeho vědeckých počátků. Celkový přehled nářečí českého podal v knize *O českém jazyce* (Praha 1924), nářečí na Moravě v knize *Moravská nářečí* (Praha 1926).

Důvěrná znalost lidových nářečí byla Trávníčkovi — vedle znalosti starých památek písemných — východiskem k výzkumům o dějinách českého jazyka a jeho mluv-

nické a hláskové soustavy. K řešení mnoha dílčích problémů z historické české mluvnice přispěl v samostatných statích i v několika knižních *Průspěvcích k ...*, které vyšly ve dvacátých letech ve Spisech brněnské filosofické fakulty. Nejvýznamnější monografie z tohoto vědního úseku jsou však knižní práce *Studie o českém vidu slovesném* (Praha 1923) a *Neslovesné věty v češtině (I. Věty interjekční*, Brno 1930; *II. věty nominální*, Brno 1931). První z nich, Trávníčkův spis habilitační, obsahuje kromě výkladů naznačených jejím názvem i množství dalších poznatků z vývoje českého jazyka, např. zevrubné pojednání o staročeském významu a užívání pádů. Zračí se tu již zřetelně autorův zájem o historickou syntax češtiny, který vyvrcholil oběma monografiemi o neslovesných větách. V nich Trávníček navázal na učení J. Zubatého a obsáhle je dokumentoval na materiálu z českých písemných památek i z dialektů. Syntézu jeho výzkumu o historii češtiny pak představují jeho knihy *Historická mluvnice československá. Úvod, hláskosloví a tvarosloví* (Praha 1935) a *Skladba* (Praha 1956), která vyšla jako III. díl kolektivní *Historické mluvnice české*.

Od počátku třicátých let se F. Trávníček stále více orientoval na současný jazyk spisovný. Tento jeho interes dokumentují vedle četných statí časopiseckých mj. už jeho práce fonetické, *Úvod do české fonetiky* (Brno 1930 a Praha 1932), *Správná česká výslovnost* (Brno 1935) a *Spisovná česká výslovnost* (Brno 1940). Snad nejvíce však byl širší veřejnosti znám jako lexikograf, jako spoluautor *Slovníku jazyka českého* (vydal jej spolu s P. Vášou, Praha 1937, znovu pak r. 1941, r. 1946, r. 1952). Výsledky svých výzkumů mluvnického systému současné spisovné češtiny zpracoval Trávníček synteticky po kratším náčrtu, který vyšel knižně jako *Stručná mluvnice česká* (Praha 1941, 1943², 1945³), v objemném díle *Mluvnice spisovné češtiny I. Hláskosloví, tvoření slov, tvarosloví* (Praha 1948, 1949², 1951³) a *II. Skladba* (Praha 1949, 1951²), které je nejrozsáhlejším popisem novočeské mluvnické soustavy v dosavadní vědecké literatuře a bylo přeloženo i do ruštiny (Moskva 1950). Velkou pozornost věnoval Trávníček otázkám jazykové správnosti a kultury řeči, zejména teoreticky v stati *O jazykové správnosti* (in: Čtení o jazyce a poesii, Praha 1942) a prakticky v nesčetných drobných poučeních publikovaných po léta v denním tisku i kulturních časopisech; výběr z nich vyšel v Brně r. 1961 s názvem *Jazykové zákampí*. Trávníček zasáhl rovněž i do otázek české stylistiky v brožurách *Umělecká mluva* (Praha 1954) a vyslovil se několikrát i k problému vyučování mateřštině na školách, např. v pracích *Spisovná řeč a nářečí ve škole* (Praha 1931), *Mluvnické vyučování* (spolu s V. Komárkem, Brno 1932, 1941²), *O vyučování slohu* (Brno 1943).

A k dokreslení vědeckého profilu F. Trávníčka zbývá ještě připomenout jeho práce věnované významným zjevům naší i světové slavistiky. Zejména ho opakovaně přitahovala osobnost Josefa Dobrovského a zasvěcené studie věnoval též Janu Gebauerovi, Josefu Zubatému a dalším představitelům moderní slovanské jazykovědy.

Metodologickým východiskem vědeckého díla F. Trávníčka byla v podstatě mladogramatická koncepce jazyka v jeho historickém vývoji i fungování; v názorech na jazykovou správnost navazoval — na vyšší odborné úrovni — na tradice českého jazykového purismu a brusičství. Obě tyto teoretické složky své vědecké výzbroje snažil se v třicátých letech překonat příklonem k funkčnímu a strukturálnímu pojetí jazyka v duchu Pražské školy. I s jejími zásadami se však radikálně a polemicky rozešel v padesátých letech spisem *Český jazykový strukturalismus ve světle Stalínova učení o jazyce* (Praha 1951) a statí *Objektivismus a kosmopolitismus v naší jazykovědě* (SPFFBU A1 1952). Trávníčkův vlastní pokus o ucelenou teorii jazyka založenou na marxistické filosofii zůstal jen velmi obecně načrtnut v *Úvodu do marxistické jazykovědy* (Praha 1954).

Bibliografie: *Soupis prací F. Trávníčka a Fr. Wollmana k jejich padesátce* (Praha 1938); A. Kellner: *Soupis prací Františka Trávníčka za léta 1938—1948* (in: Pocta Fr. Trávníčkovi a F. Wollmanovi, Brno 1948, str. 485—535). Z. Týl: *Soupis prací akademika Františka Trávníčka za léta 1948—1958* (in: Studie ze slovanské jazykovědy, Praha 1958, str. 469—476); A. Vašek: *Soupis prací akademika Františka Trávníčka za léta 1958—1962* (SPFFBU A 1962, str. 231—234). Z novější literatury o F. Trávníčkovi srov. zejména nekrology J. Bauera (LF 1961), B. Havránka (SaS 1961), A. Jedličky (NŘ 1961), M. Jelínka (SPFFBU A 1961), A. Širokové (Izv AN SSSR, OLiJa 1962), M. Veye a A. Mazona (RÉS 1962) a heslo TRÁVNÍČEK v CsPr (str. 476—479), kde je uvedena i další literatura.

R. V.

Pavel T R O S T, PhDr., DrSc., řádný profesor filosofické fakulty UK v Praze. Narodil se dne 3. října 1907 v Šternberku na Moravě. Studoval na pražské universitě (mj. u Schwarze a Slottyho) germánskou filologii a srovnávací jazykozpyt indoevropský. Na UK v Praze získal r. 1934 titul PhDr. Po působení v Universitní knihovně v Brně přešel od r. 1948 na filosofickou fakultu do Olomouce, kde se r. 1949 habilitoval a r. 1951 byl jmenován docentem. Souběžně s učitelskou činností na olomoucké universitě přednášel jako externí docent na filosofické fakultě v Brně. V r. 1956 byl povolán na filosofickou fakultu UK do Prahy na obor srovnávacího indoevropského jazykozpytu a baltské filologie (od r. 1961 jako profesor). Je členem redakční rady *Philologia Pragensia*, *Travaux linguistiques de Prague* a *Časopisu pro moderní filologii*.

Trostova vědecká orientace je velmi široká a slavistické zájmy tvoří toliko její menší část. Slavistický dosah mají některé jeho studie a úvahy obecně jazykovědné a teoretické, které se zčásti opírají o slovanský (hlavně český) jazykový materiál, např. o vnitřních zákonech jazykového vývoje (SV-J 1953), o významu hlásek (in: *Studie a práce lingvistické*, Praha 1954), o vztahu slova a pojmu (SaS 1956), o vztahu jazyka a myšlení (in: *Problémy marxistické jazykovědy*, Praha 1962), o subjektu a predikátu (SlavPrag 1962), o obecných otázkách stylu (SaS 1955), o metonymii (SaS 1958) atp. K slavistické problematice se dále Trost dostává prostřednictvím baltistiky, např. v pojednání o skloňování litevských a lotyšských vlastních jmen v češtině (NŘ 1955), o balto-slovanské vazbě dativu s infinitivem (in: *Mélanges E. Petrovici*, Cluj 1958, o dativu absolutním (in: *Sborník slavistických prací věnovaných IV. sjezdu slavistů v Moskvě*, Praha 1958), o baltsko-slovanských jazykových vztazích vůbec (in: *Československé přednášky pro IV. mezinárodní sjezd slavistů v Moskvě*, Praha 1958) a v syntaxi zvlášť (in: *K historickosrovnávacímu studiu slovanských jazyků*, Praha 1958), dále prostřednictvím germanistiky a styků slovansko-germánských, např. v pojednání o německých vlivech na slovanské jazyky (in: *Československé přednášky pro V. mezinárodní sjezd slavistů v Sofii*, Praha 1963) nebo o přízvuku českých slov v němčině (SlavPrag 1959) a konečně prostřednictvím balkanistiky v článcích otištěných v *ĚtBalkTchec* (1966) a *Omagiu lui Al. Rosetti* (1966). Jinak zasahuje Trost do speciálně slavistické problematiky jen příležitostně, např. článkem o dvojjazyčnosti Vojny a míru (in: *Poeta Fr. Trávníčkovi a F. Wollmanovi*, Brno 1948). Teoreticky a metodologicky reaguje Trost na moderní lingvistické proudy 20. století, na jedné straně na Slottyho a Bühlera, na druhé straně na Pražskou školu, z jejichž podnětů vychází především.

Bibliografie: Soupis prací sestavili J. Popela a J. Povejšil (SaS 1969, 440–446); viz též heslo TROST v *ČsPr*, str. 479. O Trostovi viz B. Havránek (SaS 1969, str. 337–340).

R. V.

Rudolf U R B Á N E K, PhDr., akademik, řádný profesor filos. fak. Narodil se 7. září 1877 ve Slaném. Zemřel 26. července 1962 v Praze. Již během gymnasiálních studií v rodném městě přitahovala Urbánka historie a literatura. Po maturitě r. 1896 věnoval se studiu dějepisu a zeměpisu na filosofické fakultě University Karlovy v Praze. Na formování jeho vědeckých názorů i na utváření vztahu k českým dějinám měli velký vliv profesori J. Goll a V. Novotný. Vysokoškolská studia ukončil Urbánek r. 1901, kdy též dosáhl doktorátu filosofie disertační prací *Rehůř Heimbůrk ve službách krále Jiřího*. R. Urbánek působil na středních školách v Lounech, Pardubicích, Hradci Králové a v Karlíně; přitom dokázal intenzivně pracovat vědecky. Výsledkem jeho úsilí byla habilitace pro obor českých dějin na pražské filosofické fakultě r. 1916; jejím podkladem byla první část díla, které se později stalo osou jeho tvůrčího snažení, *Věku poděbradského*. Po vzniku university v Brně byl R. Urbánek r. 1920 jmenován řádným universitním profesorem na její filosofické fakultě; působil zde po tři desetiletí – až do r. 1950.

Vědecký odkaz akademika R. Urbánka je úctyhodný. Bibliografie jeho tištěných prací obsahuje více než 200 titulů. V tom se odráží autorova píle a zaujetí pro řešení závažných vědeckých problémů českých národních dějin. Urbánkovu pozornost přitahovalo feudální období, především pak husitská a pohusitská fáze. Proto také nese Urbánkovo životní dílo název *Věk poděbradský I–IV* a zachycuje období let 1437 až 1464 (in: *České dějiny III/1–4*, Praha 1915–1962). Charakterizuje je nejen mimořádný rozsah a velké časové rozpětí mezi vydáním prvního a čtvrtého svazku, ale také

detailní, precízní rozbor politické a náboženské situace i autorovo citové zaujetí, vřelý vztah k osobnosti Jiřího z Poděbrad. Souběžně s tímto ústředním Urbánkovým dílem vznikala řada přípravných studií, jejichž úkolem bylo umožnit řešení dílčích problémů a ověřit nosnost některých soudů a závěrů (*Husitský král*, Praha 1928; *Dvě studie o době poděbradské*, Brno 1929; *K 500. výročí královské volby Jiřího z Poděbrad*, VČSAV 48, 1958; *O volbě Jiřího z Poděbrad za krále českého 2. března 1458. Výbor z hlavních zpráv souvěkých*, Praha 1958). Zájem R. Urbánka přitahovalo také husitství, ať již to bylo husitské vojenství (*Husitské válečnictví a cizina*, in: *Co daly české země Evropě a lidstvu I*, Praha 1939), osobnost Žižkova (*Jan Žižka*, Praha 1925) či tragické vyvrcholení husitské revoluce u Lipan (*Bitva u Lipan*, Praha 1934). Zaujaly jej i počátky humanismu u nás (*První utrakvistický humanista Šimon ze Slaného* (LF 65, 1938), vznik Jednoty (*Jednota bratrská a vyšší vzdělání až do doby Blahoslavovy*, Brno 1932), stejně jako aktuální tematika legendy tzv. Kristiána (*Legenda tzv. Kristiána ve vývoji předhusitských legend lidmilských a václavských a její autor I–II* (Praha 1947–1948)). R. Urbánka známe také jako autora mnoha medailonů významných představitelů české historické vědy.

Výsledky vědecké práce snažil se R. Urbánek vždy popularizovat, zpřístupňovat veřejnosti formou brožur a přednášek.

Pohled R. Urbánka na historii nebyl marxistický. Avšak jeho nanejvýš seriózní přístup ke studiu minulosti našeho národa spolu s přsvědčením, že „světlo historického poznání nemůže nikdy nadobro uhasnout“, spojovaly jej s představiteli pokrokového proudu v české historiografii mezi dvěma světovými válkami.

Bibliografie: Bibliografie prací akademika Rudolfa Urbánka. Sestavil K. Chyba (in: R. Urbánek, *Z husitského věku*, Praha 1957, str. 275–287); Hodnotící články a nekrology: -s k ý [O. Farský], *Rudolf Urbánek šedesátníkem* (Zprávy vojenského ústavu vědeckého, příloha Vojenské rozhledy 1937, říjen 3); J. Pelikán, *Rudolf Urbánek šedesátníkem* (ČSPS 1937, 142); Štr [Šteidler], *Rudolf Urbánek šedesátníkem* (Vojensko-historický sborník, 1937, 2, str. 198–199); L. Hosák, *K sedmdesátinám univ. prof. dr. Rudolfa Urbánka* (ČSPS 56, 1948, str. 65–66); F. Kutnar, *Osmdesát let Rudolfa Urbánka* (ČSPS 65, 1957, str. 129–132); B. Šindelář, *K osmdesátce akademika R. Urbánka* (ČMM 76, 1957, str. 165); T. Č. Zelinka, *Osmdesát let a Rudolf Urbánek* (Křestanská revue 24, 1957, str. 198–200); J. Dřímál, *Akademik Rudolf Urbánek* (SMM 81, 1962, str. 242–248); B. Šindelář, *Za akademikem Rudolfem Urbánkem* (ČsČH 1962, str. 629–632); O. Borůvka, F. Hejl, J. Macůrek, J. Sajner, *Universitas Brunensis 1919–1969* (Brno 1969, str. 92–95, str. 125–126); *Dějiny university v Brně* (Brno 1969, str. 137).

R. F.

Bedřich VÁCLAVEK, PhDr., profesor filoz. fak. in memoriam. Nar. 10. ledna 1897 v Čáslavicích u Třebíče. Zemřel 5. března 1943 v Osvětimi. Studoval v letech 1918 až 1921 na filosofické fakultě University Karlovy obor čeština – němčina; jeho universitními učiteli byli J. Jakubec, O. Fischer, A. Kraus, Z. Nejedlý, M. Hýšek; v letech 1922–1923 studoval divadeiní a literární vědu v Berlíně u M. Herrmanna. Doktorát filosofie získal r. 1923 na Univerzitě Karlově v Praze na základě disertace *České světské písně zlidovělé*. Habilitoval se v r. 1939 na filosofické fakultě v Brně pro obor novější české literatury prací *Pisemnictví a lidová tradice*; návrh na docenturu byl zamítnut z politických důvodů; profesorem byl jmenován in memoriam. Od r. 1923 působil B. Václavek v Brně nejdříve jako středoškolský profesor, později jako knihovník Zemské a universitní knihovny; v letech 1933–1939 pracoval ve studijní knihovně v Olomouci. Redigoval Studentskou revui 1921–1922 (roč. 1), Pásmo 1924 až 1925 (roč. 1), Sleshy 1926–1927 (roč. 6–7), spoluredigoval ReD 1927–1931 (roč. 1.–3.), Index 1929–1937 (roč. 1–9), Sředisko 1934 (roč. 4) U 1936–1938 (roč. 1–3); v Sociologické revui redigoval v letech 1929–1936 oddíl sociologie umění; dále redigoval sborníky: Fronta, Mezinárodní sborník soudobé aktivity (1927), Nový dům (1928), SSSR v československé poesii (1936), Všem navzdory (1938), Národní písně (1940); v letech 1933–1938 redigoval 27 svazků Edice Indexu.

B. Václavek byl předním marxistickým literárním kritikem meziválečného období; v dvacátých letech se účastnil hnutí avantgardy, v třicátých letech dospěl k syntetické koncepci socialistického realismu. Také v literární historii a estetice uplatňoval zřetel k poznávacím a společenským funkcím literatury v marxistickém pojetí. Jeho badatelský zájem sahal od současnosti po klasickou a starší českou literaturu, sou-

střeďoval se do autorských monografií (K. H. Mácha, S. K. Neumann, F. Halas), do syntéz širších časových úseků a vývojových období *Česká literatura 20. století*, do prací teoretických (*Poesie v rozpacích*). Průkopnický význam mají jeho studie a edice o slovesnosti lidové a zlidovělé. B. Václavěk překládal z němčiny a ruštiny. Do sluzeb levicové kultury postavil i svůj talent organizační.

Bibliografie: *Bibliografie díla Bedřicha Václavka* (Praha 1967; red. Sylva Bartůšková, Ludmila Hoblová a Štěpán Vlašín).

ms

Antonín VÁCLAVÍK, PhDr., řádný profesor filos. fak. Narodil se 12. července 1891 v Pozlovicích u Luhačovic. Zemřel 4. prosince 1959 v Brně. Rodný kraj mu vtiskl jednu provždy vztah k lidové kultuře. Se svým bratrem Františkem sbíral doklady lidového umění již kolem roku 1910. Po krátké úřednické dráze odhodlal se A. Václavík ke studiu národopisu u profesora Karla Chotka na první stolici etnografie v ČSR – na Komenského universitě v Bratislavě. Doktorátu filosofie dosáhl na základě monografie *Podunajská dedina v Československu*, která vyšla tiskem r. 1925. Po ní následovala rozsáhlá monografie *Luhačovské Zálesí* (1930), která se r. 1934 stala podkladem pro Václavíkovu habilitaci pro československý národopis. To mu umožnilo externě působit na brněnské filosofické fakultě až do uzavření českých vysokých škol. Třicátá léta vyplnil A. Václavík jednak studijním pobytem v Polsku a v Německu, jakož i cestami na Balkán, jednak stálým působením v muzejnictví na Moravě i na Slovensku. Velké zásluhy má o vybudování Slovenského národního muzea v Martině, kde se významně podílel na první instalaci; kromě toho buďoval národopisné sbírky a instalace muzeí v Piešťanech, v Bratislavě, v Luhačovicích a za nacistické okupace v Uherském Hradišti. Ze své muzejní praxe vytěžil i rozsáhlejší studie o slovenských mandlovacích pístech (vyšlo pod názvem *Tradičné ľudovej drevorezby*, 1937) a o pasteveckých holích (*Slovenské palice*, 1936). Jako vrchní komisař referátu ministerstva školství byl pověřen identifikací sbírek lidového umění na Pražském hradě. V té době byl již aktivním členem Národopisné společnosti československé, Muzeální slovenské společnosti v Martině, Matice slovenské v Martině, mimořádným členem Slovanského ústavu a dopisujícím členem Učené společnosti Šafaříkovy v Bratislavě. Krátce po skončení války byl jmenován profesorem českého a slovenského národopisu na universitě v Brně. Od r. 1947 až do své smrti byl ředitelem semináře pro etnologii a etnografii, který se stal od r. 1950 součástí katedry historie (vedené tehdy prof. R. Holinkou) a záhy poté katedry prehistorie a etnografie (pod vedením prof. E. Šimka a posléze prof. F. Kalouska). Zůstalo Václavíkovým neuskutečněným snem zříditi samostatnou katedru národopisu a dosáhnout tak zrovnoprávnění této disciplíny s jinými obory na fakultě. V posledních letech své činnosti na filosofické fakultě UJEP se soustředil na vydání díla o genezi lidového umění, které v podstatě vzniklo už na počátku čtyřicátých let, ale několikrát naděje na jeho vytištění zklamaly. Teprve v polovině padesátých let se tisícistránkového rukopisu ujalo nakladatelství ČSAV a po pronikavé redukci kniha vyšla – asi dva měsíce po autorově smrti. Dobou i okolnostmi vzniku bylo dílo *Výroční obyčeje a lidové umění* (1959) hluboce poznamenáno. Přesněji jsou vyjádřeny Václavíkovy osobité názory na vznik a charakter lidového umění v textové části knihy *Textile Folk Art* (1956), kterou vydala Artia (souběžně též v německé a francouzské verzi). Tato publikace byla počtána Krajskou cenou B. Václavka.

V poválečném období zastával A. Václavík funkci předsedy národopisné sekce býv. Zemské osvětové rady v Brně, národopisného referenta Studijního lidov ýcho vného ústavu v Olomouci a člena vedení Státního ústavu pro lidovou píseň až do jeho včlenění do Ústavu pro etnografii a folkloristiku ČSAV v r. 1953. A. Václavík byl spolupředatelem národopisných a muzejnických kursů pro pracovníky venkovských muzeí a jiné zájemce. Jako člen redakčních rad uplatnil se v Národopisném věstníku československém v letech 1950 až 1956, ve Zprávách Anthropologické společnosti v Brně a jako člen redakčního kruhu v časopise Naše Valaško a Valaško do roku 1958. Na sklonku života podnikl ještě studijní cesty do Bulharska a Jugoslávie.

Bibliografie: Úplný soupis publikovaných prací podal R. Jeřábek, *Prof. Dr. Antonín Václavík* (Etnografia Polska IV, 1961, str. 333–339) a R. Jeřábek, *Bibliografie Antonína Václavika* (Národopisný věstník československý 2 (35), 1967, str. 215–218). O pedagogické, vědecké a organizační činnosti Antonína Václavika viz: K. Fojtík, *Šedesát let profesora Antonína Václavika* (Naše Valaško 14, 1951, str.

161–165); A. Václavík, *10 let etnografického semináře university v Brně* (SPFFBU F 1959, str. 101–107); R. Jeřábek, *La théorie de l'art populaire dans l'oeuvre d'Antonín Václavík* (Národopisný věstník československý 2 (35), 1967, str. 3–20).

R. J.

Josef VACHEK, PhDr., DrSc., profesor Univerzity 17. novembra v Bratislavě. Narodil se 1. března 1909 v Praze. Na filosofické fakultě UK v Praze studoval bohemistiku a anglistiku mj. u V. Mathesia, B. Trnky, O. Hujera a M. Weingarta; tam získal r. 1932 titul PhDr. V r. 1945 se habilitoval pro obor anglického jazyka na filosofické fakultě v Brně a působil zde — od r. 1946 jako profesor — do r. 1962, kdy přešel ve funkci vedoucího vědeckého pracovníka do ÚJC CSAV v Praze (a souběžně s tím přednášel na pražské filosofické fakultě); od r. 1971 je profesorem na Univerzitě 17. novembra v Bratislavě (a paralelně je pověřen přednáškami na bratislavské filosofické fakultě). Podnikl přednáškové zájezdy do SSSR, Anglie, Rumunska, Polska a USA. Je členem mnoha mezinárodních vědeckých společností, např. Philological Society v Londýně, International Society of Phonetic Sciences, Linguistic Society of America a jiných. Vyvíjel a vyvíjí také činnost redakční jako člen redakčních rad Časopisu pro moderní filologii, jazykovědné řady Sborníku prací brněnské university, Jazykovědných aktualit, série *Philologica Pragensia* a dalších neperiodických publikací.

Převážná část Vachkova vědeckého díla je anglistická a zčásti obecně lingvistická; na tomto vědním úseku věnoval opakovaně pozornost především rozvíjení fonologické teorie. A k fonologii je orientována i řada jeho výzkumů bohemistických. Prvním z nich bylo pojednání o fonologickém poměru hlásek *i* a *j* v češtině a v slovenštině (Sl 1932), následovaly česko-anglické srovnávací studie o znělostním protikladu souhlásek (in: Studie ze slovanské jazykovědy, Praha 1958) a o srovnávací fonologii obecně (SPFFBU A 1958); širší slavistické zaměření má i Vachkův článek o místě hlásky *ř* v struktuře slovanských jazyků (SPFFBU A 1963). V poslední době ho přitahovalo dynamické pojetí fonologie (SaS 1968); kromě teoretické úvahy obecně mu věnoval i speciální studii o vývoji fonologického systému českých samohlásek (in: Československé přednášky pro VI. mezinárodní sjezd slavistů v Praze, Praha 1968) a soubornou knižní publikaci *Dynamika fonologického systému současné spisovné češtiny* (Praha 1968).

S otázkami fonetiky a fonologie souvisí i Vachkův trvalý zájem o problematiku písma, grafiky a pravopisu. Z této oblasti publikoval už v r. 1933 (LF) úvahu o českém pravopise a struktuře češtiny, v r. 1938 o soustavách písem obecně a o písmu a pravopisu českém (obojí v Encyklopedii československé mládeže 8, Praha 1938), obecně teoreticky pojednal o problému jazyka psaného v TCLP (1939), o vztahu jazyka psaného a mluveného (Oběžník Kruhu přátel českého jazyka, 1947), o psaném jazyce a pravopise (in: Čtení o jazyce a poesii I, Praha 1942), o teorii jazyka tištěného (in: Pocta Fr. Trávníčkovi a F. Wollmanovi, Brno 1948), o pravopisu a psané normě jazyka (SaS 1964), o písmu a transkripci ve světle strukturálního jazykozpytu (ČMF 1942).

K strukturálnímu rozboru češtiny přispěl Vachek pojednáním o předložkách (NŘ 1935), o českých posesivních adjektivech (in: Studie a práce lingvistické I, Praha 1954) a negaci (ČMF 1939), jíž kromě toho věnoval velké místo i v rozsáhlé srovnávací anglicko-české monografii *Obecný zápor v angličtině a v češtině* (in: Prague Studies in English, 1947). K české lexikologii a tvoření slov otiskl poznámku o fonologii českého lexika (LF 1940), stať o citátových složeninách v češtině (SaS 1960) a studii o první české teorii tvoření slov (SaS 1962). Z jeho dalších bohemistických prací je třeba ještě připomenout článek o kultuře jazyka (Encyklopedie československé mládeže 8, Praha 1938) a glosu o jazykovém typu češtiny (in: Rodné zemi, Brno 1958).

Své teoretické vzdělání a lingvistické zkušenosti uplatňoval Vachek též na poli lingvistiky aplikované výzkumem akustičnosti uzavřených prostorů (SaS 1943; *Akustika hledítě v divadelním provozu*, Praha 1943, spolu s J. Vottem a J. B. Slavíkem), zkoušek jazykové srozumitelnosti (SaS 1956; *Jazykovědná problematika zkoušek srozumitelnosti řeči*, Praha 1956), zejména též při telefonním přenosu (in: Sborník prací fakulty elektrotechnického inženýrství, 1957; Slaboproudý obzor 1958, spolu s J. B. Slavíkem), příspěvkem k audiometrickému vyšetřování (in: M. Seemann a jiní: *Česká slovní audiometrie*, Praha 1960). A nemalý byl konečně i Vachkův zájem o metodiku

jazykového vyučování; kromě teoretických úvah na toto téma se uplatnil jako autor nebo spoluautor mnoha školních učebnic a příruček, mj. též *České mluvnice a cvičebnice pro obchodní akademie a pro obchodní školy* (Praha 1945; spolu s J. Kaňkou).

Metodologicky vychází Vachek ze zásad Pražské školy, jejímž byl členem a spolupracovníkem už od svých studentských let; její teoretické principy dále propracovává a tvořivě rozvíjí i v současné době. Kromě toho usiluje zvláště v poslední době o poznání teoretického i praktického odkazu Pražské školy v publikacích jako *Dictionnaire de linguistique de l'École de Prague* (Utrecht-Anvers 1960; ruský překlad Moskva 1964), *Prague School Reader in Linguistics* (Bloomington 1964), *The Linguistic School of Prague. An Introduction to its Theory and Practice* (Bloomington-London 1966) aj.

Bibliografie: Soupis Vachkových prací podává J. Hladký (Brno Studies in English 8, Brno 1969, str. 205–215). O něm J. Fírbas (Brno Studies in English 8, Brno 1969, str. 9–20); M. Komárek a J. Macháček (SaS 1969, str. 105–111).

R. V.

Vlastimil VÁLEK, PhDr., odborný asistent filoz. fak. Narodil se 16. června 1931 v Olomouci. V letech 1950–1955 studoval na filosofické fakultě v Brně češtinu a ruštinu. Jeho učiteli byli zejména A. Grund, A. Závodský, J. Hrabák a F. Wollman. Od r. 1954 působí V. Válek na filosofické fakultě. V r. 1966 dosáhl titulu doktora filosofie na základě disertace *K problematice memoárů jako literárního žánru*. Je vědeckým tajemníkem brněnské pobočky Literárněvědné společnosti při ČSAV.

V odborné práci se V. Válek zaměřuje na novou českou literaturu. Zpočátku se soustředil k osobnosti a dramatické tvorbě V. K. Klicpery. Svůj pracovní zájem postupně rozšířil o studium moderní literatury. Z této oblasti věnuje nejvíc pozornosti literatuře faktu, zvláště všestrannému výzkumu české a slovenské memoárové literatury 20. stol., orientovanému literárněhistoricky i literárněteoreticky. Od začátku své publikační činnosti věnuje se V. Válek rovněž práci ediční; je editorem či spolueditorem děl F. M. Klácela, V. Háška, Z. Wintra, I. Hermannova, J. Sumína, V. K. Jeřábka, J. Merhauty, J. Mahena, M. Hýska, K. Dvořáčka a M. Elpla.

Bibliografie: Soupis prací V. Války je otištěn v RočujEP 1964, str. 93, a v RočBU 1964–1968, str. 464. Z prací tam nepojatých uvádíme: *Z korespondence Václava Klimenta Klicpery* (SPFFBU D 1956, str. 104–109); Miloslav Hýsek, *Paměti* (Brno 1969; edice, spolu s D. Jeřábkem); *Z korespondence Václava Klimenta Klicpery s druhou manželkou Annou Klicperovou-Trnkovou* (in: Literární archiv 5, 1970, str. 235–273); *K problematice poválečné české memoárové literatury* (ČLit 1971, str. 452–478); Karel Dvořáček, *Cesta k tichému domu* (Brno 1971; edice); *Některé otázky vztahu poválečné české memoárové literatury k literatuře krásné* (in: Literárněvědné studie. Profesoru Josefu Hrabákovu k šedesátinám, Brno 1972, str. 223–235); Ignát Herrmann, *Ztřeštěné historky* (Praha 1972; edice, spolu s D. Jeřábkem).

id

Josef VÁLKA, PhDr., CSc., docent filoz. fak. Narodil se v Borači-Podolí 13. července 1929. V letech 1948–1952 studoval na filosofické fakultě obor dějepis – ruština u R. Urbánka, R. Holinky, J. Šebánka, F. Wollmana a zejména u J. Macůrky. Po skončení studia státní zkouškou a doktorátem filosofie (1952) byl pověřen přednáškami ze starších českých dějin, které koná od té doby nepřetržitě. V letech 1953–56 byl interním aspirantem pro obor československých dějin období feudalismu (školitel prof. J. Macůrek). Hodnosti kandidáta věd dosáhl r. 1957 na Univerzitě Karlově v Praze. R. 1964 se habilitoval na filosofické fakultě v Brně pro obor československých dějin období feudalismu na základě práce *František Palacký (Pojetí českých středověkých dějin a teorie dějepiscectví)*. Kromě plnění rozsáhlých pedagogických úkolů na oboru historie i jiných oborech filosofické fakulty UJEP věnoval se J. Válka organizační práci jako člen výborů a komisí Československé historické společnosti, Sociálněvědné akademie, Matice moravské a vědeckých komisí university a ČSAV. Byl dlouholetým redakčním tajemníkem historické řady SPFFBU, členem redakce ČMM a nakladatelských rad. Při studijních zájezdech se seznámil se studiem a výukou historie v NDR, Polsku, Bulharsku a v Itálii; na delších studijních pobytech byl v NSR (1966 Heidelberg, Freiburg in Br.) a ve Francii (1969 Sorbonna, Institut des études slaves).

Vědecká práce J. Války se zaměřuje na několik tematických okruhů. Vyšel ze

studia ekonomiky a sociální struktury pozdního feudalismu, k němuž dostal podnět u prof. J. Macůrka již tématem diplomové práce. Analyzoval patrimoniální písemnosti, zejména hospodářské účty panství Uherský Brod na moravsko-slovenském pomezí v 17. století a odevzdal jednu z prvních marxistických monografií o sociálně-ekonomické problematice pozdního feudalismu; její části byly publikovány a našly doma i v zahraničí příznivý ohlas. Odtud rozšiřoval J. Válka svůj badatelský zájem na celé moravské a středoevropské prostředí a zejména na teoretické otázky pozdního feudalismu a „druhého nevolnictví“ a přechodu od feudalismu ke kapitalismu. Z této problematiky vychází monografie *Hospodářská politika feudálního velkostatku na předbělohorské Moravě* (Praha 1962) a četné studie, jejichž shrnutí je obsaženo ve Válkových pasážích II. svazku *Dějiny Československa*, zpracovaném společně s Františkem Kavkou jako vysokoškolská učebnice (Praha 1965, 1970²). Synteticky pokusil se Válka zobrazit českou pozdněfeudální společnost ve skriptu *Česká společnost v 15.–18. století I. Předbělohorská doba* (Praha 1972). Válkovy práce o ekonomice a společnosti pozdního feudalismu přispěly k marxistickému řešení této problematiky a byly kladně hodnoceny v československé i zahraniční vědě (Polsko, SSSR, NSR).

J. Válka postupně rozšířil svůj badatelský zájem i na problematiku myšlení a kultury pozdního feudalismu. Zasáhl do diskusí o otázkách barokní a manýristické kultury, do studia dějin politického myšlení a do komeniologie. V těchto studiích snažil se objasnit především vztahy mezi kulturou a sociálně-ekonomickou strukturou pozdního feudalismu a přechodu ke kapitalismu.

Dalším badatelským okruhem J. Války jsou otázky teorie dějin a historiografie. Dosud největší prací z tohoto okruhu je citovaná habilitační práce o Palackého pojetí středověkých dějin, z níž publikoval podstatné části v několika státech. Snažil se objasnit nejen Palackého teorii dějin, ale i význam historie v životě české společnosti první poloviny 19. století a vliv revolučních událostí roku 1848 na Palackého koncepci husitské revoluce.

Jak studie o pozdním feudalismu, tak studie o historiografii jsou charakteristické snahou o marxistické teoretické proniknutí problematiky a o jasný výklad. J. Válka se také soustavně zabývá recenzní činností a popularizační vědeckých poznatků ze svého oboru.

Bibliografie: J. Macůrek, J. Šebánek, B. Šindelář, *10 let práce na historické katedře* (SPFFBU C 1955, str. 118–124); J. Válka, J. Kabrda, J. Šebánek, *Z prací ústavů* (SPFFBU C 1958, str. 123 n.); F. Jordán, F. Hejl, *Historické katedry* (in: Vám poděkování a lásku Vám, Praha 1960, str. 220 n.); F. Jordán, *Z pracoviště katedry československých, obecných a pomocných věd historických* (in: Brno v minulosti a dnes II, 1960, str. 686–89); RočUJEP 1960–1964, Brno 1965, str. 68 n.; Ročenka BU 1964–1968, Brno 1969, str. 417 n.); *Universitas Brunensis 1919–1969* (Brno 1969, str. 106, str. 108, str. 110–111).

F. H.

Antonín VAŠEK, PhDr., CSc., vědecký pracovník ÚJČ ČSAV. Narodil se 25. září 1925 v Zubří, okr. Vsetín. Studoval na filosofické fakultě v Brně angličtinu (mj. u J. Vachka) a češtinu mj. u F. Trávníčka a A. Kellnera). V letech 1951–1958 asistent a odb. asistent filosofické fakulty v Brně (na katedře bohemistiky), od 1958 působí v brněnské pobočce ÚJČ ČSAV jako vědecký pracovník různých stupňů; souběžně je pověřován přednáškami a cvičeními na filosofické fakultě. PhDr. r. 1953, CSc. r. 1960; v r. 1965 se habilitoval (jmenován byl r. 1966) na filosofické fakultě v Brně pro obor český jazyk. Pětkrát pobýval studijně v Rumunsku, v r. 1971 půl roku zkoumal jazyk českých starousedlíků v USA. Je členem různých lingvistických společností (Meždnarodnaja lingvističeskaja karpatologičeskaja komissija, Moskva; Research Committee on Sociolinguistics, New York; Societas Linguistica Europaea, Kiel aj.).

Pracovně se Vašek zabýval především českou dialektologií. Kromě kolektivního úkolu – přípravy *Českého jazykového atlasu* – podniká i samostatný výzkum v terénu a jeho výsledky publikuje v odborném tisku. Do vědecké literatury vstoupil zprávou o nářečném výzkumu Valašska (Naše Valašsko 1950) a nářečím své rodné oblasti zůstal věrný i v řadě dalších publikovaných statí, např. v příspěvku k jazykovému zeměpisu Rožnovska a Valašskomeziříčska (in: Adolfu Kellnerovi. Sborník jazykovědných studií, Opava 1954), v pojednání o tvoření slov na východním Valaš-

skomeziřířsku (Valaško 1957), v celkové charakteristice nářečí na Rožnovsku a východním Valašskomeziřířsku (in: Studie ze slovanské jazykovědy, Praha 1958), v kolektivním článku o diferenciaci moravskoslovanských nářečí (SPFFBU A 1954) aj. Především o moravský nářeční materiál opírají se také jeho obecnější úvahy z nářeční syntaxe, série statí o tzv. přičlenění a jeho výrazových prostředcích (OtSlovSynt; Slav Prag 1962; SaS 1963). K okruhu prací o moravské dialektologii se přimykají konečně i Vaškovy studie o moravském dialektologovi F. Bartošovi a jeho jazykozpytném díle (in: Ze života a díla F. Bartoše, Gottwaldov 1957; Valaško 1957).

Oblast moravské dialektologie překračuje Vašek dvojným směrem. Jednak se zaměřuje k českému jazyku jako celku a k problematice jeho stratifikace v úvaze o českém národním jazyce a některých jeho vývojových perspektivách (SaS spolu s A. Lamprechtem a J. Chloupkem) a v pojednání a vývojových tendencích dnešní češtiny (SPFFBU A 1963). Na druhé straně a především se však Vaškův zájem obrací i za hranice českého jazyka. Jako člen mezinárodního kolektivu pro přípravu *Slovanského jazykového atlasu* publikoval (spolu se S. Utěšeným) z této oblastí stať metodologicky pracovního zaměření (BullOLA, Moskva 1970), zejména se však věnuje kontaktové lingvistice výzkumu v oblasti karpatské, v oblasti vztahů rumunsko-slovanských atp. Karpatologická bádání Vaškova vyvrcholila po průpravných teoreticky orientovaných statích o metodologii jejich lingvistického aspektu (in: Romanoslavica, 1967) a o kolonizaci a jazyku (SPFFBU A 1964) v knižní publikaci *Jazykové vlivy karpatské salašské kolonizace na Moravě* (Praha 1967). Slovansko-neslovanským kontaktům je např. věnován jeho příspěvek ve sborníku *Československé přednášky pro VI. mezinárodní sjezd slavistů* v Praze.

Metodologicky vyšel Vašek z dialektologické školy Kellnerovy a jejich koncepcí strukturně a funkčně lingvistických. Stále více se orientuje na kontaktovou lingvistiku a její sociolingvistické pozadí. Teoreticky propracovává zvláště otázky izolovaného jazyka a vůbec kontaktů mezijazykových.

Bibliografie: Výběrový soupis prací viz M. Tylová: *Publikační činnost pracovníků Ústavu pro jazyk český ČSAV za léta 1963–1967* (Praha 1968, str. 126–127); viz též RočBU 1964–1968, str. 456 a 457. Z dalších prací, tam již nezachycených, srov. ještě: *On the Subject and Method of Linguistic Carpathology* (in Actes du Xe congrès International des linguistes, Bucarest 1969, str. 599–603); *Some Remarks on Sociolinguistics in Monolingualism and Plurilingualism* (in: Proceedings of the International Days of Sociolinguistics, Roma 1969); *Ogar* (in: Miscellanea linguistica, Ostrava 1971, str. 73–77); *Contribuție la contacte lingvistice slavo-române* (Limba română, București, v tisku); *On Slavic-Roumanian Linguistic Contacts* (Folia Linguistica 1969, str. 156–168); *Nekotoryje zamečanija o metodike raboty nad Obščeslavjanskim lingvističeskim atlasom na territorii češského jazyka* (BullOLA, Moskva 1970, str. 213–219; spolu se S. Utěšeným); *Z kontaktové lingvistiky v jihovýchodní Evropě*, SPFFBU (v tisku); *Lingvističeskaja karpatologija kak lingvističeskoe ponjatie*, Moskva (v tisku); *The Isolated Language, Language & Society*, Cambridge, USA (v tisku); *K vývoji izolovaného slovanského jazyka*, Slavia 1973 (v tisku) aj.

R. V.

Vladimír VAŠKŮ, PhDr., CSc., odborný asistent filos. fak. Narodil se 15. října 1933 v Luhačovicích. Studoval na filosofické fakultě brněnské university obor archivnictví—dějepis v letech 1952–1957. Jeho učiteli byli především profesor J. Šebánek a docentka S. Dušková. Závěrem studia vypracoval diplomní práci *Studie k otázce funkce listiny na české půdě v době přemyslovské* a dosáhl (v r. 1957) vysokoškolské kvalifikace promovány historik. V r. 1966 získal na podkladě disertace *Studie z diplomatiky středověké* doktorát filosofie. R. 1967 obhájil kandidátskou práci *Studie o správních dějinách a písemnostech moravského královského tribunálu z let 1636–1749* a získal hodnost kandidáta historických věd. Od r. 1956 působí na filosofické fakultě v oddělení archivnictví katedry historie a archivnictví, zprvu jako asistent, od r. 1961 jako odborný asistent. Po řadu let působil jako člen redakční rady periodické studijní příručky *Folia diplomatica*, vydávané pro potřeby posluchačů a absolventů studia archivnictví filosofické fakulty brněnské university. Je členem Matice Moravské a Historické společnosti při ČSAV. Svě pedagogické a vědecké působení doplnil studijním pobytem v Německé demokratické republice, kde studoval v tamních archívech a konzultoval se zakladatelem novověké diplomatiky profesorem H. O. Meisnerem a s jeho pokračovateli.

Ve své vědeckovýzkumné práci věnoval se zpočátku V. Vašků české středověké

diplomatické období přemyslovského. Podílel se pod vedením profesora J. Šebánka a doc. S. Duškové na přípravách k edici *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae*, a to jednak pomocnými pracemi, jednak řešením otázky, jakým způsobem lze aplikovat Sichelovu metodu srovnávání písma a slohu na listiny českých panovníků z konce 13. a počátku 14. století (srov. jeho studii *K otázce individuálního stylu v listinách Václava II. a Václava III* (SPFFBU C 1960, str. 75–94). Později začal se zabývat málo pěstovanou diplomatikou novověkou, a to především jejím starším obdobím (1526–1848). Soustředil se hlavně na typologický a genetický rozbor písemnosti zeměpanských správních institucí českého státu. Z této jeho činnosti vzešla kromě přehledné studie *Česká královská kancelář a kancelářská zařízení jiných střežejících institucí státní zeměpanské správy v letech 1526–1848* (in: Československá diplomatika I, Praha 1965, str. 236–280; 2. vyd. in: Česká diplomatika do r. 1848, Praha 1971, str. 204–251) zejména kniha *Studie o správních dějinách a písemnostech moravského královského tribunálu z let 1636–1749* (Brno 1969). V současné době zabývá se V. Vašků studiem novověkých konfirmací středověkých listin; z této problematiky publikoval zatím studii *Eine nicht durchgeführte Konfirmation mittelalterlicher Urkunden in der josephinischen Zeit* (in: Folia diplomatica I, 1971, str. 307–320). Spolu s vytvářením nových konkrétních poznatků o novověkých písemnostech řeší V. Vašků též řadu problémů metodických. Tak se v uvedené knize zabývá otázkou, zda a jakým způsobem je možno klasickou diplomatickou metodu, vypracovanou na středověkých listinách, aplikovat i na novověký úřední materiál, nebo zda je nutno tuto klasickou metodu nahradit, popř. kombinovat s metodami jinými. Pramenovědné otázky, zda a do jaké míry mohou úřední knihy nahradit historikovi nedochovaný aktový materiál, je věnována studii *Úřední protokol moravského tribunálu. K otázce vztahu mezi úředními knihami a aktovým materiálem* (in: Sborník archivních prací 16, 1966, str. 498–518). Metodickými problémy obecnější povahy se Vašků zabývá kromě jiných studií zejména v pojednání *K aplikaci pojmu funkce diplomatického materiálu na novověké úřední písemnosti* (in: Folia diplomatica 13, 1964–65, str. 9–15). Vedle diplomatiky se V. Vašků obíral i jednou z ústředních otázek české sfragistiky (*Příspěvek k otázce svatováclavské pečeti*, SPFFBU C 1958, str. 26–39).

Bibliografie: RočBU 1964–1968, str. 415, 417, 545, 661, 700; *Universitas Brunensis 1919–1969* (Brno 1969), str. 79, 80.

J. J.

Radoslav VEČERKA, PhDr., CSC., docent filol. fak. Narodil se 18. dubna 1928 v Brně. Po absolvování filosofické fakulty v Brně, kde studoval češtinu a ruštinu mj. u A. Kellnera, J. Kurze, V. Machka a F. Trávníčka, zůstal ve svazku university na katedře slavistiky od r. 1950 postupně jako asistent, odb. asistent a docent (jmenován a ustanoven r. 1964; habilitoval se pro obor staroslověnštiny a srovnávací slovanské jazykovědy r. 1963). V r. 1953 získal titul PhDr. a r. 1958 vědeckou hodnost CSc. Ve šk. r. 1968/1969 byl po dva semestry hostujícím docentem na universitě v Erlangen. Je členem Českého komitétu slavistů, bývalým členem redakce Sovětské jazykovědy a výkonným členem redakce jazykovědné řady Sborníku prací filosofické fakulty v Brně, vedle toho redaktorem řady příležitostných publikací, sborníků apod.

Večerka je vědecky činný v oboru paleoslovenistiky, slovanské lingvistické komparativistiky a dějin slavistiky. Staroslověnštinu zkoumá především z hlediska jazykovědného, zvláště syntaktického. Pojednal o genitivu data v staroslověnštině (Sl 1957), vyšetřil konkurenci adnominálního genitivu a adjektiva (SPFFBU 4 1957), střídání záporového genitivu se záporovým akuzativem (in: Studie ze slovanské jazykovědy, Praha 1958), přispěl k syntaxi základních číslovek v staroslověnštině (in: Etimologicko-etnografická izsledovanija v pamet na akad. S. Romanskiho, Sofija 1960), prozkoumal z hlediska stylistického užívání vztazných vět a participií (SPFFBU A 1961), analyzoval souborné užívání bezpředložkového genitivu (sborník *Izsledovanija po sintaksisu staroslavjanskogo jazyka*, Praha 1963), napsal příspěvek k problematice vět s jmenným a sponově jmenným přísudkem (OtSlovSynt II). Vyvrcholením jeho práce na tomto vědním úseku je knižní monografie *Syntax aktivních participií v staroslověnštině* (Praha 1961) a učební text *Základy slovanské filologie a staroslověnštiny* (Praha 1966, 1968²; rotaprint).

Druhý okruh Večerkových vědeckých zájmů paleoslovenistických tvoří problematika staroslověnštiny jako nejstaršího spisovného jazyka na našem území v širších

souvislostech kulturně historických a literárních. Přechod od čisté lingvistických prací k pracím tohoto zaměření tvoří několik statí o vztahu staroslověnštiny k řečtině: kromě drobnějších příspěvků dílčích (Sl 1955 a akta VI. mezinárodního slavistického kongresu, Praha 1970) věnoval této problematice přednášku pro 1. mezinárodní kongres studií balkanistických a jiho-východoevropských (Sofija 1968) a syntetickou studii souhrnnou (LF 1971). Celkový přehled staroslověnského jazyka a písemnictví na naší půdě na kulturně historickém pozadí podal v knižní publikaci *Slovanské počátky české knižní vzdělanosti* (Praha 1963), ale vedle toho se dílčími otázkami této širší tematiky zabýval ještě i ve speciálních studiích; tak např. analyzoval bohemy v I. staroslověnské legendě Václavské (Sl 1961), načrtl ideový profil velkomoravské literatury (SMM 1963), prozkoumal literární souvislosti přemyslovských Čech s Velkou Moravou (Sl 1963) a velkomoravské kořeny stsl. písemnictví v Českém knížectví vůbec (in: Magna Moravia, Praha 1965), pojednal o poválečných pracích české filologie k velkomoravské problematice (in: Das Großmährische Reich, Praha 1966) atp.; souhrnný přehled staroslověnského písemnictví v Čechách – zčásti polemicky zahrocený – podal ve dvou příspěvcích, jazykovědném (Sl 1967) a literárněvědném (Sl 1970). Stranou této tematické linie stojí studie o textu Janáčkovy Hlaholské mše (SPFFBU F 1957). K paleoslovenistickým studiím kulturně historického zaměření přiřazují se i Večerkové práce, jimiž se autorsky podílel na kolektivní edici a překladu pramenů k dějinám Velké Moravy (jako *Magnae Moraviae fontes historici* vyšly ve 4 svazcích r. 1966, r. 1967, r. 1969 a r. 1971), a jeho účast na chrestomatii staroslověnských textů (1967, 1970²; spolu s J. Kurzem a L. Řeháčkem).

Večerkové práce z oboru srovnávací slovanské jazykovědy se týkají převážně syntaxe, resp. syntaktické morfologie. Je to např. příspěvek ke genezi a vývoji slovanského nominativu absolutního (in: Rodné zemi, Brno 1958) a ke genezi slovanských konstrukcí participia praesentis a praeteriti activa vůbec (SPFFBU A 1959), pojednání o předložkách a předložkových vazbách v chystaném slovanském jazykovém atlase (Sl 1960), úvaha o problematice historickosrovnávacího zkoumání syntaxe v starších slovanských jazycích spisovných (OtSlovSynt), popis obecně slovanského východiska a nejstarších vývojových změn základních číslovek v celku (SPFFBU A 1964), v oblasti balkánské (in: Studia balkanica bohemoslovaca, Brno 1970) i dílčí pojednání o univerbaci slovanských číslovek druhé desítky (WSl 1970). Příspěvkem k slovanské syntaxi je i jeho přehled české lingvistické práce na tomto poli v poválečném období (WSl 1969). Komparativistický slovanský rámec mají konečně i Večerkové studie o slovanských jazycích jednotlivých, ať je to razbor vyjadřování posesivity u osobních zájmen 3. os. v češtině (SPFFBU A 1955), nebo poznámky ke genezi a vývoji ruských nářečních obrátů s přísudkovým s-ovým participiem (CRus 1958) nebo konečně články o syntaktickém vývoji základních číslovek v památkách středobulharských (SPFFBU A 1968) a v bulharských damaskinech (tamtéž A 1972). Ze srovnávacích slovanských studií jazykovědných vzešel i vysokoškolský učební text *Postavení ruštiny mezi slovanskými jazyky* (Praha 1957; rotaprint).

Do dějin slavistiky se Večerka zabírá teprve v poslední době jako autor více než stovky hesel v biograficko-bibliografickém slovníku československých slavistů (ČsPr, Praha 1972) a jako spolupracovník chystaných dějin československé slavistiky.

V metodě práce spojuje Večerka filologickou analýzu dokladů se zřetelem k strukturálnímu zapojení zkoumaných jevů do systému jazyka a k souvislostem srovnávacím. Bibliografie: Výběrový soupis prací viz v RočUJEP 1964, str. 96 a str. 99–100; RočUB 1964–1968, str. 452; ČsPr, str. 497–498. Z dalších, tam již nezachycených prací, uvádíme: *Otnositelno problematiki vlijanija grečeskogo na staroslavjanskij* (Actes du Ier congrès international des études balkaniques et sud-est européennes VI, Sofija 1968, str. 753–762); *Tschechische Arbeiten zur slavischen Syntax nach 1945* (WSl 1969, str. 227–293); *K vývoji číslovek v balkánských jazycích* (Studia balkanica bohemoslovaca, Brno 1970, str. 239–247); *Problematika staroslověnského písemnictví v přemyslovských Čechách* (Sl 1970, str. 223–237); *Zur Univerbierung der slavischen Zahlwörter der zweiten Zehnerreihe* (WSl 1970, str. 224–234); *Vliv řečtiny na staroslověnštinu* (LF 1971, str. 129–151); *Stsl. a csl. mala ne „málem“* (in: Studia palaeoslovenica, Praha 1971, str. 383–388); *Pišmennaja kultura Velikoj Moravii* (Praha 1971; rotaprint pro výstavu o V. M. v Leningradě a Moskvě); *Syntax základních číslovek v bulharských damaskinech* (SPFFBU A 1972, str. 41–54); *Ke genezi jednočlenných vět se subjektivním genitivem v slovanských jazycích* (SlavSlov 1972, str. 232–235).

R. M.

Josef VESELÝ, PhDr., docent ped. fak. Narodil se 4. března 1919 v Radešíně, okr. Litoměřice. Studoval na filosofické fakultě brněnské university v letech 1945–1949 češtinu a ruštinu (učitelé: B. Havránek, F. Trávníček, F. Wollman, A. Grund, J. Vilíkovský). Na pedagogické fakultě v Brně budoval za vedení prof. J. Hrabáka od r. 1947 jako asistent seminář český a později filologický. Několik let je členem poroty literární soutěže mladých Strážnice Marušky Kudeřikové. K desetiletému jubileu soutěže redigoval sborník *Strážnické debuty* (1972). Je členem ediční rady krajského nakladatelství Blok. Za svou veřejně politickou a pedagogickou práci byl odměněn Cestným uznáním rady MěstNV v Brně (1966), Pamětní medailí k 50. výročí KSČ (1971), Pamětní medailí MěstV KSČ u příležitosti 25. výročí osvobození Československa Sovětskou armádou (1970), veřejným uznáním rektora university v Brně u příležitosti osvobození Československa Sovětskou armádou (1971) aj.

Svou vědecko-pedagogickou činnost založil J. Veselý na shromáždování bibliografie české literatury 19. a 20. století a na bibliografii literární výchovy budoucích učitelů. Jako předseda školské a kulturní komise a člen rady Národního výboru města Brna (1964–1966) rozpracoval koncepční otázky kulturní politiky města i širšího brněnského regionu. Podílel se rovněž na vypracování osnov pro literární výchovu na středních školách a na koncepci učebních plánů a osnov pro českou literaturu a teorii literatury pro pedagogické fakulty. Soustřeďuje se na otázky teorie literatury (např. *K některým rysům Jiráskových pověstí*, 1958), na studium společenské funkce literatury (*Literatura i antikomunism*, 1963) i na širší problematiku literárních druhů a na literaturu 19. a 20. století (úvod ke sborníku věnovanému O. Březinovi *Stavba ve výši*, 1970). Veselý věnuje pozornost i otázkám působení filmu jako prostředku v literární výchově (*Výchova filmem*, 1967, 1971). Rozsáhla je rovněž jeho referentsko-recenzentská činnost v odborném, periodickém a denním tisku.

Bibliografie: Výběrová bibliografie J. Veselého je otištěna v RočBU 1964–1968, str. 505.

id

Jana VIGNATIOVÁ, PhDr., odborná pracovnice filos. fak. Narodila se 24. dubna 1937 v Ostravě. V r. 1960 absolvovala filosofickou fakultu UJEP v Brně, obor etnografie; r. 1967 dokončila na téže fakultě studium prehistorie. Od r. 1960 působí trvale na katedře prehistorie filosofické fakulty UJEP v Brně jako odborná pracovnice. Je členkou Československé společnosti archeologické při ČSAV (od r. 1968). Doktorát filosofie získala r. 1972.

Publikační činnost J. Vignatiové byla převážně věnována dějinám archeologie (diplomová práce *Vývoj archeologického bádání v Čechách a na Moravě do počátku 20. století*), v poslední době se zaměřila na studium velkomoravské hmotné kultury, na otázky zemědělské produkce a dokončila práci o řemeslné výrobě na velkomoravských hradištích. Pozornost si zaslouží její studie *Několik poznámek k miskovitým tvarům velkomoravské keramiky na hradišti Pohansku u Břeclavě* (SPFFBU E 1967, str. 228–232; spolu s J. Bechyňovou), *Vývoj archeologických map v českých zemích do přelomu 19. a 20. století* (SPFFBU E 1968, str. 139–151). Problematikou pěstování vinné révy na Moravě ve světle archeologických nálezů zabývají se její úvahy ve VVM 1971 (str. 1–11) a ve Vinařském sborníku (v tisku). Pojednala také o slovan-ských výrobních nástrojích ve světle archeologických nálezů. V posledním období se J. Vignatiová zabývá otázkami velkomoravské fortifikace.

F. H.

Jan VILIKOVSKÝ, PhDr., řádný profesor filos. fak. Narodil se 15. dubna 1904 v Semechnicích u Opočna, zemřel 15. listopadu 1946 v Brně. Studoval v letech 1922 až 1924 na filosofické fakultě University Karlovy v Praze francouzštinu a latinu, pak češtinu a historii, poté v letech 1924–1927 na filosofické fakultě Komenského university v Bratislavě češtinu a historii. Z pražských učitelů naň nejvíce působil V. Tille, z bratislavských V. Chaloupecký a J. Baudiš. R. 1927 získal Vilíkovský doktorát disertací *Príspevky k poznání Kosmova klasického vzdělání*. V letech 1928–1936 působil na filosofické fakultě v Bratislavě jako asistent a lektor středověké latiny. R. 1933 se habilitoval spisem *Latinská poesie žakovská v Čechách*. V letech 1936–1939 byl na filosofické fakultě v Bratislavě mimořádným profesorem české a slovenské literatury, od 1. 7. 1939 do 15. 11. 1946 řádným profesorem starší české a slovenské literatury na filosofické fakultě v Brně. Byl členem Učené společnosti Šafaříkovy

v Bratislavě a Královské české společnosti nauk v Praze, mimořádným členem České akademie věd a umění. Studijní pobyty: v letech 1930–1931 v Římě a r. 1932 v Rakousku.

K literárněvědnému bádání připravil se Vilikovský důkladným studiem latinského, francouzského a německého písemnictví středověkého. Zaměřil se hlavně na vztahy mezi latinskou a českou literaturou středověkou. Vynikajícím výsledkem studia v této oblasti je jeho habilitační spis vydaný r. 1932. Svůj zájem pak soustředil především na 14. století a na literaturu slovenskou. Jeho edice (*Próza z doby Karla IV., Staročeská lyrika, Legenda o sv. Kateřině, Staročeské satiry*) jsou příkladné svými hodnotícími průvodními studii a poznámkovým aparátem. V těchto edicích a v řadě studií požadoval a realizoval Vilikovský historickou analýzu starých textů, tj. rozbor ideových a uměleckých hodnot díla z hlediska doby jeho vzniku. Důsledně uplatňování této metody spolu s důkladnou znalostí materiálu učinilo z Vilikovského předního medievalistu jeho doby. Sborník Slezsko, český stát a česká kultura z r. 1946 přinesl jeho znamenitou studii *Starší literatura slezská a její význam v literatuře české*, která naznačila mimořádné předpoklady Vilikovského k syntetickému zpracování staročeské literatury. Slovenská literární věda, kterou Vilikovský pomáhal rozvíjet hlavně za svého předválečného působení na bratislavské universitě, vděčí Vilikovskému za studie věnované kancionálům 17. století, počátkům slovenské literární kritiky, nejstaršímu textu slovenské hymny, J. Kollárovi, P. J. Šafaříkovi, S. Hruškovcovi a jiným. Posmrtné vydání studií a článků Vilikovského vyšlo r. 1948 s názvem *Písemnictví českého středověku*.

Bibliografie: Doslov k citovanému souboru *Písemnictví českého středověku* z roku 1948 od Antonína Škarky je zatím nejdůkladnější studií o J. Vilikovském. Škarka také sestavil bibliografii prací Vilikovského v nekrologu uveřejněném v ČMM 1947 a pak psal o Vilikovském ještě v Naší vědě r. 1950. Nedožitých 65. narozenin Vilikovského vzpomněl Milan Kopecký (Universitas 1969, str. 113–114).

M. K.

Sergij Grigorjevič VILINSKIJ, PhDr., profesor filoz. fak. Narodil se 3. září 1876 v Kišiněvě, zemřel 15. ledna 1950 v Praze. V letech 1895–1900 studoval na historicko-filosofické fakultě v Oděse, r. 1907 obhájil magisterský titul. Od svého absolutoria (1904) působil jako gymnasiální učitel v Oděse až do r. 1909, kdy byl po skončení aspirantury jmenován mimořádným profesorem Novorossijské university v Oděse. Habilitoval se r. 1914 tamtéž. V letech 1915–1917 vykonával funkci prorektora oděské university. V březnu 1917 resignoval na funkci prorektora. Koncem roku 1919 emigroval s rodinou do Bulharska, kde působil jako středoškolský profesor v Plevnu (1920–1921), v Plovdivu (1922) a Sofii (1922–1923). Do jeho tehdejších stisněných materiálních poměrů šťastně zasáhli profesoři V. Vondrák a S. Souček, jejichž zásluhou byl Vilinskij pozván do ČSR a ustanoven (1923) profesorem ruské literatury na nově založené universitě v Brně. Zde působil s šestiletou válečnou pauzou až do 1. srpna 1948. Přednášel o ruské literatuře 18. a 19. století, o novodobé ukrajinské literatuře a o ruské lidové poezii.

Vědecký zájem S. G. Vilinského se ubíral trojím směrem: k památkám staroruské církevní literatury, k novodobé literatuře bulharské a k ruské literatuře 19. století. V řadě studií zkoumal Vilinskij staroruské legendy a životopisy svatých, jejich slohové a látkové proměny v dochovaných rukopisech, jejichž kritickému vydání věnoval značnou péči. Z jeho prací v této oblasti jsou nejvýznamnější monografie *Poslanije starca Artemija XVI věka* (1906) a *Žitije sv. Vasilija Novago v ruské literatuře* (1913). Několikaletý pobyt v Bulharsku inspiroval Vilinského ke studiu soudobé bulharské prózy a dramatiky, jehož výsledkem byla kromě drobných srovnávacích statí obsáhlá studie o životě a nize Petka Jur. Todorova (1933), která je první český psanou knihou o tomto bulharském spisovateli. Z prací vztahujících se k ruské literatuře 19. století je záslužná Vilinského publikace dopisů ruských spisovatelů českému literárnímu historiku a překladateli Augustinu Vrzalovi a monografie o M. J. Saltykovu-Ščedrinovi (1928), v níž soustředil starý i sovětskou vědou nově získaný materiál o tomto významném satirikovi; biografickou metodou vyložil jeho dílo. Bibliografie: Knižní publikace: *Vizantijsko-slavjanskije skazanija o sozdanii chrama sv. Sofii Caregradskoj* (Odessa 1900); *Skazanije černorizca Chabra o pismenach slavjanskich* (Odessa 1901); *Bolgarskije teksty Epistolii o nedele* (Odessa 1901); *Poslanije starca Artemija XVI veka* (Odessa 1906); *Teksty žitija sv. Vasilija Novago II*

(Odessa 1911); *Žitije sv. Vasilija Novago v rusckoj literature I. Issledovanije* (Odessa 1913); *O literární činnosti M. J. Saltykova-Ščedrina* (Brno 1928); *Petko Jur. Todorov. Život a dílo* (Brno 1933). — Časopisecké publikace: *V. A. Žukovskij i jeho poezija. Reč'*, proznesennaja 23. apr. v Odesskom kommerčeskem učilišče (Odessa 1903); *Kirillo-Belozerskij spisok Epistolii o nedele* (Odessa 1903); *Skazanije o Sofii Caregradskoj v Ellinskom letopise i Chronografě* (S. Peterburg 1903; také *Izvestija ORJaS Imp. AN*, díl 8, kniha 3, 1908, str. 1—43); *K voprosu o literaturnoj dejatelnosti starca Artemija* (Odessa 1904); *Vopros ob avtore Mnogoslovnogo poslanija* (*Izvestija ORJaS Imp. AN* 1906, díl 10, kniha 2, str. 146—176); *Literaturnaja dejatelnost starca Artemija XVI v. (S. Peterburg 1905)*; *K literaturnoj istorii žitija Vasilija Novago* (Odessa 1907); *Idealy M. V. Lomonosova. Reč'*, proznesennaja 15 janv. 1912 g. v toržestvennom zasedanii Soveta Imp. Novorossijskogo univerziteta privjaščennom pamjati M. V. Lomonosova (Odessa 1912); *Žtzyv ob issledovanij privat-docenta P. O. Potapova „Iz istorii russkogo teatra. Žizn' i dejatelnost V. A. Ozerova“*, predstavlennom v kačestve dissertacii na stepen' magistra russkoj slovesnosti (Odessa 1918); *Jazykoznanije v istorii russkoj literatury* (Moskva 1914); *Osnovnyje idejy ukrajinskoy literatury* (in: Sborník profesora Jana Máchala, Praha 1926, strana 261—266); *Pisma russkich pisatelej češskomu perevodčiku* (Centralnaja Jevropa 1, 1930, str. 650—657); *Oslava milenia sv. Metoděje v Rusku* (Apoštolát sv. Cyrila a Metoděje 16, 1935, str. 4—7); *Ucta sv. Cyrila a Metoděje u pravoslavnych Rusů* (Apoštolát sv. Cyrila a Metoděje 27, 1936, str. 289—294, 364—367, 407—410); *Petko Todorov kak narodnyj poet* (Centralnaja Jevropa 2, 1931, str. 281—284)); *K voprosu o procese chudožestvennogo tvorčestva* (in: Trudy Učennogo s'jezda Akademii. Organ. zagran. I, 1924—1925 [?], str. 247—258); *V Bolgarii v 1920—1923 godach* (in: Jubilejnij sborník Svazu ruských studentů, Brno 1932, str. 3—8); *Národní prvky v tvorbě I. S. Turgeněva* (in: Sborník Družiny literární a umělecké k 50. narozeninám p. Emanuela Mašáka, Olomouc 1933, str. 119—127); *K otázce francouzsko-bulharských literárních styků* (in: Mélanges P. M. Haškovec, Brno 1936, str. 360—366).

vá

Vlasta V L A Š Í N O V Á, roz. Tomanová, PhDr., CSc., docentka filos. fak. Narodila se 21. května 1925 v Kremnici. V letech 1946—1949 studovala slavistiku na filosofické fakultě v Brně. Jejími učiteli byli F. Trávníček, J. Vilikovský, A. Kellner, S. Vilinskij, A. Grund. Slavistickou literárněvědnou srovnávací přípravu získala u prof. Fr. Wollmana. V letech 1949—1953 působila jako učitelka na středních školách v Šenově ve Slezsku, v Ostravě a v Brně. Od roku 1953 pracuje na filosofické fakultě v Brně. Na základě disertace *Maxim Gorkij a Leonid Andrejev, přátelé-protinožci* získala v r. 1953 doktorát filosofie. Kandidátskou disertaci *České překlady ze Ščedrinova díla* obhájila r. 1964. Habilitovala se r. 1969 prací *Česká cesta k pochopení Korolenkova literárního odkazu*. Je členkou Literárněvědné společnosti a Jazyko-vědného sdružení při ČSAV a členkou redakce časopisu Československá rusistika.

V. Vlašínová je autorkou několika středoškolských a vysokoškolských učebnic ruštiny. Její vědecký zájem směřuje k literárněvědné stylistice, k problematice překladatelské a k vývoji literárních druhů v širším kontextu slovanském. Historicko-srovnávací metodou zkoumá recepci ruské klasické literatury v českém prostředí.

Bibliografie: Výběrový soupis prací V. Vlašínové je otištěn v RočUJEP 1964, str. 104, a v RočBU 1964—1968, str. 474—475. Z větších prací do uvedených soupisů nepojatých: *Havlíčkův překlad Gogolových Mrtvých duší* (SV-J 1955, str. 102—112); *O příčinách pomalého pronikání Saltykovova díla do české literatury* (Sl 38, 1969, str. 36—51); *Česká cesta k pochopení Korolenkova literárního odkazu* (ČsR 14, 1969, str. 171—178); *La tradition et la littérature nationale* (Babel 15, 1969, str. 156—159); *České interpretace V. G. Korolenka (20.—30. léta XX. století)* (SPFFBU D 1970, str. 131—140); *Dva dopisy K. J. Erbeny z Ruska* (SPFFBU D 1971); *Dramatik A. F. Pisemskij* (in: Na křižovatce umění. K šedesátinám Artura Závodského, Brno 1973); *Malý slovník ruských spisovatelů I, II* (Brno 1971, 1972; skriptum spolu s M. Krhounem); *Sergej Grigorjevič Vilinskij* (RJ 1971—1972, str. 273—274).

id

Václav V O N D R Á K, PhDr., profesor filos. fak. Narodil se 22. září 1859 v Dubu u Vodňan, zemřel 13. srpna 1925 v Brně. Universitní studia romanistiky a slovanské filologie ve Vídni (u Fr. Miklošiče) uzavřel r. 1884 doktorátem. Po absolutoriu filo-

sofické fakulty působil jako vychovatel v šlechtických rodinách a jako úředník dvorní knihovny ve Vídni. Jeho habilitace pro obor slovanské filologie proběhla na vídeňské universitě r. 1893. Mimořádným profesorem tu byl jmenován v r. 1893 a od r. 1910 pracoval na vídeňské filosofické fakultě jako řádný profesor. V r. 1920 byl povolán na nově založenou universitu v Brně a byl pak na ní činný až do své smrti v r. 1925.

Jako první řádný profesor slovanské filologie na filosofické fakultě je prof. Vondrák vlastním zakladatelem brněnské universitní slavistiky a slovanského semináře. Do dějin brněnské university se zapsal i jako jeden z jejích prvních rektorů.

Vondrák pracoval badatelsky na poli církevněslovanské filologie a srovnávací slovanské jazykovědy. Jeho první tištěnou prací byla studie *Zur Kritik der altslovenischen Denkmale* (Vídeň 1886). Zájem o staroslověnské památky ho neopouštěl po celou dobu jeho života. Jeho plodem byla zejména též edice *Glagolita Clozův* (Praha 1893) a edice dalších textů v chrestomatii vydané německy v Göttingách 1910 a v *Církevněslovanské chrestomatii* (Brno 1925)), která obsahuje i cenný staroslověnsko-český slovníček. Přispěl dále k lepšímu poznání řady starých rukopisů a textů, jako třeba kodexu Supraslského (Vídeň 1891), staroslověnské legendy Václavské (knižně Vídeň 1892 a ČMM 1903), Frisinských zlomků (AslPh 1894, knižně Praha 1896; dále in: Paul-Braune Beiträge 1896; AslPh 1906); děl Jana exarcha bulharského, Života Metodějova (AslPh 1898), Chilendarských listů (AslPh 1900), Eucholia sinajského (Kraków 1903), Kyjevských listů a Pražských zlomků hlaholských (knižně Praha 1904; též AslPh 1906) apod. Věnoval pozornost nejstarším slovanským abecedám a jejich původu (ČCM 1896; AslPh 1896) a řadě dílčích otázek spjatých s nejstaršími vývojovými fázemi stsl. a csl. písemnictví v knižních publikacích *Altslovenische Studien* (Wien 1890), *Studie z oboru církevněslovanského písemnictví* (Praha 1903) a v menších článcích publikovaných v odborném periodickém tisku i v příležitostných sbornících. Syntézou jeho badání o mluvnické stavbě staroslověnštiny byla rozsáhlá knižní publikace *Altkirchenslavische Grammatik* (Berlin 1900, 1912²), která obsahuje vedle úvodu a ukázek nejen zevrubný popis hláskového repertoáru a tvarové soustavy staroslověnštiny, ale zejména též obsáhlou syntax; přes nevyváženost materiálovou i teoreticky metodickou je to dosud nejrozsáhlejší a materiálově nejbohatší mluvnice staroslověnského jazyka.

Po 1. vydání staroslověnské mluvnice zaměřoval se Vondrák stále více k problematice srovnávací mluvnice slovanské. V dílčích studiích řešil především některé otázky srovnávacího hláskosloví, např. problém metateze likvid (AslPh 1903), nosovek (BB 1905) a opakovaně otázky akcentologické (BB 1906; KZ 1907; in: Slovanský sborník F. Pastrnkovi, Praha 1923; a dvakrát také knižně, Brno 1924), a zpracovával i dílčí problémy ze srovnávacího slovanského tvarosloví, např. o některých koncovkách pádových (in: Statji po slavjanovedeniju I, S. Peterburg 1904), o imperfektu (BB 1905) aj. Vyvrcholením jeho výzkumů o srovnávací slovanské mluvnici byla velká dvojdílná práce *Vergleichende slavische Grammatik I. Lautlehre und Stammbildungslehre* (Göttingen 1906, 1924²), *II. Formlehre und Syntax* (Göttingen 1908, 1928²). Přes kritiku, které byla tato práce od počátku podrobována, patřila spolu se staroslověnskou mluvnici po celou první polovinu 20. století k základním příručkám ke studiu staroslověnštiny i srovnávací slovanské jazykovědy a jako důležitý zdroj informací o slovanských jazycích slouží do jisté míry dodnes.

Metodologicky představuje Vondrák reprezentanta filologické práce mladogramatického ražení.

Bibliografie: J. Kurz, *Bibliografický soupis literární činnosti V. Vondráka* (Sl 1925—1926). — Z literatury o něm srov. M. Noha: *Dílo Václava Vondráka* (ČMM, 1926). Srov. též heslo VONDRÁK v ČsPr. str. 507—509, kde je uvedena jak Vondrákova bibliografie, tak další literatura o něm.

R. V.

Frank W O L L M A N, PhDr., DrSc., řádný profesor filos. fak., od r. 1928 člen ČAVU, od r. 1952 člen korespondent ČSAV. Narodil se 5. května 1888 v Bohušovicích nad Ohří. Zemřel 5. května 1969 v Praze. Studoval na filosofické fakultě KU v Praze u J. Polívky, J. Máchala, V. Tilleho, r. 1912 na universitě v Berlíně u A. Brücknera. Doktorát filosofie získal r. 1917 v Praze (doktorská disertace *Pověst o bílé paní v literatuře a tradicích českého lidu* byla otištěna v Národopisném věstníku českoslovanském 1912—1914. Spisem *Vampyrické pověsti v oblasti středoevropské* (Národopis-

pisný věstník československý 1921, 1923, 1925) se r. 1922 habitoval pro obor srovnávacích dějin literatur slovanských. V r. 1925 byl jmenován profesorem téhož oboru na universitě v Bratislavě, od roku 1928 až do roku 1959 v Brně. Po druhé světové válce přednášel rovněž na Janáčkově akademii múzických umění v Brně, kde byl v letech 1948–1950 děkanem divadelní fakulty a prorektorem. Po zřízení katedry rusistiky a literární vědy na filosofické fakultě v Brně byl jejím vedoucím až do roku 1958. R. 1959 odešel do důchodu, zúčastňoval se však i nadále aktivně vědeckého života jako člen korespondent ČSAV a pracoval intenzivně badatelsky.

Jako žák Polívkův vyšel Wollman ze srovnávacího studia ústní lidové slovesnosti, která zůstala předmětem jeho badatelského a vědecky organizačního zájmu i později (srov. například sbírky slovenské a moravské lidové prózy nebo velkou studii *Lidová slovesnost v literárnějazykovém obrození Slovanů*, 1956). Lidovou slovesnost chápal jako organickou a nedílnou součást literárního procesu. To prokázala i jeho syntetická kniha *Slovesnost Slovanů* (1928), pojednávající o dějinách slovanských literatur a lidové slovesnosti Slovanů z jednotliho historickosrovnávacího hlediska. Dramatickou tvorbu jižních Slovanů zpracoval Wollman v průkopnických monografiích (*Srbochorvatské drama*, 1924; *Slovinské drama*, 1925; *Bulharské drama*; 1928) a v souhrnné *Dramatice slovanského jihu* (1930). Princip typologický je v těchto rozsáhlých monografiích spojen se strukturním, a to vědomě a záměrně. Wollman tu důsledně uplatňuje hledisko tvaroslovně (eidologicky) srovnávací a osvědčil jemný smysl pro specifičnost dramatického díla. Ve velkém časovém rozpětí vydal Wollman cyklus tří publikací, věnovaných vývoji slovanských programů (slavismů). První z těchto spisů *K metodologii srovnávací slovesnosti slovanské* (1936) byl zaměřen především proti nacistické slavistice a jejím nekalým cílům. Druhá část cyklu (*Slovanství v jazykově literárním obrození u Slovanů*, 1958) ukázala v širokém záběru působení slovanské ideologie u slovanských národů v době osvícenství a národního obrození. Nejrozsáhlejší část třetí (*Slavismy a antislavismy za jara národů*, 1968), která stojí na rozmezí historie a literární vědy, rozebírá složitou dialektiku integračních a diferenciacních tendencí u Slovanů v období tzv. jara národů. Tyto tři knižní monografie doplňuje řada dílčích a přípravných studií s obdobnou tematikou, uveřejňovaných v třicetiletí 1938–1968 v odborných slavistických časopisech a sbornících (Sl, SPFFBU, SlavSlov aj.). V teoretických a metodologických pracích, samostatných i recenzních, sledoval Wollman vývoj literární vědy, zvláště sovětské, po druhé světové válce. Metodologii historickosrovnávacího literárněvědného studia zpracoval Wollman plných čtyřicet let (1929–1969). Své komparatistické zásady vložil zejména v syntetické studii *Srovnávací metoda v literární vědě* z roku 1957 (vyšla až r. 1959), kde podal i souhrnnou historii srovnávacího bádání a jeho současnou problematiku. K metodologii srovnávacího studia jsou zaměřeny i Wollmanovy referáty pro mezinárodní sjezdy slavistů v letech 1929 až 1968, metodologické hledisko převládá i v polemicky vyhocených recenzích významných slavistických monografií a také v hodnotících souborných referátech o sjezdových jednáních (týká se to zejména IV., V. a VI. mezinárodního sjezdu slavistů). Řada Wollmanových prací je vázána z oblasti dějin československé a světové slavistiky (psal o Murkovi, Šafaříkovi, Máchalovi, Brücknerovi a Francevovi). Redakčně byl Wollman činný ve Slavii (od r. 1946), ve *Slovesné vědě* (od r. 1947), ve Slovanském literárním klubu (od r. 1946). Spolu s E. Dostálem redigoval sborník *Dobrovský a Brno* (Brno 1929), spolu s A. St. Mágrem sborník *Obrisy Slovanstva* (Praha 1948). Vědecky organizačně působil Wollman kromě universit v Bratislavě a v Brně a vedle Janáčkovy akademie múzických umění v Brně také v ČAVU (před 2. světovou válkou), v Slovanském ústavu ČSAV (po osvobození) a jinde.

Bibliografie: Wollmanovo vědecké dílo je shrnuto v těchto bibliografických soupisech: *Soupis prací Františka Trávníčka a Franka Wollmana k jejich podesátce* (Praha 1938); *Soupis prací Franka Wollmana za léta 1938–1948* (in: Pocta Fr. Trávníčkovi a F. Wollmanovi (Brno 1948, str. 533–535); *Soupis prací Franka Wollmana za léta 1948–1958* (in: Franku Wollmanovi k sedmdesátinám, Praha 1958, str. 686 až 688); *Soupis prací Franka Wollmana za léta 1958–1969* (SPFFBU 1969, str. 240–242).

jk

Zdeněk ZAPLETAL, PhDr., odborný asistent ped. fak. Narodil se 10. srpna 1926 v Litenčicích. Češtinu a dějepis studoval na pedagogické fakultě v Olomouci v letech 1946–1949 (učitelé: O. Králík, Fr. Kopečný, J. Bělič, B. Markalous, J. L. Fischer).

V letech 1949–1960 působil na středních školách ve Vizovicích a v Gottwaldově. Úplně vysokoškolské vzdělání pro češtinu a dějepis získal na filosofické fakultě University Palackého v Olomouci v letech 1953–1959. Od roku 1960 do roku 1964 byl odborným asistentem a vedoucím katedry českého jazyka a literatury na Pedagogickém institutu v Gottwaldově, od r. 1964 působí na pedagogické fakultě brněnské university. Byl po několik let členem redakční rady Učitelských novin, členem redakční rady Sborníků prací Pedagogického institutu v Gottwaldově (1960–1964), členem redakční rady Spisů pedagogické fakulty v Brně.

Ve svých odborných pracích soustřeďuje se na problematiku literatury pro mládež, četby mládeže v 19. a 20. století a na teorii a historii literární výchovy. Bibliografie: Výběrový soupis je otištěn v RočBU 1964–1968, str. 504–505. Práce tam nezachycené: *Mezi folklórem a literaturou*. K minulosti i dnešku literatury (SbPedF UJEP, Jazyk – literatura – škola, 1969, str. 55–57); *Geneze a charakter literárněvědné iniciativy Františka Bartoše* (SbPedF UJEP, Jazyk – literatura – škola, 1970, str. 17–41).

id

Leopold Z A T O Č I L, PhDr., DrSc., řádný profesor filos. fak. Narodil se 17. října 1905 v Židlochovicích u Brna. Na filosofické fakultě v Brně studoval germanistiku a slavistiku, dvakrát (1929–1930 a 1934–1935) pobýval studijně v Berlíně. Na brněnské filosofické fakultě získal doktorát na základě disertační práce germanistické a po absolutoriu fakulty (1931) zůstal v jejím svazku jako asistent germánského semináře. Po habilitaci působil na fakultě od r. 1937 jako soukromý docent a lektor německého jazyka. V období 1939–1945, kdy byly české vysoké školy zavřeny, byl zaměstnán jako středoškolský profesor, po osvobození se vrátil na fakultu a stal se postupně mimořádným a řádným profesorem a ředitelem germánského semináře (od r. 1963 vedoucím katedry germanistiky a nordistiky). V letech 1947 a 1957 pobyl delší dobu ve Švédsku a Dánsku. Je členem nizozemské vědecké společnosti Maatschappij der Nederlandse Letterkunde v Leidenu. Roku 1971 odešel do důchodu. Převážná část vědeckého díla Zatočilova je germanistická. V dobré tradici všech našich vysokoškolských germanistů věnoval však Zatočil pozornost zejména též vztahům germánsko-slovanským (resp. českým) v oblasti jazyka i literatury. Pojednal o českých slovech v německých dialektech moravských a slezských (Teuthonista 1934), dokazoval nezávislost staročeské Alexandreidy na německé skladbě Ulricha z Eschenbachu (ČMF 1941; in: Pocta Fr. Trávníčkovi a F. Wollmanovi, Brno 1948; in: Rodné zemi, Brno 1958), ukazoval na význam staročeského Tkadlečka pro německou skladbu Ackermann aus Böhmen (ČMF 1938; SlavRu 1938; ZfdA 75), vypátral předlohu Závišovy písně v jednom z leichů Frauenlobových, přispěl k poznání staročeského Sporu duše s tělem (SPFFBU D 1958; A 1967), zabýval se německou tiskovou předlohou Rohového Seyffryda od Tobiáše Mouřenína (SPFFBU D 1959), zjistil latinské a německé předlohy pro řadu staročeských Olomouckých povídek (LF 1966), v edici Olomoucké legendy o sv. Alexiovi (B) přispěl poznámkami k legendě polské VKČSN, 1947), vydal a ocenil brněnskou legendu o 10 000 rytířích (in: Germanistische Studien und Texte I., Brno 1968), rozebral německé písně v Havlíčkově zpěvníku (NV 1947), publikoval dopis Švéda A. Retzia J. E. Purkyňovi (SPFFBU D 1955), analyzoval a vyločil možnost gótského vlivu na staročeský překlad bible (SPFFBU A 1962).

Zatočil pracuje metodou filologickou; využívá a kombinuje postupy lingvistické a literárněhistorické.

Bibliografie: Autorův medailónek i soupis prací z pera pracovního kolektivu katedry germanistiky viz SPFFBU A 1965, str. 5–10; přehled prací vydaných po tomto datu viz RočBU 1964–1968, str. 481–482. Srov. také *Universitas Brunensis 1919–1969*, Brno 1969, str. 178–180.

R. V.

Artur Z Á V O D S K Ý, PhDr., DrSc., řádný profesor filos. fak. Narodil se 19. prosince 1912 v Ostravě-Martinově. Po maturitě na reálném gymnasiu v Hlučíně studoval na filosofické fakultě University Karlovy v Praze češtinu, filosofii a estetiku (učitelé: A. Pražák, J. Mukařovský, F. X. Šalda, J. Král, J. Nejedlý). Doktorát filosofie získal na filosofické fakultě v Brně r. 1938. Habilitoval se r. 1950, docentem byl ustanoven r. 1953, titulu kandidát filologických věd dosáhl r. 1956. R. 1960 byl ustanoven profesorem dějin české literatury. R. 1963 obhájil titul doktor filologických

véd. V letech 1936–1950 učil na středních školách v Brně a v Hranicích. Zde byl na jaře r. 1944 pracovním nasazen a pak zatčen gestapem pro komunistickou propa-
 gandou a sabotování. Byl vězněn v Přerově, v Kounicových kolejích, v koncentračních
 táborech ve Flossenbürgu a Dachau. Odsud se vrátil začátkem července r. 1945 do
 vlasti. V letech 1950–1952 přednášel kromě na filosofické fakultě také na JAMU
 v Brně. V letech 1956–1961 byl proděkanem filosofické fakulty. Od r. 1963 je vedou-
 cím katedry slovanských literatur, divadelní vědy a filmové vědy. Je předsedou
 rigorózní komise pro obor divadla a filmu a školitelem vědeckých aspirantů. Je čle-
 nem Matice moravské, vedoucím sekce pro studium dramatu v brněnské pobožce
 Literárněvědné společnosti při ČSAV, členem vědecké rady Památníku Petra Bezruče
 v Opavě, členem vědecké rady filosofické fakulty v Brně a členem vědecké rady
 Slezského muzea v Opavě. Redigoval knižnici Van (1946–1949), byl členem redakční
 rady Kulturního listu (1949), Nové Lubiny (1948–1949), Sovětské literatury (1953–1955),
 Červeného květu (1956–1957), Prolegomen Scénografické encyklopedie (od r. 1970–).
 Rediguje Sborník prací filosofické fakulty brněnské university, řadu D (od r. 1954–).
 Byl vedoucím redaktorem SPFFBU a Spisů filosofické fakulty v Brně (1956–1961),
 je členem redakční rady Spisů filosofické fakulty v Brně. Rediguje edici Plamen
 divadla (od r. 1970–), sérii Otázky divadla a filmu. *Theatralia et cinematographica*
 (od r. 1970–). Redigoval sborník Franku Wollmanovi k sedmdesátinám (1958), sborník
 k 75. výročí stálého českého divadla v Brně Velká pochodeň (1959), sborník k 15. vý-
 ročí osvobození ČSR Sovětskou armádou Vám poděkování a lásku Vám (1960) a dva
 svazky Doslovů k dramátům W. Shakespeara I, II (Praha 1964, 1965). Vykonal ně-
 kolik studijních a přednáškových cest (NDR, Polsko, Maďarsko, Rakousko) a zúčastnil
 se mezinárodních sjezdů slavistů v Sofii a Moskvě, k jejichž jednání přispěl svými
 příspěvky. Za účast v odboji a za veřejnou činnost obdržel tato vyznamenání: Česko-
 slovenskou vojenskou medaili Za zásluhy I. stupně (1947), medaili Za zásluhy (1958),
 Pamětní medaili k 20. výročí osvobození ČSSR (1965), Pamětní plaketu k 50. výročí
 vzniku ČSR (1968).

Vědecká činnost A. Závodského je velmi bohatá a realizuje se ve dvou oblastech:
 v literární vědě a v divadelní vědě.

Literárněhistorické bádání A. Závodského zahrnuje českou literaturu 19. a 20. sto-
 letí. Pozornost věnuje především spisovatelům na Moravě a ve Slezsku (*Karel Haná-
 zel, spisovatel Ostravska, 1954; Nad prózou Vojtěcha Martínka, 1960*). Tři knihy
 (*Petr Bezruč – cesta básnickovým životem a dílem, 1947; Studie o Petru Bezručovi,
 1947; Zora básnickova života, 1967*) a desítky studií věnoval Petru Bezručovi. Roz-
 sáhlou knihu napsal o *Gabriele Preissové (1962)*, v níž na základě detailního studia
 jejího života a díla osvětlil podíl spisovatelky na zrodu realismu v české kultuře.
 Mnoho studií A. Závodského se zabývá významnými postavami české literatury (F. L.
 Čelakovským, J. K. Tylem, J. Nerudou, A. a V. Mrštíky, J. V. Sládkem, F. X. Šaldou,
 Z. Nejedlým, S. K. Neumannem, J. Uhrem, J. Mahenem, A. Zápotockým, V. Závadou,
 J. Kainarem, K. Kapounem a jinými). Významná je studie o ohlase revolučního roku
 1905 v české literatuře.

Jako literární teoretik propracovával A. Závodský otázku navazování na kulturní
 dědictví, problematiku slovesných druhů, otázku regionalismu, tajemství v umělec-
 kém díle a metodiku literární vědy. Středem jeho pozornosti je též literárněvědná
 terminologie a otázky uměleckého mistrovství (Neruda, Tolstoj, Čechov a jiní). Ve
 spolupráci s Radislavem Hoškem přeložil a českým materiálem doplnil knihu L. I.
 Timofejeva a N. Vengrova *Slovník literárněvědných termínů*.

Jako editor projevil se A. Závodský vydáním dvou výborů z díla Gabriely Preis-
 sové, básní Petra Bezruče vztahujících se k Brnu, knižně vydal vzájemnou korespon-
 denci Petra Bezruče a Vojtěcha Martínka (1969), časopisecky korespondenci Jiřího
 Wolkra a Karla Teiga, dopisy Josefa Uhra Elgartu Sokolovi, Rudolfa Myzeta
 J. Wolkrovi a Zdeněk Wolkrové atd.

Jako literární kritik publikoval řadu recenzí a rozborů jak o dílech krásné litera-
 tury, tak o dílech literárněvědných.

Teatrologie je druhou badatelskou oblastí A. Závodského.

Do sféry teorie náleží publikace *Drama a jeho výstavba (1971), Drama jako struk-
 tura (1971)* a široce založená stat *Předmět, struktura a metody divadelní vědy (1971)*.
 Průkopnický je *Úvod do divadelní vědy (1971)*, napsaný se Zdeňkem Srnou. Jiné
 studie sledují funkci divadla ve společnosti, práci herce, režiséra, vztahy balady
 a dramatu atd.

Značný počet studií napsal A. Závodský jako příspěvky k dějinám českého divadla; týkají se Tylova navázání na Čelakovského, geneze dramatu Maryša, Saldova dramatu Zástupové, historie Socialistické scény, antických motivů v české dramatice, vztahu českého divadla k německému, divadelníka Jiřího Krohy atd.

A. Závodský patří po třicet let k nejsoustavněji pracujícím divadelním kritikům. V této funkci sleduje činnost inscenace v Brně a v ostatních moravských městech. Ze zkušeností kritika i z jeho úvah o smyslu této činnosti vyplynula jeho práce o funkci a poslání divadelní kritiky. O mnoha hercích (E. Pechová, L. Pech, R. Walter, M. Waltrová, J. Urbánková, J. Lokša, J. Kurandová, Z. Gráfová, J. Skřivan, N. Balcarová a jiní) uveřejnil medailóny.

V umělecké oblasti projevil se A. Závodský především jako autor několika pořadů Divadla poezie v Brně a jako autor scénické montáže *Motýl mi na ruku sednul* (hrána v Brně r. 1967). Napsal také desítky rozhlasových pásem.

Do pracovní sféry A. Závodského patří také překladatelství. R. 1945 vyšel jeho překlad poémy kambodžské autorky Makhalí Phal *Zpěv míru*. Po řadu let uveřejňoval ukázky poezie koloniálních národů. Z literatury vědecké přeložil (spolu s Miroslavem Mikuláškem) knihu V. M. Volkenštejna *Dramaturgija* (1963).

Bibliografie: Práce A. Závodského jsou zachyceny v RočUJEP 1964, 1965, str. 86n. v RočBU 1964–1968, str. 468–469 a v *Universitas Brunensis 1919–1969*, Brno 1969, str. 159 až 160. Výběrová bibliografie za všechna léta je otištěna ve sborníku *Na křižovatce umění*. Arturu Závodskému k 60. výročí narozenin (Brno 1973). Z prací tam nezaznamenaných uvádíme: *Vztah Vladislava Vančury k Jiřímu Mahenovi* (Program [časopis Státního divadla v Brně] 1972, str. 14–15); *Jiří Kroha* (Prolegomena Scénografické encyklopedie, 1973, část 10, str. 54–58); *Vlivy ruského sovětského divadla na české divadlo ve dvacátých letech* (Program [časopis Státního divadla v Brně] 1972, str. 10–13); *Jiří Mahen – člověk ve všech situacích* (tamtéž, str. 19 až 21).

ju

Ludmila Ž A Č K O V Á, PhDr. Narodila se 29. května 1914 v Němčicích nad Hanou. zemřela 28. července 1972. Působila jako učitelka na různých typech škol. V r. 1959 absolvovala filosofickou fakultu UJEP v Brně, v letech 1961 až 1972 pracovala na pedagogické fakultě téže university v oboru kultury mluveného projevu. Uvedenou problematikou se zabývala z hlediska jazykového i literárního a zpracovávala ji metodicky pro potřeby posluchačů fakulty. Své teoretické poznatky si ověřovala v praxi jako vedoucí studentského recitačního souboru.

Bibliografie: Výběrová bibliografie byla tištěna v publikaci *Dvacet let pedagogické fakulty UJEP v Brně* (Brno 1966), str. 56 a v RočBU 1964–1968, str. 505. Práce tam nezachycené: *O práci s uměleckým textem z hlediska recitace* (in: *Jazyk – literatura – škola*. Příspěvek k metodice vyučování (Brno 1967, str. 49–72); *Souvislosti jazykové stavby (zvláště veršové formy) s významovou výstavbou uměleckého textu* (in: *SbPedF UJEP Jazyk – literatura – škola II*. Příspěvky k metodice vyučování; Brno 1970, str. 93–127); *Otázky uměleckého přednesu I* (Brno 1970; skriptum).

ju

Stanislav Ž A Ž A, PhDr., CSc., odb. asistent filos. fak. Narodil se 14. dubna 1929 v Brně. Studoval na filosofické fakultě v Brně 1948–1952 ruštinu, latinu a řečtinu. Jeho učiteli byli mj. F. Trávníček, J. Kurz, B. Novák, F. Wollman, F. Novotný, J. Ludvíkovský a F. Stiebitz. Ještě před absolutoriem se stal (r. 1951) asistentem katedry rusistiky a zůstal v jejím svazku až dosud (od r. 1956 odborný asistent). Řadu let byl Žaža jejím tajemníkem, od r. 1970 je zástupcem jejího vedoucího, po celou dobu svého působení vykonává vedle činnosti odborné a pedagogické též intenzivní práci organizační, administrativní a politickou. V r. 1966 získal vědeckou hodnost CSc. (disertační práce *Problematika interpunkce v souvislosti se syntaktickou a významovou stavbou vět v souvětí v ruštině*) a téhož roku i titul PhDr. Uskutečnil tříměsíční studijní pobyt v Moskvě (1962/1963). Je výkonným redaktorem jazykovědné řady Sborníku prací filosofické fakulty brněnské university a spolu-redaktorem několika dalších kolektivních publikací (např. *OtSlovSynt II, III*). Účastnil se aktivně několika národních i mezinárodních lingvistických konferencí.

Žaža je vědecky činný v oboru současného ruského jazyka, jeho syntaxe, morfologie, lexika, pravopisu a interpunkce. Vyšel ze zkoumání syntaktické stavby ruštiny

v porovnání s češtinou a od studia struktury ryze gramatické se dostal postupně ke studiu sémantické, zvukové i grafické stránky věty a souvětí. Vyšetřil nejprve problematiku atributu a apozice (*Kapitoly ze srovnávací mluvnice ruské a české I*, Praha 1956; SPFFBU A 1960), později se zaměřil na další větné členy — objekt, volně připojené členy (SPFFBU A 1964) a predikát (OtSlovSynt II). Velmi mnoho pozornosti věnoval Žaža otázkám souvětí: rozebral poměr syntakticko-sémantického a aktuálního členění (SPFFBU A 1965), analyzoval větoslednou stránku hypotaktického souvětí (in: Československé přednášky pro VI. mezinárodní sjezd slavistů, Praha 1968), zamýšlel se nad typy hypotaxe se zřetelem k ruštině a češtině (SPFFBU A 1971) a popsal konkrétně adverzativní podřadný souvětí typ v obou těchto jazycích (SPFFBU A 1968). V souvislosti s těmito výzkumy stojí jeho badatelský zájem o funkční a formální příznaky složených spojek (SJ 1955; in: Studie ze slovanské jazykovědy, Praha 1958) a jejich vývoj (OtSlovSynt).

Další oblast Žažových odborných výzkumů tvoří pravopis a interpunkce. Všiml si nejen místa pravopisu v systému vyučování ruštině na našich středních školách (RJ 1956) a řady dílčích jevů ruských v porovnání s češtinou, ale rozšířil své výhledy také na všechny ostatní slovanské a některé neslovanské jazyky z hlediska možnosti koordinace ortografických principů (SPFFBU A 1963; in: Slavjanskaja filologija I, Sofia 1963, I). Zpracoval zevrubně celou sféru ruské interpunkce v porovnání s českou; výsledkem je tu jednak několik dílčích statí (např. SPFFBU A 1958; RJ 1963, zejména však zmíněná již kandidátská disertace a dále samostatná učebnice *Ruská interpunkce ve srovnání s českou* (Praha 1958; rotaprint). Jistou část svých výzkumů o větných členech, souvětí a interpunkci vložil Žaža do příslušných oddílů kolektivní učebnice *Příruční mluvnice ruštiny pro Čechy II, Skladba* (Praha 1960, 1966²). Z potřeb pedagogické praxe vyrostlo jeho další samostatné dílo *Paradigmatika a akcentuace ruského slovesa I* (Praha 1968; rotaprint); jevům morfologickým se příležitostně věnoval ještě jindy (např. RJ 1967/1968). Snaha o důkladné poznání obtížných česko-ruských resonzí vedla Žažu k výzkumům plánu lexikálního (RJ 1969 až 1970; RJ 1970—1971; SPFFBU A 1972), jakož i k úvahám rázu metodického a metodologického (SJ 1952; OtSlovSynt). Žaža byl hojně činný také překladatelsky a publicisticky v periodickém tisku drobnými články.

Bibliografie. Výběrový soupis prací viz v RočUJEP 1964, str. 102, dále v RočUJEP 1964—1968, str. 472, a ČsPr, str. 531. Z dalších, tam již nezachycených prací, srov. ještě: *Ekvivalenty slovesa „jít“ v ruštině* (RJ 1969—1970, str. 327—334); *Ruské ekvivalenty slova „také“, „taky“, „též“ a jejich sémantická charakteristika* (RJ 1970—1971, str. 245—249); *K tipam složnopočinnennogo predloženiija* (SPFFBU A 1971, str. 11—120); *K postavení příčinných vět v ruštině* (in: Jazykovědné symposium 1971. U příležitosti 65. narozenin prof. dr. Fr. Svěráka, str. 27); *Slovoobrazovatelnyj i funkcionálno-semantičeskij analiz prilagatelnyh, oboznačajuščich vyrazitelnyh priznak* (SPFFBU A 1972, str. 179—191); *K výrazovým prostředkům tzv. jistotní modalitě* (SlavSlov. 1972).

R. M.

Bedřich ČEREŠŇÁK, PhDr., CSc., odb. asistent katedry historie a archivnictví fil. fak. UJEP. Nar. 7. listopadu 1931 v Lipově. V letech 1950—1955 studoval dějepis a češtinu na filosofické fakultě UJEP. Jeho učiteli byli profesor J. Macůrek, B. Sindelář a R. Holinka. Vědeckou hodnost kandidáta historických věd a akademický titul doktora filosofie (podle zákona) získal na základě obhajoby kandidátské disertace *Dělnické hnutí na jihovýchodní Moravě v letech 1917—1921*.

Od r. 1954 B. Č. působí na filosofické fakultě UJEP, nejprve jako asistent a od r. 1957 jako odborný asistent katedry historie a archivnictví. Aktivně se podílí na činnosti jihomoravské pobočky Československé historické společnosti při ČSAV. Vysoce agilní je Čerešňákova činnost v redakci Časopisu Matice moravské, jejímž je tajemníkem, a v redakčních radách časop. Slovácko a Jižní Morava. — V r. 1968 byl na krátkodobém studijním pobytu v Mohuči (NSR).

Již od skončení svého vysokoškolského studia B. Č. orientuje svůj vědecký zájem na problematiku novověkých československých a obecných dějin, zvl. na dějiny československého a světového revolučního dělnického hnutí. Tu též kotví Čerešňákova činnost přednášková a publicistická. Již počáteční práce, které měly charakter spíše regionální, vynikaly nejen suverénním zvládnutím pramenné základny, ale též teo-

retickým a gnozeologickým přínosem a metodickou zralostí a solidností. Jde tu zvláště o jeho studie *Prosincová generální stávka r. 1920 na Hodonínsku* (ČMM 75/1956), *K některým otázkám politiky sociální demokracie na Hodonínsku po r. 1918* (Slovácko 1959), *O vzniku KSČ na Hodonínsku* (Slovácko 1961), *Příspěvky k bojům hodonínského dělnictva v letech 1922–1925* (Slovácko 1962–1963), *Třídní boje na jihovýchodní Moravě v letech 1918–1920* (Jižní Morava 1971), *Hodonín v prosinci 1920* ve sborníku *Prosinec 1920 a Hodonínsko* (Hodonín 1970). I když jde o práce regionální, jsou pro svou materiálovou původnost a objevnost, vysokou teoretičnost a zvláště pro své integrální pojetí tématu v rámci našich národních dějin, dějin českého a slovenského dělnického revolučního hnutí cenným přínosem. Syntetická studie *Dělnické hnutí na jihovýchodní Moravě v letech 1917–1921*, uveřejněná v monografii Horňácko (Brno 1966), byla odměněna krajskou cenou Bedřicha Václavka pro rok 1968, výroční cenou ČSAV 1967 a cenou nakladatelství Blok za rok 1967; monografie *Dělnické hnutí na jihovýchodní Moravě v letech 1917–1921* (Brno 1969) byla v roce 1970 rovněž odměněna cenou B. Václavka.

Solidnost, metodická akribie, teoreticko-ideová jasnost řadí B. Čerešňáka k předním znalcům dějin československého a středoevropského dělnického hnutí. V druhém stadiu svého vědeckého vývoje rozšířil svůj zájem na problematiku obecného politického vývoje a přihlíží k souvislostem čs. vývoje s procesy v sousedních zemích a státech. Plodem této orientace jsou studie *Rok 1917 a Morava* (VVM 1967), *Příspěvek k problematice národní a demokratické revoluce v ČSR* (SPFFBU C 15, 1968), *Vznik KSČ a role internacionalismu v našem dělnickém hnutí* (v tisku), *Radikalizace dělnického hnutí na Hodonínsku* (sborník *Dělnické hnutí na Slovácku a VŘSR, Uh. Hradiště* 1967), *Vznik a založení Komunistické strany Československa na jihovýchodní Moravě* (Zborník príspevkov z dejín robotnickeho hnutia moravsko-slovenského pomedzia, Skalica 1971) aj.

Bibliografie: Jordán F., Hejl F., *Historické katedry in sbor. Vám poděkování a lásku vám...*, Praha 1960, 227 sq.; RočUJEP 1964, Brno 1965, 69; RočBU 1964–1968, Brno 1969, 418–419.

F. H.

Pozn. red.: Za přípravy rukopisu do tisku došlo ke ztrátě medailónku B. Čerešňáka. Redakce se proto omlouvá.

